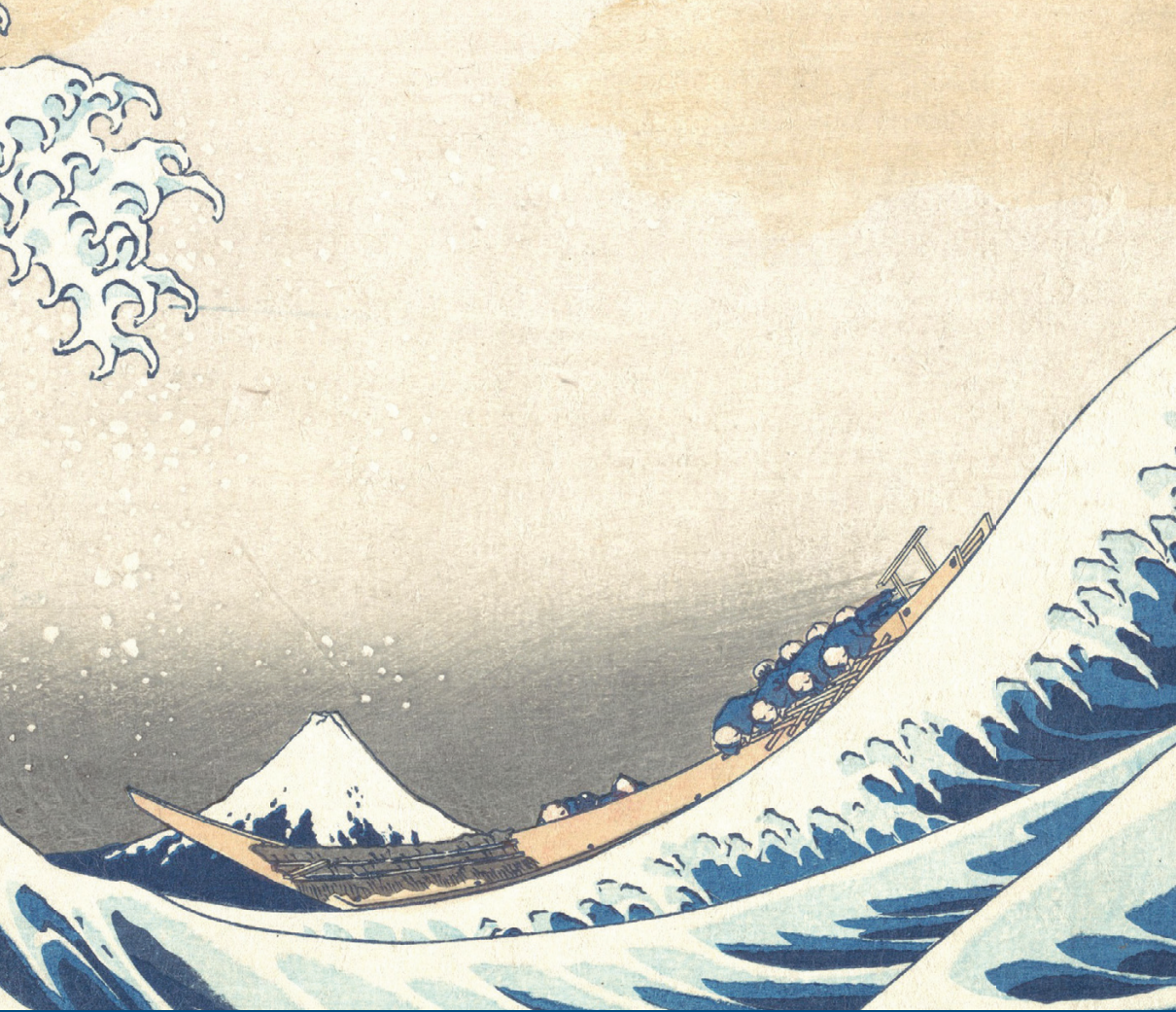

Urednica
Iva Lakić Parać

SUVREMENI PRISTUPI U IZUČAVANJU JAPANSKOG JEZIKA I KULTURE

Contemporary Approaches in the Studies
of Japanese Language and Culture

Zbornik radova povodom obilježavanja 20 godina Katedre za japanologiju
Odsjeka za indologiju i dalekoistočne studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

SUVREMENI PRISTUPI U IZUČAVANJU JAPANSKOG JEZIKA I KULTURE

**Contemporary Approaches in the Studies
of Japanese Language and Culture**

Izdavač
Filozofski fakultet u Zagrebu
FF press

Za izdavača
Domagoj Tončinić

Urednica područja
Renata Geld

Recenzenti
Ivan Andrijanić
Goran Kardaš
Nagisa Moritoki Škof

Urednica
Iva Lakić Parać

Lektura i korektura japanskog teksta
Emi Murata Margetić
Akihito Uebayashi

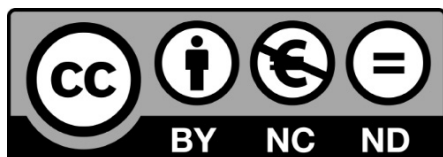
Računalni slog
Ivanka Cokol

Dizajn naslovnice
Boris Bui

Godina elektroničkog izdanja
2023

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319>

ISBN
ISBN 978-953-379-131-9 (PDF)

Djelo je objavljeno pod uvjetima Creative Commons Autorstvo-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 Međunarodne javne licence (CC-BY-NC-ND) koja dopušta korištenje, dijeljenje i umnažanje djela, ali samo u nekomercijalne svrhe i uz uvjet da se ispravno citira djelo i autora, te uputi na izvor. Dijeljenje djela u prerađenom ili izmijenjenom obliku nije dopušteno.

Zbornik radova povodom obilježavanja 20 godina Katedre za japanologiju
Odsjeka za indologiju i dalekoistočne studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

SUVREMENI PRISTUPI U IZUČAVANJU JAPANSKOG JEZIKA I KULTURE

Contemporary Approaches in the Studies
of Japanese Language and Culture

 FF press

Zagreb, 2023.

Sadržaj

Pozdravna riječ NJ. E. Iso Masatoa, veleposlanika Japana u Republici Hrvatskoj	7
Uvodna riječ.....	11
POVIJEST I SADAŠNJOST KATEDRE ZA JAPANOLOGIJU	15
Hazuki Mori ザグレブ大学哲学部インド・極東学科日本学コース15年の歩みと現状.....	17
(Petnaest godina Katedre za japanologiju Odsjeka za indologiju i dalekoistočne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu)	
Iva Lakić Parać, Katarina Šukelj Novi dvopredmetni preddiplomski i diplomski sveučilišni studijski programi japanologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.....	39
SUVREMENI PRISTUPI U IZUČAVANJU JAPANSKOG JEZIKA I KULTURE	55
Katarina Šukelj The Introduction to the History of the Japanese Archipelago.....	57
Chikako Shigemori Bučar Objects and Ideas from Japan: Through the Research on East Asian Collections in Slovenia.....	71
Velna Rončević Transnational Flows of Anime and Manga in the West.....	83
Hazuki Mori A Brief Guide to Japanese Literature Studies: A Case Study of Masaji Iwakura	105
Iva Lakić Parać Religioznost u Japanu: Kako se roditi kao šintoist, vjenčati u crkvi i umrijeti kao budist	119

Lovro Škopljanac	
Dobnica u hrvatskom antologijskom haikuu	141
Ivana Gubić, Iva Lakić Parać	
Poezija u nastavi japanskog i kineskog jezika	173
Divna Tričković	
O prostom predikatskom RU-obliku za izražavanje sadašnjeg i budućeg vremena u japanskom jeziku	195
Kana Kamiya	
漢字語彙におけるプロトタイプ理論に基づく漢字字義拡張の分析 — 漢字「用」と「進」を例として —	211
Emi Murata Margetić	
The Past and Present of Japanese Language and Its Education Methods – Guidance for Learners and Educators.....	233
PRIJEVODI STUDENATA JAPANOLOGIJE	255
こぶとりじいさん Starac s kvrgom	257
かぐや姫 Princeza Kaguya	263
注文の多い料理店 Restoran mnogih narudžbi.....	273
はなさかじいさん Starac zbog kojeg je cvalo cvijeće.....	287
浦島太郎 Urashima Tarō	291
雪女 Snježna dama.....	297
十二支のはじまり Priča o dvanaest životinja zodiacja	301
月のうさぎ Zec na mjesecu.....	305
鉢かづき姫 Princeza sa zdjelom na glavi.....	309
酒呑童子 Shūten Dōji	315

Pozdravna riječ NJ. E. Iso Masatoa, veleposlanika Japana u Republici Hrvatskoj

祝辞

ザグレブ大学哲学部インド・極東学科日本学コースが設立20周年を迎えたことを心より御祝い申し上げます。

貴学日本学コースは、クロアチアの高等教育機関における初めての日本研究機関として、日本語教育・日本研究を通じ、クロアチアにおける対日理解の促進に多大な貢献をしてこられました。修了した卒業生は、貴日本学コースで習得した知識を生かして、様々な分野で日本とクロアチアの友好親善関係促進に寄与しておられます。この場をお借りし、貴学における日本語教育・日本研究の発展に尽力されてきた関係者の皆様に心より御礼申し上げます。

今年3月に貴学で実施された日本語スピーチコンテストに出席し、出場者が高いレベルの日本語を駆使して日頃の学習の成果を発表していることに感銘を受け、また、クロアチアに日本語に強い関心を持っている若者が少なからず存在していることを確認して大変心強く感じました。

こうした中、長年の悲願であった日本学専攻の学部課程と修士課程が貴学において設置されることは誠に喜ばしいことです。貴学が今後益々多くの、将来日本とクロアチアの堅固な懸け橋となっていく人材を輩出することを期待いたします。

日本とクロアチアは友好関係を育み、今2023年には外交関係樹立30周年を迎えました。大使館と致しましては、両国の関係が更に深まるよう全力を尽くす所存ですので、皆様の引き続きの御支援、御協力を宜しくお願い申し上げます。

最後に、貴学における日本語教育・日本研究の更なる拡大を心より御
祈り申し上げます。

駐クロアチア日本国特命全権大使
儀 正人

Congratulatory address of H. E. Iso Masato, Ambassador of Japan to the Republic of Croatia

I would like to extend my heartfelt congratulations on the 20th anniversary of the foundation of the Japanese studies course, Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb.

As the first among Croatia's higher education institutions, the Japanese studies course of the University of Zagreb has contributed greatly to promoting the understanding of Japan in Croatia through Japanese language education and Japanese studies. Graduates from the course are contributing to the promotion of friendship between Japan and Croatia in various fields by making use of the knowledge they acquired in the course. I would like to take this opportunity to express my deepest gratitude to all who have been involved in the development of Japanese language education and Japanese studies at the University of Zagreb.

I attended the Japanese speech contest held at the University of Zagreb in March this year, and was impressed by the participants' high-level skills of Japanese in their presentations on the results of their daily studies. It was very reassuring to see a number of young people have a strong interest in Japanese language and culture.

We are delighted that the long-cherished undergraduate and postgraduate courses in Japanese studies will be inaugurated in due course. I hope that an increased number of graduates from the Japanese studies courses of the University of Zagreb will serve as a solid bridge between Japan and Croatia in the future.

Japan and Croatia have cultivated friendship, and year 2023 marks the 30th anniversary of the establishment of diplomatic relations between our two countries. The Embassy of Japan intends to make strenuous efforts to deepen further the relations between our two countries, and I would like to ask for your continued support and cooperation.

Finally, I would like to express my sincere wishes for the further enhancement of Japanese language education and Japanese studies at the University of Zagreb.

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Japan to Croatia
ISO Masato

Uvodna riječ

Zbornik radova „Suvremeni pristupi u izučavanju japanskog jezika i kulture” nastao je kao rezultat želje za obilježavanjem 20. obljetnice Katedre za japanologiju i pokretanja novog preddiplomskog i diplomskog studijskog programa japanologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

Zbornikom želimo predstaviti kratku povijest naše katedre, njezinu buduću misiju u okviru novih studijskih programa te radove naših nastavnika i studenata, kao i profesora drugih sveučilišta koji su svih ovih godina nesebično pomagali u razvoju i rastu naše katedre. Širenjem sadržaja postojećih i dodavanjem novih kolegija godinama smo postupno obogaćivali ponudu našeg studijskog programa, u isto vrijeme vodeći računa o kadrovskoj suficijenciji i profesionalnom razvoju svakog pojedinačnog nastavnika. Sve to omogućilo je da 2022. godine uđemo u proces akreditacije te konačno, iz slobodnog studija prerastemo u punopravni.

Program slobodnog studija japanologije krenuo je s izvođenjem akademske godine 2004/2005. Napisala ga je indologinja mr. sc. Klara Gönc Močanin u suradnji s japanskim lektorima. Profesorica Gönc bila je strastvena zaljubljenica u japansku kulturu, posebno japanski teatar o kojem je pisala u svojoj knjizi „Izvedbena obilježja klasičnih kazališnih oblika : grčka tragedija - indijska natya - japanski no” (2002). Sudjelovala je i u izdanju engleskog prijevoda odabranih odlomaka japanskog klasika *Genji monogatari*¹ napisavši predgovor.

Podrobniju povijest nastanka Katedre za japanologiju, odnosno njezin razvoj od osnutka 2004/2005. do 2020. godine, donosi prilog doc. dr. sc. Hazuki Mori koja je 2015. godine intervjuirala neke od sudionika i svjedoka toga procesa. Prema njezinim saznanjima katedra je počela s radom 1995. godine kada je u sklopu tadašnjeg Odsjeka za orijentalistiku i hungarologiju na čelu s prof. dr. sc. Milkom Jauk Pinhak krenuo kolegij Japanski jezik otvoren za javnost. Prvi predavač bio je prof. Franjo Štiglić, teoretičar fizike s iskustvom studiranja u Japanu. U vremenu bez interneta i oglašavanja njegov je kolegij pohađalo pedesetak studenata, što dovoljno govori o izuzetnoj popularnosti

---

¹ Murasaki Shikibu. 2002. *Pripovijest o Genjiju* (izbor), s engleskoga preveo Nikica Petrak.

japanske kulture u Hrvatskoj još u to vrijeme. Tome je sigurno pridonio i rad profesora Vladimira Devidea, još jednog znanstvenika (matematičara) s iskustvom boravka i studiranja u Japanu, koji je osamdesetih i devedesetih godina objavio niz knjiga na temu japanske kulture i književnosti, posebno haikua, održao brojna predavanja i svojim medijskim istupima potaknuo popularizaciju japanske kulture u Hrvatskoj. Profesor Devide je odlikovan Ordenom japanskog cara 1983. godine a 2004. je primio Priznanje japanskog Ministarstva prosvjete, kulture, športa, znanosti i tehnologije za istaknuti doprinos i međunarodno promicanje razumijevanja između Japana i Istočne Europe.

Od 2001. do 2004. godine japanske jezične kolegije, dva puta tjedno po 90 minuta, drži prof. Yukari Hill zaposlena kao viša lektorica. Otprilike u ovo vrijeme na Odsjeku za orijentalistiku i hungarologiju rađa se ideja da se studentima, uz jezične, ponude i kulturološki kolegiji, te se kreće s pripremom programa „Slobodnog studija japanologije“. Studij službeno započinje 14. listopada 2004. a u njegovoj realizaciji sudjelovali su i tadašnji japanski veleposlanik NJ. E. g. Ikeda Kaname, dekan Filozofskog fakulteta u Zagrebu prof. dr. sc. Miljenko Jurković, rektorica Sveučilišta u Zagrebu prof. dr. dc. Helena Jasna Mencer te ministar znanosti i obrazovanja prof. dr. sc. Dragan Primorac.

Slobodni studij trebao je biti prvi korak prema osnivanju redovnog studija, pa se s tim ciljem svih ovih 20 godina studij razvijao i nadopunjavao, kako obogaćivanjem studentskog programa tako i širenjem nastavničkog kadra, koji se istovremeno znanstveno usavršavao i napredovao u zvanjima. Od dva strana lektora koji su 2004. godine započeli slobodni studij japanologije na engleskom jeziku (prof. Yuzo Yada i prof. Sachiko Kurihara) do danas su razvoju katedre u svojstvu stranih lektora svojim nastavnim angažmanom pridonijeli prof. Satoshi Kusakabe, prof. Shin Ayukawa, prof. Masaaki Tachiki, prof. Junnosuke Takeuchi, prof. Kana Kamiya i prof. Chiyo Konishi. Trenutno su na katedri zaposlene dvije docentice (dr. sc. Hazuki Mori i dr. sc. Iva Lakić Parać), stalna lektorica (mr. sc. Emi Murata Margetić), asistentica (Katarina Šukelj, mag. jpn.), strana lektorica i vanjska suradnica (dr. sc. Velnja Rončević). Slobodni studij nudio je iznimno bogat i raznolik program te su, osim jezičnih kolegija, studenti slušali kolegije iz japanske povijesti, književnosti, religije i filozofije, umjetnosti te popularne kulture. Prema brojnosti kolegija odgovarao je jednopredmetnom studiju stoga nam je od početka, uz preddiplomski, u cilju bio akreditirati i diplomski studij jer bi, između ostalog, na taj način sadržaj svih dosadašnjih kolegija ostao zastupljen.

Sad već daleke 2008. godine potpisan je Sveučilišni memorandum o suradnji na polju obrazovanja, sporta, znanosti i tehnologije između hrvatskog Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i japanskog Ministarstva za obrazovanje, kulturu, kulturu, znanost i tehnologiju. Brojni su se naši studenti u međuvremenu znanstveno i stručno usavršavali na japanskim sveučilištima s kojima je Filozofski fakultet u Zagrebu, posredstvom Katedre za japanologiju, potpisao sporazume o suradnji.

Imajući na umu sve navedeno, osnivanje redovnog studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu logičan je korak ka očuvanju, kao i poboljšanju, već dobro uhodane i nastavne i znanstvene prakse. Stoga je, ispunjenjem svih potrebnih uvjeta, 2022. godine započet i postupak akreditacije kojim će slobodni studij najzad prerasti u redovni. Osnivanjem punopravnog studija želimo, između ostalog, osigurati još bolju suradnju s kolegama u zemlji i inozemstvu, kako izdanja poput ovog zbornika ne bi ostala rijetkost, već postala ustaljena praksa.

Zbornik se sastoji od dvije tematske cjeline. U prvoj se iz različitih metodoloških perspektiva analizira japansko kulturno nasljeđe u kontekstu suvremenih znanstveno-nastavnih pristupa, a u drugoj su predstavljeni studentski prijevodi japanskih narodnih priča i kratkih pripovijetki u dvojezičnom formatu. U prvoj cjelini predstavljeno je deset radova koji pokrivaju sva područja zastupljena sadašnjim programom slobodnog studija japanologije: japansku književnost, povijest, suvremeno japansko društvo, religije te japansku lingvistiku. Radovi su napisani na tri jezika koja se koriste u našoj nastavnoj praksi: japanskom, engleskom i hrvatskom².

Katarina Šukelj analizira na koje se načine u suvremenom japanskom društvu prezentiraju i oblikuju pojedini, već gotovo samorazumljivi, povijesni termini, poput „Japan” i „Japanci” te sugerira neke od načina promišljanja stereotipnog predstavljanja homogenog Japana.

Velna Rončević prati japansku popularnu kulturu od poslijeratnog razdoblja do njezinog prelaska nacionalnih granica i ukazuje na neujednačenu prirodu tih transnacionalnih tokova koji se često predstavljaju kao jedinstveno zapadno iskustvo.

Hazuki Mori ukazuje čitateljima (prvenstveno studentima) na načine odabira tema za proučavanje japanske književnosti pozivajući se na utopijske misli japanskog pisca Iwakure Masajija (1903.–2000.).

Emi Murata Margetić predstavlja konkretne primjere nastavnih metoda i praksi prema CEFR-u (Common European Framework of Reference for Languages) i JF (Japan Foundation) standardu koje je razvila Japanska fondacija te niz korisnih nastavnih materijala za učitelje te učenike i studente japanskog jezika.

Iva Lakić Parać problematizira isprepletenost japanskih religijskih tradicija te ukazuje na suvremene istraživačke pristupe koji odbacuju ideju „koegzistiranja” različitih religija u Japanu zastupajući, umjesto toga, tezu o postojanju jedne tradicije koju svojim prižimanjem čine sve japanske religije.

Lovro Škopljanac obrazlaže japanski književni termin kigo (季語, doslovno „sezonska riječ”) u kontekstu opće teorije književnosti i hrvatske haiku prakse te predlaže

² Iznimka je jedan rad na srpskom jeziku kojeg smo ostavili u originalnom izdanju.

upotrebu hrvatske riječi „dobnica” kojom otvara vrata novijem pristupu analizi termina i njegove upotrebe danas.

Cikako Shigemori Bučar predstavlja projekt „Istočnoazijske zbirke u Sloveniji” ljubljanske Katedre za japanologiju, nastao u suradnji sa slovenskim muzejima i knjižnicama i proveden u svrhu rekonstruiranja kulturnih veza Slovenije i Istočne Azije, a mišljenja smo da je sličan projekt dobrodošao i u Hrvatskoj.

Divna Tričković analizira upotrebu i značenje predikatskog RU-oblika za izražavanje sadašnjeg vremena u japanskom jeziku te zaključuje da taj oblik uglavnom ne odgovara progresivnom značenju prezenta nesvršenih glagola kakvo nalazimo u srpskom jeziku, već više njegovoj kvalifikativnoj ili svakodnevnoj upotrebi.

Kana Kamiya analizom etimologije znakova „用” (yō) i „進” (shin), utemeljenoj na teoriji prototipova, istražuje njihovu višeznačnost i sposobnost tvorbe novih riječi i značenja te predlaže korištenje kognitivnih mapa te saznanja iz kognitivne psihologije i lingvistike pri savladavanju znakova, posebno za studente koji u pismu materinjeg jezika ne koriste znakove.

I na kraju, **Ivana Gubić** i **Iva Lakić Parać** predlažu upotrebu poezije u nastavi japanskog i kineskog jezika, smatrajući da književni tekstovi i kreativno pisanje pružaju različite mogućnosti za usvajanje stranog jezika koje nisu uvijek ili jednako zastupljene u udžbenicima i neknjiževnim tekstovima.

Nadamo se da smo izborom tema i autora uspjeli ostvariti namjeru ovog zbornika, a to je predstaviti inovativne spoznaje i suvremene pristupe u izučavanju i podučavanju japanskog jezika i kulture, kao i potaknuti daljnje istraživanje japanoloških tema u Hrvatskoj. Zbornik je jedno od rijetkih hrvatskih izdanja s radovima stručnjaka iz različitih područja japanologije pa vjerujemo da će poslužiti i kao inspiracija budućim naraštajima hrvatskih japanologa u njihovom znanstvenom i kulturnom stvaralaštvu.

Na kraju, zahvaljujemo autorima, recenzentima, lektorima i tehničkim urednicima koji su svojim trudom i znanjem omogućili nastanak ovog zbornika te podigli razinu kvalitete njegova sadržaja. Vjerujemo u daljnju uspješnu suradnju s kolegama u zemlji i inozemstvu te se veselimo novim zajedničkim projektima i razvijanju Katedre za japanologiju u budućnosti.

Urednica

doc. dr. sc. Iva Lakić Parać

Predstojnica Katedre za japanologiju

**POVIJEST I SADAŠNJOST KATEDRE ZA
JAPANOLOGIJU**

ザグレブ大学哲学部インド・極東学科日本学コース 15年の歩みと現状

森 葉月

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.02>

はじめに

ザグレブ大学哲学部インド・極東学科日本学コースは、クロアチア共和国内唯一の日本研究機関として、2004年10月に設立されました。日本語、日本語学といった日本語教育関連科目に加え、文学、歴史、宗教思想、現代日本社会の諸問題、といった日本文化教育関連科目の教授・研究指導に当たっています。設立15周年を迎えたこの機会に、その歩みを振り返り、現状を紹介したいと思います。

1. 沿革

(1) コース開設までの経緯

まず、コース開設までの経緯について述べていきたいと思えます。なお、下記の情報の多くは、当時コースの設立に関わった方々に2015年1月にインタビューを行った際に得られたものです。設立から10年余り経ってからのインタビューなので、不明瞭な点もあり、誤りが全くないとも言い切れませんが、当事者の記憶がそのようなものとして残っているという事実自体が、記録しておく価値のあるものと考えています。いずれにしても、もし何か不備があるとすれば、それは全て、インタビューを行い、記録を行った筆者の責任です。

ザグレブ大学哲学部における日本学コースの前身となる日本語公開講座がスタートしたのは、1995年のことでした。その開設を推進したのは、ザグレブ大学哲学部の現在のインド・極東学科（The Department of Indology and Far Eastern Studies）の前身である、東洋学・ハンガリー研

究学科 (The Department of Oriental Studies and Hungarology¹) Milka Jauk-Pinhak 博士 (副学部長・当時、1939-2013、ザグレブ生、インド研究者) と Klara Gönc-Moačanin 教授 (1953-2019、レンダヴァ生、インド研究者) です。氏らが設立に向けて実際に活動を始めることになったきっかけは現在のところ不明ですが、Gönc-Moačanin 教授は『源氏物語』の一部をクロアチア語に翻訳したり、アジアの芸能に関する講義の中で日本の能楽等を取り挙げたりするなど、日本文学に造詣が深かったため、彼女の「想い」の強さが一つの牽引力になったのかもしれませんが。また、Vladimir Devidé 氏 (1925-2010、ザグレブ生、数学者、著述家) が日本留学後に出版した俳句や日本文化に関する著作によって、クロアチアにおける日本文化に対する関心が高まっていたことも契機の一つとなった、との推測も可能だと考えられます²。

Jauk-Pinhak 博士は、日本語教師を捜すことから始めました。まず、国際交流基金の奨学金を得て日本に留学し、現在建築家として活躍する Melita Rački 氏に相談したそうです。Rački 氏はやはり日本に留学経験のある理論物理学者 Franjo Štiglic 氏を強く推薦し、Štiglic 氏に白羽の矢が立ったといいます。

Štiglic 氏は当初、自分は日本語教育の専門家ではない、という躊躇もあったとのことなのですが、学部からの再三の呼びかけに応じて、この依頼を受けたそうです。そして上述の通り、1995年にクロアチア初の日本語講座開講が実現しました。この時、哲学部の受講希望者の募集に対して50名をはるかに超える学生が来たといいますから、当時から日本語に対するクロアチア人の興味は高かったということが窺えます。人口80万人弱のザグレブという都市で、当時はインターネットなどもなく、告知はアナログなものであったことを考えれば、その「日本語熱」の盛り上がりは、相当なものだったということでしょう。

Štiglic 氏は手づくりの教科書を使い、全くの初心者であった学生たちに日本語を教えたそうです。これもたくさんの教材がインターネットで

¹ ザグレブにおけるインド研究の歴史は古く、1874年に遡ります。当初は <Department of Linguistics and Oriental Studies> において、後に <Department of Oriental Studies and Hungarology> においてインド研究がなされていました。2004年に現行の <Department of Indology and Far Eastern studies> という学科として「独立」しました (インド・極東学科の学科を説明した学内書類より)。現在インド・極東学科は、インド学科、中国学コース、日本学コースから成っています。

² Vladimir Devidé 氏の著作には、„Japanska haiku poezija i njen kulturno povijesni okvir (日本の俳句とその文化的・歴史的枠組み)” [1970]、„Japan - tradicija i suvremenost (日本—伝統と近代)” [1978]、„Japan - prošlost i budućnost u sadašnjosti (日本—現代に見られる過去と未来)” [1978, 1988再版]、„Iz japanske književnosti (日本文学から)” [1985]、„Japan - poezija i zbilja (日本—詩と現実)” [1987]、„Japan za djecu (子どものための日本紹介)” [1987]、„Razgovori o haiku poeziji (俳句をめぐる対話)” [1991]、„Zen (禅)” [1992]、„Renge (連歌)” [1995]などがあります。(書名の日本語訳は筆者によるもの。意識しているものもあります。)

入手できる現在から見ると、隔世の感を覚えざるを得ません。この講座が何年まで続けられたかについては現在のところ確認できていませんが、少なからぬ学生が熱心に学び、中には日本語能力試験に挑戦して合格した者もあるとのこと（受験級・人数は不明）。それは、時には自宅へ学生を招いて特別授業を行ったり、氏の夫人で日本人である満寿美氏が日本料理を振舞い、日本文化についても体験させたりするなどの、氏らによる献身的な指導の成果に他なりません。

その後、2001年秋から2004年夏まで、ユカリ・ヒル氏³が日本語講座を担当し、一コマ90分のクラスを週2回提供されました。初年度は40名以上の受講希望者があり、選抜試験ではなく、すべての希望者を受け容れました。ヒル氏の当時のステータスは「Senior Lecturer」と呼ばれるもので、正確な金額は記憶にないが、学部の規定でそのステータスに支払われることになっている額を給料として受け取っていたと思う、とのこと。

そしてこの頃、2001年頃から、前述の Jauk-Pinhak 博士や Gönc-Moačanin 教授を中心に、日本語だけでなく、日本文化についても学ぶことができる、「日本学」コースの開設準備が本格的に進められるようになりました。更に2003年6月頃から、当時の駐クロアチア大使であった池田要氏が、Miljenko Jurković 哲学部学部長、Helena Jasna Mencer 大学総長、Dragan Primorac 科学教育スポーツ省大臣らに対する交渉を開始しました（肩書は全て当時のもの）。池田元大使の着任以前から、在クロアチア日本国大使館は日本学コース設立のバックアップを行っていたとのことですが、どのようなきっかけがあり、どの時点から開始していたのかは、現在のところ不明です。ともあれ、文部科学省出身で教育事業のエキスパートである池田大使を得て、その構想は実現に向けて大きな進展を見せました。とはいうものの、その道のりは決して平坦なものではなかったようです。

日本学コース設立のためには哲学部とザグレブ大学のそれぞれの評議会における承認が必要であるため、会議の開催日を調べ、会議の前には議案に日本学コース設立の件を加えてあるかどうかを確認し、会議後にも実際に会議の中で案件が審議されたかを確認し、もしされていないならば次回の会議の議案に加えてもらえるよう念押しする…といった、積極的、集中的な、粘り強い働きかけが行われたそうです。

ヒル氏は当時を振り返り、次のようなエピソードを語ってくださいました。明確な時期は定かではないが、在クロアチア日本国大使館か

³ ヒル氏はその後サラエボへ移住され、2013年よりサラエボ大学にて、日本語講座を開設、授業を担当されました。開設以来、学生から社会人まで幅広い年齢層の学習者がこの講座を受講し、熱心に日本語を学んでいるそうです。

ら日本学コース設立提案書が大学へ提出されて数日後のある日、ヒル氏は、Gönc-Moačanin 教授と共に、学長（あるいは学部長だったかもしれないが、恐らく学長であった可能性が高いとのことなので、以下便宜的に「学長」とします）の部屋へ呼び出されました。そこで学長が突然、「日本学コースの設立は難しい」と告げたといいます。それに対して Gönc-Moačanin 教授がクロアチア語で激しく抗議を始めました。早口のクロアチア語でまくし立てる二人の会話の内容の詳細は、ヒル氏には分かりかねたそうです。事情も何も分からず、どんな返答もできなかったそうですが、それは当然の反応です。しかしヒル氏はこれがとにもかくにも「緊急事態」であると悟り、大使館の担当者に急いで電話をしました。その時担当者は席を外しており、電話を受けた他の職員から「後でかけ直して欲しい」と言われましたが、とにかく「急用だ」と言って電話を繋いでもらい、事情を説明したのだそうです。池田大使は、「大学には日本研究ができる場所があるべきだ」という主張を軸に、日本学コースの設立を推進していました。これには当時の学部長、学長、教育・科学大臣ともに賛同を示し、何の異論もなかったそうです。しかし一方ではこのような事態も起っていたわけで、このエピソードは、ザグレブ大学哲学部で一つのコース・学科を設立することの難しさを示すものの一つと言えましょう。

こうした出来事のあと、何がそうさせたのかは想像するより外ないのですが、状況は変わり、その後のスケジュールを考えると、2010年の4月か5月頃までには、日本学コースの設立を、哲学部、大学当局、教育・科学省の全てが認めたと考えられます。政府開発援助（ODA）の一貫である外務省の〈文化に関する無償資金協力・一般文化無償資金協力〉により、ザグレブ大学哲学部に日本語学習機材・視聴覚機材（1,730万円）が寄付されたこと、国際交流基金からの助成（下記に詳述）が行われたことなどが、彼らを動かした大きな要因の一つではなかっただろうかと思われまます。

ただし、当時交渉に関わっていた人たちの印象によると、クロアチア側の人びとにとっては、はじめから5年制ではなく、3年制のコースとしての設立が前提になっていたようだったということですが、その理由についても現在のところは、定かではありません。

このように、日本語・日本文化教育に関わる人びと、大使と大使館スタッフの努力が実を結び、2004年10月14日に、日本学コースのオープニング・セレモニーが行われました⁴。

⁴ 学科となることですが、こうした経緯が明らかになれば、正規学科化となるために取るべき方策を探るためのヒントとなるかもしれません。継続して、当時設立に関わった方たちへのインタビューなどを進める予定です。期にスタートしていますが、中国学コースの設立と日本学コースの設立の間に何らかの関連性があるのかどうかについては、これも現在のところ不明で

初期の卒業生たちと矢田侑三、栗原先生幸子外国人講師

(1) 教員

2004年当初、日本人外国人講師2名（矢田侑三外国人講師、栗原幸子外国人講師）が日本国際交流基金から助成を受けながら、それぞれ日本語関連教科、日本文化関連教科を担当していました。その後学生数の増加に従い、助手、非常勤講師が加わり、専任講師も増えました。これま

矢田雄三 (Yuzo Yada)	2004 - 2012
栗原幸子 (Sachiko Kurihara)	2004 - 2009
村田恵美 (Emi Murata Margetić)	2006 -
亀田真澄 (Masumi Kameda)	2007
Iva Lakić Parać	2008 -
Maja Skender Lizatović	2009
Irena Srdanović	2009
森葉月 (Hazuki Mori)	2010 - 2023
日下部慧 (Satoshi Kusakabe)	2011 - 2016
Kamelija Kauzlarić	2013 - 2018
Katarina Šukelj	2015 -
Velna Rončević	2016 -
鮎川慎 (Shin Ayukawa)	2017 - 2018
立木雅彰 (Masaaki Tachiki)	2019
竹内淳之介 (Junnosuke Takeuchi)	2020
神谷佳那 (Kana Kamiya)	2021
小西知代 (Chiyo Konishi)	2022
上林 彰仁 (Akihito Uebayashi)	2023 -
Ivana Moguš Yamada	2023 -

す。後に述べるように日本学コースにとっての目標の一つは、5年制の正規学科となることですが、こうした経緯が明らかになれば、正規学科化となるために取るべき方策を探るためのヒントとなるかもしれません。継続して、当時設立に関わった方たちへのインタビューなどを進める予定です。

でに日本学コースに関わった教員は下記の表の通りです。

- 亀田真澄非常勤講師（当時）は、ザグレブ大学哲学部に留学中でした。東京大学文学部大学院人文社会系研究科（現代文芸論）を経て、現在（2020年）は Massachusetts Institute of Technology Comparative Media Studies の客員研究員。専門はロシア東欧文化。
- Maja Skender-Lizatovic 非常勤講師（当時）は、日本学コースの1期生。現在は York St John University の講師。専門は日本言語学。
- 2011年度～2013年度、国際交流基金の助成を受けて、選択科目として<日本宗教思想史入門>が開講され、森葉月外国人講師（当時）がこれを担当しました。
- 2012年度～2015年度、国際交流基金の助成を受けて、選択科目として<実践日本語会話>が開講され、村田恵美非常勤講師（当時）がこれを担当しました。

この他、これまでに、伊藤守幸学習院女子大学教授（当時）、柴宜弘東京大学教授（当時）などが、日本国際交流基金の助成を受けて、特別講義を行っていただきました。

※伊藤守幸学習院女子大学教授…日本文学入門集中講義 「日本古典文学：特に平安時代の文学（物語）」を、2008年9月15日～10月14日

哲学部紹介リーフレットの中にある日本学コースの紹介
(クロアチア語版2015年発行)

	科目名	授業形態	単位*
日本語 教育 関連 科目	Japanese Linguistics 1	講義	3
	Japanese Linguistics 2	講義	3
	Japanese Exercise 1	演習	4
	Japanese Exercise 2	演習	4
	Japanese Exercise 3	演習	4
	Japanese Exercise 4	演習	4
	Japanese Exercise 5	演習	4
	Japanese Exercise 6	演習	4
	Japanese Reading and Writing 1	演習	2
	Japanese Reading and Writing 2	演習	2
	Japanese Reading and Writing 3	演習	2
	Japanese Reading and Writing 4	演習	2
日本 文化 研究 関連 科目	Introduction to the Japanese History 1	講義	3
	Introduction to the Japanese History 2	講義	3
	Introduction to the Japanese History 3	講義	3
	Introduction to the Japanese History 4	講義	3
	Introduction to the Japanese History 5	講義	3
	Introduction to the Japanese History 6	講義	3
	Introduction to the Japanese Literature 1	講義	3
	Introduction to the Japanese Literature 2	講義	3
	Introduction to the Japanese Literature 3	講義	3
	Introduction to the Japanese Literature 4	講義	3
	Introduction to the Japanese Literature 5	講義	3
	Introduction to the Japanese Literature 6	講義	3
	Contemporary issues of Japanese Society 1	講義	3
	Contemporary issues of Japanese Society 2	講義	3
Japanese religions and philosophies 1	講義	3	
Japanese religions and philosophies 2	講義	3	

※柴宜弘東京大学教授... 日本史入門集中講義「近現代日本史」、
2009年3月開講。

(途中に休日あり、13回) に開講。

(3) カリキュラム

設立当初より3年制で、日本語関連科目に加え、日本文学入門および日本史・日本文化入門などといった日本文化関連科目について、合計20

⁵ 当初は計16齣/週でした。リュブリャナ大学（スロヴェニア）文学部アジア・アフリカ研究学
科日本研究講座と本学部インド極東学科間の協定が結ばれた後、2016年から「日本語演習」が2
齣/週から3齣/週に増え、日本文化関連科目（「現代日本社会の諸問題」「日本宗教思想」）
も加えられました。

齣（1齣90分）／週の授業・講義を行っています⁵。科目名と授業形態、取得可能単位については、右の表の通りです。

これらは全て、日本学コースを修了するための必修科目です。ただし、これらの科目を全て受講することが、学位取得にはつながりません。当コースは「Slobodni studij（逐語的に訳すと、「free study」。学位の取得を目的としない学習、というような意味）」と呼ばれるプログラムだからです⁶。日本学コース受講生は課程を終えると、ザグレブ大学哲学部発行の「日本学コース修了証明書」を受領することができます。

日本語関連科目は「1」から始まり、数字が大きくなるほど、学習レベルが進みます。基本的には、より小さい数字が附された授業の学期末試験に合格しなければ、次のレベルの授業を受講することができません。例えば、〈Japanese Exercise 1〉の試験に合格しなければ、〈Japanese Exercise 2〉を受講することはできません。

ちなみに、日本文化研究関連科目も同様に「1」から始まりますが、これらについては、上記の規則は適用されません。具体的には例えば、前年度に〈Introduction to the Japanese History & Culture 1〉を受講していれば、学期末試験に合格することができなくても、次の〈Introduction to the Japanese History & Culture 2〉を受講することができます。これは、日本文化研究関連科目の学習内容が、学習進度に応じてではなく、通史的に構成されているため、可能となっています。

日本語学習については、3年間で Japanese exercise（日本語演習）405時間、Japanese Reading and Writing（読解作文）90時間、Japanese Linguistics（日本語学）45時間、合計540時間を行い、B1～B2レベル（JF Cando）への到達を目標としています。

日本文化関連科目は、文学と歴史の授業については古代から始まり、近現代までをカバーしています。現代日本社会の諸問題と日本宗教思想の授業では、日本文化や社会をより深く理解するために重要ないくつかのテーマを取り挙げています。いずれも、当プログラム修了後に、受講生たちが自らの研究テーマをより深く掘り下げていくために必要な知識やものの見方を身に着けることができるようにすることが、一番のねら

⁶ ザグレブ大学の他学科や他大学に所属する学生は文化関連科目を受講することができ、そうした科目の学期末試験に合格した場合には、この表に示された単位を取得し、卒業要件単位とすることができます。また上述の、リュブリャナ大学文学部日本研究講座との協定により、当コースを修了した学生は、リュブリャナ大学日本研究講座の3年次に編入できる資格を、これらの単位で満たすことができると見なされます。

いです。

(4) 課外活動・特別活動

上記の授業以外に、課外活動・特別活動として、下記のような取組みを行っています。

1. 日本語スピーチコンテスト

毎年、在クロアチア日本国大使館、クロアチア日本語教師会と協賛でスピーチコンテストを行っています。このコンテストはスピーチ部門及びパフォーマンス部門から構成されています。スピーチ部門で参加者は、4分の制限時間内に、自由なテーマについて、自分の考えを日本語で発表します。パフォーマンス部門では、3分～4分の時間内で、日本に関連するスピーチ、歌、踊り、詩の朗読などを日本語で行います。団体の部と、個人の部があり、団体の部では参加者は、寸劇を行ったり、日本の伝統芸能に関わるパフォーマンスを行ったりしています。過去には、当コースの学生や卒業生が、相撲甚句や狂言『附子』の一場面を披露したこともあります。スピーチ部門にも当コースの学生が毎年出場し、何人もの学生が上位入賞を果たしています。例年、日本語とクロアチア語で大会の司会を努めているのも当コースの学生です。

2016年のコンテスト、団体部門優勝のシュテ
フォックさん、ゼニチさん

2. <にほんご●だんわしつ>

学生たちにとって、クロアチアでは、授業以外で日常的に「自然な」日本語を耳にし、また自分でも話してみる、ということが難しいことです。また、間違えることを怖がってあまり日本語会話をしない学生も多く、そうしたことが原因で、せつかく文法はしっかり勉強し、言葉も学んでいるのに、「話せない」という悩みを抱える学生が少なくありません。そこで、<にほんご●だんわしつ>を開催し、間違えても恥ずかしいと思わずにどんどん話せるような雰囲気の会合を持つことにしてい

2016年5月のだんわじつの様子

ます（以前は週一回行っていましたが、この2年ほどは不定期開催となっています）。在留邦人や、日本から訪れた方たちに協力を仰ぎ、出来る限り様々な日本人の「自然な」日本語に触れ、また自分の言ったことが「伝

わる喜び」を学生に感じてもらう機会をつくるよう努力しています。毎回5～10名の学生、卒業生やその友人らが参加しています。ここ数年は、ザグレブ大学哲学部や農学部などに留学している協定校の日本人大学生たちが積極的に協力してくれ、お互いの言葉や文化についてプレゼンテーションを行い、その後ディスカッションをするなどして、文化交流を深める場となっています。中にはその後も交流を続け、日本の大学に留学した際に一緒に旅行したり、何か生活や学習上の問題がある時には助け合ったりと、友情を深めている学生たちもいます。

3. 他大学生・高校生との交流

日本の大学生や高校生がフィールド・トリップや修学旅行などでクロアチアを訪問した際に、研究交流会を開催しています。具体的にはこれまでに、学習院女子大学、同志社大学、北星学園高校などとの交流会を行ってきました。その中で日本人学生・生徒たちは日本の文化についてのプレゼンテーションを行い、当コースの学生たちも、クロアチアの文化についてのプレゼンテーションを行いました。こうした交流会は、お互いにとって、より深く相手の文化について知る機会となり、またこれも、友人を得る機会となっています。今後こうした機会を通して、学生の学習動機を高め、また異文化理解そのものを深化させることを目指したいと考えています。

4. 年中行事

新年会や忘年会、お花見など、日本の年中行事を取り入れ、懇親会を開いています。教員にとっては、教師にとっては学生がいま必要としているものを知るチャンスであり、学生たちがクラスメイトとの親睦を深めることによって「間違えたら恥ずかしい」と日本語を話すことをためらう雰囲気を変えていくことができるチャンスでもあります。学生にと

っても、日本の文化を理解することができ、これも日本語学習・日本文化研究を続ける動機を保つ良い刺激となっているようです。こうした行事には卒業生たちも参加しており、卒業生たちにとっては、日本語・日本文化に改めて触れる機会を、在籍生たちにとっては、卒業生たちからアドバイスをもらったり、励ましてもらったりできる機会ともなっています。このような活動は、日本学コースを中心に日本語・日本文化を愛するひとたちの拠点の一つをつくっていきたいというのが、当コースのスタッフの希望の反映でもあります。

(5) 入学試験・受講料

<定員>

日本学コースの定員は年度によって若干異なりますが、開設当初より、25～30名を受け入れています。これまでほぼ毎年定員数を前後する応募者があり、選抜試験を行っていましたが、ここ数年は、ユライ・ドブリラ大学（プーラ大学）社会科学部日本学科が設立されたり、語学学校で高いレベルの日本語が学べたりするようになってきたためか、入学希望者数は減少傾向にあります。

各年度の定員、入学試験受験者数と、実際に入学した学生の数は、以下の表の通りです。

<試験方法>

例年9月中旬に、哲学部より受講生募集の告知がなされ、受講希望者数が定員を上回る場合には、日本学コース教員によって、選抜試験が行われてきました。試験は筆記試験と口述試験です。筆記試験では、設立当初より、「何故日本学コースで学びたいのか」という、受講の動機が問われています。2012年より、学生が学習意欲を持っているかどうか判断するために、課題図書を指定し、その内容の要約と、それに対する感想・分析を書かせる方法が導入されました。口述試験では、主に、授業・講義に定期的に参加することができるか、ということが確

	定員	受験者数	入学生数
1期生（2004年度入学）	25	—	27
2期生（2005年度入学）	25	47	25
3期生（2006年度入学）	25	—	22
4期生（2007年度入学）	25	—	21
5期生（2008年度入学）	25	45	20
6期生（2009年度入学）	25	28	21
7期生（2010年度入学）	30	32	30
8期生（2011年度入学）	30	48	28
9期生（2012年度入学）	30	28	23
10期生（2013年度入学）	30	34	28
11期生（2014年度入学）	30	27	26
12期生（2015年度入学）	30	28	28
13期生（2016年度入学）	30	25	25
14期生（2017年度入学）	30	14	14
15期生（2018年度入学）	30	13	13
16期生（2019年度入学）	30	22	20
17期生（2020年度入学）	30	13	13
合計		404	384

※2004、2006、2007年度の受験者数については、記録が残っていません。

認されます。

<受講料>

2004年度から2013年度までは、この選抜試験の成績上位者には、3年間の受講料が無料となるいわゆる特待生制度がありました。年度によってこの制度を受けられる学生数は異なっており、概ね上位15～20位までの学生が受講料を免除されていました。例えば2010～2012年度は、定員が30名で、上位20位までの学生は受講料が無料、21～30位までの学生は、2,000 KN/年の受講料を支払っていました。学部の方針の変更により、2013年度には、上位5名のみが受講料を免除され、6位から20位までの学生は1,500 KN、21～30位の学生は3,000 KNを支払う形に、次いで2014年度からは、全ての受講生が3,000 KN/年を支払う形に変更されました。その後さらに変更があり、現在は、全ての新生は1年次の授業料として2,000 KN/年を支払う必要があります。1学年終了時の学期末試験の成績上位者には2年次以降の受講料を減免または免除する、という形になっています。⁷

(6) 受験生の特徴

<受講の動機>

受験を決めた動機として、多くの受験生が、日本文化への興味、あるいは日本語という言葉そのものに対する関心を挙げています。クロアチアに進出し日本人駐在員が常駐する日本企業がないためか、日本語を将来の就職に役立てようとの動機はほとんど見られません。

次ページの表は、選抜試験の際に受験生が挙げた、日本学コース受講の動機をまとめたものです。

日本語そのものの魅力、という点について付け加えると、クロアチア共和国には、日本語を教える外国語学校が数校あり、中には多くの生徒を擁しているところもあります。また、ザグレブ第7高等学校およびザグレブ芸術高等学校において、日本語が第二外国語の選択科目として教えられていたこともあります（但し2013年まで）⁸。以前は高校で選択

⁷ この点については、毎年変更の可能性があるので、関心をお持ちの方は、当コースのウェブサイト (<https://japanologijaffzg.wixsite.com/home>) をご覧ください。現時点では、2・3年次の授業料は、学期末試験の総合成績に応じて決定しています。1-5位の学生は無料、6-20位の学生は2,000HRKN/年、21位以下の学生は3,000HRKN/年を支払うことになっています。

⁸ その他、リエカ市にある Narodno učilište Rijeka や Klub Mladih Rijeka などといった市民や青年向けの公開講座でも日本語の授業を受けることができます。Makoto hrvatsko japansko društvo (誠クロアチア日本協会) というNPO団体でも無料の初級日本語を教えています。

科目として日本語を学んだことがある者が、当コースへ入学することがままありました。また、ここ数年は、当コース入学以前に外国語学校や公開講座で学んだ者、インターネットサイトやモバイルアプリを利用して独学で日本語を学んでいる者も少なくありません。

こうした学習歴がありながら、初級レベルから学習し直す必要がある大学のコース（全ての受講生は、基本的に、初級クラスから学習をスタートしなければなりません⁹）に入ってくるのは、体系的に日本語を学び、更に日本文化を知ることにより、日本への親近感をより深めようとする欲求があるからではないかと推測されます。加えて、外国語学校に較べて、受講料が低いこと、文化についての授業が提供されていることも、彼らがザグレブ大学の日本学コースを受講してみようとする理由

---

⁹ 学生が既に到達しているレベルによっては、そのレベルを確認するための試験を行った上で、「飛び級」を認めることもあります。

の一つだと思われます。

受講生の学習目的 (複数回答)	2005	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	計
日本の文化 (芸術・文学・言語・歴史・生活習慣) に関する知識を得るため 合気道、空手、剣術、忍術、五輪の書、忍術、茶道、神道、漢、武士道、将軍、 歌舞伎、陶芸、建築 (妹島和世、安藤忠雄)、フアッション (川久保玲)、映画、 枕草子、俳句、三島由紀夫、川端康成、村上春樹、吉本ばなな、大江健三郎、アニメ、 漫画、高級留置子、ロリータフアッション、伝統と近代の共存 など	38	40	23	23	38	22	28	20					10		
日本の政治・経済・社会に関する知識を得るため 政治や選挙制度、60年代の雄弁、品質管理 (特に製造業)、勤労さ、社会発展、外交、 貿易、ジェンダー、日本とロシアの経済関係、引きこもり、パチンコ など	7	2	3	1	3	2	4	3					-		
日本の科学技術に関する知識を得るため 人工知能について学びたい	1	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	
受験準備のため (大学・大学院、資格試験、その他の試験)	-	-	-	-	-	-	-	-					1		
日本に留学するため アニメの学校へ行きたい	-	-	-	2	3	-	1	1					1		
今の仕事で日本語を必要とするため 日本語で書かれた研究文献を読む必要がある、など	-	-	-	1	-	-	1	2					-		
将来の就職のため	1	-	1	1	3	1	1	2					1		
日本に観光旅行するため	1	-	-	-	-	-	-	-					3		
日本との親善・交流を深めるため (短期訪日や日本人受入のため)	-	-	-	-	-	-	-	-					-		
日本語によるコミュニケーションができるようになるため 配偶者が日本人、旅行先で出逢い、友人になった日本人ともっと話したい、など	-	-	3	-	-	-	1	1					-		
母語、または親の母語 (継承語) である日本語を忘れないため	-	-	1	-	-	-	-	1					-		
日本語という言語そのものへの興味があるため	1	5	9	10	4	8	5	6					13		
国際理解・異文化理解の一環として	-	-	-	-	-	-	-	-					-		
父母の希望に応えるため	-	-	-	-	-	-	-	-					-		
その他	-	-	-	-	-	-	-	-					-		
回答者総数	47	45	28	32	48	28	34	27							

※ 2004、2006、2007年度の受験者については、記録が残っていません。

<受講生の属性>

受講生の多くはザグレブ大学哲学部の在學生ですが、他学部の学生、他大学の卒業生、社会人もいます。ザグレブ大学哲学部の在學生は、様々な学科に所属しています。受講資格として、ザグレブ大学の3年生以上であるか、他の大学で4年ないし5年のプログラムを終えていなければ日本学コースには入学できない、というルールがあるため、学生の場合、それぞれの専攻の3年生か、それ以上の学年の者のみが日本学コースに所属しています。つまり、学生は、ダブル・メジャーの場合は2つ、シングル・メジャーの場合は1つ専攻する学問研究分野で学びながら、または働いたり、時には職を捜しながら、日本語・日本文化についても学んでいる、20歳以上の人たちです。

受講生の専攻・職業の分布は、次ページ以降の表の通りです。

受講生の構成は、ザグレブ大学哲学部の語学・文学・地域研究系で学んでいる者が多く、先に挙げたように、日本語そのものに魅力を感じたことが学習動機として最も多く挙げられていることとも整合しています。次いで人文・社会学系の学生、それに政治学、工学、生物学などの他学部の学生、社会人、求職中の人が続きます。

32 森 葉月 ザグレブ大学哲学部インド・極東学科日文学コース15年の歩みと現状

受講学生専攻・職業		2004	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	計	合計
医学	医学	1							1							2	4
	歯学				1											1	
	リハビリテーション・サイエンス							1								1	
運動学	運動学					1										1	1
音楽	音楽学					1			1							2	2
観光学	観光学					1										1	1
経済学	経済学		1	2	1	2	2		1							9	9
建築学	建築学							1	1							2	2
工学	航空工学			1												1	9
	情報工学		2	1												3	
	造船学				1											1	
	電子工学				1	1	1									3	
	土木工学					1										1	
語学・文学・地域研究系	イタリア語		3		2	1	1	1								8	108
	インドロジ	1	2		3		2	1								9	
	ウクライナ語		1													1	
	英語	7	8	5	3	2	5	3	1							34	
	音声学					1			1							2	
	クロアチア語									2						2	
	言語学		1							2						3	
	スウェーデン語			1			1	1	1							4	
	スペイン語			1		1										2	
	スロヴァキア語								1							1	
	スロヴェニア語							1								1	
	チェコ語			2			1									3	
	ドイツ語		1		2					1						4	
	トルコ語		1		3											4	
	比較文学		5		1		1	2								9	
	フランス語		2	3	1	1	2	3								12	
	ポーランド語									1						1	
ポルトガル語									1						1		
ラテン語					1										1		
ロシア語			3				2	1							6		
人文・社会学系	教育学					3		1	1							5	68
	考古学	2			1	2			4							9	
	社会学		3	1			1									5	
	情報科学					1	2	3	3							9	
	心理学		2						1							3	
	神学		1				1									2	
	哲学		5	2		1	2	3								13	
	美術史	2	1		1	1			1							6	
	文化人類学		2	1	1		1									5	
	歴史		2		2				3	4						11	
数学				1											1	1	
政治学	国際政治学	6														6	16
	ジャーナリズム		2	2		1										5	
生物学	政治学		3	1	1											5	8
	バイオテクノロジー		1					1								2	
地質学	バイオロジー	2	2		2											6	1
	地質学			1												1	
農学	農学					1	1									2	2
	アニメーション				3	2										5	9
美術	グラフィック・デザイン			1	1		1								3		
	グラフィック						1								1		
物理学	地球物理学			1				1							2	2	
法学	法学	1	2		1	2		1							7	7	
林学	林学							1							1	1	
計																251	

	2004	2005	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	計
オーケストラ奏者									1						1
音楽教師							1		1						2
会社員		5			1	3									9
公務員						1									1
語学教師					1	2		1	2						6
グラフィック・デザイナー						1									1
ジャーナリスト						1									1
出版社								1							1
船員								1							1
大学教職員					2	1			3						6
フライトアテンダント								1							1
プログラマー								2							2
翻訳家			1				1								2
歴史教師								1							1
求職中					1										1
															36

※ 2006～2008年度の受験者については、記録が残っていません。ダブル・メジャー制によってほとんどの学生は2つの専攻分野を持つため、この表の合計数と、受講者合計数は一致しません。

(7) 受講生の日本留学

これまでに奨学金を受けて日本へ留学した学生は、設立当初から数えて、2020年10月時点でのべ35名となります。ほとんどが日本国政府（文部科学省）奨学金や国際交流基金の助成を受けて日本で学んでいます。留学後の進路は中高等教育機関に勤める者、日本人観光客のガイド、翻訳者などとして働いている者、専攻の学問研究分野で学ぶ中で身に着けた知識や技術を活かした職に就いている者など、様々です。日本人の皆さんが支払った税金からサポートを受けて日本で学ぶことができたことを忘れずに、何かの形でクロアチアと日本の交流の懸け橋となり、今後も活躍してもらいたいと思います。

(8) 修了者数

当コースが設立された2004年から2020年10月までの間に総計384名が日本学コースでの学習を開始しましたが、3年間の全課程を修了した学生は62名です（2020年12月現在）。入学者数に較べて修了者数が少ないことは否定できない事実ですが、その主な原因は、先にも述べたように、1つまたは2つの専攻に加えて、あるいは働きながら日本語・日本文化を学ぶことは時間的に難しく、諦めてしまう学生が多いためであって、学習意欲が下がってしまうためではないと考えられます。数年休学した後に復学する学生や、何年かかっても修了することを目指している学生がいるということが、そのことを証明していると思われます。

(9) 修了生の動向

修了生の動向を列举してみたいと思います。

[留学し、研究を継続している修了生]

特に日本へ留学する者、スロヴェニアのリュブリャナ大学文学部アジア・アフリカ研究学科日本研究講座への進学者の割合は多いです。中にはオクスフォード大へ留学して博士号を取得し、イギリスで大学教員として働いている人もいます。

[観光業に従事している修了生]

ザグレブ市の公式ガイドの資格を取得した修了生が現時点（2020年12月）で4名います。

[日本語教師として学生を教えている修了生]

ザグレブ大学哲学部やユライ・ドブリラ大学プーラの教員や、語学学校の講師、日本語家庭教師などとして日本語・日本文化を教えている修了生も数人います。

[日本留学後に日本の企業、教育機関、自治体などに就職した修了生]

企業で職を得た者は、特に理系の学生に多いです。ソフトウェアエンジニアや工学・理学系の分野で活躍しています。

	定員	受験者数	入学生数	修了者数
1期生 (2004年度入学)	25	—	27	12
2期生 (2005年度入学)	25	47	25	7
3期生 (2006年度入学)	25	—	22	0
4期生 (2007年度入学)	25	—	21	3
5期生 (2008年度入学)	25	—	20	4
6期生 (2009年度入学)	25	28	21	5
7期生 (2010年度入学)	30	32	30	4
8期生 (2011年度入学)	30	48	28	1
9期生 (2012年度入学)	30	28	23	3
10期生 (2013年度入学)	30	34	28	9
11期生 (2014年度入学)	30	27	26	10
12期生 (2015年度入学)	30	28	28	2
13期生 (2016年度入学)	30	25	25	2
14期生 (2017年度入学)	30	14	14	
15期生 (2018年度入学)	30	13	13	
16期生 (2019年度入学)	30	22	20	
17期生 (2020年度入学)	30	13	13	
合計		359	384	62

[翻訳家]

クロアチアの法廷翻訳家として公的に認められた修了生もいます。

直接日本語・日本文化に関わらない仕事をしている者も勿論多いですが、卒業生たちは、日本学コースで学んだことは、人生に大きな影響を与えたと語っています。

(10) 外部資金獲得状況

「(1) コース開設までの経緯」においても述べたように、2004年には、政府開発援助(ODA)外務省<文化に関する無償資金協力・一般文化無償資金協力>として、ザグレブ大学に、日本語学習機材1,730万円相当が 供与されています。これらの機材の中でも、カセットテープを利用したLL機材、当時のPCなどは、現在となっては活用が難しいというなやましきもありますが、当初はクロアチアにおける日本語・日本文化教育の発展に寄与するものでした。

その他、国際交流基金から、日本語学習教材や図書館資料の

拡充、教員の給与助成、日本語スピーチコンテスト・日本語発表を開催するための助成など、多くの助成を受けて、当コーの教育環境は整備されてきました。教員たちの教授法の向上のためのサポートプログラムも、国際交流基金の助成を受けて実現しています。

哲学部 A-205、A-204 教室には、現在も供与された教材が設備されています。

<国際交流基金日本語教材寄贈プログラム>

受領年度	プログラム	受領内容	受領総額（円）
2002	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 16 冊	106,480
2004	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 21 冊	86,833
2005	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 20 冊	42,367
2006	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍等 18 件	97,044
2007	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 12 冊	72,686
2008	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 25 冊	83,445
2009	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 21 冊	71,797
2010	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 35 冊	101,559
2012	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 26 冊	69,400
2013	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 34 冊	127,628
2014	国際交流基金日本語教材寄贈プログラム	書籍 25 冊	97,700
計			956,939

<教員拡充等>

受領年度	プログラム	受領内容	受領総額
2004	海外日本語講座助成	専任講師給与	41,308.36 HRK
2005	海外日本語講座助成	専任講師給与	41,293.94 HRK
2006	海外日本語講座助成	専任講師給与	42,300.87 HRK
2008	客員教授派遣 (経費助成) 助成	客員教授謝金	10569.44EUR
2011	日本研究機関支援	教員拡充助成	3,814.48EUR
2012	日本研究機関支援	教員拡充助成	4,067.09EUR
2013	日本研究機関支援	教員拡充助成	4,893.76EUR
2013	海外日本語講座助成	現地講師謝金	18,000 HRK
2014	海外日本語講座助成	現地講師謝金	18,000 HRK
2015	海外日本語講座助成	現地講師謝金	18,000 HRK
計			178,903.17 HRK
計			23,344.77 EUR

<日本語普及活動助成プログラム>

受領年度	プログラム	受領内容	受領総額 (Euro)
2008	国際交流基金海外 日本語弁論大会 寄贈プログラム	書籍 37 冊	
2009	国際交流基金海外 日本語弁論大会 寄贈プログラム	書籍 27 冊	
2010	国際交流基金 日本語普及活動 助成プログラム		845,61
2011	国際交流基金 日本語普及活動 助成プログラム		1163,39
2013	国際交流基金 日本語普及活動 助成プログラム		1,056,29
2014	国際交流基金 日本語普及活動 助成プログラム		651,84
計			3717.13

<国際交流基金図書寄贈プログラム>

受領年度	プログラム	受領内容	受領総額 (円)
1997	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 Category A1	295,441
1997	国際交流基金図書寄贈プログラム	ワードプロセッサ1台 変圧器 1台 インクリボン 1 フロッピーディスク 4	220,636
2000	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 55 冊	336,673
2002	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 31 冊	188,950
2005	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 52 冊	400,000
2006	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 48 冊	500,549
2007	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 52 冊	377,420
2007	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 55 冊	336,673
2008	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 63 冊	235,804
2008	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 11 冊	107,227
2009	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 56 冊	296,087
2009	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 22 冊	183,546
2011	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 103 冊	555,340
2012	国際交流基金図書寄贈プログラム	図書 65 冊 DVD 15 点	290,241
計			4,620,674

2. 今後の展望と課題

次に、当コースの今後の展望と課題についても触れておきたいと思えます。先にも述べたように、現在日本学コースの科目は卒業要件単位とならず、受講生は日本研究で学位を取得することができません。この状況を改善し、当コースを修士号が授与できる正規の学科に格上げすることが、この15年間、受講生、卒業生、教員たちがずっと抱き続けてきた「悲願」、と言ってもよいものです。当学部の歴代の学部長、インド・極東学科学科長、歴代の駐クロアチア日本国特命全権大使の方々や在クロアチア日本国大使館の職員の皆さまには絶えることなくお力添えをいただき、また、近隣諸国の大学の日本語・日本学学科の教員の皆さま、当コースの卒業生の皆さまからも折に触れて温かい励ましのお言葉やご助言をいただき、心より感謝しております。

しかし、ボローニャ・プロセス参入の折、その手続きのために大学の予算及びマンパワーが割かれてしまったこと、その後、2009年以降は経済危機の影響による全国的な経済的緊縮策が取られたこと、学部の行政担当者が交替したこと…などのさまざまな要因が重なって未だ実現していません。様々な機会を捉えて、今後も実現の可能性を探っていきたいと思っています。

おわりに

上に述べたように、まだ課題は山積していますが、個人的には、私が当初は外国人講師として2010年に着任して以来、日本語・日本文化を愛する、学習意欲に燃えた学生の皆さんたちとこれまで過ごすことができ、皆さんから学ぶことも多く、素晴らしい時間を持てたことに感謝しています。加えて、哲学部の教職員の皆さま、当コースと協働して下さった関係各機関の皆さま、もっと言えば、日本語・日本文化教育、研究のために尽力しておられる全ての皆さまに感謝して、そして一層のご厚情を賜りますようお願い申し上げます、筆を擱きたいと思えます。

Iva Lakić Parać
Katarina Šukelj

*Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije
Filozofski fakultet u Zagrebu*

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.03>

Novi dvopredmetni preddiplomski i diplomski sveučilišni studijski programi japanologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak: Studenti Sveučilišta u Zagrebu dvadeset su godina mogli studirati japanologiju u sklopu slobodnog trogodišnjeg studija. Pravo prijave za upis na slobodni studij imale su osobe koje su redovno upisale najmanje V. semestar sveučilišnoga studija na nekom od fakulteta Sveučilišta u Zagrebu ili su već završile (diplomirale) neki četverogodišnji ili petogodišnji sveučilišni studij. Uvođenjem novih sveučilišnih studijskih programa japanologije na Odsjeku za indologiju i dalekoistočne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu studenti konačno dobivaju mogućnost pohađanja punopravnog, redovnog studija i dobivanje službene i vrijedeće diplome. Novi studijski programi omogućuju i potiču ostvarenje novih koncepcija u nastavi japanologije, primjenu ECTS sustava bodovanja, veću izbornost studenata, poboljšanje kvalitete i učinkovitosti nastavnih programa te kombiniranje studija s još jednim dvopredmetnim petogodišnjim programom.

Ključne riječi: japanologija, slobodni studij, sveučilišni studij, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Uvod

Trogodišnji slobodni studij japanologije, osnovan 2004. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, u procesu je akreditacije i uskoro će prerasti u dvopredmetni preddiplomski i diplomski studij. U ovom članku predstaviti ćemo Elaborat programa oba studija koji obuhvaća razloge za njihovo pokretanje: znanstvenu, kulturnu, društvenu i gospodarsku potrebu, procjene o potrebi tržišta rada te usklađenost novih

programa s misijom Sveučilišta. Predstaviti ćemo i osnovne informacije o svakom programu te ih usporediti sa sličnim studijima u regiji i šire.

Razlozi za pokretanje studija

Znanstvena potreba

Preddiplomski dvopredmetni studijski program japanologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu namijenjen je obrazovanju stručnjaka humanističkih znanosti iz područja japanologije u opsegu koji je nužan preduvjet za nastavak obrazovanja na diplomskom studiju. Studijski program stoga je koncipiran na način da obuhvaća temeljna znanja iz japanskog jezika i kulture, odnosno japanske lingvistike, književnosti, povijesti, religije, filozofije, povijesti umjetnosti te suvremenog japanskog društva. Preddiplomski dvopredmetni studij japanologije nastaje kao rezultat dozrijevanja dosadašnjega slobodnog studija japanologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu ustrojena odlukom Vijeća Filozofskog fakulteta i pridružena Odsjeku za indologiju i dalekoistočne studije 2004. godine.¹ Slobodni studij trebao je biti prvi korak prema osnivanju redovnog studija, pa se s tim ciljem svih ovih 19 godina studij razvijao i nadopunjavao, kako obogaćivanjem studijskog programa tako i širenjem nastavničkog kadra koji se istovremeno znanstveno usavršavao i napredovao u zvanju.

Od dva strana lektora koji su 2004. godine započeli slobodni studij japanologije na engleskom jeziku (prof. Yuza Yada i prof. Sachiko Kurihara) danas su na katedri zaposlene dvije docentice (dr. sc. Hazuki Mori i dr. sc. Iva Lakić Parać), stalna lektorica (mr. sc. Emi Murata Margetić), asistentica (Katarina Šukelj, mag. jap.), strana lektorica i vanjska suradnica (dr. sc. Velna Rončević). Nudimo izbornosću predmeta iznimno bogat i raznolik program te, osim jezičnih kolegija, naši studenti slušaju kolegije iz japanske povijesti, književnosti, religije i filozofije, umjetnosti te popularne kulture. Prema brojnosti kolegija naš slobodni studij odgovara jednopredmetnom studiju stoga nam je u cilju akreditirati i diplomski studij jer bi, između ostalog, na taj način sadržaj svih dosadašnjih kolegija ostao zastupljen.

Godine 2008. potpisan je Sveučilišni memorandum o suradnji na polju obrazovanja, sporta, znanosti i tehnologije između hrvatskog Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa i japanskog Ministarstva za obrazovanje, kulturu, šport, znanost i tehnologiju.² Brojni su se naši studenti u međuvremenu znanstveno i stručno usavršavali na japan-

¹ Vijeće Filozofskog fakulteta u Zagrebu, *Zapisnik 2. sjednice Fakultetskog vijeća Filozofskog fakulteta u Zagrebu održane 10. studenog 2004. u Vijećnici, s početkom u 11,00 sati*, (2004), 43.

² MZOŠ i MEXT, *Memorandum između Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske i Ministarstva obrazovanja, kulture, športa, znanosti i tehnologije Japana o suradnji na području obrazovanja, športa, znanosti i tehnologije*, (2008).

skim sveučilištima s kojima je Filozofski fakultet u Zagrebu, posredstvom Katedre za japanologiju, potpisao sporazume o suradnji. Osnivanje redovnog i punopravnog studija logičan je korak ka očuvanju, kao i poboljšanju, već dobro uhodane znanstvene i stručne prakse.

Diplomski studij japanologije predviđen je kao nastavak obrazovanja stručnjaka humanističkih znanosti iz područja japanologije koji su stekli diplomu na preddiplomskoj razini, odnosno temeljna znanja iz japanološke struke. Koncipiran je tako da obuhvaća specifična, specijalistička znanja iz područja japanske lingvistike i društva. Završetkom diplomskog studija japanologije magistar/magistra japanologije osposobljen/a je za doktorski studij, kao i uključivanje u znanstveno-istraživački rad u ustanovama i institucijama koje se bave proučavanjem jezika i društva. Obrazovanje japanologa, koji se pripremaju za najviši stupanj znanstvenog obrazovanja, jedan je od najvažnijih predujeta za stvaranje kadrova kakvih trenutno nema na našim sveučilištima i drugim visokoškolskim i znanstvenim institucijama. Osim toga, s obzirom na to da je prema brojnosti kolegija naš dosadašnji slobodni studij japanologije odgovarao jednopredmetnom studiju, jedan od ciljeva akreditacije ovog diplomskog studija je i očuvanje razine sadržaja koja je dosad postignuta a koja se akreditacijom samo preddiplomske razine ne može očuvati. On je važan i zbog toga što zaposlenim nastavnicima pruža mogućnost nastavka znanstvenoga i stručnoga razvoja.

Kulturna potreba

Posljednjih tridesetak godina se sve više osjeća jačanje kulturnih veza Japana i Europe. Brojne su zajedničke institucije i udruženja ustrojene u svojstvu pružanja podrške tom povezivanju. Kao najvažnije mogu se navesti *The European Association of Japanese Studies* (EAJS) i *Japan Foundation*. EAJS je udruga znanstvenika i studenata osnovana s ciljem promocije istraživanja iz područja japanologije u Europi, Japanu i dalje.³ Japanska fondacija je organizacija kojom japanska vlada pruža potporu centrima za učenje japanskog jezika i kulture diljem svijeta, sa svojim europskim podružnicama u Rimu, Kölnu, Parizu, Londonu, Madridu i Budimpešti.⁴ Japanska fondacija je putem donacija u obliku knjiga, potporama za financiranje plaća nastavnog kadra i potpore raznim projektima, kao i opremanjem nekoliko učionica za jezične vježbe Katedri za japanologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu donirala ukupnu vrijednost od preko 1,800,000 HRK (oko 239,000 Eura). Zahvaljujući tim donacijama, danas u fakultetskoj knjižnici raspoložemo iznimno bogatom japanološkom građom kojom se naši studenti, ali i šira zainteresirana javnost, svakodnevno služe.

³ The European Association of Japanese Studies, *About*, (2022).

⁴ Japan Foundation, *About the Japan Foundation* (2023); Japan Foundation, *Japan Foundation's Overseas Offices* (2023).

U Hrvatskoj su kulturne veze među dvjema zemljama tradicionalno jake. Već desetljećima su prisutni klubovi japanskih borilačkih vještina poput džuda, kendoa i karatea. Udruge haiku pjesnika organiziraju domaće i međunarodne natječaje (npr. Natječaj za haiku na hrvatskom standardnom jeziku za učenike osnovnih škola⁵, Natječaj za haiku na kajkavskom narječju⁶, Natječaj za HAIGA (haiku + crtež) za učenike osnovnih škola⁷), recitale, predstavljajući zbirke haiku poezije te izdaju časopise, npr. časopis za haiku – Haiku Magazine IRIS International udruge „Tri rijeke⁸”. U posljednje je vrijeme u hrvatskoj mladeži, u skladu sa svjetskim trendovima, velik interes za japansku popularnu kulturu, animirane filmove i manga stripove. Vrlo je značajna i činjenica da je u prije pandemije uzrokovane koronavirusom, broj japanskih turista iz godine u godinu rastao, a samim time i potražnja za stručnim kadrom koji poznaje japanski jezik i kulturu.⁹ Nakon ukidanja restrikcija može se očekivati povratak japanskih turista u Hrvatsku te i time ponovna povećana potražnja za stručnjacima.

Društvena potreba

Prošlo je 19 godina od osnivanja slobodnog studija japanologije i sve upućuje na to da je naš program imao uspjeha. Studij je od osnivanja u prosjeku svake godine upisalo oko 20 do 25 studenata, unatoč činjenici da se pohađanje slobodnog studija u Hrvatskoj ne može upisati u radnu knjižicu. Naši su studenti u razgovoru s nastavnicima uvijek isticali kako bi željeli pohađati punopravni, redovni studij i dobiti službenu i vrijedeću diplomu. Također, većina je željela studirati japanologiju u sklopu petogodišnjeg studija, odnosno, kombinirati studij s još jednim dvopredmetnim petogodišnjim programom.

Studij japanologije obrazovat će stručnjake humanističkih znanosti koji će imati znanja i kompetencije na području japanske lingvistike, interdisciplinarnog proučavanja japanskog društva, podučavanja japanskog jezika i prevođenja. Potreba za tim stručnjacima različitih usmjerenja dugo je već prisutna na suvremenom tržištu rada (diplomiranih japanologa u Hrvatskoj donedavno nije ni bilo i diploma se stjecala isključivo u inozemstvu), kako u užoj tako i u široj društvenoj i znanstvenoj zajednici, a posebice s obzirom na Europsku uniju i njezine relacije s azijskim zemljama.

⁵ Udruga „Tri rijeke” Haiku pjesnici Otoka Ivanića (Ivanić Grad: 2023).

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

⁹ Hrvatska turistička zajednica, *Japan: Profil emitivnog tržišta – izdanje 2023.* (2023), 7.

Gospodarska potreba

U današnjem svijetu potrebno se više nego ikada odmaknuti od „lokalnog” i promišljati globalno, a Japan je jedna od vodećih svjetskih sila, po nominalnom BDP-u treća¹⁰ svjetska ekonomija iza SAD-a i Kine, četvrti je svjetski izvoznik i šesti uvoznik te jedna od tehnološki najrazvijenijih država svijeta, vodeća na mnogim poljima znanstvenih istraživanja, posebice istraživanja umjetne inteligencije, informatičkih tehnologija i robotike.¹¹ U razdoblju prije pandemije broj turista iz Japana i drugih zemalja Istočne Azije rastao je iz godine u godinu te se može pretpostaviti povratak brojnih turista nakon ukidanja restrikcija.¹² Brojne japanske tvrtke imaju svoje podružnice u Hrvatskoj. Hrvatska tuna je posebno cijenjena u Japanu pa gotovo svaka tuna koja se uzgoji i ulovi odlazi za Japan, a potražnja je i dalje veća od ponude.¹³ Za studij japanologije trebale bi stoga biti zainteresirane hrvatske tvrtke koje žele suradnju s Japanom kao i drugim zemljama Istočne Azije s kojima Japan dijeli kulturološki milje, turističke agencije, hrvatska diplomacija, biblioteke, instituti i kulturne ustanove. Osim toga, studij japanologije u svijetu je već godinama u samom vrhu popularnosti kod odabira filološko-interdisciplinarnih sveučilišnih usmjerenja i teško će se pronaći renomirano europsko sveučilište koje u svojoj ponudi nema taj studij. Vrlo se često u posljednje vrijeme otvara mogućnost interdisciplinarnih studija na način da student preddiplomskog ili diplomskog studija, primjerice ekonomije, prava, turističkog menadžmenta itd. upisuje paralelno i studij japanskog (ili nekog drugog azijskog) jezika i kulture ili se pak sam studijski program strukturira interdisciplinarno, naprimjer studijski program *Lingua, economia e istituzioni del Giappone, Lingua, politica e economia dei Paesi arabi, Lingua, societa e istituzioni della Cina contemporanea* na Sveučilištu u Veneciji¹⁴, itd. Također treba napomenuti da se japanski jezik već dugo vremena uči kao izborni jezik u osnovnim i srednjim školama u cijelom svijetu, ali i u nama bliskim zemljama poput Italije¹⁵, Mađarske (Moritoki Škof, 2018), Srbije (Tričković 2018). Studij japanologije nesumnjivo će pridonijeti jačanju budućih veza između dviju zemalja te omogućiti veću konkurentnost naših mladih na tržištu rada.

¹⁰ Cabinet Office, *GDP no kokusai hikaku* (2022), 16.

¹¹ <https://hr.wikipedia.org/wiki/Japan>; <https://www.stat.go.jp/english/data/index.html>

¹² Hrvatska turistička zajednica, *Japan: Profil emitivnog tržišta – izdanje 2023.* (2023), 7.

¹³ <https://www.agroklub.com/ribarstvo/gotovo-svaka-tuna-koja-se-uzgoji-i-ulovi-odlazi-za-japan-potraznja-i-dalje-veca-od-ponude/57552/>

¹⁴ Università Ca' Foscari Venezia, *Lingua, economia e istituzioni del Giappone Immatricolati a.a. 2019/2020* (Venezia: 2023).

¹⁵ <https://www.letuelezioni.it/blog/studiare-giapponese-italia-anche-lezioni-giapponese-liceo#b>

Procjena svrhovitosti s obzirom na potrebe tržišta rada u javnom i privatnom sektoru

Najvažniji razlog formiranja ovog studija je osposobljavanje visokokvalitetnog kadra osposobljenog za jezično posredovanje, odnosno japanološkog kadra koji će svojim jezičnim kompetencijama, kao i dubinskim poznavanjem japanske kulture, ne samo odgovoriti potrebama tržišta rada u Hrvatskoj, nego i otvoriti nove prilike i potaknuti nova zapošljavanja. Takav će kadar moći obavljati poslove u svim hrvatskim tvrtkama koje žele suradnju s Japanom, ali i drugim zemljama Istočne Azije, turističkim i prevoditeljskim agencijama te hrvatskoj diplomaciji, školama stranih jezika, jezičnim gimnazijama, kao i u bibliotekama, institutima i kulturnim ustanovama. Završetkom preddiplomskog studija student stječe kompetencije unutar osnovnih područnih disciplina te vještine potrebne za obavljanje organizacijskih i koordinacijskih poslova u javnim službama, gospodarstvu, medijima, turizmu, izdavaštvu itd. dok završetkom diplomskog studija stečene kompetencije omogućuju, uz prethodno navedene poslove, obavljanje i prevoditeljskih poslova, poduku japanskog jezika te provedbu istraživanja koja uključuju korištenje autentičnih materijala i ispitivanja izvornih govornika japanskog jezika.

Usklađenost s misijom Sveučilišta i strategijom predlagatelja te sa strateškim dokumentom Mreže visokih učilišta

Ciljevi Sveučilišta uključuju razvijanje studijskih programa potrebnih društvu i gospodarstvu, njegovanje principa moralnosti, etičnosti i tolerancije te nastojanje da Sveučilište zadrži mjesto jednog od vodećih sveučilišta u jugoistočnoj Europi.¹⁶ Uspostavljanje studija japanologije pridonijet će svim navedenim aspektima: za poznavateljima japanskog jezika i kulture postoji gospodarska i društvena potreba, naši studenti usvojiti će znanja i vještine koje će im omogućiti da svojim radom i djelovanjem u društvu pristupaju tolerantno, inovativno i sa širokim spektrom gledišta. Osnivanjem studija japanologije Sveučilište će se pridružiti velikoj većini sveučilišta jugoistočne Europe koja su također prepoznala važnost izučavanja dalekoistočnih jezika i kultura. Sveučilište želi razvijati i pružati različite oblike cjeloživotnoga obrazovanja i u tom smislu planiramo doprinijeti osnivanjem tečajeva japanskog jezika za građanstvo kada se za to stvore uvjeti. Također, Sveučilište teži poboljšanju kvalitete međunarodnom razmjenom znanstveno-nastavnoga kadra i studenata, a u tom smislu možemo, uz već postojeće, pridonijeti stvaranjem novih sporazuma, razmjena i suradnji s japanskim sveučilištima. S druge strane, prema strateškom dokumentu Mreže visokih sveučilišta, osnivanje

¹⁶ Sveučilište u Zagrebu, Misija i vizija Sveučilišta u Zagrebu (Zagreb: 2023).

studijskih programa „treba regulirati kvalitativnim kriterijima, koji će uzimati u obzir u prvome redu sposobnost visokog učilišta za izvođenje nastave, zanimanje kandidata za studij, potrebe tržišta rada te usklađenost s gospodarskim, društveno-socijalnim i kulturnim prioritetima Republike Hrvatske.”¹⁷ Slični se ciljevi navode i u Razvojnoj i znanstvenoistraživačkoj strategiji Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine prema kojoj će predlagatelj kod akreditacije studijskih programa uzimati u obzir suvremene društvene, kulturne i gospodarske potrebe.¹⁸ Predloženi preddiplomski i diplomski studiji japanologije zadovoljavaju sve navedene ciljeve i uvjete.

Otvorenost studija prema pokretljivosti studenata

Preddiplomski i diplomski studij japanologije otvoreni su prema domaćoj i međunarodnoj pokretljivosti studenata. Već su studenti slobodnog studija japanologije, bez obzira na činjenicu što završetkom našeg programa nisu dobivali diplomu nego tek certifikat s popisom svih izvršenih obveza, uspješno zadovoljili uvjete za dobivanje stipendija koje su im omogućile studijski boravak na različitim japanskim sveučilištima. Neki od njih su u Japanu proveli kraće vrijeme (od dva tjedna do jednog semestra), a neki su uspješno nastavili svoj studij sve do doktorata. Naša katedra ima uspješnu suradnju i sveučilišnu razmjenu s nekoliko japanskih sveučilišta, ponajprije sa Sveučilištem u Tokiju, Ochanomizu, Tokushima i Musashino. Određeni je broj studenata svoje magistarske titule stekao na Katedri za japanologiju Odsjeka za azijske studije u Ljubljani. Studenti također mogu ostvariti mobilnost tijekom studiranja putem sklopljenih ugovora o međunarodnoj suradnji, prije svega kroz program Erasmus+.

Povezanost s lokalnom zajednicom

Razvoj različitih aspekata kulturnih i kreativnih industrija u lokalnoj zajednici ovisi o kvalitetnom visoko obrazovanom kadru osposobljenom za jezično posredovanje. Po završetku preddiplomskog studija prvostupnici/e japanologije posjeduju temeljnu, a diplomskog napredu razinu jezičnog znanja i razvijene vještine komunikacije na japanskom jeziku te sposobnosti razumijevanja i interpretacije sadržaja iz područja proučavanja japanskog jezika i kulture koje ih osposobljavaju za poslove jezičnog i kulturnog posredovanja u gospodarskim, upravnim i kulturnim institucijama lokalne zajednice te

¹⁷ Nacionalno Vijeće za visoko obrazovanje, *Mreža visokih učilišta i studijskih programa u Republici Hrvatskoj* (Zagreb: 2011), 13-14.

¹⁸ Filozofski fakultet u Zagrebu, *Razvojno i znanstvenoistraživačka strategija Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine* (Zagreb: 2018), 45.

za rad u medijima i izdavaštvu. Katedra za japanologiju u suradnji s Veleposlanstvom Japana u Hrvatskoj i Hrvatskim društvom učitelja japanskog jezika, već 20. godinu za redom na našem fakultetu organizira Natjecanje u govoru na japanskom jeziku¹⁹ (*Nihongo supiichi kontesuto*), natjecanje koje se redovito održava i na drugim sveučilištima diljem svijeta. Osim toga, katedra svake godine šalje svoje studente na službena testiranja iz poznavanja japanskog jezika (*Nihongo nōryoku shiken*) u organizaciji Japanske fondacije sa sjedištem u Budimpešti. Katedra organizira i redovita druženja sa studentima, sudjeluje u Danima Japana pod pokroviteljstvom Veleposlanstva Japana, organizira radionice za djecu predškolskog i školskog uzrasta na temu japanske kulture i na razne druge načine nastoji promovirati japanski jezik i kulturu u Hrvatskoj, tako gradeći mostove i jačajući veze među dvjema zemljama.

Opće informacije o studiju

Dvopredmetni preddiplomski studij traje šest semestra ili tri godine, a dvopredmetni diplomski četiri semestra ili dvije godine te je minimalni broj ECTS bodova potrebnih za završetak studija 90 ECTS bodova za preddiplomski i 60 ECTS bodova za diplomski studij.

Uvjeti upisa na preddiplomski studij su sukladni kriterijima za upis na studijske programe Filozofskog fakulteta u Zagrebu.²⁰ Uvjeti upisa na diplomski studij su završen preddiplomski sveučilišni studij japanologije ili neki srodan preddiplomski studij, ali s demonstriranim znanjem iz japanskog jezika najmanje na razini B1/B1.2 prema Zajedničkom europskom referentnom okviru za jezike (ZEROJ) i JF standardu za edukaciju japanskog jezika (razina N3 prema Ispitu znanja japanskog jezika /JLPT/).

Program studija

Preddiplomski program (vidi Tablicu 1) temelji se na usvajanju jezičnih kompetencija s ciljem stjecanja komunikacijskih vještina razine B1-B2 prema ZEROJu ili razine N3 prema Ispitu znanja japanskog jezika (*Nihongo nōryoku shiken*). Sadržaji tzv. nejezičnih kolegija koncipirani su tako da omogućuju upoznavanje studenata s osnovnim karakteristikama pojedinih područja kao što su japanska povijest, kultura, književnost i suvremeno društvo.

¹⁹ Veleposlanstvo Japana u Republici Hrvatskoj, 20. Natjecanje u govoru na japanskom jeziku (2023).

²⁰ Nacionalni informacijski sustav prijava na visoka učilišta, *Studijski programi* (Zagreb: 2023).

Tablica 1 - Popis kolegija na preddiplomskom studiju japanologije

Obvezni kolegiji	Japanske jezične vježbe 1-6
	Japanski jezični seminar 1-2
	Uvod u predmodernu povijest i kulturu japanskog otočja
	Uvod u ranu modernu i modernu povijest i kulturu japanskog otočja
	Suvremeno japansko društvo 1-2
	Klasična i predmoderna japanska književnost
	Moderna i suvremena japanska književnost
	Odabrane teme iz japanske kulture
	Završni rad
Izborni kolegiji	Odabrane teme iz japanske povijesti
	Japanski jezik u konverzaciji
	Uvod u japansku lingvistiku
	Povijest Kine 1-2
	Odabrane teme iz kineske kulture i civilizacije
	Razvoj kineskog pisma
	Izborni predmeti iz fakultetske ponude (odabрати najmanje jedan predmet iz teorije književnosti, teorije jezika ili teorije kulture)
	Strani jezik 1-2 / Hrvatski jezik 1-2 / Latinski jezik 1-2 / Hrvatski jezik za strane studente 1-2

Program diplomskog studija (vidi Tablicu 2) omogućava studentima da, uz daljnje usvajanje komunikacijskih kompetencija japanskog jezika, prodube razinu jezičnog znanja te razviju sposobnosti pisanja na akademskom japanskom pismu. Kolegiji o teorijama i metodama japanskih studija će studente opremiti znanjem i vještinama potrebnim za provedbu samostalnog istraživačkog rada.

Tablica 2 - Popis kolegija na diplomskom studiju japanologije

Obvezni kolegiji	Japanski u praksi 1-2
	Teorije i metode japanskih studija
	Teorije i metode japanskih istraživanja u praksi
	Akademsko japansko pismo
	Japanski jezik u stručnoj literaturi i medijima
	Japanski jezik u književnosti
	Diplomski rad
Izborni kolegiji	Japanske religije i filozofija
	Metodika nastave japanskog jezika
	Izborni predmeti iz fakultetske ponude (odabrati najmanje jedan predmet iz književnosti, jezika ili kulture)

Ishodi učenja

Preddiplomski i diplomski studij japanologije temelje se na ishodima učenja (vidi Tablice 3 i 4) što odgovara ciljevima Filozofskog fakulteta navedenih u „*Razvojnoj i znanstvenoistraživačkoj strategiji Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine*” koji se odnose na izradu novih programa, a koji osim stjecanja praktičkih kompetencija uključuju i „stjecanje općih i specifičnih znanja.”²¹ U slučaju preddiplomskog studija japanologije, ostvareni ishodi će opskrbiti studente općim i specifičnim znanjima o japanskoj povijesti, umjetnosti, kulturi, književnosti, religijama i suvremenom društvu dok će ishodi vezani uz jezične kompetencije osposobiti studente za samostalnu verbalnu i pismenu komunikaciju na japanskom jeziku o poznatim temama te o temama iz svog stručnog područja.²²

²¹ Filozofski fakultet u Zagrebu, *Razvojno i znanstvenoistraživačka strategija Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine* (Zagreb: 2018), 41.

²² Vijeće Europe, *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje* (Zagreb: 2005), 24.

Tablica 3 – Ishodi učenja na preddiplomskom studiju japanologije

Završetkom preddiplomskog studija japanologije prvostupnici će moći:

1. ispravno koristiti standardni japanski jezik u govoru i pismu te svladati japanska pisma *hiraganu*, *katakanu* i određeni broj znakova na razini B1-B2 prema Europskom referentnom okviru;
2. isplanirati strukturu vlastitoga pisanog teksta na japanskom jeziku i prilagoditi ga komunikacijskoj situaciji, vodeći računa o etičkoj i društvenoj odgovornosti;
3. samostalno pripremiti i usmeno izložiti kratke sadržaje na japanskom jeziku;
4. objasniti i primijeniti osnovnu analitičku aparaturu na različitim tipovima tekstova;
5. razumjeti i objasniti sociolingvističke, kulturološke i pragmatičke vidove jezične uporabe;
6. samostalno prevesti s japanskog na hrvatski i s hrvatskog na japanski tekstove za koje nisu potrebna specifična stručna znanja (uz pomoć suvremene informacijske tehnologije i alata);
7. opisati i obrazložiti fonološke, morfološke i sintaktičke kategorije u japanskom i usporediti ih i povezati s hrvatskim jezičnim sustavom;
8. kritički prosuđivati o književnim, religijskim i drugim kulturnim pojavama u odnosu na društveno-povijesni kontekst;
9. razumjeti i objasniti važnost konteksta društveno-povijesnih i kulturoloških aspekata na razvoj književnih žanrova i pravaca;
10. sažeti i obrazložiti specifičnosti različitih književnih žanrova, djela te reprezentativne autore određenih povijesno-kulturnih razdoblja;
11. usporediti i argumentirano komentirati jezične, kulturne, religijske, društvene i povijesne procese u Japanu od davnina do danas;
12. primijeniti filološku i kritičku aparaturu te temeljne spoznaje humanističkih znanosti na različitim temama iz područja japanske povijesti i kulture;
13. samostalno osmisliti i kritički ocijeniti vlastiti rad;
14. prezentirati stručnjacima i laicima osnovne pojmove iz povijesti, društvenog uređenja, kulture i umjetnosti Japana u širem kontekstu Istočne Azije;
15. povezati znanja i vještine stečene na preddiplomskom studiju te procijeniti vlastite interese i kompetencije potrebne za nastavak studija na višoj razini.

Kroz diplomski studij japanologije, ostvareni ishodi opskrbit će studente općim i specifičnim znanju o japanskom jeziku i lingvistici, teorijama i metodama istraživanja japanskih studija te dubljim znanjem iz raznih područja japanologije za koja su na preddiplomskoj razini stekli osnovnu razinu znanja. Ishodi vezani uz jezične kompetencije osposobit će studente za tečnu komunikaciju na japanskom jeziku u „raznim društvenim, akademskim i poslovnim situacijama.”²³

²³ Ibidem.

Tablica 4 – Ishodi učenja na diplomskom studiju japanologije

Završetkom diplomskog studija japanologije magistri će moći:

1. primjenjivati varijante jezičnog registra japanskog jezika ovisno o komunikacijskoj situaciji
2. samostalno prevesti s japanskog jezika na hrvatski stilski i tematski raznovrsne tekstove te s hrvatskog jezika na japanski stilski neutralne tekstove za koji nisu potrebna specifična stručna znanja (uz pomoć suvremene informacijske tehnologije i alata)
3. obrazložiti složenije fonološke, morfološke i sintaktičke kategorije u japanskom te ih usporediti i povezati s hrvatskim jezičnim sustavom
4. kritički prosuđivati pojave u japanskom jeziku i kulturi u sinkronijskom i dijakronijskom kontekstu
5. usporediti i kritički argumentirati jezične, kulturne, religijske, društvene i povijesne procese na japanskom otočju od davnina do danas
6. analizirati i interpretirati ključne pojmove japanske lingvistike
7. objasniti i primijeniti kritičku i filološku aparaturu za analizu različitih tipova tekstova
8. slijediti i razumjeti stručna predavanja i izlaganja složenog sadržaja na japanskom jeziku
9. uspješno razgovarati o stručnim i drugim temama na japanskom jeziku
10. pisati jasne i dobro strukturirane tekstove koji su stilski prilagođeni različitim kontekstima i studijskim predmetima na japanskom jeziku
11. samostalno osmisliti i oblikovati stručni ili znanstveni rad iz nekog od područja japanologije u skladu s profesionalnim etičkim normama te stručnjacima i laicima jasno i nedvosmisleno predstaviti svoje zaključke i argumente
12. povezati znanja i vještine stečene na diplomskom studiju japanologije te procijeniti vlastite interese i kompetencije potrebne za nastavak studija na poslijediplomskoj razini ili kroz cjeloživotno učenje (formalno i samostalno)
13. kombinirati pristupe i koncepte iz raznih područja istraživanja u analizi Japana (japanskog jezika, društva, kulture itd.)
14. koristiti različite suvremene informacijske tehnologije i alate u analizi i prevođenju raznih vrsta tekstova na japanskom jeziku
15. kritički koristiti različite vrste izvora (primarne, sekundarne, tekstualne, vizualne itd.)

Usporedivost studijskih programa s programima akreditiranih visokih učilišta u Hrvatskoj i Europskoj uniji

Nakon završenog dvopredmetnog preddiplomskog studijskog programa japanologije u trajanju od 6 semestara, student stječe kompetencije unutar osnovnih područnih disciplina, uvid u japansku kulturu i jezik te vještine potrebne za obavljanje organiza-

cijskih i koordinacijskih poslova u javnim službama, gospodarstvu, medijima, turizmu, izdavaštvu. Uspješno završen preddiplomski studij uvjet je za prelazak na sljedeću razinu studija, odnosno nastavak školovanja u okviru dvopredmetnog diplomskog studija japanologije u trajanju od 4 semestra. Završetkom diplomske razine student stječe kompetencije na području japanske lingvistike, interdisciplinarnog proučavanja japanskog društva, podučavanja japanskog jezika i prevodenja. Neki od studijskih programa u regiji i u Europi s kojima se novi programi mogu usporediti su: dvopredmetni studij Japanologije na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Ljubljani²⁴, preddiplomski studij japanskog jezika i kulture na Sveučilištu SOAS u Londonu²⁵ i dvopredmetni studij Japanski jezik i kultura Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli.²⁶

S kolegama iz Ljubljane, čiji je studij japanologije osnovan 1995. godine, vrlo uspješno i usko surađujemo već godinama. Naša suradnja rezultirala je Sporazumom o suradnji potpisanim 2015. koji je omogućio zagrebačkim studentima japanologije da, polažući ispite razlike, direktno upišu 3. godinu jednopredmetnog studija japanologije u Ljubljani te tako steknu važeću diplomu prvostupnika, kao i mogućnost nastavka studija i dobivanja titule magistra japanologije.²⁷ Potrebno je napomenuti da smo naš studij godinama razvijali i obogaćivali imajući na umu upravo ljubljanski program i interes naših studenata za dobivanjem službene diplome. To konkretno znači da smo, u nastojanju da našim studentima omogućimo što jednostavniji prijelaz, povećali satnicu iz japanskog jezika s tri na četiri predavanja tjedno te postupno uveli nove kolegije (2016. smo uveli kolegij *Suvremeno japansko društvo*, a 2017. *Uvod u japanske religije*), kao i sadržajno prilagodili već postojeće.

Mogućnost nastavka studija na višoj razini

Akreditacijom diplomskog studija japanologije, prvostupnik/prvostupnica će moći nakon završenog preddiplomskog studija upisati dvopredmetni diplomski studij Japanologija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. U međuvremenu može diplomski studij nastaviti na sveučilištima u Ljubljani i Puli, kao i upisati usporedive diplomske studije na drugim sveučilištima u inozemstvu.

²⁴ Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za Azijske Študije, *Univerzitetni študijski program prve stopnje Azijske študije* (Ljubljana: 2023), Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za Azijske Študije, *Študijski program druge stopnje Azijske študije*, (Ljubljana: 2023).

²⁵ SOAS University of London, *BA Japanese and...*(London: 2022), SOAS University of London, *MA Japanese Studie* (London: 2022).

²⁶ Filozofski fakultet Jurja Dobrile u Puli, *Japanski jezik i književnost* (Pula: 2023).

²⁷ Sporazum o priznavanju izpitov opravljenih na programu slobodnih študij iz Japanologije na SZ FFob vpisu na „Prvostopenjski univerzitetni enodisciplinarni študijski program JAPANOLOGIJA” na UL FF (Zagreb i Ljubljana: 2015).

Zaključak

U ovom članku ukratko su predstavljeni razlozi za pokretanje akreditacije novog preddiplomskog i diplomskog studija japanologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Iako na fakultetu već 19 godina postoji slobodni studij japanologije u trajanju od tri godine, glavni nedostatak tog programa je nemogućnost stjecanja diplome te samim time i smanjena konkurentnost studenata koji ga završe. Iako studenti slobodnog studija imaju pristup stipendijama i odlaze na daljnja studijska usavršavanja u Japan (neki čak na višim razinama), mogućnost stjecanja kvalifikacija u Hrvatskoj na preddiplomskoj i diplomskoj razini važan je faktor za obrazovanje kvalificiranog kadra koji će unaprijediti i produbljivati znanstvenu suradnju te školovati stručnjake iz raznih područja japanologije. Kroz program i ishode učenja novih studija studenti će steći jezične i kulturološke kompetencije potrebne za uspješno obavljanje raznih vrsta poslova u sektorima prevoditeljstva, turizma, obrazovanja te poslovne komunikacije i posredovanja, kako u japanskim tvrtkama koje imaju podružnice u Hrvatskoj, tako i u hrvatskim tvrtkama koje posluju s Japanom. Bit će stručnjaci koji će kao mostovi povezivati dvije zemlje – Hrvatsku i Japan u kulturnom, gospodarskom i akademskom kontekstu.

Popis literature

- Cabinet Office, *GDP no kokusai hikaku* [Međunarodna usporedba BDPa], (Tokyo 2022), 16-17. Dostupno na: https://www.esri.cao.go.jp/jp/sna/data/data_list/kakuhou/files/2021/sankou/pdf/kokusaihikaku_20221223.pdf (preuzeto 11.3.2023.)
- The European Association for Japanese Studies, *About* (2022). Dostupno na: <https://eajs.eu/about/> (preuzeto 10.3.2023.)
- Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za Azijske Študije, *Univerzitetni študijski program prve stopnje Azijske studije* (Ljubljana: 2023). Dostupno na: <https://as.ff.uni-lj.si/univerzitetni-studijski-program-prve-stopnje-azijske-studije> (preuzeto 10.3.2023.)
- Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani, Oddelek za Azijske Študije, *Študijski program druge stopnje Azijske studije*, (Ljubljana: 2023). Dostupno na: <https://as.ff.uni-lj.si/studijski-program-druge-stopnje-azijske-studije> (preuzeto 11.3.2023.)
- Filozofski fakultet u Zagrebu, *Razvojno i znanstvenoistraživačka strategija Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 2018. do 2023. godine* (Zagreb: 2018). Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/wp-content/uploads/2020/06/Razvojna-i-znanstveno-istra%C5%BEiva%C4%8Dka-strategija-FFZG.pdf> (preuzeto 10.3.2023.)
- Nacionalni informacijski sustav prijava na visoka učilišta, *Študijski programi* (Zagreb: 2023). Dostupno na: <https://www.postani-student.hr/Uciliba/Nositelji.aspx#> , preuzeto (11.3.2023.)

- Filozofski fakultet Sveučilišta Jurje Dobrila u Puli, *Japanski jezik i kultura* (Pula: 2023). Dostupno na: https://ffpu.unipu.hr/ffpu/studijski_programi/sveucilisni_preddiplomski_studiji/dvopredmetni_studiji/japanski_jezik_i_kultura, preuzeto (11.3.2023.)
- Hrvatska turistička zajednica, *Japan: Profil emitivnog tržišta – izdanje 2023.* (Zagreb: 2023), 7. Dostupno na: <https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-02/Japan%20-%20izdanje%202023.pdf> (preuzeto 10.3.2023.)
- The Japan Foundation, *About the Japan Foundation* (2023). Dostupno na: https://www.jpff.go.jp/e/about/outline/about_01.html (preuzeto 10.3.2023.)
- The Japan Foundation, *The Japan Foundation's Overseas Offices* (2023). Dostupno na: https://www.jpff.go.jp/e/about/outline/about_04.html (preuzeto 10.3.2023.)
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (MZOŠ) i Ministarstva obrazovanja, kulture, športa, znanosti i tehnologije (MEXT), *Memorandum između Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske i Ministarstva obrazovanja, kulture, športa, znanosti i tehnologije Japana o suradnji na području obrazovanja, športa, znanosti i tehnologije* (Zagreb: 2008). Dostupno na: <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/Medunarodna/Bilateralna/Japan//jap-memorandum.pdf> (preuzeto 10.3.2023.)
- Moritoki Škof, Nagisa. 2018. „Learner motivation and teaching aims of Japanese language instruction in Slovenia”, *Acta Linguistica Asiatica*, 8(1)
- Nacionalno Vijeće za visoko obrazovanje, *Mreža visokih učilišta i studijskih programa u Republici Hrvatskoj* (Zagreb: 2011) Dostupno na: https://www.azvo.hr/images/stories/visoko/Mreža_visokih_učilišta_i%20studijskih_programa_u_RH_final.pdf (preuzeto 10.3.2023.)
- SOAS University of London, *BA Japanese and...* (London: 2022). Dostupno na: <https://www.soas.ac.uk/study/find-course/ba-japanese-and> (preuzeto 11.3.2023.)
- SOAS University of London, *MA Japanese Studies* (London: 2022). Dostupno na: <https://www.soas.ac.uk/study/find-course/ma-japanese-studies> (preuzeto 11.3.2023.)
- Sporazum o priznavanju izpitov opravljenih na programu svobodnih študij iz Japanologije na SZ FFob vpisu na „Provtopenjski univerzitetni enodisciplinarni studijski program JAPANOLOGIJA” na UL FF (2015) Dostupno na: https://e6df7771-45cd-4dbf-94ee-c86fbaa6025b.filesusr.com/ugd/251855_0fc5457cfdd645e5bced5f3bf4e87bfe.pdf (preuzeto 8.3.2023.)
- Sveučilište u Zagrebu, *Misija i vizija Sveučilišta u Zagrebu* (Zagreb: 2023). Dostupno na: <http://www.unizg.hr/o-sveucilistu/sveuciliste-jucer-danas-sutra/misija-i-vizija-sveucilista/> (preuzeto 11.3.2023.)
- Tričković, Divna. 2018. Current state of Japanese language education in Serbia and proposal for future solutions, *Acta Linguistica Asiatica*, 8(1)
- Udruga „Tri rijeke” Haiku pjesnici Otoka Ivanića (Ivanić-Grad: 2023). Dostupno na: https://tri-rijeke-haiku.hr/?page_id=1727&lang=hr (preuzeto 8.3.2023.)

Universita Ca' Foscari Venezia, *Lingua, economia e istituzioni del Giappone Immatricolati a.a. 2019/2020*, (Venezia: 2023). Dostupno na: <https://www.unive.it/data/36094/> (preuzeto 8.3.2023.)

Veleposlanstvo Japana u Republici Hrvatskoj, *20. Natjecanje u govoru na japanskom jeziku* (Zagreb: 2023). Dostupno na: <https://www.hr.emb-japan.go.jp/hr/2022/kultura-2022-12-speech-contest.html> (preuzeto 10.3.2023.)

Vijeće Europe, *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje* (Zagreb: 2005).

Vijeće Filozofskog fakulteta u Zagrebu, *Zapisnik 2. sjednice Fakultetskog vijeća Filozofskog fakulteta u Zagrebu održane 10. studenog 2004. u Vijećnici, s početkom u 11,00 sati* (Zagreb: 2004), 43. Dostupno na: <https://web2020.ffzg.unizg.hr/fakultetsko-vijece/akgod-2004-2005/> (preuzeto 10. 3.2023.)

Internetski izvori:

<https://hr.wikipedia.org/wiki/Japan>;<https://www.stat.go.jp/english/data/index.html>, (preuzeto 13.3.2023.)

<https://www.agroklub.com/ribarstvo/gotovo-svaka-tuna-koja-se-uzgoji-i-ulovi-odlazi-za-japan-potraznja-i-dalje-veca-od-ponude/57552/> (preuzeto 13.3.2023.)

<https://www.letuelezioni.it/blog/studiare-giapponese-italia-anche-lezioni-giapponese-liceo#b> (preuzeto 13.3.2023.)

New double major undergraduate and graduate university study programs in the Japanese Studies at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb

Abstract: For twenty years, students of the University of Zagreb could study Japanology as part of a free three-year course. The right to apply for admission was available to those students regularly enrolled in the 5th semester of the university studies at one of the faculties of the University of Zagreb or those who had already completed (graduated) a four or five year university course. With the introduction of the new university study programs in Japanese studies at the Department of Indology and Far Eastern Studies of the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb, our students are finally given the opportunity to attend full-fledged studies and obtain an official and valid diploma. The new study programs enable and encourage the realization of the new concepts in the teaching of Japanese language and culture, the application of the ECTS scoring system, greater choice for the students, improvement of the quality and efficiency of teaching programs, and the combination of the studies with another double major five-year program.

Keywords: Japanese Studies, free study, university study, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb

**SUVREMENI PRISTUPI U IZUČAVANJU
JAPANSKOG JEZIKA I KULTURE**

Katarina Šukelj

Department of Indology and Far Eastern Studies,

Faculty of Humanities and Social Sciences

University of Zagreb

ksukelj@ffzg.unizg.hr

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.04>

The Introduction to the History of the Japanese Archipelago

Abstract: In this paper, the author provides an introduction into the terminology, spatial and temporal scope, and main issues regarding the research of the content covered in the course subject „Introduction to Japanese History and Culture 1’ which spans the time from the first human occupation until the ending of 8th century AD. It presents information about periodization and classification into pre-history, protohistory and history as well as the problem of the terms Japan and the Japanese. Lastly, the history of interest in the past, native inquiries, and the introduction and development of the discipline of archaeology were presented to show the influences of contemporary society on the focus and manner of research.

Keywords: prehistory, history, Japan, archaeology, multiple interpretations

1. Introduction

At the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb, the Japanese Studies Course was introduced as a three-year „free study course” in 2004 and continues to be categorized as such at the time this article is written („O kat-edri” 2020). The right to enrolment in the free study course is granted to students enrolled in the 5th semester or graduates of a university program. Good knowledge of English is also required as the literature used during the course is predominantly written in the English language („Uvjeti za upis” 2020). As for Japanese language competence, most students that enroll have no previous knowledge of the language or are beginner learners („Questionnaire for first-year students”, 2019 and 2020).

The subject „Introduction to Japanese History and Culture 1” (from now on HC1) is compulsory for first-year students („Hodogram” 2020) and covers the time frame from the beginning of human settlement on the Japanese archipelago until the end of 8th century („Silabi” 2020) - the subject matter dealt with in this article. As mentioned above, students enroll with little or no knowledge of the Japanese language, and only a small number of students major in history or archaeology („Questionnaire for first-year students”, 2019 and 2020). Therefore, the author believes it necessary to write a short introduction of the terminology, the spatial and temporal scope, and major issues concerning the research of the content covered in the mentioned course subject.

Two other aims of this article are to demonstrate that interpretations of the past do not reflect the „truth” but are influenced by the present and the archaeologists themselves. And to show the importance of learning and/or teaching the prehistory of the Japanese islands, including the prehistory of Hokkaido and the Ryukyu islands, as one of the ways to combat the stereotypical presentation of a homogeneous Japan – a Japan that was inhabited by one ethnicity since time immemorial.

2. The temporal scope – labeling the past

2.1. Periodization

As mentioned in the introduction, the temporal scope of the course subject HC1 ranges from the first human settlements on the islands until the end of the 8th century AD – incorporating time periods designated as Paleolithic, the Jōmon, Yayoi, Kofun, Asuka, and Nara periods, as well as the Early and Late Shellmound periods in the Ryukyu islands, and the Epi-Jōmon¹, Satsumon and the Okhotsk culture period in Hokkaido (Hudson 2007: 13-14). The beginning and dividing dates of the individual periods vary in literature because new data is continuously being acquired (Barnes 2015: 23).

The first human occupation is dated to the Upper Paleolithic, around 40,000-35,000 BP² (Barnes 2015: 23, Hudson 2007: 13). The next, Jōmon period starts around 16,500-15,000 years ago, while the ending dates range from around 3200-2920 BP in southwestern and 3200-2350 BP in northeastern Japan. While the Epi-Jōmon period was present only in Hokkaido and continued until the second part of the 7th century AD (Barnes 2015: 23, Hudson 2007: 13). The Early Shellmound period of the Ryukyu islands formed about 7,000 years ago, and the subsequent Late Shellmound period started around 300 BC (Hudson 2017: 13-14).

¹ Called Zoku-Jōmon in Japanese.

² BP=Before Present, the „present’ is AD 1950 when C14 dating began (Barnes 2015: 396).

The beginning of the Yayoi period set around 1000-800 BC (the Initial Phase), or 400 BC (the Early Yayoi) until around 250-300 AD (Barnes 2015: 25, Hudson 2007: 13). The following Kofun period is dated from around 250-300 AD until the late 7th century or even 710 AD. While this late ending date is used when taking archaeological remains into account, the period from 552 AD is also designated as the Asuka period (Barnes 2015: 25, Hudson 2007: 13-14). In Hokkaido, there was the Satumon period (from around 650 AD) and the Okhotsk culture (from around 550 AD) on the coast of north and east Hokkaido. And lastly, the Nara period is dated from 710 until 794 AD (Hudson 2007: 14).

2.2. The designations - prehistory, protohistory, and history

This above periodization encompasses periods designated also as „prehistoric”, „protohistoric”, and „historic”. All three of these terms deal with the past, more specifically the human past, and all could be said to be in the domain of the discipline of history – if one takes the definition of history as „the past of the human race”. But history is more used in the meaning of „the part of human history after the invention of the script” and therefore the dividing line between history and prehistory is set there - the existence of written sources in the case of the former, and their lack in the latter case (Barnes 2015: 7-13; Šošić Klindžić 2015: 42).

Table 1 – Distinction of the terms prehistoric, protohistoric, and historic (Barnes 2015: 7)

	Prehistoric	Protohistoric	Historic
Existence or absence of written records	no written records	absence of domestic written records but the societies are written about by others	written records
Source of the data for interpretations	material records	material records documents written by other peoples excavated documents (if present)	written documents (domestic and written by other peoples) excavated documents material records

In the simplest terms (see Table 1) „prehistoric” designates the period of peoples that have not developed or are using a script and therefore no written records are present. „Protohistoric” designates peoples that have not created any written documents themselves but are written about by other peoples, and „historic” means that written records created by the peoples themselves are preserved (Barnes 2015: 7). However, in the case of protohistoric societies written documents excavated from archaeological

sites can be present, but „transmitted texts that have been handed down through the generations” are absent (Barnes 2015: 7). According to Barnes (2015: 9) what designates societies as protohistoric is (1) the very limited amount of preserved records made by themselves, (2) they often include state formation, (2) are documented in records of other peoples, or (4) have „retrospective histories” written about them.

The source of the data for interpretations of prehistoric periods and peoples are material records – artefacts (ceramics, lithics, etc.) excavated from various archaeological sites (Barnes 2015: 7-8). In the case of protohistoric periods, data can be obtained not only from material records, but also from documents created by „fully historical” societies, as well as inscriptions or other forms of „fragmentary documents” made by the peoples themselves (Barnes 2015: 9). And, as for fully historical peoples the data can be acquired from all above-mentioned sources and documents compiled by the society itself (Barnes 2015: 12). Every type of data is characterized by specific features or means of interpretation. For the material records the interpretation is created exclusively by the hands of the archaeologist/interpreter and is therefore influenced by their beliefs and prejudice (Šošić Klindžić 2015: 41). Written records can also reflect various interests, biases, and ideological manipulations of the authors whether they write about other societies or their own (Barnes 2015: 9, 12). It is important to stress that material records and written documents need to be separately analyzed and then compared, to ensure that the former are not just interpreted in a way to fit the textual descriptions (Barnes 2015: 13).

In the case of the Japanese archipelago, the Paleolithic and the Jōmon period are classified as prehistoric, the Yayoi and Kofun periods as protohistoric, and the Nara period as the beginning of the fully historic period³ (Barnes 2015: 7-13). For the Yayoi period written records that give insight into the society are the Chinese dynasties chronicles – the He Han-sue⁴ (The Book of Late Han) and the Wei-zhi⁵ (Barnes 2015: 9; De Barry et al. 2001: 5; Mizoguchi 2013: 30). As for the Kofun period, in addition to the Liu Song⁶ and Sui⁷ Chinese dynasties chronicles, the oldest preserved imperial chronicles of Japan – the *Kojiki* (AD 712) and *Nihon Shoki* (AD 720) document past

³ This classification concerns only the Yamato state which became fully historic, while territories outside their domain can be classified as protohistoric since they are mentioned in the imperial chronicles (Kaner 2001: 46).

⁴ The Han Dynasty (AD 25-220), but the He Han-sue chronicle was compiled in the 5th century AD (De Barry et.al. 2001: 5).

⁵ The Wei Dynasty (AD 220-265), and the chronicle was compiled AD 297 (De Barry et.al. 2001: 5).

⁶ Liu Song (AD 420-479), and the chronicle was compiled around AD 513 (De Barry et.al. 2001: 9; Mizoguchi 2013: 30).

⁷ The Sui Dynasty (AD 581-611), and the chronicle was compiled around AD 630 (De Barry et.al. 2001: 10; Mizoguchi 2013: 30).

periods from the mythological past until the beginning of 6th century and end of the 7th century respectively (De Bary et al. 2001: 3,9-10; Mizoguchi 2013: 30, 32). Lastly, Nara period *Shoku Nihongi* (Chronicles of Japan Continued) chronicles cover the reigns of the period, from 697 to 791 (De Bary et al. 2001: 240).

3. Japan and the Japanese

Any discussion about the past needs to include definitions or explanations of terms used to designate the spatial scope of the subject matter and the people inhabiting that space. In the context of Japanology, these are „Japan” and „the Japanese (people)”. Explicitly defining terms is important in order to not only clarify what one means but also to hint at the multiple meanings and interpretations of terms that at first glance seem self-explanatory and clear. And in addition, to avoid giving the impression and perpetuating the idea that there is „one, uniform” Japan or an internally homogenous entity called the Japanese people.

3.1. Japan – the changing political and geographical entity

We can only talk about the past from the point of view and in terms of the present - the familiar and the known (Mizoguchi 2013: 7; Morris-Suzuki 2001: 81). Therefore, when we talk about „Japan” - we think about the Japan of today, the modern state with its clearly defined borders whose territory encompasses the Japanese archipelago consisting of four big islands situated on the east of the Asian continent and is „seemingly clearly bounded by the sea (Mizoguchi 2002: 3).”

Looking more closely, the boundaries are not clear or self-evident in every aspect. The modern state of Japan is currently in disputes about borders on three points – in the North with Russia, in the East with South Korea, and in the South with China and Taiwan (Naikaku Kanbo 2020). And even if, from the perspective of the Japanese government these are without a doubt part of the Japanese state’s territory, the viewpoints of the countries that are contesting this claim show that the matter is not so clear-cut (see Mofa ROK; Seokwoo 2001: 7-10; Seokwoo 2002a: 10-14; Seokwoo 2002b: 8-12). Further, as we go back in time, it is evident that the borders of the *state* called Japan have shifted – inside and outside the *geographical entity* of the Japanese archipelago (Amino 1992: 127-132; Gordon 2003: 1, 75; Morris-Suzuki 2001) – which makes the equation of the state „Japan” with the term „Japanese archipelago” problematic.

Japan as well as the consciousness of the people of belonging to Japan, did not exist from time immemorial. Or to be precise – the evidence of the existence cannot be traced to the deep past from which written documents are not preserved. It is the documents that give historians and researchers clues as to the appearance of a term, its usage,

frequency of usage, and the possible meaning. Regarding the term 日本 (Japan) itself, there are still debates and uncertainties pertaining to the time of appearance, the meaning, usage, and the reading of the characters (see Amino 1992). The general view is that the term was used from the latter 7th century, but a definite date cannot be established (Amino 1992: 124). The meaning is also not clear – as Amino (1992: 125) states the name „signifies a natural phenomenon or orientation” and does not originate from a place or clan name, even though he also mentions Iwashi Koyata’s theory that the name could have represented the word „Yamato” and therefore be „derived from the dynasty’s place of origin (1992: 126).” As for the reading of the characters, in addition to the two readings „Nihon” and „Nippon” – which were probably in usage from the Heian period (794-1185) – there are views that they were either read „Hi no moto”, or as mentioned above „Yamato” (Amino 1992: 126). It is important to note that the debates surrounding the name 日本 are not only a product of modern historical research, but were conducted from the Heian period – a time period that came shortly after the term was apparently introduced (Amino 1992: 123, 126).

If we agree with the claim that „Japan” was used from the late 7th century, then any discussion that deals with the time before should avoid employing that term to avoid artificially extending its existence (the existence of a country called Japan) into the deep past – where, at some point, the beginnings of the future state appeared, but the identification with it being „Japan” could not be said to have existed. Connected with this is also the question of the degree of a sense of belonging to a „country of Japan” that existed in society (Amino 1992: 127-132). As Amino (1992) argues, the territory of „Japan” in the 7th or 8th century did not encompass the whole of the archipelago, and even in the territories under its rule, the consciousness of the people regarding the existence of the state varied (1992: 127-132).

The fact that in the second half of the 19th century, the Japanese government one-sidedly incorporated both the island of Hokkaido and the Ryukyuan islands (Okinawa) shows that for the majority of history, these areas were not part of the state of Japan (Gordon 2003: 75; Morris-Suzuki 2001: 86). The way the territories and peoples outside their domain were regarded by the state of Japan differed through time. For a long time they were viewed as „foreign”, „barbarian”, „primitive”, in one word they represented the „Other” (Morris-Suzuki 2001: 83), and it is only around the end of the 18th and from the beginning of the 19th century that the attitudes of the Japanese government changed (Morris-Suzuki 2001: 85-86). The change was brought out by events occurring outside the archipelago. The extension of borders into Kamchatka and the Kurile Islands by the Russian Empire and the Russification of the population urged the Tokugawa shogunate to „assert a claim to control over the Ainu” and started to implement measures to turn them into Japanese (Morris-Suzuki 2001: 85). After that,

during the 19th century with the more aggressive demands for opening trade relations coming from the „West”⁸ and finally the „opening of the country” brought about not only the change of the ruling regime – with the toppling of the Tokugawa shogunate in 1868 during the Meiji Restoration, and the re-installation of the Emperor as the highest ruling figure – but also compelled the new government to implement „Western-style” political system of the nation-state with its clearly defined borders (Gordon 2003: 46-76). It was under these circumstances that the above-mentioned territories of Hokkaido and the Ryukyuan islands were declared as parts of „Japan” – the first in 1869 and the second in 1879 (Gordon 2003: 75).

In conclusion, using „Japan” as a blanket term for various points in history can be misleading due to the unconscious connection with the territory of today’s state of Japan – the Japanese archipelago, as the clear picture of the four big islands surrounded by the sea compel us to see „Japan” as a unity regardless of the period. Therefore, a clear distinction between the two terms is needed since it presupposes not only an equivalence of state and territory but that these two entities were always overlapping. To mitigate this danger, when talking or writing about the history of „Japan” further explanations employing temporal markers such as „the state of the 12th century”, „the modern nation-state”, or giving some additional information pertaining to the spatial scope of the topic at hand should be used.

3.2. The inhabitants of the Japanese islands

From the time of the arrival of the first human inhabitants, various populations occupied the Japanese archipelago. The beginning of human occupation is dated at around 40,000 BP and belongs to the Upper Paleolithic (Barnes 2015: 23). It is possible that the islands were repopulated after the eruption of the Aira caldera about 29,000 years ago, with potential re-settlements occurring thereafter (Barnes 2015: 23). The population of the upcoming Jōmon period is assumed to have developed from the earlier inhabitants with possible immigrations from the continent (Barnes 2015: 23; Ding et al. 2011: 19-20). The population spread throughout the islands reaching as far as the island of Okinawa, but the islands of the southern Ryukyu are thought to have not been populated by the Japanese island in the north (Hudson 2007: 16). Consequently, the wide geographical occupation of the people and the long period resulted in the development of various lifestyles, substance strategies, and social groupings (Barnes 2015: 23; see Habu 2004).

⁸ The term „West” is limited to the United States and countries of Western Europe – Britain, the Netherlands, France, Russia, Spain, Portugal (Gordon 2003: 3, 44, 46-50).

The next big immigration into the islands occurred around 1000 BC⁹ – the start of the so-called Yayoi period whose settlers brought wet rice paddy agriculture. The spread of aforementioned agriculture did not occur instantly and at the same time throughout the archipelago, nor were the Jōmon settlers replaced – therefore various populations with distinct lifestyles lived on the islands (Barnes 2015: 272-278; Ding et al. 2011: 20). As mentioned above, the societies belonging to the Yayoi period (and thereafter) were mentioned in Chinese dynastic chronicles – and here we have the first written descriptions about the appearance of the people, their clothes, various manners, and even some names of individuals and communities (De Bary et al. 2001: 5-9).

During the Kofun period the first Japanese state – the Yamato state was formed and information about „foreigners” can be found in the 8th century imperial chronicles compiled by the Yamato. The chronicles mention people called the Emishi who occupied the northern parts of Honshu and Hokkaido, and the Hayato and Kumaso living in south Kyushu (Hudson 1999: 37, Kaner 2001: 46). As these peoples did not leave any written documents themselves, there is no way of knowing how they self-identified (Hudson 1999: 242). They are written about from the point of view of the „others” – the Yamato, and therefore these accounts have to be carefully and critically examined to detect possible bias.

The „Japanese” themselves, their origin, and the problems connected with such questions are widely debated (see Hudson 1999; Kaner 2001; Oguma 2002). Ding et al. (2001: 21) propose three models of various hypotheses on the *genetic* origin of the modern Japanese: (1) the Replacement Model, (2) the Transformation Model and (3) the Admixture Model. The first one argues that the Yayoi populations completely replaced the earlier Jōmon ones, while the second one argues that the modern Japanese are direct descendants of the Jōmon peoples. The third model proposes that the ancestors of the Japanese are a mixture of the Jōmon, Yayoi, and recent migrant populations. While these models deal with genetics, they cannot give any answers pertaining to the ethnicity and ethnogenesis of the past populations. Archaeologically it is highly problematic attributing material remains to particular ethnic groups since the expression of ethnicity through an artefact is dependent on society’s ideas regarding the kind of artifact that can mark an ethnic group (Ian Hodder cited in Kaner 2001: 50). Therefore without „direct evidence for ethnic self-awareness in the distant past” the whole debate on what ethnicity some groups had at some point in time present a problem (Kaner 2001: 57).

If one looks at the above-mentioned information about the terms Japan and the Japanese it is clear that they are not „clear-cut”, clearly defined or without controversy.

⁹ The exact date and number of immigrants are still debated (Barnes 2015: 270-278; Hudson 1999: 50-51).

They are designating things that are complex, influenced by various ideologies and ideas of what the term *should* designate. The reality is that they are, as Hudson states „convenient labels (with which to refer to what were internally heterogeneous and changing groups) (1999: 15)” used for the sake of simplicity and readability (Habu 2004: 5). But they have to be explicitly defined at the beginning of writing or talking about Japan and the Japanese to make this apparent and draw attention to the possibility of alternative definitions, designations, and interpretations, and to not conceal their complexity. As well as avoid reproducing ideologies of a homogeneous Japan populated by one ethnic group – the Japanese from time immemorial which negates and erases all other groups of people that have and still are populating Japan, the changing identities and characteristics of the ethnic group called the Japanese today and the changing territory and its occupation by various groups throughout the history of the islands.

4. Interest in the past

Here I will first give a brief historical overview of historical inquiries before the introduction of archaeology as a discipline and the introduction and development of the latter. I will give an account of developments in 19th and 20th century Japan and the influence on the focus of research and interpretations of data.

4.1. Interest in the past – before the establishment of archaeology

Archaeology in Japan was not introduced in a vacuum of historical inquiry. Interest in the past existed in earlier times such as the interest in immaterial and material aspects of the court that emerged in the 12th century with the rise of militaristic rule (Barnes 2015: 27, 402). From the 17th century onward, during the time period that preceded the establishment of the discipline of archaeology, scholars of two major philosophical schools - *kokugaku* („national learning”) and Neo-Confucian - were interested in the early history of Japan (Hudson 1999: 24; Hudson 2007: 14). Both schools focus were the oldest preserved texts compiled on the archipelago in the 8th century – the imperial chronicles the *Kojiki* and *Nihon Shoki*. The difference lay in the significance appointed to the influences of China on ancient Japanese history and the origin of the Japanese people. While for the Confucionists the „Chinese” influence was at the center of their approach, the *kokugaku* scholars tended to downplay any outside interferences (Hudson 1999: 24-25).

The distinctive characteristic of these early investigations into the past was their limitation to written documents. Even though it was known that „ancient objects could be found in or on the ground” they could only be linked to entries in the historical records and the existence of peoples or time periods outside these documents was beyond

the bounds of possibility (Barnes 2015: 402-403). This possibility of unearthing a past outside written documents was introduced in the discipline of archaeology (Barnes 2015: 403).

4.2. History of archaeology in Japan

4.2.1. Introduction of archaeology – from the Meiji Restoration until the end of the Second World War

The history of Japanese archaeology as a discipline begins after the Meiji Restoration (1868) with the arrival of American and European scientists, advisers, and teachers hired by the Meiji government (Oguma 2002: 3; Trigger 1996: 261) as part of the efforts to „modernize” Japan which had been relatively closed off from the most parts of the world during the Edo Period (Gordon 2003: 17-19; Oguma 2002: 3). From the beginning of 19th century ships from various countries such as Russia, Britain, or the US increasingly asked or even demanded of the shogunate to open trade relations and the government became aware of, not only the technological achievements of the „West” but also their colonization efforts (Gordon 2003: 46, 48). The government therefore deemed it necessary to create a „strong nation” that could repel any attempts at colonization and could stand equal to the big powers of the „West” (Gordon 2003: 46-76; Mizoguchi 2013: 11). The way for this success was seen in introducing „western” knowledge, technology, and to create a modern nation-state (Gordon 2003: 73; Mizoguchi 2013: 11; Trigger 1996: 261).

While archaeology was introduced from outside it gradually began to be colored by the political atmosphere of the times in the country itself. At the beginning of archaeological research in Japan, archaeologists tried to connect peoples or certain racial groups to artefacts (Fawcett 1995: 233; Kaner 2001: 46-47; Trigger 1996: 262). Soon the political pressure and government regulations made most archaeologists steer clear from interpretations and discussions on ethnicity. To create a modern nation-state and raise awareness in the people that they belonged to one single state, the government needed to promote a certain image of Japan – a unique nation, continually ruled by a single, uninterrupted line of emperors (Mizoguchi 2013: 9, 11-12). The legitimacy and authenticity of this image were found in the imperial chronicles *Kojiki* and *Nihon Shoki* compiled with the goal of legitimizing the power to rule of the imperial line (Mizoguchi 2013: 12, 32). The official history in which the information in the chronicles was seen as facts had to be constantly supported by intellectuals and any expressions of doubt were dealt with by forced resignation from positions or imprisonment (Fawcett 1995: 233; Mizoguchi 2013: 12-13; Trigger 1996: 263). The „climate of fear” of the late 1920s and the 1930s ultra-nationalist thought turned archaeologists to safer topics such as creating chronologies or detailed typologies and the Jōmon period (Habu 1989: 38; Mizoguchi 2013: 13; Trigger 1996: 263-264).

Another thing that needs to be mentioned is the fact that before and during the war, with the annexation of Korea, the Japanese archaeology also became colonial and it was in this context that archaeology in Korea developed. Even though the research carried out is still referenced, the fact is that the Japanese government used results to justify Korea's subordination (Barnes 2015: 403).

4.2.2. After the defeat in 1945 – rise to an economic giant during the 1960s

The defeat in the Second World War in 1945 brought about drastic changes to the country as a whole, as well as the viewing of the past and the discipline of archaeology. The early postwar period is characterized by remorse, introspection, and the search for the causes of mistakes made before and during the war *inside* Japan and its history (Mizoguchi 2013: 15). The myth of the imperial line was rejected, the imperial chronicles were critiqued, and the focus of research shifted onto scientifically derived and verifiable data (Habu and Fawcett 2008: 95). Accordingly, archaeology was viewed as a means to uncover the truth and the history of ordinary Japanese people and to discover what was „Japanese” (Habu and Fawcett 2008: 95; Trigger 1996: 264).

Shortly after the war, the number of carried-out excavations was small, as were the full-time positions of professional archaeologists. Consequently, many active archaeologists were amateurs who nonetheless produced valuable knowledge about the pre-history of the islands (Fawcett 1995: 233).

From the late 1950s and during the 1960s Japan became reintegrated into global politics and economy and went through a period of rapid economic development (Mizoguchi 2013: 9). Rapid economic development brought upon increase in construction, which in turn resulted in the destruction of archaeological sites, but with the implementation of laws for preservation the number of rescue excavations steadily increased (Fawcett 1995: 237; Hudson 2007:14). Archaeologists needed to compromise between development and the ideal of preserving every site. The increase of rescue excavations resulted in acquiring immense data, but at the same time brought about the destruction of many sites that were decided to be excavated and therefore not preserved (Fawcett 1995: 238). With the increase of rescue work in the late 1960s which were mostly funded by private business, national and prefectural governments the structure of archaeology changed (Fawcett 1995: 239).

4.2.3. The administrative archaeology - 1970s and the 1980s

In the 1970s and the 1980s pollution and environmental destruction raised the consciousness about the negative consequence of prosperity and created an atmosphere of „despair and anxiety” (Mizoguchi 2013: 19). It was a time when the prevailing

theory was that change in society is caused by violence. The search for origin of this violence was looked for in the past and found in the Yayoi period during which the beginning of systematic rice paddy agriculture emerged violence and warfare (Mizoguchi 2013: 19-20).

The number of rescue excavations increased even more, and most archaeologists in charge of those were government officials who could not „adopt a particular political stance” but also could not be seen as antinationalistic since excavations were funded by large companies and the government (Habu and Fawcett 2008: 96). Since the administrative rescue system provided funds many archeologists stopped protesting the destruction of sites and took the stand that with more excavations they will produce more results which will then improve the understanding of Japanese history (Fawcett 1995: 240-241). So, on the one was archaeology was de-politicized, but on the other hand political and business elites were exerting (indirect) power over archaeology – by shaping the kind of research taking place, how archaeological work is organized and how the results are used in the public realm (Habu and Fawcett 2008: 96; Fawcett 1995: 240). The increase in rescue excavations resulted also in the obtainment of large quantities of raw data, improvement of typological chronologies, the systematization of excavation and research methods and their efficiency (Habu 1989: 39-40). The focus of the research on the other hand became narrower – with the studies of the origins of the Japanese people and the formation process of the ancient state (Habu and Fawcett 2008: 96). With the rise of a number of rescue excavations there also was not enough time to spend on the analysis of data or their synthesis (Fawcett 1995: 241). The archeology is further characterized by a lack of theoretical discussions and little contact with other countries’ archaeologists – meaning the archeologists were cut off from theoretical and methodological trends (Habu 1989: 41-42; Habu and Fawcett 2008: 96).

4.2.4. Contemporary archaeology from the 1990s

The focus of contemporary archaeology are the „details of history” and „micro causes of individual events” (Mizoguchi 2013: 20-21). Archaeologists are pursuing specialized topics but attempts at a synthesis of the research results are rare (Mizoguchi 2013: 21). Mizoguchi states that seems that there is a „fear of engaging with others” and that the contemporary society that regards theorizations useless obscures the aims of archaeology, which could result in the loss of the standard of the „critical data handling” and in engaging in sensationalism – publicizing data before it was peer reviewed (Mizoguchi 2013: 21). Even though in today’s society where sharing and obtaining information is possible with a click, it is important to still take time for research and present the most accurate results that are possible in a clear and understandable manner to reduce the danger of one’s results being misinterpreted or abused.

5. Conclusion

In this short introduction into the subject matter of the course HC1 offered to students of the Japanology Department of the University of Zagreb I tried to provide information that would become a starting point in the study of not only the deep history of the Japanese islands but also the contemporary society – which colors and produces the images of the past that are presented to the public. Providing multiple dates for the same period, various types of sources of data and their nature, and debates of seemingly self-explanatory terms such as „Japan” or the „Japanese people” should urge us to re-think and critically examine the source of knowledge and the possible obscuring of processes that created this knowledge to make it seem natural. Japan did not exist from time immemorial; it – the state, the people, and the history was and is still made through various processes. People have settled in the islands and during the long history of tens of thousands of years new populations arrived. It was their interactions on the archipelago that have created the sum of the „history of Japan”.

The albeit very short overview of historical inquiries on the archipelago, does depict how the political and economic environment of the time the archaeologists themselves lived can exactly influence – overt or subtle – over topics that are researched or those that are not, possibly compromises that researchers have to take (in this context to preserve or destroy a site), and at the end what the aims of the discipline itself are. The process of creating the past needs to be made clear in order to break away from dominant narratives and reproduce it all over again. The history of the whole archipelago and its past and current inhabitants is messy, complex, interesting and worth knowing.

References

- Amino, Yoshihiko. 1992. „Deconstructing Japan”, *East Asian History* 3, 121-142.
- Barnes, Gina L. 2015. *Archaeology of East Asia: The Rise of Civilization in China, Korea and Japan*, Oxford.
- De Bary, Wh., Theodore, Donald Keene, George Tanabe, and Paul Varley, eds. 2001. *Sources of Japanese Tradition Volume One: From Earliest Times to 1600* (2nd edition, New York).
- Ding, Qi-Liang, Chuan-Chao Wang, Sara E. Farina, and Hui Li. 2011. „Mapping human genetic diversity on the Japanese archipelago”, *Advances in Anthropology* 1, no. 2, 19-25.
- Fawcett, C. 1995. „Nationalism and postwar Japanese archaeology”, *Nationalism, politics, and the practice of archaeology*, Cambridge.
- Gordon, Andrew. 2003. *A Modern History of Japan: From Tokugawa Times to the Present*, New York, Oxford.
- Habu, J. 1989. „Contemporary Japanese Archaeology and Society”, *Archaeological Review from Cambridge*, 8/1, 37-45.

- Habu, Junko. 2004. *Ancient Jomon of Japan*, Cambridge.
- Habu, Junko and Fawcett, Clare. 2008. „Science or Narratives? Multiple Interpretations of the Sannai Maruyama Site, Japan”, in *Evaluating Multiple Narratives: Beyond Nationalist, Colonialist, Imperialist archaeologies*, Springer.
- „Hodogram”, *Japanology*, <https://japanologijaffzg.wixsite.com/home/hodogram>, accessed 14 November 2020.
- Hudson, Mark J. 1999. *Ruins of identity: ethnogenesis in the Japanese Islands*, Honolulu.
- Hudson, Mark J. 2007. „Japanese Beginnings”, in William M. Tsutsui, ed., *A Companion to Japanese History*, Malden, MA, 13-29.
- Kaner, Simon. 2001. „Beyond Ethnicity and Emergence in Japanese Archaeology”, in *Multicultural Japan: Palaeolithic to Postmodern*, Denoon, et al. (eds), Cambridge, 46-59.
- Mizoguchi, Koji. 2013. *The archaeology of Japan: from the earliest rice farming villages to the rise of the state*, Cambridge.
- Oguma, Eiji. 2002. *A genealogy of „Japanese” self-images*, Melbourne.
- „O katedri”, *Japanology*, <https://japanologijaffzg.wixsite.com/home/o-katedrali>, accessed 14 November 2020.
- Mofa ROK, „Basic Position of the Government of the Republic of Korea on Dokdo” (2020), http://www.mofa.go.kr/eng/wpge/m_5441/contents.do, accessed 11 November 2020.
- Morris-Suzuki, Tessa. 2001. „Descent into the Past: The Frontier in the Construction of Japanese Identity”, in *Multicultural Japan: Palaeolithic to Postmodern*, Denoon, et al. (eds), Cambridge, 81-94.
- Naikaku Kanbo, „Japan’s Response Respecting Law and Order in the International Community” (2020), http://www.cas.go.jp/jp/ryodo_eg/taiou/index.html, accessed 4 November 2020.
- Seokwoo, Lee. 2001. „Towards a Framework for the Resolution of the Territorial Dispute over the Kurile Islands”, *Boundary and Territory Briefing*, 3/6, 1-55.
- 2002a. „Territorial Disputes among Japan, China, and Taiwan Concerning the Senkaku Islands”, *Boundary and Territory Briefing*, 3/7, 1-37.
- 2002b. „The Resolution of the Territorial Dispute between Korea and Japan over the Liancourt Rocks”, *Boundary and Territory Briefing*, 3/8, 1-51.
- „Silabi”, *Japanology*, <https://japanologijaffzg.wixsite.com/home/silabi>, accessed 14 November 2020.
- „Uvjeti za upis”, *Japanology*, <https://japanologijaffzg.wixsite.com/home/uvijet-za-upisi>, accessed 14 November 2020.
- Šošić Klindžić, R. 2015. *Uvod u teorijsku arheologiju-stvaraoci i pravci u 20. stoljeću*, Filozofski fakultet u Zagrebu FF-Press, Zagreb.
- Trigger, Bruce. G. 1996. *A History of Archaeological Thought*, 2nd edition, Cambridge.
- „Questionnaire for first year students”, carried out in 2019 and 2020. (internal document of the Japanology department, University of Zagreb).

Chikako Shigemori Bučar

Department of Asian Studies

Faculty of Arts, University of Ljubljana

chikako.bucar@guest.arnes.si

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.05>

Objects and Ideas from Japan: Through the Research on East Asian Collections in Slovenia

Abstract: The project „East Asian Collections in Slovenia”, started in July, 2018. In cooperation with national and regional museums and libraries, various collections and individual materials were examined in order to reconstruct the intercultural connections between the Slovene and East Asian territories.

Research on artefacts and written materials from Japan and about Japan showed:

- that between the 1890s and 1910s, many Austro-Hungarian navy members of higher middle-class background from the Slovenian ethnic region experienced Japan and East Asia on their missions;
- In the Taishō period, Alma Karlin, adventurer and journalist, stayed in Tokyo for a year and visited many religious and touristic sites. She also had special ethnological interests in Japanese culture.
- For the travellers with not very abundant financial means, there were certain types of „souvenirs”. Japan was eager to reproduce such souvenirs for foreign (western) visitors in the Meiji and Taishō periods.

Keywords: East-West exchanges, objects and ideas from Japan, Slovenia, Meiji, Taishō

Introduction

In the framework of our project in the Department of Asian Studies in Ljubljana, „East Asian Collections in Slovenia: Inclusion of Slovenia in the Global Exchanges of Objects and Ideas with East Asia” from 2018 to 2021¹, we have conducted research

---

¹ Lead by Dr. Vampelj Suhadolnik (Chinese Studies and Art History specialist), Faculty of Arts, University of Ljubljana.

on East Asian collections and individual materials found in today's Slovenia. The theoretical part of our project is to identify the position and role of the collectors in the Slovenian region in relation to similar collections in the surrounding countries. The project team was composed of Chinese, Japanese and Korean-studies specialists.

Slovenia is a region that has long been on the political periphery: First within the Habsburg monarchy, and later as one of the founding nations of the Kingdom of Yugoslavia, Slovenia had little political or administrative power (Vampelj Suhadolnik 2021: 7).

Fig. 1 is a map of Austria-Hungary in 1911 on which we see the purple color where the Slovenian people resided.

*Fig. 1: Historical Atlas by William R. Shepherd, 1911
(wikipedia:Image:Austria_hungary_1911.jpg)*

Most of the objects of East Asian origin were left as legacies of various people who travelled to China or Japan in the late 19th and early 20th century, as a result of Austria-Hungary's diplomatic relations with East Asia since 1869. In the last decades of the 19th century, a growing number of Austro-Hungarian merchant- and military-ships headed for East Asia. People from the Slovenian ethnic region also sailed on these ships. Table 1 below outlines the political and historical periods of the Slovenian nation on one side, and Japan on the other.

Some individual objects brought to the Slovenian territory found their way into museums already in the 19th century, but most of the larger collections entered Slovenian museums after the deaths of their owners in the 1950s and 60s. With few exceptions, the collections were mostly put into storage, and slept in depots and attics, forgotten by museum curators and academic scholars. They also lack detailed object records, information on their provenance, and accurate identification and categorisation. The socio-political circumstances in Slovenia during the 20th century, with two world wars and the establishment of four different states, further contributed to the period of oblivion for the East Asian objects. This often led to the loss of the history surrounding individual collectibles (Vampelj Suhadolnik 2021: 7-8). Our project now tries to catch up in identifying, analysing and categorising objects from East Asia, and further explore the social and historical background of the East-West exchanges, with individual stories of the people who were involved in these exchanges. With our research activities, the specific position of a small nation in Central Europe becomes visible in the history of Euro-Asian exchanges.

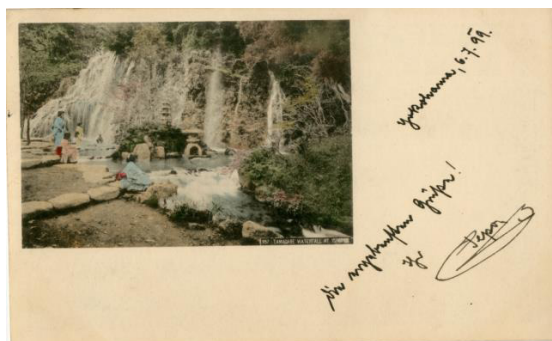
In this paper, I limit the focus on Japanese objects and ideas found in today's Slovenia, mainly on the basis of exchanges up to the 1930s. I would also briefly introduce some objects and ideas obtained in later years, up to the 1960s, and in conclusion mention our activities in the context of the on going research.

Table 1: Slovenia and Japan in the 19th and 20th centuries

Austria-Hungary until 1918	Meiji 1868 - 1913
WW1 1914 - 1918	
Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/Kingdom of Yugoslavia until 1941	Taishō 1913 - 1925 Shōwa 1925 -
WW2 1939 - 1945	
SFR Yugoslavia until 1990 Republic of Slovenia 1990 -	Shōwa until 1989 Heisei 1989 - 2019 Reiwa 2019-

1. Between the 1890s and 1910s, Austro-Hungarian navy members

Between 1890s and 1910s, there were many young men of similar higher middle-class background from the Slovenian ethnic region, who joined the Austro-Hungarian naval academy. After their education, they joined the Austro-Hungarian navy and some of them experienced Japan and East Asia on their missions on board their ships. During my research on picture postcards, old postcards from Japan were found in various institutions in the capital city of Ljubljana, in the National and University Library, the Slovenian Academy of Sciences and Arts, and also in private collections. The oldest were used or brought back by an engineer on board the warship SMS Kaiserin Elisabeth (her 2nd mission), Joseph Obereigner, who always signed with his family nickname „Pepon” (Fig.2). He sent picture postcards to his family and relatives as early as in 1899, from Kobe, Nagasaki, Yokohama and even from the inland tourist town of Nikkō (Shigemori Bučar and Veselič 2021: 73). The second oldest postcard is kept by a relative of Fran Vilfan, who served the navy on board SMS Aspern which was sent for the negotiation of the foreign legation in the Boxer Rebellion in China (1899-1900). The ship also called at Yokohama from where Vilfan sent a postcard (Fig. 3) to his fiancée in Trieste (Shigemori Bučar 2019).

Fig. 2: The oldest Japanese picture postcard

The regional Maritime Museum „Sergej Mašera” Piran which is situated on the Adriatic coast of Slovenia, keeps numerous picture postcards and also albums of postcards and photos from the time of Austria-Hungary. In our research, the postcard album of the military chaplain Ivan Koršič was the most interesting. At the beginning of the 20th century, Koršič was stationed in the Austro-Hungarian port of Pula, and though he himself never travelled far, he received picture postcards from other navy members who went on board various warships all over the world. Among Koršič’s seven albums of postcards, there is one with 92 postcards on 24 pages, most of them from China and Japan (Fig. 4 and 5).

The Maritime Museum in Piran stores also other albums of picture postcards and photographs, collections of navy members, all from the period between 1904 and 1913.

Fig. 3: The postcard sent in 1900

Fig. 4: Koršič's album²

Fig. 5: Inside of the album in Fig. 4

The curator of the museum Marinac in her monograph states that the construction and opening of the southern railroad connecting Vienna with Trieste, of which the last part was opened in 1857, greatly helped the people in this region for their mobility. The naval academy was also a means of a steady and rather cheap way to educate sons of middle-class families (Marinac 2017: 14).

² <https://pomorskimuzej.si/sl/digitalne-zbirke/>

In the course of the project, we analysed objects that the seamen brought home but were never closely analysed until now: two pieces of *kozuka*³, brought back by the sea captain Anton Dolenc who was in Japan on the cruiser Panther (Shigemori Bučar 2020), a *kutani* tea service brought back by Jožef Spetič (Spetich) who sailed as an engineer on ships of the Austrian Lloyd, fans (*uchiwa*), lanterns used for festivals, etc. (Marinac 2017: 176).

Fig. 6: One of the *kozuka* knife handles brought back by A. Dolenc

Fig. 7: A *kutani* tea service brought back by J. Spetič

A special case in this Austro-Hungarian period was the ethnologist and architect Ivan (John) Jager (1871-1959), who was sent to Beijing in 1901 to reconstruct the Austrian Legation which was damaged in the Boxer Rebellion. He took an interest in East Asian art and started collecting objects during his four-month stay in China. He also visited Japan for a few weeks and after that emigrated to the United States. He settled down in Minneapolis and worked in the field of city planning and architecture (Shigemori Bučar and Veselič 2021: 75-79). Most of his collection of East Asian art was posthumously donated to the Slovenian Academy of Sciences and Arts by his wife. Among his collection are *ukiyo-e* prints, *tsuba*⁴, Chinese old silk clothings, literature on East Asian art in European languages, e.g. the 1888 edition of *Ancient Japon* by Appert and Kinoshita, and so on, but we do not know which part of his collection was directly acquired in Japan. *Japonisme* was in fashion also in the United States, and he could

³ *kozuka* 小柄 = the handle of a small knife usually attached to a Japanese sword

⁴ *tsuba* 鐔 = sword mounting

purchase objects of Japanese art during his life in the States. In his case, we cannot talk about an East-West exchange in his time, since he did not directly return from East Asia to Slovenia. We can only say that he was a person of Slovenian ethnic origin who was greatly interested in Japanese culture and art, and that he wanted to leave his collection to the Slovenian people.

2. Alma Karlin, a female adventurer

Alma Maximilliana Karlin was born in a small Slovenian town of Celje (or Cilli in German) in 1889. She was the only daughter of a retired Austro-Hungarian military officer and a teacher in a German girls' school, and was raised strictly using the German language although both parents were of Slovenian origin. After learning several European languages in England and Scandinavia, she returned to her hometown Celje and opened her own language school, but after a few years decided to go on a journey around the world. Her journey lasted for 8 years. Her original plan was to travel firstly to Japan, but as a result of circumstances, lack of money or wrong papers, she went on a ship in Genoa bound for Mollendo, the port in Peru in 1919. She then travelled to Panama, the United States and Hawaii, and finally arrived in Yokohama on a ship in June 1922 and stayed mostly in Tokyo till July 1923 (Trnovec 2020: 9, 13). That was the 11th and 12th year of the Taishō period. Alma Karlin was a journalist and language teacher and earned her living in Japan by teaching English, and working for a machinery firm and at the German embassy. Her collection of picture postcards is enormous, with more than 500 pieces from Japan. Through her collection, we can identify some tourist destinations of lasting importance as well as some less known places of interest that were perhaps more popular in the Taishō period (Shigemori Bučar 2019). She also collected miscellaneous objects during her stay in Japan. Among them are *uki-yo-e* prints of not very high quality, lacquered trays and boxes, *yukata*, *uchiwa*, *tenugui*, *hagoita*⁵ and so on. In her travelogue and essays, we can see some correspondence with the items in her collection which is now stored in the Regional Museum in Celje. She was lucky enough to experience Japan during Taishō democracy, and leave Japan for the rest of her adventure without experiencing the Great Kantō Earthquake which occurred a few months after her departure. We have also noticed many small and trivial items in her collection, for example, the *noshi* envelope, *mizuhiki*, miniature kitchen and other toys, a wall calendar, a receipt from the newspaper company Nichinichi, paper bookmarks etc. They are trivial in the sense that they are small in size, light in weight and inexpensive, that is, „seemingly insignificant”. They are certainly Karlin's personal collection of souvenirs. For viewers of the museum collection, they may seem

⁵ For individual objects, see VAZ (<https://vazcollections.si/>) for detailed analyses.

to be a set of somewhat random items, but this is the only collection in Slovenia or in Central Europe, to teach us the small details of life in Taishō Japan. Some items reveal Karlin's sharp ethnographic eyes for the traditional customs of Japan (the ceremonial wrappings, miniature toys), and of very contemporary things towards the end of the Taishō period (the Kewpie and Yumeji postcards, Fig. 8 and 9) (Shigemori Bučar 2021). The year 2022 was exactly the 100th anniversary of Karlin's arrival in Japan and there was a small exhibition in the German Cultural Centre in Tokyo in June.

Fig. 8: The Kewpie postcard used in 1923

Fig. 9: A postcard of the famous illustrator Yumeji

3. Typical objects brought to Slovenia up to 1930s

Objects acquired in Japan or East Asia and brought back home vary in number, quality and size according to each individual traveller's status, economic power and nature of his/her travel. The most typical of Japanese souvenirs in the latter half of the 19th and the first decades of the 20th century, when *Japonisme* was in fashion in Europe, were *ukiyo-e* prints, ceramics and porcelain, lacquer ware, furniture and garden accessories like *byōbu* (folding screens) and *tōrō* (garden lanterns) etc. (Sosnowski 2017: 7, 16).

For travellers with not very abundant financial means, there were certain types of „souvenirs”. Japan was also eager to reproduce such souvenirs, so to say „export art” smaller in size, for foreign mostly Western, visitors in the Meiji and Taishō periods. The

most typical is the printing of picture postcards along with the technological development of photography and postal service (Shigemori Bučar and Veselič 2021:45-51). We have also noticed that one of the *kozukas* now stored in the museum in Piran has a very popular motif on the surface, *Sakura ni koma* 桜に駒 = „a flowering cherry tree with a horse” which was reproduced in the late Meiji period. Copies of this still circulate in the US and Germany, targeting certain antique lovers (Shigemori Bučar 2020:97).

Fig. 10: *Kozuka with the motif „Sakura ni koma”*

4. Ideas, knowledge and objects obtained in later years

Another unique case in Slovenia is Ivan Skušek Jr. (1877-1947) and his wife Maria Skušek (1893-1963). Ivan Skušek Jr. was born in Metlika, a small town in Slovenia, as one of four children of Ivan Skušek Senior, an Austro-Hungarian tax officer. After finishing his studies, he joined the Austro-Hungarian navy, where he was soon promoted to naval officer of the first rank. After a number of voyages across the Mediterranean, the Black and Red Seas, he was employed as an official at the Ministry of War in Vienna. In July 1913, he boarded the cruiser SMS Kaiserin Elisabeth (her 6th mission) as an intendant (accountant, cashier and economist). The ship left the port of Pula and arrived at the German concession of Qingdao 青島 on July 22, 1914. (Grčar 2021:5152). In Europe, the first World War broke out on July 28, 1914, and shortly after that, Japan declared war on Germany, demanding that it cede the port of Qingdao to Japan. The SMS Kaiserin Elisabeth with 12 officers, including Skušek, and 240 seamen, had to join the German forces in Qingdao. After weeks of fighting, Kaiserin Elisabeth sank on November 3, 1914. The conflict was resolved with the German and Austrian surrender and Qingdao fell into Japanese hands. The defeated German and Austrian soldiers were taken into confinement in Japan, while their officers, including Skušek, were taken into confinement in Beijing. Skušek retained his position of chief intendant officer, being in charge of supplying food and other necessities for his fellow officers in confinement. He was issued a pass that enabled him to exit the confinement camp and move freely around Beijing. Living among the higher social strata of Westerners in the diplomatic quarter in Beijing, Skušek built his own network and purchased larger and valuable objects for his private collection (ibid.: 52-53).

During his life in Beijing, he met his future wife, a Japanese woman and florist, Tsuneko Kondō Kawase. Tsuneko was born in Gifu and after Japan's victory in Rus-

so-Japanese War, moved to the Kwantung Leased Territory 關東州 in China with her parents. She studied to become a medical nurse and while she worked as a nurse in Qingtao, she must have met Ivan Skušek. Two of them returned to Ljubljana, Slovenia, in September, 1920 (a year after Alma Karlin left Slovenia), with Tsuneko's two children from her former marriage. According to one of our project members Grčar, Ivan Skušek Jr. may:

„be considered the first collector of East Asian objects in the Slovenian ethnic space to have built his collection systematically, examining and verifying the provenance, value, and significance of each item. His extensive collection can be compared to Western European collections of East Asian objects while at the same time bearing a stamp of local uniqueness.” (Grčar 2021: 47)

Most significant of his collection are the massive Chinese furnitures, and a newly discovered collection of Chinese coins. These were brought to the Slovene Ethnographic Museum after Ivan's death.

Fig. 11: Old Chinese coins in Skušek collection

While Ivan Skušek is known mainly for his Chinese furniture, his wife Tsuneko, or Maria Skušek, is known as the first Japanese woman to immigrate to this part of Europe (Vampelj Suhadolnik 2021: 14). She gave lectures on Japanese culture and society in various cities in Slovenia and other republics of Yugoslavia, conducted classes on Japanese arts and crafts, demonstrated Japanese tea ceremony, gave private instructions of Chinese and Japanese languages (Vampelj Suhadolnik 2021: 14). Her lecture manuscripts, newspaper clippings, photos, and some objects of her personal possession, such as kimonos and a dancing fan *mai ōgi* 舞扇, all archived today in the Slovene Ethnographic Museum have been newly analysed by our project members (Hrvatín 2021; Visočnik Gerželj 2021). Some of the older generations in today's Slovenia gained some ideas and knowledge about Japan and China through the Skušeks in the 1930s and 40s, from Maria Tsuneko Skušek up to the 1960s in the Socialist Yugoslavia.

There was also an ethnologist-turned diplomat from Slovenia after World War II. Dr. Franček Kos (1912-1966) was born in Maribor, the second largest city of Slovenia in 1912 and studied art history and ethnology in Ljubljana. From 1937 till 1943, he was a curator in the Slovene Ethnographic Museum. After the Second World War, he went into diplomacy and worked in London and New York, and from 1958 to 1962, he was the Ambassador of the Socialist Federal Republic of

Yugoslavia in Tokyo, Japan. During his mission in Tokyo, as a hobby collector, he purchased Japanese art. His collection includes Japanese old paintings on scrolls, *ukiyo-e*, ceramics and porcelain. Among the scrolls and paintings are *Hyakki yagyō* 百鬼夜行 on a 4-meter long scroll, an album of *Sanjūrokkasen* 三十六歌仙, and some scrolls by the Kanō school 狩野派 of the 17th century. The whole Kos collection is in today's Slovene Ethnographic Museum.

5. VAZ (Vzhodnoazijske zbirke=East Asian Collections) and the on-going research

Research results and activities, including findings introduced in the main part of this paper are made public on the webpage „VAZcollections.si”, and regularly updated.

As for the Japanese part of East Asian objects, old printed books *wakosho* 和古書 and many pieces of ceramics (*satsuma*, *arita*, *imari* etc.) in various collections, are yet to be analysed in greater details.

Our project is further supported by the Slovenian Research Agency, thus extending the duration to September 2024, under the new title „Orphaned Objects: Examining East Asian Objects outside Organised Collecting Practices in Slovenia”⁶. In the framework partly expressed in this new title, we are conducting interviews with individual owners of East Asian objects. We also cooperate with regional museums and hold workshops mainly for local children to disseminate the East Asian culture and inheritance, such as *origami*, drawing figures on *uchiwa* fans, etc. We would also like to connect with the institutions in neighbouring countries and regions in order to capture a greater and more precise picture of the East-West exchanges in recent history.

The most part of this paper was presented at the 32nd EAJRS Conference in Lisbon, Portugal, on September 14th, 2022. The content was further supplemented based on the comments given by the audience.

⁶ Project leader is Dr. Nataša Vampelj Suhadolnik.

Literature

- Donko, Wilhelm M. 2013. *Österreichs Kriegsmarine in Fernost: Alle Fahrten von Schiffen der k. (u.) k. Kriegsmarine nach Ostasien, Australien und Ozeanien von 1820 bis 1914*. Berlin: Epubli – Verlagsgruppe Holzbrinck.
- Grčar, Mina. 2021. „Ivan Skušek Jr. and His Collection of Chinese Coins”. *Asian Studies Special issue: East Asia in Slovenia: Collecting Practices, Categorization and Representation*, IX/3, 47-83. Ljubljana.
- Hrvatín, Klara. 2021. „The First ‘Mrs. Japanese’ of Slovenia between the Two World Wars”. *Asian Studies Special issue: East Asia in Slovenia: Collecting Practices, Categorization and Representation*, IX/3, 169-198. Ljubljana.
- Marinac, Bogdana. 2017. *Čez morje na nepoznani Daljni Vzhod*. Piran: Pomorski muzej.
- Shigemori Bučar, Chikako. 2019. „Alma M. Karlin’s Visits to Temples and Shrines in Japan”. *Poligrafi* 24/93-94, 3–48. Koper.
- Shigemori Bučar, Chikako. 2019. „The Oldest Japanese Picture Postcards in Today’s Slovenia”. *Ars & Humanitas* 13/1, 151–173. Ljubljana.
- 2020. „Spominki in spomini na bojevnike - primer kozuke”. *Ars & Humanitas* 14/2, 87–101. Ljubljana.
- 2021. „Trivial Objects from Taishō Japan in the Collection of Alma M. Karlin”. *Asian Studies Special issue: East Asia in Slovenia: Collecting Practices, Categorization and Representation*, IX/3, 21-46. Ljubljana.
- Shigemori Bučar, Ch. & Maja Veselič. 2021. *Podobe iz daljnih dežel : stare vzhodnoazijske razglednice v slovenskih javnih zbirkah*. Ljubljana: ZIFF.
- Sosnowski, Leszek. 2017. „Objects and ideas. Japan and Europe in the nineteenth century”. *MASKA* 36, 7-20.
- Vampelj Suhadolnik, Nataša. 2021. „East Asia in Slovenia: Collecting Practices, Categorization and Representation. *Asian Studies Special issue: East Asia in Slovenia: Collecting Practices, Categorization and Representation*, IX/3, 7-20. Ljubljana.
- Visočnik Gerželj, Nataša. 2021. „Dancing with the Fan”. *Asian Studies Special issue: East Asia in Slovenia: Collecting Practices, Categorization and Representation*, IX/3, 199-224. Ljubljana.

Velna Rončević

Department of Indology and Far Eastern Studies

Faculty of Humanities and Social Sciences

University of Zagreb

vroncevi@ffzg.unizg.hr

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.06>

Transnational Flows of Anime and Manga in the West

Abstract: Although Japanese popular culture has been crossing national borders since the postwar period, it is the intensification of these flows during the late 1990s and early 2000s that inspired academic research from various fields in the new century. However, these uneven flows have often been misrepresented as a unified Western experience, accounts which research into specific national contexts has aimed to correct. This paper presents examples of such research published in English and underlines the importance of context in local encounters with the global. By introducing points of similarity and distinction, it shows the uneven nature of these transnational popular culture flows.

Keywords: anime, manga, transnational flows, Europe, USA, national context

1. Introduction

Japanese media and play products have been crossing national borders since the postwar period, but it is during the last decade of the 20th century that Japanese popular culture became increasingly visible on the global stage. Generations that grew up watching Japanese animation – anime on television and VCR soon continued their interests in manga – Japanese comics, but also in other products of Japanese primary media culture. By the new millennium, this popular culture was considered a global and transnational phenomenon, and for Japan, an increasingly important cultural export. However, scholars have noted the importance of separating the dissemination and reception of Japanese popular culture in different regions, as Clements states „the

story of Japanese animation overseas” cannot be represented by any single language territory (Clements 2013: 178). By introducing research focused on different national contexts, this paper aims to present a basic outline of these transnational flows in the context of the West. It offers a limited review of nationally contextualized observations and presents the different local aspects that are put forward by scholars.

2. The dynamics of push and pull

Sociologist and mass media specialist Marco Pellitteri distinguishes two stages of dissemination of anime beyond its national borders. The first stage concerns countries with some aspect of association – South Korea and China, which are geographically close or countries of East Asia under Japan’s industrial influence, and the USA as Japan’s main strategic partner in the postwar period. Only in the second stage does the reach of anime extend into other markets, including those of Europe (Pellitteri 2014: 372).

2.1 Individual actors

Individual actors had a very significant role in the spread of this transnational popular culture in the West, whether by official routes facilitated by international connections or unofficial ones motivated by fannish enthusiasm. While unofficial flows propelled by fans had the biggest impact in North America, the situation in Europe developed somewhat differently. According to Sean Leonard, popular reception of the media outside of Japan was the result of an „international *pull*, not *push*” (Leonard 2005: 282), which is why the dissemination of this popular culture should not be considered only as a matter of Japanese export, but also as a demand for import created by their consumers, that is, its fans (Levi 2006: 46). In this regard, anthropologist Ian Condry considers the global movement of anime an example of „globalization from below” (Condry 2013), a force also termed by Appadurai as „grassroots globalization”, where „a series of social forms has emerged to contest, interrogate, and reverse these developments [the state of exclusion from national and global debates on globalization] and to create forms of knowledge transfer and social mobilization that proceed independently of the actions of corporate capital and the nation-state system (and its international affiliates and guarantors)”¹ (Appadurai 2000: 2-3). Although anime and manga would later on become widely commercially available, Leonard points to the crucial role of fans’ enthusiasms and efforts during the period from the late 1970s to early 1990s in the formation of an international anime fan distribution network, one that later im-

¹ As an example of such globalizing forces, Appadurai provides the example of NGOs, as a system of institutions that operates in parallel with global capital and nation-states dealing with the mobilization of certain groups of people around specific issues (ibid. 15).

pelled the establishment of the North American market. Leonard also emphasizes the importance of new technologies in these early efforts, particularly VHS that advanced the intra fandom circulation of materials. By 1990, fans were making their own *fan-subs* – amateur fan translations and subtitles, and later on, some fans started their own anime companies and became successful in the industry.² Leonard also introduces the notion of a „cultural sink”, as „a void that forms in a culture as a result of intracultural or transcultural flows”, circumstances in which the desire for anime among the American public was a result of the absence of formal supply lines of animated programs for adults (Leonard 2005: 282-284). Bainbridge and Norris point to a similar process taking place in Australia, where over 90% of the market share is held by Madman Entertainment, a company created by, again, fan enthusiasm and lack of formal distribution (Bainbridge and Norris 2012: 5-7). Monji Kenjirō, former director general of the Public Diplomacy Department, in communication with anthropologist Christine Yano also underlines the power of these forces and states, „So it’s not that we [Japanese government] are exporting „Cool Japan.” It’s done by foreign countries [consumers]”³ (Yano 2013: 262).

2.2 Two phases of anime in the West

Pellitteri also uses the *pull/push* dynamics to illustrate these global trends, distinguishing two phases (strategies) of anime and manga arrival to Western markets. The first phase, which he names *Dragon*, lasts from the 1960s until the mid-1990s and is symbolized by the giant robot Grendizer⁴, a period when mostly localized popular culture content, originally intended for the domestic Japanese audience, spread to Western and other regional markets. However, the media flows during this period were not a result of Japan’s national export strategies, but personally or financially motivated individual entrepreneurs and companies in the West. In the second phase, named *Dazzle*, the export of Japanese cultural products was based on their already established appeal among

² Translation and subtitling of the OVA *Vampire Princess Miyu* by Robert Woodgead and Roe Adams is considered the first example of *fansubbing*. These fans would later on form AnimEigo, the first licencing firm in the United States focused on anime (Galbraith 2013: 70).

³ The term „Cool Japan” refers to the phenomenon of the popularity of Japanese culture as described by Douglas McGray in his influential article *Japan’s Gross National Cool* (Foreign Policy, 2002). It is also the name of the official strategy of the Japanese government based on the promotion of popular media products and elements of traditional culture with the aim of achieving certain economic goals.

⁴ The series *Yūfō Robo Gurendaizā* (1975), an example of the super-robot genre introduced by Nagai Gō with *Mazinger Z* (1972). It was especially popular in Italy and France (renamed Goldrake and Goldorak respectively) and is in the context of research into these media, used in reference to the generation that grew up with the program during the 1970s and 1980s. The program was also very popular in Canada and some countries in the Middle East (Pellitteri 2010: 13, 548 n3, 549 n12, Garrigue 2004 as cited in Darling-Wolf 2015: 107).

Western audiences in the previous phase, allowing them to feature more visibly Japanese cultural elements, that is, less extensive localizations. This is also the period of the manga and anime boom in Italy, France, Germany and the USA, as well as the general internationalization of J-culture (various forms of Japanese popular culture). This stage is represented by Pikachu as the most recognizable face of the global *Pokémon* phenomenon, an anime that Pellitteri considers most significant for this period. Pellitteri views the Dragon phase as an example of an international *pull*, a force in which the West, even though they were not originally intended for its audiences, draws Japanese products toward itself. On the other hand, the Dazzle stage is marked by *push* incentives, when Japanese producers and distributors started to approach foreign markets in an organized manner. Along with these two, Pellitteri also recognizes a third phase starting to form in the mid-2000s, which as a synthesis of the previous ones is characterized by a *push-pull* dynamic. In this phase, aware of the global market potential and utilizing Joseph Nye's concept of „soft power”⁵, the Japanese government began to actively develop and promote cultural products in collaboration with private capital (Pellitteri 2010: 24-25, 391-393, 532-533).

3. Anime in the United States

3.1 Formation of a fan base

The first Japanese animation productions were distributed in the USA in 1961. These were feature-length productions made by Toei Animation, which included *Panda and the Magic Serpent* (1958), *Magic Boy* (1959) and *Alkizam the Great* (1960)⁶, while the first broadcast television series was *Astro Boy* (1963)⁷. In general,

⁵ While a country can achieve some desired results with economic or military power – or *hard power*, some outcomes are influenced by a country's values, levels of prosperity or openness. According to Nye, *soft power* rests on the ability to shape the preferences of others based on the attractiveness of a country's culture, ideals and policies (Nye 2004: x, 5).

⁶ These productions were planned as a series of Asian-themed and co-produced projects designed as an easily localized product for export, and part of a strategy to access regional and international markets. Among them, *Panda and the Magic Serpent*, considered to be the first Japanese animated colour feature film, was also the company's first successful attempt to imitate feature Disney productions (Clements 2013: 95, 97-99).

⁷ An influential work by Tezuka Osamu credited as setting the foundations of the medium in the form it is today recognized. Manga scholar Frederic L. Schodt regards the series as a template for modern Japanese animation and a „new way of telling a story” that emphasizes storytelling, character development, and emotional impact (Schodt 2007: 71). Due to growing costs, the production depended on a contract with the American television network NBC Enterprises for which 104 episodes were localized. With foreign markets in mind, Tezuka made the series more culturally neutral from the very beginning, a style called *mukokuseki* in which the visibility of Japanese elements and characteristics is reduced. It is considered one of the central concepts of the anime style and one that facilitated its move into foreign markets (Minakawa 2009, Clements 2011 as cited in Clements 2013: 123-124).

these and the following productions arriving in the US via official distribution channels – those from above, were all highly edited and localized for American viewers and followed official regulations.⁸ However, anime also spread through unofficial channels – those from below. Founded in 1977 In Los Angeles, the Cartoon/Fantasy Organization (C/FO)⁹ was the first US fan club devoted exclusively to anime and it soon had numerous chapters throughout the country, creating a network of fans that gathered and distributed materials (Leonard 2005: 285-286, McKevitt 2010: 906-909). In addition to fan enthusiasm, a key factor in these endeavors was the emergence of computer technologies and the VCR revolution (Napier 2007: 135), which as early adopters of technology (Jenkins 2006: 138), fans used to access and share materials with other fans.¹⁰ In Napier's view, these circumstances led to the establishment of a devoted fan community built on the convergence of a grassroots movement and new technologies (Ibid. 134). Fans' willingness and aptness to use new technologies would also result in their early move to the internet. For example, in 1988, the English-language newsgroup rec.arts.anime¹¹ was established, and due to its transnational membership (USA, Europe and Japan) it had a significant role in connecting international fans (McKevitt 2010: 915). In Leonard's view, this anime boom would not have been possible without fan activism and a developed fan network, as he is often quoted, „fans helped pave the way for the popularity anime enjoy today” (Leonard 2005: 298).

3.2 Key anime

Broadcast in the US from 1979 under the name *Star Blazers*, the science fiction series *Uchū Senkan Yamato* had a very significant part in the early popularization of Japanese animation and its establishment as a distinguished and recognized media form with its

⁸ Some of the earlier series that were broadcast were *Gigantor* (1965), *Speed Racer* (1967) and *Battle of the Planets* (1978), shows that were, according to Kelts, popular because they were the first instance of American audience being exposed to a new style of Japanese popular culture (Jenkins 2006a: 157, Kelts 2006: 14).

⁹ Apart from C/FO, other anime clubs were active within the US, for example, the international Rhode Island Anime Hasshin or the Boston Japanimation Society, which is active to this day, as well as fan clubs in Canada such as J.A.C. Victoria (McKevitt 2010: 907-908).

¹⁰ Leonard states examples of trading tapes with other US fans and fans in Japan, lending and recording materials from Japanese video stores and later direct supply through members of the C/FO whose military family members were stationed in Japan (ibid. 286, 289-290).

¹¹ Newsgroups were a common early form of internet communication. Access through e-mail allowed participation in discussions on topics a specific group is devoted to with all group members receiving messages addressed to the group. It was a widespread form of fan communication during the early days of the internet (see Nancy Baym *Tune In, Log On: Soaps, Fandom, and Online Community* (2000)).

own fan base.¹² As other anime broadcast in the USA during this period, it was edited, localized and aired as a children's program. However, fans soon picked up on the fact that it was originally intended for older viewers, and the awareness of altered segments and familiarity with Japanese originals, soon became a matter of fan knowledgeable ability and pride (McKevitt 2010: 893, Napier 2007: 126). Another significant anime for American and European audiences was *Robotech* (1985) – an American amalgamation of three Japanese shows that provoked outrage in fans, but at the same time expanded the medium's audience base. For many fans this show was their entry point into the world of anime, and McKevitt cites the founder of C/FO Fred Patten's (2004) claim that it was most responsible for raising the awareness of Japanese animation among the American audience (McKevitt 2010: 903, Schodt 2011: 311-312, Ruh 2010: 36-37).

4. A desire for an authentic viewing experience

4.1 Localization and editing

Although *Robotech* is an extreme example of this practice, highly localized and edited works were also among the first works to be shown in Italy (Pellitteri 2014: 370). Apart from DVD releases, until the early 2000s anime broadcast on Italian networks (translated from English) was drastically censored and edited at the visual, verbal and narrative levels. In accordance with the general perception of animated materials as those intended for children, depictions of sexuality, violence and blood were either altered or completely removed. Furthermore, cultural references were also localized. Perhaps the most famous more recent example is that of a *Pokémon* episode when an *onigiri*, or rice ball, was verbally changed into „sandwich” (in the North American version a jelly doughnut) without an accompanying visual correction (Parini 2012: 327-330)¹³. However, Parini notes a general decline in censorship over time, a trend which she partly attributes to efforts of fan associations such as Italy's and Spain's ADAM – advocating for the respect of comics and cartoons as forms of art, or North American SOS (Save Our Sailors) – a campaign initially formed in order to keep the show *Sailor Moon* on air (Ibid. 333).¹⁴ The early 1990s cult feature-length *Akira* (1988) was

¹² An event that demonstrates the significance of this anime is the screening of *Saraba uchū senkan Yamato: ai no senshitachi* (1978) (although a different feature sequel of the series was supposed to be screened) in 1983 at the World Science Fiction Convention. The screening attended by two thousand people went on at 1:00 a.m. and with no subtitles, the organizers provided a commentary in English (McKevitt 2010: 893).

¹³ As Price notes, in dubbed anime in the United States, foods that are round such as *omochi*, *onigiri*, *dango*, are most often translated as doughnut, while flat foods tend to be translated as pancake or pizza (Price 2001: 163).

¹⁴ https://www.facebook.com/pg/ADAM-Italia-194622606751/about/?ref=page_internal, <http://www.saveoursailors.org> (accessed 13 Sep. 2018).

among the first officially distributed unlocalized anime that, apart from the English dubbing, retained its „Japanese odor” (Iwabuchi 2002: 28). Appealing to fans’ desire for authentic content, it is considered to be a commercial vanguard ushering in the future of anime in the US where anime would widely be recognized as a Japanese product (McKevitt 2010: 903-905, Hernandez-Perez 2017: 15).¹⁵ Considered a turning point in the Western experience with anime, the significance of *Akira* is indicated by the title of one of the earliest academic publications about anime in English – Susan Napier’s *Anime from Akira to Princess Mononoke* (2001). Not only was this one of the most famous anime in the West whose dark themes represented in animated form fascinated Western audiences, it also, Napier states, started the anime boom in the West (Napier 2001: 41).

4.2 Fansubbing

Fans’ desire for a particular kind of viewing experience, but also the limited selection of officially translated materials, gave rise to the practice of *fansubbing* - amateur translations and subtitling of anime, and *scanlations* – amateur translations of manga. A significant part of this transnational fandom, *fansubbing* can be considered essential in the spread of anime in the West. Often controversial in regards to copyright infringement even in fan communities, media scholar Rayna Denison views *fansubbing* as being „augmented by, rather than created by” fans, which is why she considers it as falling into a legal gray area where fan creativity borders on piracy (Denison 2011: 450). It is understandable that the objectives and desires of fans and those of official distributors sometimes differ. In the context of anime and manga fandom in the West, one such example is the disapproval of the extensive localization and censorship of materials in official distribution. If fans don’t consider these adjustments (cultural or linguistic) acceptable, that is, they regard them as not being adequately authentic, they often turn to original or fan-mediated texts. Among transnational anime and manga fans, dubbing is often regarded as a form of modification of the authenticity of the text. Price notes that, because dubbing obscures the cultural context, most fans¹⁶ consider it „annoying” and prefer to watch anime with subtitles instead (Price 2001: 163-164). Social scientist Ivo Žanić refers to dubbing as a „total translation”, one that by placing a linguistic heritage of one country in a different context, generates different perceptions and interpretations of a text (Žanić 2009: 10). For such a transplant to be successful, it requires extensive adaptation – localization, that is, interventions „from

¹⁵ According to McKevitt, the decision of the company Streamline to not mask *Akira*’s Japanese origin is the result of long-standing fan activism to popularize anime (ibid. 905).

¹⁶ Alternatively, he notes that casual viewers more often watch dubbed anime (ibid. 163).

above”, which this transcultural fandom, in general, does not approve of. A preference for forms which are perceived as more authentic is connected to the fans’ desire to also experience the cultural aspects of anime, that is, the cultural otherness embedded in these texts (Gonzales 2007: 263). Unlike commercial dubs and subtitles, which, especially up until the 2000s diminish cultural distinctiveness, *fansubbing* often provides some socio-cultural explanations and context. Along with the fact that the number of officially available translated anime is limited, for most fans, commercial subtitling also doesn’t adequately preserve cultural references. Because the officially released anime was extensively localized, early fan communities in North America started distributing original anime versions among themselves, and during the mid-1990s fansubbing groups started to emerge, creating their own editions of anime with formatting based on fan standards (ibid. 265).

Transnational fan preferences are greatly shaped by perceptions of authenticity. However, they are also informed by community standards, forms that by way of habituation and familiarity become established as convention. One example of this is the Hungarian manga edition of the popular media franchise *Naruto* (1997) under the publisher MangaFan, a company attuned to fan preferences. Apart from respecting format conventions, for example unmirrored print¹⁷, MangaFan¹⁸ translated directly from Japanese (most other translations were done from French and English editions) (Kascuk 2012: 20-24, 20n6, n7, n8). With *Naruto*, the company also followed these established conventions, but decided on the Hungarian phonetic transcription for the translation. Interestingly, although translated directly from Japanese, which places it closer to the original than the mediated *scanlations* or *fansubs* from English fan translations (e.g. the Hepburn transcripts, using English words, etc.), fans accustomed to the English language conventions criticized the Hungarian version as comical and imprecise, a judgment Kascuk identifies with the importance perceiving one’s fan experience as being authentic (Ibid. 25-28). While localization attempts strive to familiarize wider audiences with these media texts, present-day fan interactions with anime and manga, especially in countries outside of the major markets, still depend on *fansubbing* and *scanlation* efforts of dedicated fans. Based on the principle of fan gift culture (Hellekson 2009), they are illegally distributed over

¹⁷ According to Pellitteri, in Italy it was *Dragon Ball* that popularised the unmirrored standard among manga readers. Other publishers soon started following this practice and gradually it was accepted as the norm in Western manga publishing. In his opinion, this is one indication of the acceptance of Japanese popular culture in the West (Pellitteri 2010: 442).

¹⁸ Kascuk views the publisher MangaFan as a key element in the formation of anime and manga fandom in Hungary. MangaFan was led by fans he calls *fanpreneurs* – fans that take part in industry and distribution, and considers them a crucial factor in the process of lesser-known fan cultures crossing over into the mainstream (ibid. 20).

the internet, with translations in English being the most numerous. Consequently, it is these immediate experiences that then shape fans' perceptions of authenticity. In the case of the Hungarian edition of *Naruto*, even though the form is „closer” to the original – as a direct translation from Japanese, the decision to use Hungarian transcriptions moved it further away from Hungarian fan conventions and established perceptions of authenticity.

5. European markets

The Western anime boom, or the golden age of anime, refers to the early years of the 1990s when, apart from becoming popular among wider audiences, anime also became a profitable product to import and export¹⁹ (Otmazgin 2014: 54). By the mid-2000s, video sales in the United States and Europe stabilized, and during the period from 2006 to 2011 manga sales surged (Hernandez-Perez et al. 2017: 8). However, Pellitteri notes that while anime's reach in the United States was limited until the 1990s boom, in some countries in Europe (primarily Italy and France) the first anime boom already took place during the 1970s and 1980s, while the second one roughly corresponds to the one taking place during the 1990s in North America (Pellitteri 2010: 12, 448, Pellitteri 2014: 366-367).

5.1. The Grendizer generation

According to Pellitteri, countries central to the development of anime and manga culture in the West are Italy, France, Spain, Germany and the United States, centers that had an influence on other countries²⁰. Pellitteri places the first wave of Japanese popular culture in Europe from 1975 to 1995, particularly pointing to Italy where the highest number of anime has been released. Italy is also Europe's largest manga publisher, followed by the French and German markets²¹ (Bouissou et al. 2010: 253-4,

¹⁹ Otmazgin states 2003 as the most profitable year, with profits exceeding 4.84 bil. dollars, which is 2.3 times more than Japan's steel export to the US the same year (Ibid).

²⁰ Pellitteri states a detailed list of fields of influence, for example – Switzerland, under influence of Germany, Italy and France; Portugal under influence of Spain; Belgium, Luxemburg and Monaco, of France. The UK is singled out as a separate market. Pellitteri further lists other European countries – the eastern Adriatic region, the Balkans and Northeast Europe, including Croatia, but is unclear about under what country's influence they fall. In Scandinavian, Eastern European and Baltic countries anime arrived in different stages but was never as widespread as in the main markets (Pellitteri 2014: 369 n16, n17, n18).

²¹ According to the President of Viz Media Europe, within Europe manga is most popular in France, Italy and Spain (<http://geekout.blogs.cnn.com/2012/01/26/manga-in-the-heart-of-europe/> (accessed 4 Aug. 2019.)), but Pellitteri notes the unavailability of sales figures for Italy and considers the possibility that greater profits of the French market in the 1990s, might be due to higher unit prices rather than a larger number of unit sales (Pellitteri 2010: 73-74).

Pellitteri 2014: 364, 369). Even though manga became popular only later, Pellitteri attributes their success, especially in the Italian market, to the fact that most of the broadcast series were based on them (Pellitteri 2014: 371). However, even though its expansion in Europe was propelled by television broadcasting, he notes that in recent times, anime is no longer as present on European television stations as it used to be. Some of the reasons are price increases, new ways of distribution and negotiation, stricter contracts with Japanese producers, but also European Union directives for the reduction of the purchase of anime in order to encourage the European animation industry (Pellitteri 2019: 24).

Audiences of the largest European markets, those of Italy and France, have been accustomed to Japanese animation since the mid-1970s when the liberalization of television frequencies gave rise to the establishment of new channels²². As a financially competitive product, anime was used to fill in hours of newly available airtime. The first and probably most significant original Japanese anime series²³ that started the „anime mania” in Italy and France in 1978 was *UFO Robo Grendizer* (respectively, *Atlas UFO Robot* and *Goldorak, le robot de l'espace*) (Pellitteri 2010: 69-70, 296-300). The broadcasting of *Grendizer* marks the beginning of the popularity of anime in both these countries, and in France²⁴, the generation that grew up during the late 1970s and early 1980s is even referred to as „the Goldorak generation” or *la génération Goldorak*²⁵ (Garrigue 2004 as cited in Darling-Wolf 2015: 107).²⁶ Pellitteri notes that while *Chiisana Viking Vicke* (1974) and *Alps no shōjo Heidi* (1974) were previously broadcast in Italy, their European setting and „soft” contents did not have the same effect as *Grendizer* in 1978, which he considers being Italy’s first authentic exposure to Japanese animation (Pellitteri 2010: 300).

Considering it a characteristic of the Italian model of consumption, Pellitteri calls attention to the practice of multi-hour broadcasting of a series on a daily rather than weekly basis, as is generally the case in Japan. Later research of anime audiences has

²² Between 1975 and 1976 a reform of the broadcasting system was launched and broadcast frequencies were granted to private companies. This reform gave birth to three Fininvest channels that according to Pellitteri shaped the future of Italian television (Pellitteri 2010: 290-291)

²³ One that wasn’t collaboration with Western studios, such as *Vicky the Viking*, a Japanese-German-Austrian production broadcast in Germany in 1974 and Italy in 1976.

²⁴ Pellitteri notes that in many ways the French circumstances are similar to Italian. However, due to protectionist policies toward French and European productions, the number of anime broadcast on French TV was smaller than in Italy (Ibid. 9).

²⁵ In addition to *Goldorak*, another significant anime that left a generational mark in France is the popular shōjo series *Candy Candy* (1978). These two anime are widely known to several generations of French audiences and are considered as triggering the anime boom (Pellitteri 2019: 14, Darling-Wolf 2015: 107-108).

²⁶ The French language version *Goldorak* was also exported to Canada (Clements 2013: 178).

shown that this broadcasting format intensifies viewer experiences, results in a strong emotional and cultural experience, and also has a general impact on lifestyle (Pellitteri 2014: 368, 375). According to Pellitteri, unlike some other environments where anime is mostly tied to the sphere of subculture, in Italy Japanese animation left a multigenerational imprint, it is a part of the mainstream and exists as a „socially ubiquitous corpus” (Pellitteri 2019: 25). As in other Western countries, manga spread only after anime among Italian and French readers, beginning in 1990 with the dystopian *Akira*, popular among the generation that grew up with *Goldorak* (Bouissou 2010: 473). After the Goldorak generation, Garrigue distinguishes two later generations among young French audiences – the „Chevaliers du Zodiaque (*Saint Seiya*) generation” of the late 1980s, and the „Dragon Ball Z generation” of the 1990s (Garrigue 2004 as cited in Darling-Wolf 2015: 110). Media expert Fabienne Darling-Wolf warns us that these titles, along with some others that had a big impact on European viewers, are often disregarded in English language research on the spread of anime outside of Japan. Furthermore, she notes that the localization practices in France were different than those carried out in the United States, and that even its early audiences were aware of its Japanese origins (Darling-Wolf 2015: 110-112). Pellitteri sums up four factors he considers crucial for the popularity and mainstream establishment of anime in Italy and France: the large number of anime series and films broadcast, their presence in press for children, frequent references in the general press, and lastly the history of these media and the presence of related merchandise on the market (Pellitteri 2019: 4). Darling-Wolf notes that favorable conditions for the import of anime and manga were set in France already at the end of the Second World War. In order to delineate the European and American experience, she points to the lack of infrastructure in postwar France and the effect this had on the availability of television broadcasting. France also had a noticeably smaller domestic media production compared to the United States, which is why this market was more accepting of imported materials (Darling-Wolf 2015: 105-110).

5.2. „Crossing of the Pacific”

While the discourse on anime popularization in the United States mainly highlights fan efforts – supported by VHS technology, in the form of „bottom-up globalization” as the main force responsible for building a fan base, in Italy anime’s popularity is based on television broadcasts, i.e. through primarily official or „top-down” flows (Pellitteri 2014: 368). Furthermore, given the different trajectories of these flows in Europe and North America, and of course, the rest of the world, Pellitteri calls for the abandonment of the term *global*, which he warns is carelessly used as representative of the American experience. In order to point out the extensive role of individual

actors and local circumstances, he proposes the term *international*²⁷ considering it to be more suitable for the various processes in the spread of Japanese popular culture (Pellitteri 2019: 5-6). However, the term *international* places too much emphasis on the state (Hannerz 1996: 6), disregarding the role of individual actors (including private companies) and local historically determined motivations. For these reasons, the term transnational has generally been accepted as more suited in regards to the uneven flows of anime and manga. As defined by Ulf Hannerz, it is „a more adequate label for phenomena which can be of quite a variable scale and distribution, even when they do share the characteristic of not being contained within a state. ... the actors may now be individuals, groups, movements, business enterprises” (Ibid.).

In contrast to the United States, where fan endeavors were the main „pull” force responsible for the arrival and dissemination of material, in European markets the initial impetus is largely the effect of, along with positive reception from the audience, historically located financial motivations. These circumstances point to the necessity of demarcating the European and North American experience with Japanese popular media. In addition to the issues with the term *global*, Darling-Wolf also points to how the term „West” is used in observations about the transnational popularity of Japanese popular culture. As Pellitteri (2014: 365), she finds that in the scientific discourse in English, the success of this popular culture in the West is often viewed through the prism of the North American experience, a genealogy she terms „crossing of the Pacific”. According to Darling-Wolf, this tendency results in recentralizing the United States as a global media hub and homogenizes various fan experiences and idiosyncrasies of national markets (Darling-Wolf 2015: 101-104). „This positioning of the United States as the natural representative of „the West” ignores the experiences and cultural contributions of non-U.S. (particularly non-English speaking) „Westerners” and essentializes both „the West” and Japan” (ibid. 118).

5.3. Regional broadcasting

Although in close connection with Italian and French markets, according to Santiago Iglesias the progression of anime in Spain occurred at a different pace. Most series broadcast in the 1970s and 1980s were imported from these countries, but their reach and reception was not as extensive (Santiago Iglesias 2017: 112, Santiago Iglesias 2018: 1-2). This early period was marked by two shows – the super robot genre *Manzinger Z* (1972) and the more children friendly *Heidi* (1974). Although Spain is the first Western country in which *Manzinger Z* was broadcast, it was not as popular in scale as its

²⁷ According to the Croatian Encyclopedic Dictionary, the term *international* refers to contacts between peoples and states (HER 2003: 482).

sequel *UFO Robot Grendizer* in Italy and France. *Manziger Z* was criticized as violent content not suitable for children, perceptions that had a great impact in shaping public opinion about Japanese animation.²⁸ In contrast, the familiarity and Western setting of the more *tame* children's anime *Heidi* led many to believe that it was in fact a European or Spanish production (Santiago Iglesias 2018: 2-3), an estimation that reflects widespread perceptions of Japanese animation as violent content not suitable for children. Even though Spain was under the direct influence of the Italian and French anime markets, and Pellitteri includes it in what he defines as the first European anime boom during the 1970s and 1980s, Santiago Iglesias claims that during this first wave anime did not have the overreaching generational impact as it did in those countries.²⁹ According to him, the real Spanish anime boom started in the 1990s and is marked by the generational *Dragon Ball* (1986) serial, an anime that had a significant impact on other European audiences as well (Santiago Iglesias 2017: 114-116). Because the show was localized and broadcast regionally,³⁰ it reached and was accepted by a wider and more socially varied audience, circumstances that Santiago Iglesias considers as the main reason for its success in Spain (Ibid. 122, 125-126). As was the case in Italy and France, the Spanish anime boom coincides with the liberalization of television frequencies and the arrival of private television stations³¹, that is, their need for financially viable programs (Santiago Iglesias 2018: 3).

5.4. Amateur manga

We see the same scenario happening in Germany, when commercial television networks started airing affordably acquired anime, starting with *Sailor Moon* (1991) and *Dragon Ball* (1986) on RTL 2 in the period from 1997 to 1998. The popularity of these shows led to the marketing of related merchandise and manga, soon proving to be more popular with younger generations than Western comics. This interest prompted

²⁸ Santiago Iglesias adds that many of the early anime were distributed via adult film retail and distribution companies, adding to the overall belief that it was not suitable for children (ibid. 3).

²⁹ During the 1980s it was Euro-Japanese animated co-productions, particularly Hispanic-Japanese co-productions that were popular in Spain, a period Santiago Iglesias regards as a sort of hiatus for anime, but a „golden age” for these nationally and culturally hybrid materials (Santiago Iglesias 2018: 4).

³⁰ *Dragon Ball* was broadcast on regional stations and with regional alterations. In 1990 it aired on local languages in three Spanish regions: Galicia, Catalonia and Basque Country. Broadcasts in Spanish (Castilian) started two years later after which *Dragon Ball* grew into a nationally popular show. Furthermore, the regional versions were culturally adjusted using local tropes and expressions making it understandable to a wider audience (Santiago Iglesias 2017: 118-123).

³¹ Pellitteri states the end of Francisco Franco's rule in 1975 as the time when the Spanish government started improvements in the economy and allowed for new media systems (Pellitteri 2014: 372).

comic publishers to invest in this „new” medium, and according to Malone, created a profitable German manga boom (Malone 2013 2.1-2.2). Characterized by a larger percentage of female readers, The German manga market is the third largest in Europe (Bouissou et al. 2010: 254), but unlike Italy and France, who both have productive and influential domestic comic production, German comics make up for less than 10% of the market (Dolle-Weinkauff 2006: 1). As for German anime and manga fans, scholars point to the widespread practice of amateur manga creativity, activities that are also encouraged by publishers by organizing various manga competitions. The high textual productivity (Fiske 1992) of German fans is indicated Dolle-Weinkauff's labeling of it as a „mangaka movement”³² (Dolle-Weinkauff 2006: 5), while according to Jüngst, „Becoming a mangaka, a manga artist, has become a job today's German children dream of” (Jüngst 2007: 249). However, the authors of these amateur manga don't model their works on Japanese originals, but rather on their German translations. For example, although they are most often set in a Japanese setting, and include Japanese words and kana for onomatopoeic purposes, the titles are rarely in Japanese, a preference Jüngst explains by the fact that the titles are also translated in official German translations. Because these works of amateur creativity don't imitate Japanese originals but rather their local translations, Jüngst regards them as „pseudo translations” or works that have a status of simulacra (Jüngst 2007: 254-256, 258-259). As was the case with the Hungarian transcription of *Naruto*, what shapes judgments and value systems of local fan cultures is their immediate experience with objects of fannish interest.

5.5. *Anime and manga as alternative culture*

As we have seen, some type of media and technological shift marks the start of anime booms in most national contexts, and according to Mikhailova and Torchinov, in Russia it was the arrival of the internet that sparked the spread of anime and manga. While some anime was present on Russian television during the 1980s, as elsewhere, it was VHS that enabled the circulation of unlicensed materials.³³ With the backdrop of wider political and economic changes, the internet gave fans the means to reach desired materials. However, during the 1990s, access to the internet was limited to only around 10% of the population, mostly through employment. Furthermore, as the materials available online were mainly in English or Japanese, Mikhailova and Torchinov state that it spread mainly among more educated populations of young people. After the end of the Soviet Union, the 1990s also brought about a new system of values, a

³² *mangaka* (漫画家), comic book artist, manga artist

³³ Michailova and Torchinov state that manga was completely unknown in the Soviet era, although they presume some was brought over by students studying in Japan, or as English versions also from abroad (ibid. 177).

sense of social insecurity and an atmosphere of criminality. In these circumstances it was anime and manga that provided a „psychological niche” and a point of identification for those young people disapproving of the new socio-cultural situation and its values (Mikhailova 2006: 184-186). In the historical context of post-Soviet Russia, anime and manga fandom implied both a moral and a class distinction. As a local appropriation of global flows – those that were not Russian, for these fans, it was a culturally and socially specific category of distinction. Since the 1990s, this popular culture served as a point of identity, one that individuals used to morally and intellectually distance themselves from their negatively perceived immediate realities³⁴ (Mikhailova 2006: 196, Mikhailova and Torchinov 2008: 178). In general, as transnational and transcultural, this fan culture depends on a network that enables access to a variety of materials and information, circumstances in which the internet has had a particularly important role. According to Vukadinović, the internet is also the main reason why younger audiences in Serbia are more open towards anime and manga and what gives them the means to learn more about it. The first anime broadcasts in Serbia started during the 1980s with shows such as *Madō Kingu Guranzōto* (1989) and *Robotech* (1985), but the audience, mostly children, didn't distinguish them from other animated programs and called them simply cartoons³⁵, although adult themes made them interesting in a different way. After the sanctions imposed on Serbia (then FR Yugoslavia), television anime broadcasts were halted, and only after they were lifted could individuals begin searching for anime from their youth (Vukadinović 2013: 217-219). As in Russia, anime and manga fandom implied a social and class distinction, and at the end of the 1990s and the beginning of the 2000s, it was considered an alternative culture for elite audiences. Furthermore, what also contributed to its exclusivity was the fact that these media were more easily available to those with sufficient financial means and English competency (ibid. 220-221). In order to connect fans and raise awareness about Japanese popular culture in Serbia, fans established an internet forum and later on a fan association. Taking into account the attendance of a fan convention in Belgrade, Vukadinović estimates that by the early 2010s, facilitated by the internet, fans were successful in achieving their goals (ibid. 221-222, 225-226). According to Mikhailova and Torchinov anime and manga became less exclusive in Russia after materials and information about them became more easily available in Russian, making them more familiar to wider audiences and less „different” (Mikhailova and Torchinov

³⁴ This position is illustrated in the statement of one Russian fan that declares: „it is high time to realize that anime and manga are the only alternative to the drugs and hooliganism dominant in Russia” (Mikhailova 2006: 187).

³⁵ Later, due to mainly broadcasting anime by the company Manga Entertainment, whose logo was visible at the beginning of each episode, they started to call them „manga cartoons” (*manga crtači*) (ibid. 217).

2008: 190). Nevertheless, awareness does not imply general approval. The cancellation of the AniDag festival in 2018 after protests (associating it with a LGBT event) against the gathering for corrupting the youth of Dagestan is an example of how the notion of „difference”, as well as the controversial reputation of anime and manga persist in spite of its longer presence and visibility.³⁶

5.6. Scandalous media

The „difference” of anime and manga as a potentially dangerous and harmful factor was also present in the public discourse in Poland during the late 1990s and early 2000s. For example, when a young *Hellsing* fan committed suicide, the Polish tabloid Super Express found cause in the cultural foreignness of manga, while *Sailor Moon* was singled out for introducing violent behavior to girls, witchcraft to children and, along with *Dragon Ball*, was criticized for containing erotic content unsuitable for young viewers (Bolalek 2012: 37). In order to challenge these moral concerns and misconceptions of anime as inappropriately sexual and violent content, in 2003 Hungarian fans formed the Hungarian Anime Association, an organization which would bring together generations of fans (Kascuk 2012: 20-21). In Spain, subtle erotic content and violence in *Dragon Ball* was also the object of criticism from parental associations and conservative groups (Santiago Iglesias 2017: 123), objections that were raised in Italy and France during the Grendizer phenomenon as well. In Italy, parents, journalists and pedagogues formed an initiative to demand the cancellation or reduction of Japanese animation broadcasting, while in France these doubts even produced serious studies such as that of psychologist Liliane Lurçat about the negative effect of Grendizer on young children (Pellitteri 2010: 310, 345). Because Western perceptions of commercial animation are that of primarily entertainment intended for children (Ortega-Brena 2008: 22), an encounter with more mature and serious topics in the form of animation has an effect (or at least it used to) of dissonance with Western viewers. While for some viewers this can have the effect of triggering a general interest in the media, in some instances it can be deemed as inappropriate material in regard to what is considered its target audience. This view is exemplified in the controversy over the erotic series *Urotsukidoji: Legend of the Overfiend*³⁷, censored by the British Board of Film Classification in 1992 on the grounds of it being sexually explicit. This controversy marks the second of four stages of anime and manga in the UK as defined by Hernandez-Perez et al. The first stage lasted from 1963 to 1989, a period when anime arrived via cinema and later on video

³⁶ <https://comicbook.com/anime/2019/02/11/anime-convention-cancelled-russia-violence-mob-threat/> (accessed 12 Dec. 2019.)

³⁷ *Chōjin Densetsu Urotsukidoji*, an erotic horror anime and manga representative of the so-called tentacle rape trope.

editions and was mostly absent from television broadcasting³⁸ (Hernandez-Perez et al. 2017: 9-14, 31). The second stage took place between 1990 and 1999 and its beginning was marked by the premier of *Akira* at the Piccadilly Film & Video Festival, a film that sparked a wide interest in anime and manga, further accelerated by the accessibility and prevalence of VHS technology. This is also the period when a negative image of anime is formed in the general public, one that perceives anime as violent and vulgar content unsuitable for younger viewers, perceptions that were largely based on the *Urotsukidoji* controversy (ibid. 14-16, Kinsella 1998: 307-308). Creating a moral panic about the media in general, *Urotsukidoji* had a lasting effect on public perceptions of anime and manga in the UK, but also, viewed as its representation, on Japanese culture in general (Pett 2016: 390-392, 398-399). However, Napier notes that in most anime, violence and sexuality are no more explicit than in R rated American movies and that what Western audiences perceive as transgressive is merely an effect of it happening in a cartoon (Napier 2005: 297n13). For Pett, the *Urotsukidoji* controversy is an example of Western preconceptions of animation as a separate genre rather than a separate media – making it difficult to categorize, one that as entertainment (not art) is mainly intended for children (Pett 2016: 395-396). The third stage of anime popularity in the United Kingdom lasting from 2001 to 2008 is marked by an increase in anime broadcasting. Particularly significant for this period is the popularity of Studio Ghibli films and the formation of the cult status of director Miyazaki Hayao (Hernandez-Perez et al. 2017: 18-20). The fourth and last period begins in 2009 and lasts until the present day. It is characterized by anime's transition to specialized programming (e.g. Cartoon Network) and the expansion of TV on-demand services (e.g. Netflix and Crunchyroll). In addition, they point to a reduction of the proportion of „adult” content compared to the previous period from 29%, to 2% (Ibid. 23). The rise of on demand television in this last stage can be viewed as representative of wider anime audiences, and is also the way in which media content is increasingly being consumed.

In various national contexts, initial encounters with anime and manga were a cause for moral concern, an image that fan groups have been eager to change. Pellitteri notes that, even though anime and manga fandom has been active since the late 1980s, it became more visible only by the end of the 1990s, and during the 2000s it was finally recognized by the general media (Pellitteri 2010: 441). After the early encounters marked by the presence of cultural difference, anime and manga has, to a certain degree, merged into the broader body of global media and popular culture.

³⁸ Because anime was not present as much on television, early exceptions include *Battle of the Planets* and some European-Japanese co-productions, Hernandez-Perez et al. note that a nostalgia-based fan audience was never formed (Ibid. 9); circumstances that differ from the two phases (strategies) proposed by Pellitteri (2010) in which early localized television programs prepared audiences for the later and more extensive J-Pop culture boom.

5.7. Generational turning points

With the growing popularity of the media, manga editions eventually became more numerous than American comics in Poland, however, Bolałek states that until the publisher Hanami started publishing more serious titles, manga was largely disregarded in general media (Bolałek 2012: 36-37). As in most European countries, the first anime and co-productions broadcast in Poland were not recognized as Japanese and were sometimes referred to as „Chinese cartoons” (Jaworowicz-Zimny 2016: 26), which does imply a recognition of their foreign origin and difference. Bolałek divides anime fandom in Poland into three generational periods represented by three series – *Sailor Moon*, *Dragon Ball* and *Naruto*. According to Bolałek, the anime and manga boom in Poland started with the broadcasting of *Sailor Moon* in 1994, a period when anime was regarded as an alternative to American popular culture. The second period begins around 2000 with *Dragon Ball* and *Pokémon*, the latter considered more as a program for children and less significant to the more committed fan base. As we have seen, *Sailor Moon* and *Dragon Ball* are often mentioned as shows that triggered anime booms in other national contexts. The third phase is defined by fans of the long-running series *Naruto*, and described as an aggressive digital generation, used to the internet but very intolerant of the tastes of other fans (Bolałek 2012: 39-42). These three titles are also central in the example of Hungary and are notable for inspiring further fan interest in the media. Even though anime was broadcast earlier on Hungarian TV, for example, *Nirusu no fushigi na tabi* in 1988, Kascuk states that older fans point to the significance of *Sailor Moon* and *Dragon Ball*³⁹, shows that started airing in 1997.⁴⁰ Other anime, such as *Pokémon* and *Yu-Gi-Oh!* (1998) followed, but according to Kascuk, when the cable channel Anime+, later integrated into Animax Eastern Europe, started broadcasting in 2004, anime became accessible to a much wider audience. According to Kascuk, 2006 marks the beginning of the Hungarian manga publishing boom, with *Naruto* having the most significant sales results (ibid. 22-23, n21).

³⁹ The National Commission for Radio and Television Broadcasting put the broadcaster RTL Klub under investigation because *Dragon Ball Z* was deemed unsuitable for the category of children’s show, resulting in the cancellation in 1999. However, the public concern with the morality of the show actually turned the attention of an entire generation towards it (Kascuk 2012: 21-22).

⁴⁰ Both shows were adapted from French versions and aired on the television channel RTL Klub. Kascuk also notes that German and Italian satellite television was an important source of anime for this early generation of Hungarian fans (Kascuk 2012: 21-22, n12)

6. Conclusion

The flows of anime and manga in the West have been uneven in both scope and intensity. Scholars have identified two main forces driving the diffusion of Japanese popular culture beyond its national borders, those of *pull* and *push*. These correspond to the two phases or strategies proposed by Marco Pellitteri – the Dragon and the Dazzle. As these flows are by nature uneven, the *pull* force is further distinguished by its main actors: (1) fan enthusiasts making use of video and computer technologies – representative of the discourse on the North American experience – and (2) corporate interests along with the liberalization of television frequencies – put forward as key in the European context. It is only in the latter Dazzle phase that the main force propelling these popular culture products comes from Japan in the *push* form, and later, as Pellitteri proposes, the flows are established as the result of a dynamic synthesis of these two forces. The encounter with elements of cultural difference is characteristic of the Western audience's experience with this transnational popular culture. This contact is marked, on the one hand, by localization of content and moral concerns in the general public, and on the other hand, by fan desires for what is perceived as an authentic viewing experience, followed by grassroots efforts to direct the distribution and form of their fannish objects. However, research shows that regional and national context does matter, even though these transnational flows have remained largely independent of any nation or state. European scholars have pointed to issues in how the term *global* and the notion of „the West” have been misrepresented in the North American example, but the presented individual research of various national contexts also demonstrates that encounters with anime and manga are indeed shaped by political and socio-cultural circumstances, national media policies, access to technology and other conditions of the local. Research on the flows and reception of anime and manga beyond Japan will benefit from taking into account the various local circumstances that shape immediate experiences with these media texts.

References

- Appadurai, Arjun. 2000. „Grassroots Globalization and the Research Imagination”, *Public Culture* 12, 1-19.
- Bainbridge Jason, and Craig Norris. 2010. „Hybrid Manga: Implications for the Global Knowledge Economy”, Tony Johnson-Woods, ed., *Manga An Anthology of Global and Cultural Perspectives*, New York, 235-52.
- Bolalek, Radosław. 2011. „The Naruto Fan Generation in Poland: An Attempt at Contextualization”, *Global Manga Studies* 2, 33-48.

- Bouissou, Jean-Marie. 2010. „Global Manga: Why Japanese Comics Have Become a Global Cultural Commodity”, Marco Pellitteri, *The Dragon and the Dazzle: Models, Strategies, and Identities of Japanese Imagination, a European Perspective*, Latina, 465-477.
- Bouissou, J.-M., M. Pellitteri, B. Dolle-Weinkauff, A. Beldi. 2010. „Manga in Europe: A Short Study of Market and Fandom”, Tony Johnson-Woods, ed., *Manga An Anthology of Global and Cultural Perspectives*, New York, 253-266.
- Clements, Jonathan. 2013. *Anime: A History*, London.
- Condry, Ian. 2013. *The Soul of Anime: Collaborative Creativity and Japan's Media Success Story*, Durham.
- Darling-Wolf, Fabianne. 2015. *Imagining the Global: Transnational Media and Popular Culture Beyond East and West*, Ann Arbor.
- Denison, Rayna. 2011. „Anime Fandom and the Liminal Spaces between Fan Creativity and Piracy”, *International Journal of Cultural Studies* 14, 449–66.
- Dolle-Weinkauff, Bernd. 2006. „The Attractions of Intercultural Exchange: Manga Market and Manga Reception in Germany”, *Conference International, Asia Culture Forum*, Gwangju, Korea, 1–6.
- Fiske, John. 1992. „The Cultural Economy of Fandom”, Lisa A. Lewis, ed., *The Adoring Audience: Fan Culture and Popular Media*, London, 30-49.
- Galbraith, Patrick W. 2013. *The Otaku Encyclopedia: An Insider's Guide to the Subculture of Cool Japan*, New York.
- Gonzalez, Luis Perez. 2007. „Fansubbing Anime: Insights Into the 'Butterfly Effect' of Globalisation on Audiovisual Translation”, *Perspectives* 14, 260-277.
- Hannerz, Ulf. 1996. *Transnational Connections: Culture, People, Places*, London.
- Hellkson, Karen. 2009. „A Fannish Field of Value: Online Fan Gift Culture”, *Cinema Journal* 48, 113-118.
- Hernández-Pérez, K. Corstorphine, D. Stephens. 2017. „Cartoons vs. Manga Movies: A Brief History of Anime in the UK”, *Mutual Images* 2, 1-39.
- „Internacionalno”, *Hrvatski enciklopedijski rječnik* (HER), Vol. 4, 225-226, Zagreb, 2004.
- Iwabuchi, Kōichi. 2002. *Recentering globalization: popular culture and Japanese transnationalism*, Durham.
- Jenkins, Henry. 2006. *Fans, Bloggers, and Gamers: Exploring Participatory Culture*, New York – London.
- 2006a. *Convergence Culture: Where Old and New Media Collide*, New York – London.
- Jüngst, Heike E. 2007. „Manga in Germany – from Translation to Simulacrum”, *Perspectives: Studies in Translatology* 14, 248–59.
- Kascuk, Zoltan. 2011. „Subcultural Entrepreneurs, Path Dependencies and Fan reactions: The Case of NARUTO in Hungary”, *Global Manga Studies* 2, 17-32.
- Kelts, Roland. 2006. *Japanamerica: How Japanese Pop Culture Has Invaded the U.S.*, New York.

- Kinsella, Sharon. 1998. „Japanese Subculture in the 1990s: Otaku and the Amateur Manga Movement”, *Journal of Japanese Studies* 24, 289-316.
- Leonard, Sean. 2005. „Progress Against the Law: Fan Distribution, Copyright, and the Explosive Growth of Japanese Animation”, *International journal of cultural studies* 8, 281-305.
- Levi, Antonia. 2013. „The Sweet Smell of Japan: Anime, Manga, and Japan in North America”, *Journal of Asian Pacific Communication* 23, 3-18.
- Malone, Paul M. 2013. „Transplanted Boys’ Love Conventions and Anti-shota Polemics in a German Manga. Fahr Sindram’s Losing Neverland”, *Transformative Works and Cultures* 12 doi: 10.3983/twc.2013.0434
- McGray, Douglas. 2002. „Japan’s Gross National Cool”, *Foreign Policy* (May/June) <http://web.mit.edu/condry/Public/cooljapan/Feb23-2006/McGray-02-GNCCool.pdf> (accessed 23 May 2015.)
- McKevitt, Andrew C. 2010. „You Are Not Alone: Anime and the Globalizing of America” *Diplomatic History* 34, 893–921.
- Mikhailova, Yulia and Evgenii Torchinov. 2008. „Images at An Impasse: Anime and Manga in Contemporary Russia”, Y. Mikhailova and M. W. Steele, eds., *Japan and Russia: Three Centuries of Mutual Images*, Folkestone, 175–191.
- Mikhailova, Yulia. 2006. „Apocalypse in Fantasy and Reality: Japanese Pop Culture in Contemporary Russia”, W. M. Tsutsui and M. Ito, eds., *In Godzilla’s Footsteps: Japanese Pop Culture Icons on the Global Stage*, New York – Basingstoke, 181-199.
- Napier, Susan J. 2001. *Anime from Akira to Princess Mononoke: Experiencing Contemporary Japanese Animation*, New York.
2005. *Anime: from Akira to Howl’s Moving Castle: Experiencing Contemporary Japanese Animation*, New York.
2007. *From Impressionism to Anime: Japan as Fantasy and Fan Cult in the Mind of the West*, New York.
- Nye, Joseph S. 2004. *Soft Power: The Means To Success In World Politics*, New York.
- Ortega-Brena, M. 2009. „Peek-a-boo, I See You: Watching Japanese Hard-core Animation” *Sexuality & Culture* 13, 17–31.
- Otmazgin, Nissim. 2014. „Anime in the US: The Entrepreneurial Dimensions of Globalized Culture”, *Pacific Affairs* 87, 53-69.
- Parini, Ilaria. 2012. „Censorship of Anime in Italian Distribution”, *Meta: Journal des Traducteurs* 57, 325-337.
- Pellitteri, Marco. 2010. *The Dragon and the Dazzle: Models, Strategies, and Identities of Japanese Imagination, a European Perspective*, Latina.
- 2014. „The Italian anime boom: The outstanding success of Japanese animation in Italy, 1978–1984”, *Journal of Italian Cinema & Media Studies* 2, 363-381.
- 2019. „Reframing Japanese Animation’s Success in the Late 1970s: UFO Robo Grendizer at the Origin of the First Anime Boom in Italy and France”, *Journal of Italian Cinema and Media Studies* 7, 3–33.

- Pett, Emma. 2016. „Blood, guts and Bambi eyes: Urotsukidoji and the Transcultural Reception and Regulation of Anime”, *Journal of British Cinema and Television* 13, 390-408.
- Price, Shinobu. 2001. „Cartoons from another planet: Japanese animation as cross-cultural communication”, *The Journal of American Culture* 24, 153-169.
- Santiago Iglesias, José A. 2017. „Dragon Ball Popularity in Spain Compared to Current Delocalized Models of Consumption”, *Mutual Images Journal* 2, 110- 136.
2018. „The Anime Connection. Early Euro-Japanese Co-Productions and the Animesque: Form, Rhythm, Design”, *Arts* 7, 1-11.
- Schodt, Frederik L. 2007. *The Astro Boy Essays: Osamu Tezuka, Mighty Atom, and the Manga/ Anime Revolution*. Berkeley: Stone Bridge Press.
2011. *Dreamland Japan: Writings on Modern Manga*, Berkely.
- Vukadinović, Bojan. 2013. „Srpska publika, japanska animacija, filmovi i stripovi”, *Kultura*, 138, 217-226.
- Yano, Christine Reiko. 2013. *Pink Globalization: Hello Kitty's Trek Across the Pacific*, Durham, London.
- Žanić, Ivo. 2009. *Kako bi trebali govoriti hrvatski magarci? O sociolingvistici animiranih filmova*, Zagreb.

Hazuki Mori

Department of Indology and Far Eastern Studies

Faculty of Humanities and Social Sciences

University of Zagreb

hazkim@ffzg.unizg.hr

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.07>

A Brief Guide to Japanese Literature Studies: A Case Study of Masaji Iwakura

Abstract: The purpose of this chapter is to help readers explore how to choose topics for the study of Japanese literature by referring to the utopian thoughts of a Japanese writer, Iwakura Masaji (1903–2000). Iwakura studied under D. T. Suzuki (Buddhist priest and scholar) and Jun Tosaka (dialectical materialism philosopher), which resulted in him being torn between Buddhism and dialectical materialism. He eventually learned a considerable amount from both and developed his own unique thoughts. Another aim of this chapter is to examine the development of Iwakura's thoughts and the horizons he reached. Iwakura's work provides guidelines for building a better society and how one can live more subjectively and freely.

Keywords: Daisetsu Teitaro Suzuki, research, Marx, thought, Masaji Iwakura, Shinran, Utopian

Introduction

This paper is designed to introduce Japanese literature studies and provide readers with useful material to expand their knowledge. I write this paper intending to primarily reach undergraduate and postgraduate readers. However, I hope that this text will also offer new perspectives and material to researchers who have studied literature – not only Japanese literature – and those who may not be interested in research but love Japanese literature.

The existing research on methodologies, research history, and individual authors with their literary titles is already as abundant as the stars in the sky. Thus, I would like

to leave these themes to the already existing and well-respected works that are on our shelves (see also the Reading Guide at the end of this book) and focus on matters related to how one goes about choosing a research topic when studying Japanese literature. This topic is inspired by students who have expressed an interest in Japanese literature studies but find it difficult to pick topics to explore. Once again, there are many valuable reference books and online resources available that provide useful tips; however, this chapter introduces the reader to my own research and demonstrates how a topic is chosen and explored.

1. Finding topics and a sense of purpose

If asked what my field of expertise is, I would answer that it is the history of religions and discourses in modern and contemporary Japan. Thus, let it be noted that I am not a formal scholar of literature. This does not mean, however, that I have only dealt with religions and discourses found in Japanese history while studying. To add depth to my research I have taken a proactive stance in adopting a variety of research methods and I learn as much as possible about matters that are traditionally perceived as lying outside of the area. Literature is one such field but has furnished me with a range of viewpoints and ample food for thought. For this reason, an expert in the field of religious studies has criticized my writing as material that does not fall within my realm of qualification and is hardly distinguishable from literary criticism. Despite this, I have not felt the necessity to adjust my stance since I believe it is currently the best way to approach my research goals.

What are my research goals? My primary goal is to explore how Japanese people, Japanese society, and by extension, human beings and their society have been involved with religious discourses throughout history. Through this study, I delve into how religious discourses, and phenomena related to them, can provide us with wisdom for having a better life. A significant reason for choosing religious discourse as the focus of my research is that there are numerous lessons to learn from them, whether positive or negative. Throughout all ages and cultures, persons of religion have explored topics surrounding human well-being, the meaning of life and the pursuit of an ideal life, and an ideal society. They have attempted to realize societies regarded as ideal, through all ages and cultures. Ultimately, my goal is to contribute to building better societies by suggesting measures and frameworks of thinking that may improve how societies function by learning from their exploration.

Now, I would like to encourage you, the readers, to ask yourself why you would like to research. Whether it is to satisfy your thirst for knowledge, to fulfill your esteem

needs, to make a living, to contribute to the development of society, to contribute to the future of societies of human beings or a combination of some of them, once it becomes clear, you can see who you would like to deliver your messages to and what messages you would like to convey. No matter what your motivation is, if your messages are somehow compelling, your research could fit your purpose. If not, you should just make efforts to improve the quality of your cogency. As history shows, outstanding research continues to provide subjects for discussion, food for thought, point of view and much more to society. Even though your contemporaries may not appreciate your research, it might inspire someone in the distant future. Although it is difficult to set goals and choose a topic, I recommend you take the first step. If you do not share your ideas with other people, little attention will be given to them. You will learn as you go, and it is always possible to reroute your journey if you need to.

2. A short biography of Masaji Iwakura and a brief introduction of his thoughts

In this section, I will introduce the research that I have been doing based on my motivations. The research is on „utopian thought” expressed in the literary works of the Japanese writer, Masaji Iwakura (1903–2000). Iwakura was deeply involved in religion and things related to it. He put his thoughts into writing and released them into the world.

Before discussing the „utopian thought” of Masaji Iwakura and how it was formed and then expressed in his works, I would like to briefly introduce his life story.

Iwakura was born in 1903 into a family of poor tenant farmers in a remote village in Toyama Prefecture. His home village is in an area where the Jodo Shinshu sect (the True Pure Land sect of Buddhism) had flourished, and his mother was a pious Jodo Shinshu sect believer. Additionally, he was an unusual child who was interested in Buddhist teachings and frequently joined gatherings where priests delivered sermons. It can be said that the teachings of Shinran, the founder of the Jodo Shinshu sect, became a part of him – his flesh and blood – and he was influenced by this environment and his childhood experiences. Due to his parents’ poverty, Iwakura was forced to work in Tokyo after graduating from elementary school. He had to change from one job to another as he had health problems. During this time, he aspired to study further and eventually enrolled at Otani University, which is associated with the Jodo Shinshu sect of Buddhism in 1926. At University, he met two profound scholars: Daisetz Teitaro Suzuki (1870–1966), a Buddhist priest and Buddhist scholar who has been world-renowned for his works on Zen Buddhism, and Jun Tosaka (1900–1945), a philosopher who is known to this day for being a theoretical leader of Marxism in Japan. Iwakura’s

encounter with Marxism, which was taught by Tosaka, brought about a severe inner struggle for him. He was deeply concerned about whether he should choose Buddhism (religion) or materialism (anti-religion) to guide his life.

In the early 1930s, after graduating from university without overcoming his inner conflict, Iwakura threw himself into the anti-religious movement conducted mainly by Japanese socialists or communists under the influence of the Japanese Communist Party. He did this with the view of improving himself through practical activities. However, soon after having joined the movement, he was arrested on suspicion of violating the Peace Preservation Law. Iwakura was severely tortured beyond imagination and forced to recant his affiliation with the movement and reject his ideological commitment to Marxism. Unable to bear the guilt of having betrayed his comrades, he visited his teacher, D. T. Suzuki, to seek solace. According to Iwakura's autobiographical work, *Mukoku no Ki* (Tales of people who have no one to tell their sufferings) (1983), Suzuki said to him, „There you are”. Suzuki's words brought about a major turning point for Iwakura. In an instant, he was able to embrace his own weakness and realized that no matter how hard one strives, one cannot give salvation to themselves with self-help endeavours (*Ji-riki*, Jodo Shinshu sect term). This is because they are too weak and because they seek the transcendent being (*Ta-riki*, sect term) who liberates people from an endless cycle of suffering. It is imagined that he experienced „Shinjin-Ketsujō (lit. determining faith)¹”, in the words of Jodo Shinshu, although he did not explicitly mention this in any of his works. The words of Daisetz and this realization led him to a kind of „conversion” that determined the way he would live his life and set him on an adventurous journey of thought. It was a journey to free himself from the shackles of his religion–anti-religion Shinran–Marx internal debate. He began an ambitious undertaking of making the most of and learning from both minds and improving his own framework of thoughts.

In Iwakura's words, it has generally been thought that religion and Marxism are incompatible since religion prioritizes „the salvation for the individual (salvation of the individual soul)”, while Marxism prioritizes „the salvation of society (transformation of the social system)”.² Therefore, they have denied each other. To put it plainly, Marx criticizes it by describing it as an „opiate of the masses” and that it prevents social change. Religion, on the other hand, criticizes Marxism for disregarding the salvation of an individual's soul, which was given by the transcendent being. According

¹ It can be translated as gaining Amitabha Buddha's salvation, to come to be able to rely totally on Amitabha Buddha having very little doubt about being given salvation by Amitabha Buddha and so on, depending on the context.

² He mentioned these concepts in his work *Shinran: Tanni-shō no jinsei*/Jinsei-ron many times. I summarised and paraphrased them to explain more clearly.

to Iwakura, however, these two schools of thought could complement each other. He posed that when we examine things from various perspectives, there is the possibility for both „salvations” to be found. Iwakura continued his journey to find both „salvations” throughout his life, learning from both Marx and Shinran, including the ways they illuminate one another from different angles.

Thereafter, Iwakura’s love of literature, and a necessity to sustain his family, motivated his devotion to literary writing. He gained public attention in Tokyo by publishing notable works, including his debut novel, *Imochi-byō* (Rice blast) (1939), which was nominated for the 9th Akutagawa Prize competition, and *Sonchō Nikki* (a Diary of a Village Mayor) (1940), which won the 3rd Arima Prize competition for Farmer’s Literature. In 1947, two years after Japan’s defeat in the Second World War, he moved to his birthplace, Toyama, in search of a place to work in the local community. Here, Iwakura found his final abode and devoted himself to his creative activities.

What consistently lies beneath Iwakura’s works is his thoughts, called *Jinen-Hōni*³, and *Datsu-Shūkyō* (trance-religion). The term *Jinen-Hōni* has been originally used in Buddhist terminology, which was considered important, especially by *Shinran*.⁴ However, Iwakura added his own interpretation to it. From his point of view, *Jinen-Hōni* can be explained as a state of mind or process in which one recognizes/tries to recognize the Universal Law⁵ and how it works and live in accordance with it’. Nothing remains unchanged. People and society are in constant flux. This concept is what Buddhists call *Mujō* (Impermanence) and is one of the fundamental truths taught by the historical Buddha. It is so arduous for people to perceive it properly that we tend to

³ *Jinen-Hōni* has been translated into English as „naturalness”, „spontaneously as-is”, „realization of what things are by their own nature”, depending on the context.

⁴ In *Tanni-shō* (A Record in Lament of Divergences), from the late Kamakura period, is one of the most important and popular works of the Jodo Shin sect. In this work, we can find Shinran’s explanation of *Jinen*, „If the entrusting heart (of Amitabha Buddha) has become settled, birth (in the Pure Land, i.e. to be given Amitabha Buddha’s salvation) will be brought about by Amida (=Amitabha Buddha)’s design, so there must be no calculating on our part. Even when we are evil, if we revere the power of the Vow (of Amitabha Buddha, i.e. the eighteenth vow among the forty-eight vows Bodhisattva Dharmakara (the name of Amitabha during his ascetic period) had made. In this vow, Amitabha had taken the pledge: „If anyone is not saved in this world, I shall not attain Buddhahood”. Shinran placed utmost importance on the vow and emphasized that Amitabha shall liberate all the mortals of this world from suffering since he already had become Buddha with all his vows fulfilled.) all the more deeply, gentle-heartedness and forbearance will surely arise in us through its spontaneous working (*Jinen*). With everything we do, as far as birth is concerned, we should constantly and fervently call to mind Amida’s immense benevolence without any thought of being wise. Then the Nembutsu (Buddhist invocation) will indeed emerge; this is *Jinen*. Our not calculating is called *Jinen*. It is itself Other Power (Tariki).” (ed. cit. p. 34). Information in the brackets other than *Jinen* was added by the author.

⁵ It can be said to be *Dharma*, in the Buddhist context. However, for Iwakura it did not matter whether it is Buddhist or not. He tried to learn it from other religious teachings as well.

live under an illusion that the present state of affairs continues forever. We are prone to clinging to things we have now or to states we presently find ourselves in. As a result, our attachment to them causes suffering since everything can change in a single moment. Iwakura prescribes a cure for this problem. He suggests that by rationally and courageously grasping the reality of this world and subjectively choosing to live in accordance with the Law of Impermanence, we can identify what really matters to us and be free from the burden of leaving ourselves wanting more, which results in one living better and more humanly. While struggling to find ways of living better, one may become discouraged and confronted with their weaknesses, which will encourage ideas of giving up or putting one's desires ahead of the pursuit. The journey should not be stopped at this point. Even if what seems like the correct path is found, it may become unsuitable in a following situation. Therefore, what we discover should continuously be reviewed. During this struggle, one should eventually come to understand that others live with similar difficulties. When we can share the bitterness, and sometimes even a spirit of conviviality, we can reach out and achieve an ideal society, even if it is only one step, or half a step, at a time. Iwakura calls this never-ending struggle, *Jinen-Hōni*.

Furthermore, Iwakura suggested that the carrying of *Jinen-Hōni* forward would naturally lead us to the state of mind that could be called *Datsu-Shūkyō* (trance-religion). Those who suffer from hardships often turn to religion for deliverance. Many assume that as long as they live their lives in accordance with the doctrines of certain religious communities, which they simplify and understand in their own ways, or as long as they follow procedures recommended by the community, they will be able to achieve salvation. Some communities proactively offer the followers „correct” teachings, practices, and so on for salvation. Such procedures appear to be difficult to follow. Yet, they are less difficult than perceived. When the practices become mere ordinary routines, one can carry them out mechanically without thinking of their meanings. One tends to stop questioning the content of what the founder, priest, or teacher preaches because they assume that they already know about it. When one just does what others tell them, they can be less stressed out. They don't need to spend time and effort to seek their own salvation. They don't need to change their way of thinking and life drastically. This is nothing more than „the cessation of thinking” and many people are willing to take this easier path. However, they often come to feel that they are not getting what they want from their religious community in the easier ways. Then, they just start looking for a new one. Iwakura says, „There is no other way for us to obtain salvation than one in which we independently, relatively and freely examine religious teachings (especially provided by the founder) or things you find helpful whether it is a religion or not, and find what we can believe as the „truth” „then”.⁶ Religious instruc-

⁶ Iwakura (1957), pp.156-157. The author paraphrased the original texts.

tions ought not to be, as things that give us only one correct answer and measure. Only when we actively ponder our own problems, while exploring religious teachings, can we „transcend” conventional religious discourses.

3. Allegory of *Kūki ga nakunaru Hi* (The day the air is gone)

These thoughts were expounded in Iwakura's works on religions. He committed to expressing them in the form of literary works. One of the results of his endeavours is *Kūki ga nakunaru Hi* (The day the air is gone) (1947). In it, we can see his unique „utopian thought” that is distinctly different from conventional ones.

The story is set in a small village somewhere in Japan where Halley's Comet approaches Earth (1910), which sends its inhabitants into panic mode. It humorously portrays peoples' ignorance and human nature, and at the same time poignantly deals with contradictions and the structure of society. In the end, it is implied that people gradually notice the state of their society.

The work was first published in the 1947 November issue of the children's magazine, *Kodomo no Hiroba* (Children's Square). It was sympathetically received especially among educators and parents. Since then, it has been published in book form, as part of an anthology or in teaching material at least 21 times and has never disappeared from bookshop shelves. It was also made into a film by Nippon Eiga sha (the Japan Film Corporation) in 1949 and gained popularity for being the first film in Japan that used special effects.

The novel begins in a village where there is a rumour that in a week, a comet will come close to the Earth and there will be no air for five minutes. At first, schoolteachers just laugh at the rumour, saying „It cannot be true”. However, when the principal tells the teachers that a prefectural government official told him that scholars from all over the world are saying it will certainly occur, the colour drains from their faces. The principal, „who loves the children so much”, trains his students to put their faces in basins of water and hold their breath for as long as possible. Naturally, no one can hold their breath for more than two minutes. The whole village is in an uproar.

Villagers spontaneously begin to believe that „the most reliable way” to survive this desperate situation is to collect air in rubber bags and suck it out little by little until they can breathe air as usual. The only rubber bags they can get are small ice bags sold at a pharmacy or bicycle tire tubes at a bicycle shop. A shortage occurs with everyone needing these commodities and each person needing more than one to keep them breathing for five minutes. Consequently, the price of the ice bag, which used to be ¥1.20, skyrockets to ¥100, and then to ¥200. A landowner's son, Daizaburo, and his

family buy the tubes and ice bags in bulk, while the poor people who make up most of the village cannot afford the items.

Poor farming parents want to buy ice bags for their youngest son of eight siblings, even though they must borrow money. When learning about this, the son indignantly says, „How can I become the only survivor in my family?” The parents bemoan the fact that their children would get through the catastrophe if they had been born into the landowner’s family. In response, the boy declares, „I’d rather die than come through by doing the same things the landowner family does!”. Hearing their youngest brother, the siblings agree with him and say that they have already prepared against the likelihood of their death. Most of the peasants in the village turn their empty wallets upside down and shake them, having given up finding a way to live through the disaster before the day even comes.

A strange morning glow heralds the start of the day. When the cadet walks into his school classroom and sees Daizaburo surrounded by many children, he bursts out laughing. Daizaburo is the only one who can prepare the air in tubes. He hangs six air-filled bicycle tire tubes from his shoulders in a cross shape. He sits at his desk, keeping his gaze lowered blushing. Seeing that none of the teachers, including the principal, had air in bags or tubes, he is surprised people are not as rich as he believed.

The time for the comet to arrive finally comes but nothing happens. The rumour was a far-fetched hoax. The child’s family, who were huddled with bated breath, looked at each other and giggle. „What? We’re still alive!” the boy says. Voices begin to say, „Heh heh! I was taken in by the big trick”. With these words, the boy’s father goes out to work in the fields as usual. The boy suddenly remembers Daisaburo and cannot help but feel pity for him.

Although readers may not know of Iwakura, his philosophies, or the themes of this work, it is certainly a heart-warming comedy about people being confused by rumours. It can be imagined that Iwakura did not expect anything more than that. However, this work can be considered as a visualized *Jimen-Hōni* in a more real-life situation.

In his other work, *Shinran: Tanni-shō no Jinsei-ron* (Shinran: A view of life found in *Tanni-shō*) (1957), Iwakura critiques religion by using a camera as an example to explain that it is more important to objectively capture the reality of this impermanent world with less sentiment or interests of your own, than it is to achieve salvation. Likewise, in *Kūki ga nakunaru hi*, Iwakura perched video cameras. He unemotionally depicts what the village is like and what the villagers are doing from a birds-eye view, without expressing his own opinions or providing explanations. It is as if some documentary filmmakers situated cameras to continuously film people’s lives. If nothing special happens, we just see yawningly boring ordinary life where villagers would ba-

sically withstand distasteful things like having minor squabbles, crops being poor, or such like so as to avoid having negative feelings or for fear of hurting others' feelings.

Iwakura does not mean that ordinary life is an example of someone being in *Jin-en-Hōni*. Rather, he sees it as a fictional world, where people mindlessly adopt the conventions of the people around them to gain small short-term benefits. The last thing on the villagers' mind is to consider the reality of their world, or community, rationally and objectively. They do not think of measures to create an ideal society and to live a better life freely. The villagers should not be blamed for their responses. Their historical, social and/or cultural surroundings have deeply affected them, and a paradigm has been firmly embedded in their minds. Therefore, there needs to be volition to relativise them and to restructure „traditional” frames of reference. Iwakura uses „The day the air is gone” to build momentum toward volition.⁷

As anticipated, the villagers panic over potentially losing their lives. Even the more educated schoolteachers are swayed by the rumours. Figments of their world are gradually unveiled, the biggest being the structural contradiction of the village. The fact that only one school child could afford to store air in tubes reveals that there had been a gulf between the haves and have-nots, which illustrates a significant social class division. This division was previously submerged in the depths of the villagers' consciousness or they avoided acknowledging it. The poor farming parents accepted the unreasonably expensive tenant fees and the landowner's overbearing attitude as something they could not complain about. However, when they were desperately worried about the coming comet, they could hardly contain their frustration when they saw the difference in the prices of their children's lives. They, yet, did not have the wisdom or courage to go so far as to criticise the landowner or to voice the obvious injustice. In contrast, the children courageously assert that they do not want to survive by becoming like the landowner's family. Although the cameras only capture the action and no statement is made, the focus of this film is on the choices that the children make.

When nothing happens and chuckles fill the village, the villagers realize that they were conned. The father of the youngest child goes out into the fields as if there had

⁷ It is not clear at this point how Iwakura got the idea for the motif of this work. However, it can be guessed that he might have thought as Ryunosuke Akutagawa did: „... Suppose I need a certain extraordinary incident to express that theme in the most artistically powerful way possible. It will be extremely difficult to treat this extraordinary incident - simply because it *is* extraordinary - as happening in contemporary Japan; and if (...) I do so, in most cases, the readers will find it unnatural, and as a result the theme itself will be lost its life for nothing. Therefore, in order to avoid this difficulty, I have no alternative other than to treat it as something that happened in the past, or in some foreign land, or in the past in some foreign land.” (R. Akutagawa, *Mukashi* (the past): *The collected works of Ryunosuke Akutagawa*, vol. 2, Iwanami Shoten, Tokyo, 1977, p. 124. Iwakura succeeded in naturally depicting people in the midst of „extraordinary incidents” and conveying themes in this work.

been nothing wrong. They view the tranquil landscape of their village and fill their lungs with „sweet and savory air”. They then realize that nature is a blessing, no matter what. In the situation, crucially, the villagers sensed that something had changed after the false rumour about the comet. Iwakura alludes to it with an unobtrusive words: „The boy suddenly remembers Daizaburo. Now he cannot help but feel somehow pity for him”. Had Iwakura responded around the time that he joined the anti-religious movement, he might have denounced the inhumanity of the landlord system loudly. He may have proceeded to emphasize that above all else, societal structures needed to be changed. It was not that Iwakura had changed his views, but rather, it seemed that he had wanted to convey a message based on his own utopianism by including the short caption. Daizaburo, who suffered a sense of alienation due to his father being the wealthy landowner, also needed to be saved. Significantly, people of the same class developed a sense of solidarity during the narrative, but more importantly, there is a message of a brighter future when standing in solidarity with people outside of one’s class, even if this grows little by little, but steadily.

As aforementioned, this work is a visual representation of *Jinen-Hōni*, illustrated through a potential real-life situation. The scenery supports this notion of it being a real-life scenario and Iwakura exquisitely describes the landscape of the village, the clear blue sky, the shiny black soil and the fresh green trees. Once the threat of the comet has come to pass, visually all seems to be the way it was before, but the characters and the readers are left with altered perceptions.

4. Iwakura’s Utopian Thought

Finally, I would like to discuss Iwakura’s utopian thoughts found in his work. To fully grasp Iwakura’s utopian thoughts, a general understanding of what „utopia” is should be presented. Discussing this topic at length would go beyond the scope of this chapter and it is best I leave readers to consult the works of eminent scholars in this field. However, I will share a loose framework that will fulfill the minimum requirements for delving into the significant characteristics of Iwakura’s utopian thoughts.⁸

⁸ For the benefit of interested readers, I have listed some previous studies in the reference list. On utopian thoughts in Japan, I would particularly recommend reading Takahashi (2014). This is the first volume of a series of books „designed to provide Japanese language students with diverse and sophisticated interests in Japanese culture and society with specialized books written in Japanese so as to develop their ability to read and interpret specialized kinds of literatures, to deepen their basic professional knowledge of Japanese culture and society, and to broaden their educational base”. The text is written in transparent Japanese, which is easy to understand even for non-native speakers. Technical or difficult terms and phrases are translated into English, Chinese and Korean, and explanations are provided.

The term „utopia” is most broadly defined by referring to what has been considered as representing utopian thought⁹. The term can be used to refer to „a society in which people can live in an ideal state”. If utopia was a central discussion in this chapter, I would discuss what is meant by „people”, what kind of state is regarded as „ideal”, what is meant by „society”, and how a state of utopia can be achieved. However, the content of this chapter should stick closely to concepts directly related to Iwakura’s concept of utopian thought. From this starting point, it is most important to identify two main categories: utopian thought which argues that it takes a „social system” and its changes to enable or realize an „ideal state”, and utopian thought that regards an „individual mindset” and its changes to be responsible for achieving an „ideal state”.¹⁰

Put simply, it should go without saying that we cannot live totally alone. Humans are social beings, as the cliché goes. Imagine living in a hermitage. A person wears and eats what others have made, uses electricity, gas and water and they have relationships with the people whose providing these necessities. In human relations, conflicting interests and confrontation cannot be avoided. It boils down to the fact that a collision of one’s desires and another’s can be found anywhere, anytime. Those who believe in social systems assume that changes in systems should be able to minimize (or even erad-

---

Additionally, in my book (2014), I attempt, albeit inadequately, to trace the footsteps of modern Japanese utopian thought by referring to works and ideas that have been dealt with in the context of utopian thought.

⁹ What referred to are listed below: Plato’s *The Republic* (c. 375 BC), Thomas More’s *Utopia* (1516), Tommaso Campanella’s *The City of the Sun* (1602) and Francis Bacon’s *New Atlantis* (1627). Philosophical and ideological „utopias”, such as Hebraism, kinds of Millenarianism in Christianity and dàtóng (Great Unity) in Confucianism. The historical utopian movements included one advocated by Thomas Müntzer, which Friedrich Engels discussed in *The Peasant War in Germany* (1870), the Taiping Rebellion in China and the Donghak movement in Korea. Religious utopia, such as the traditional Japanese belief in Maitreya and the apocalyptic view of the Ōmoto-kyo and a „new” Japanese religion. Utopian socialism-like thoughts of Henri de Saint-Simon, Charles Fourier, Robert Owen and others. Communism as a „philosophy” can also be included. When we take all the various attempts to realize an „ideal community” in this world as „utopia in practice”, then, apart from value judgments, it can be natural to name the Kibbutz in Israel, the Amish, the People’s Temple and Mushanokōji Saneatsu’s new village, the Ittō-en and the Yamagishi Society in Japan. The so-called dystopian literature of Aldous Huxley, George Orwell and others could also be referred to as „utopias in reverse form”.

¹⁰ Although it seems to be better not to go more deeply into this topic here, it may be worth mentioning that there is said to be an important attribute of utopian thoughts: both types of thoughts show fairly clear critical spirits on the circumstances surrounding them, ranging from a nation to the smallest social unit, people’s words and actions, mentality and ways of thinking. In this case, we may say that concepts or images of a utopia can become goals for people embracing them when they try to change society and/or people, or, the thoughts can function to reveal problems they have through a comparison between the utopian thought and current conditions of societies and/or people. In many cases, the concepts or images work in both ways, depending on the situation. See, e.g. Karl Mannheim, *Ideology and Utopia* (1968) and F. Shozo, *Taisei no Kōsō* (Concept of the regime): *The history of modern Japanese thought*, vol. 8, Chikuma Shobo, Tokyo, 1961.

icate) such conflicts and guarantee an „ideal” state’, while those who focus on an individual’s mindset suggest that it is important to change our mindsets to reduce or curb conflict. Some view these approaches as equally important, basing their opinion on reciprocal influence. They believe that a social system will be altered when individual mentalities change and vice versa. A „spatially enclosed community” is envisaged here.

In contrast, Iwakura’s utopia does not refer only to space, which has been widely accepted as notion or image of utopia. He relates utopia to time and motion, or momentum. In this case, momentum is described as activities of those who acknowledge each other’s weaknesses and seek „greater salvation”, which continues to be built from moment to moment, forever. In this world of impermanence, the immutable „ideal society” is spatial „no place (to be found)”. Therefore, Iwakura urges readers to examine the reality of ourselves and our surroundings from a higher viewpoint, which will naturally form a more rational and free perspective. We must continue to seek the momentum to build a better future.

Closing Remarks

Although this chapter has focused solely on Iwakura’s perception of utopia, numerous inspiring Japanese literary works allow us to think about utopia. In recent years, many works have joined the list of works that explore utopian discourse. I would like to name just a few examples of these works, ones that I intend to pore over in the future: Atsuko Asano’s *No.6* (2003–2011), Keikaku Ito’s *Harmony* (2008), Tomoyuki Hoshino’s *Ore Ore* (Me) (2010), Hisashi Inoue’s *Kumikyoku Gyakusatsu* (Suit „Slaughter”) (2010), Natsuo Kirino’s *Politicon* (2011), Kanae Minato’s *Utopia* (2015). Ito’s *Harmony* (2008) is particularly intriguing as it deals with issues related to incompatibility between individual consciousness and social systems.

In exploring Iwakura and his works, I found a horizon-broadening subject. After reading Iwakura’s work repeatedly, I have rethought my own ideal state of society and what it means to live better and more humanly, and these thoughts have led me to reaffirm my research goals.

Hopefully, those who read this work will also encounter eye-opening literary works. No matter how well you know how to swim, no matter how much you know about the history of swimming, and no matter how well you remember the lives of various swimmers, the ways they swam and their records, if you are not aware of where you are swimming to, you could be drowning in the vast ocean of Japanese literature. May you come across some great works that will guide you in the direction you want to swim.

Bibliography

- Akutagawa, Ryunosuke 1977. *Mukashi* (The past): *the collected works of Ryunosuke Akutagawa*, vol. 2, Iwanami, Tokyo.
- Asano, A. *No.6*, Kodan-sha, Tokyo, 2003–2011.
- Hoshino, Tomoyuki. 2010. *Ore Ore* (Me), Shincho-sha, Tokyo.
- Inagaki, Hisao (ed.). 2005. *A record in lament of divergences*, second edn, Jodo Shinshu Studies and Research Centre, Kyoto.
- Inoue, H. 2010. *Kumikyoku gyakusatsu* (Suit „slaughter”), Shuei-sha, Tokyo.
- Ito, K. 2008. *Harmony*, Hayakawa shobo, Tokyo.
- Iwakura, Masaji. 1947. *Kūki ga nakunaru hi* (a day without air), Poplar-sha, Tokyo
1957. *Shinran: Tanni-shō no jinsei-ron* (Shinran: a view of life found in *Tanni-shō*), Hozokan, Kyoto
1983. *Mukoku no ki* (Tales of people who have no one to tell their sufferings), vol.1–3, Shin-koshuppan-sha Keirin-kan, Osaka
- Kato, S. 1979. *A History of Japanese Literature – the first thousand years*, tr., D. Chibbett, Macmillan Publishers, London.
- Kirino, N. 2011. *Politicon*, Bungei Shunju, Tokyo.
- Minato, K. 2015. *Utopia*, Shuei-sha, Tokyo.
- Mori, Hazuki. 2014. *Shūkyō, Han shūkyō, Datsu shūkyō – Sakka Iwakura Masaji ni okeru Shisō no Bōken* (Religion, anti-religion and trance-religion – the adventure of the thought of Masaji Iwakura), Katsura shobo, Toyama.
- Norman, E. H. 1950. *Wasurerareta Shisoka: Ando Shoeki no koto* (Ando Shoeki and the anatomy of Japanese feudalism), tr., G. Okubo, Iwanami shoten, Tokyo.
- Takahashi, T. 2014. *Japan studies for Japanese learners 1 Nihon Shiso ni okeru Yutopia* (History of „utopian thought” in Japan), Kuroshio Shuppan, Tokyo.

Iva Lakić Parać

Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

ilakic@ffzg.unizg.hr

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.08>

Religioznost u Japanu: Kako se roditi kao šintoist, vjenčati u crkvi i umrijeti kao budist

Sažetak: Rad se bavi problematikom umreženosti i isprepletenosti japanskih religijskih tradicija, iz čega proizlazi nemogućnost njihova zasebnog promišljanja i analiziranja, odnosno, promatranja u smislu jedinstvenih i samodostatnih cjelina. Cilj istraživanja je ukazati na relevantnost nekih suvremenih pristupa u istraživanju japanske religioznosti, koji odbacuju ideju „koegzistiranja” različitih religijskih pravaca u Japanu te zastupaju tezu o postojanju jedne tradicije koju čine sve japanske religije zajedno svojom međusobnom interakcijom i prožimanjem.

Ključne riječi: japanski religijski sinkretizam, budizam, šintoizam, *honji suijaku*

1. Uvod

Pitate li Japance jesu li religiozni vjerojatno će odgovoriti da nisu. Naime, većina nije službeno član niti se smatra sljedbenikom određene vjerske organizacije. No, Japanci posjećuju budističke hramove i šintoistička svetišta te u svojim domovima često drže male oltare ispred kojih polažu hranu i druge predmete. Odlazak u hram/svetište prije važnog ispita ili držanje *bustudana/kamidane* u kući sigurno možemo nazvati vjerskim praksama, no to i dalje ne znači da su Japanci vjernici u smislu u kojem vjeru i religioznost mi doživljavamo. Takve se prakse, međutim, mogu smatrati svojevrsnim dokazom da Japanci vjeruju u moć onostranog, odnosno, da barem postoji želja/nada za njegovim postojanjem.

Japan često nazivaju „religijskim laboratorijem” (Ellwood, 2008), zbog ko/egzistencije mnogih religijskih tradicija i praksi. Već pri površnom susretu s japanskom kulturom, primijetit ćemo dvije najvažnije, šintoističku i budističku. One su, zajedno s konfucijanizmom, utisnule duboki trag u duhovni i društveni život Japanaca. Kršćanstvo ulazi u Japan posredstvom europskih trgovaca i misionara u 16. stoljeću. U 19. se pak stoljeću počinju formirati novi religijski pokreti inspirirani, između ostalog, snažnom pučkom pobožnošću temeljenoj na sinkretičkim vjerovanjima i praksama prisutnima u japanskim vjerskim običajima od davnina. Izuzetno je važno pritom naglasiti da nove ideje uglavnom nisu ugrožavale postojeće, već su se na njih nadovezivale i kroz njih same sebe izgrađivale. Tipičan opis stanja japanske religijske zbilje obično je sljedeći:

„Dvije japanske tradicionalne religije su šintoizam, autohtona religija stara koliko i japanski narod, te budizam koji je uvezen s azijskog kontinenta u 6. stoljeću. U principu, dvije su religije harmonično koegzistirale tijekom japanske povijesti te se čak međusobno nadopunjavale ili do određene mjere miješale.”¹

No, svaka od ovih dviju rečenica u sebi sadrži svojevrsnu „mitsku” zamku. Naime, ne može se reći da je „šintoizam autohtona japanska religija stara koliko i japanski narod” jer to jednostavno nije točno; drevni se šintoizam ne može nazvati *religijom*, već skupom vrlo različitih vjerovanja i praksi međusobno nepovezanih i nekoherentnih. Sljedeća teza o „harmoničnom koegzistiranju *dviju* religija” središnja je tema ovoga rada kojim će se ona pokušati opovrgnuti.

Naime, iako se i danas japanske religije često promatraju, analiziraju i u akademskom prostoru podučavaju odvojeno (Tamaru i Reid, 1996; Ellwood, 2008), neka su suvremena istraživanja pokazala da ideju o tome da su, primjerice, budizam i šintoizam formirali dvije odvojene, različite i samodostatne tradicije treba uzimati s rezervom (Gellner, 1999; Raveri, 2006; Stone, 2006; Ama, 2007; Breen i Teeuwen, 2010). Takva istraživanja naglašavaju da se u tradicionalnim promišljanjima japanske religioznosti često nije dovoljno vodilo računa o stvarnim utjecajima jedne religijske struje na drugu. U budističkim studijama tako se nije dovoljno pažnje posvećivalo važnosti i utjecaju pred-budističkih i ne-budističkih vjerovanja i misli, na formiranje budizma u Japanu, jednako kao što su šintološke studije često previdale utjecaj budizma i konfucijanizma na formiranje i uobličavanje šintoističke misli i kulture. Danas, interdisciplinarni metodološki pristup u izučavanju i promišljanju religije posebno naglašava

¹ Cit. „Japan’s two traditional religions are Shinto, the indigenous religion which is as old as the Japanese people, and Buddhism which was introduced from the Asian mainland in the 6th century. Basically, the two religions have coexisted harmonically for most of Japan’s history and have even complemented each other and melted together to a certain degree.”
(hrv. prev. I.L.P., izvor: <https://www.japan-guide.com/topic/0002.html>) (pristup 09.10.2021.)

njezinu ekonomsku, političku i ideološku dimenziju i kao takav dio je šireg pokreta unutar humanističkih znanosti koji se zalaže za interdisciplinarnost u pristupu i metodologiji izučavanja, između ostalog, i religijskih tema (Pandian, 1991; Bowie, 2000; Josephson, 2012).

Suvremena istraživanja, dakle, upućuju na to da su šintoističke i budističke prakse činile dvije religijske struje stalno u međusobnoj interakciji tvoreći jedan sistem, mješovit, no harmoničan, kako institucijski tako i doktrinski (Stone, 2006, Raveri, 2006). Treba, međutim, odmah jasno naglasiti da su ovakva istraživanja u opreci s velikom japanskom (prijeratnom, ali i kasnijom) propagandom koja se trudila prikazati šintoizam kao autonomnu religiju koja je od samih početaka japanske civilizacije do današnjih dana opstala ritualno i doktrinarno netaknuta. Recentna kritika suvremenim znanstvenim metodama pokušava opovrgnuti tu šintoizmu, ali i japanskom budizmu, nametnutu ekskluzivnost. Kao što naglašava McMullin, a prenosi Raveri (JJRS, 1989: 8 u Raveri, 2006: 261) „sve su najveće religijske institucije u Japanu kombinirale elemente bilo jedne, bilo druge religije tvoreći kompleksne i integrirane cjeline”. Kako je još uvijek dominantna romantizirana slika Japana kao miroljubive zemlje u kojoj harmonično koegzistiraju različite religije koje nikada nisu ulazile u ozbiljnije ideološke sukobe, detekcija ne toliko vidljivih kompleksnosti unutar religijskog života Japanaca, te načina na koje ljudi pribjegavaju religiji u rješavanju svojih aktualnih problema, trebala bi rezultirati realističnijem promišljanju ne samo japanske religioznosti, već i religioznosti uopće. Premisa od koje se kreće jest da „religija” nije prirodna, univerzalna ljudska kategorija, već da je u nekim slučajevima, poput japanskog, moralo doći do njezine invencije (Josephson, 2012).

2. Japanska religioznost

Kako smo naglasili u uvodnom dijelu, religiju u Japanu obilježava gotovo univerzalna participacija u određenim običajima i ritualima s jedne, te nizak stupanj osvijestene pripadnosti određenoj religiji s druge strane. Eklektična priroda japanske religioznosti često podrazumijeva šintoističke obrede pri rođenju, kršćanske pri stupanju u brak i budističke nakon smrti. Gotovo 90 posto Japanaca sudjeluje u običaju obilaska grobova umrlih jedanput ili više puta u godini, dok njih 75 posto posjeduje šintoistički (jap. *kamidana*) ili budistički (jap. *butsudan*) oltar u svojoj kući. Unatoč tomu, istraživanja pokazuju da se samo 30 posto populacije izjašnjava pripadnicima neke određene religije (Kisala, 2006: 3).

Kisala navodi rezultate istraživanja koje je provedeno 1995. godine među studentskom populacijom. Njih tek 7 posto izjasnilo se pripadnicima neke religije, za razliku od 30 posto koliko su pokazala istraživanja na nacionalnom nivou. Oko 60 posto izja-

vilo je da se uopće ne zanima ili tek donekle zanima za religiju, no tek je 3 posto izjavilo da osjeća animozitet prema njoj. Velika većina, njih 70 posto, uopće ne vidi smisao i potrebu za religijom. Kisala navodi i rezultate istraživanja koje je proveo časopis *Yomiuri Shimbun* 1995. nakon Aum incidenta,² koje je pokazalo da 40 posto ispitanika smatra da religijske grupe postoje samo da bi „izvlačile novac”, njih 37 posto smatra da to rade „igrajući na kartu ljudskih strahova”, dok njih 20 posto smatra da su previše „ispolitizirane” (ibid: 5).

Nešto suvremeniji podaci navode da je prema statistici provedenoj 2017. godine 70,4 % Japanaca sudjelovalo u šintoističkim, a 69,8 % u budističkim obredima. No, pogrešno je zaključiti da to znači kako se preko 70% Japanaca izjašnjava šintoistima, a nešto manje od 70% budistima. Ispravno je reći samo da približno isti broj Japanaca sudjeluje u budističkim i šintoističkim praksama.³

Naime, prema istraživanju koje je provelo Sveučilište Kokugakuin 1999. te ponovno 2004. godine (Le Febvre, 2015: 191), na pitanje sudjeluju li aktivno u vjerskim ritualima, više od 70 posto ispitanih izjavilo je da nije sudjelovalo u takvim aktivnostima u posljednje tri godine, osim događaja poput novogodišnjeg posjeta svetištima i hramovima (jap. *hatsumode* 詣) koji je šintoistička, *obon* お盆 (svetkovina umrlih) koji je budistička praksa te običaja dobivanja amajlija. Istraživanje je, dakle, potvrdilo da, ukoliko isključimo određene, ali i dalje popularne, godišnje rituale i rituale životnog ciklusa te neke individualne prakse, Japanci ne osjećaju predanost ikakvom određenom vjerovanju kao ni pripadnost određenoj vjerskoj instituciji.

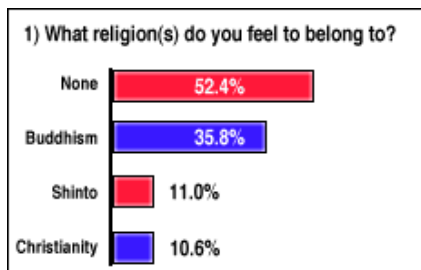
Istraživanje koje je proveo Nanzan institut za religiju i kulturu također je pokazalo zanimljive rezultate po pitanju pridavanja značaja religiji u Japanu. Unatoč tomu što se tek 29 posto ispitanih izjasnilo pripadnicima neke religije, njih polovica tvrdi da vjeruje u postojanje bogova ili *buddhi*, dok dvije trećine tvrdi da vjeruje u postojanje „nevidljive više sile”. No, možda je najveće iznenađenje to što 19 posto ispitanika, koji su se izjasnili ateistima (jap. *mushinronsha* 無信論者), tvrdi da ipak vjeruje u nadnaravno, pa iz toga proizlazi, objašnjava Kisala, da sam pojam „ateizam” u Japanu ima nešto drugačije konotacije, točnije, više se vezuje uz „odbijanje religije same po sebi”, negoli uz „ne vjerovanje uopće”, te da su „istraživanja pokazala da se „religija” u Japanu vezuje uz religijske institucije, a da mnogi ljudi u te iste institucije nemaju baš mnogo povjerenja. Oni svoje vjerske osjećaje ne mogu s njima identificirati, što je najuočljivije na primjeru japanskih „ateista”, pa ispada da su religijska vjerovanja i prakse u Japanu odvojivi od religije same” (ibid: 6). To pokazuje i recentno istraživanje portala *japan-guide.com*⁴ na temu japanske religi-

² Napad plinom kojim je sekta Aum Shinrikyō 1995. u Tokijskom metrou u smrt odvela 12 osoba, 50 ozbiljno ozlijedila, dok je oko 5000 ljudi pretrpjelo privremene probleme s vidom.

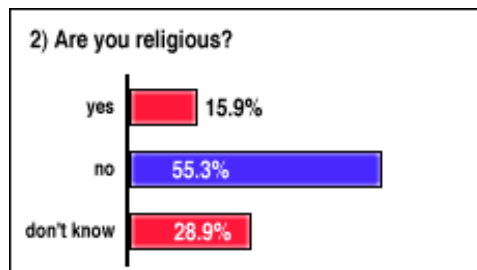
³ <https://www.statista.com/statistics/237609/religions-in-japan/> (pristup 09.10.2021.)

⁴ <https://www.japan-guide.com/topic/0002.html> (pristup 30.12.2019.)

oznosti. Na pitanje „Kojoj religiji pripadate?” (slika 1) 52,4% odgovorilo je „nijednoj”, „budizmu” je odgovorilo 35,8%, „šintoizmu” 11,0% a „kršćanstvu” 10,6%,

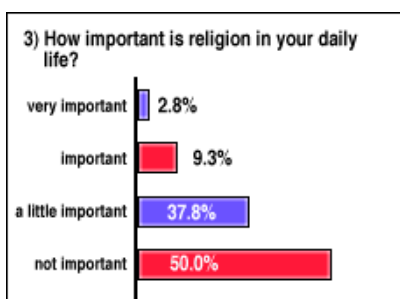

Slika 1.

Slika 2.

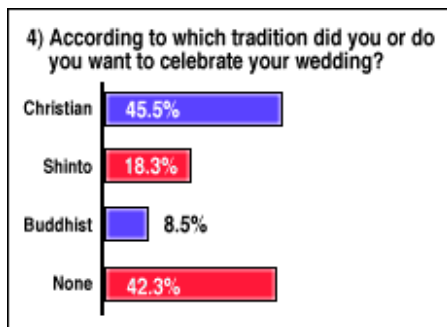
dok na pitanje „Jeste li religiozni?” (slika 2) 55% odgovara „ne”, tek 15,9% je odabralo „da”, a „ne zna” njih 28,9%. Vidimo da većina onih koji se osjećaju pripadnicima određene religijske tradicije u isto vrijeme sebe ne smatra religioznim osobama, odnosno, vidimo da gotovo 80% Japanaca na neki način odbija pojam „religioznosti”, odnosno svaki treći „ne zna je li religiozan ili ne”. To potvrđuje i sljedeći graf u kojem je na pitanje „Koliko je religija važna u vašem životu?” (slika 3) 50,0% ispitanika odgovorilo da „nije važna”, a 37,8% da je „malo važna”, 9,3% smatra da je „važna”, a tek 2,8% je „jako važna”. Izgledno je da religija nema veliku ulogu u svakodnevnom životu Japanaca.

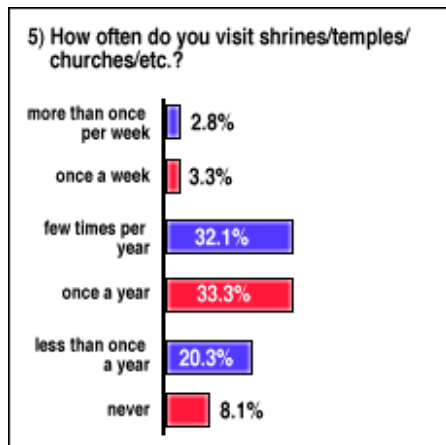
Slika 3.

No, na pitanje „U sklopu koje tradicije biste/ili jeste održali svoje vjenčanje?” (slika 4) čak 45,5% ispitanika izabralo je kršćansku, 42,3% nije izabralo nijednu, 18,3% izabire šintoističku ceremoniju, a 8,5% budističku. Uzevši u obzir važnost sklapanja braka u kulturno antropološkom smislu, podatak od 45,5% ispitanika koji izabiru njima uglavnom potpuno nepoznatu religijsku tradiciju, može nam biti znakovit.⁵

⁵ Japanci često kažu da se „rađaju kao šintoisti, vjenčavaju kao kršćani i umiru kao budisti”. Uzmimo da ne znamo ništa o prvoj i zadnjoj vjerskoj tradiciji, no o kršćanstvu već ponešto znamo, iako možda osobno i nismo praktični vjernici. Svi smo bili na nekom vjerskom vjenčanju i pretpostavljamo

Slika 4.

Slika 5.

Konačan odgovor na pitanje „Koliko često posjećujete sakralne objekte (hramove, svetišta, crkve)?” otkriva pravu prirodu japanske religioznosti (slika 5). Najveći postotak ispitanika, njih 33,3% ih posjećuje jednom u godini, 32,1% tek nekoliko puta u godini, 20,3% manje od jednom godišnje, 8,1% nikada, 3,3% jednom tjedno, a 2,8% više puta u tjednu.

Rezultati anketa pokazuju da Japanci nisu naročito religiozan narod, barem ne u smislu u kojem se religija i religioznost tumače na Zapadu.

Zašto je tomu tako možemo vidjeti i analizirajući povijest termina *shūkyō* (jap. *shū* 宗 označava „sektu” ili „školu”, dok *kyō* 教 znači „podučiti” – doslovan prijevod bio bi

što ono znači za mladence, što se od njih očekuje i što oni sami, barem načelno, očekuju od svog kršćanskog braka. Sama ceremonija vjenčanja je izuzetno svečan čin kojem prethode ozbiljne pripreme mladenaca. No, kako izgleda kršćansko vjenčanje u Japanu? Na prvi pogled, vrlo ozbiljno. Tu je svećenik (bijelac) koji čita Bibliju, mladenka u bijeloj krinolini i mladoženja u svečanom odijelu koji izgovaraju sudbonosno „da” dok u pozadini svira Pachelbelov „Kanon u D duru”. Dok razmjenjuju prstenje, mladenci i svećenik u svojoj prepoznatljivoj halji pozicionirani su pred velikim križem. Slijedi „you may now kiss the bride” i čestitke razdraganih uzvanika popraćene prosi-panjem latica po mladencima. Svečanost se premiješta u dvoranu za ples gdje se reže torta na par kato-va i baca buketić. Sve izgleda vrlo poznato i predvidljivo, no postoji jedna velika razlika: mladenci nisu defacto - vjenčani. Cijeli prizor je zapravo obična kulisa i predstava za uzvanike. Počevši od svećenika, koji mora biti bijelac i nositi prepoznatljivu halju, ali ne mora uopće biti – pravi svećenik. Svaki bijelac može glumiti svećenika i za to primiti honorar pa mnogi studenti, od kojih neki nisu niti religiozni, obavljaju taj posao kao izvor dodatne zarade. Naravno, postoje i pravi svećenici koji obavljaju obrede, no, oni se pak susreću s mladencima koji ne poznaju osnovnu kršćansku simboliku križa ili priču o Isusu. Neki odvoje par sati i objasne najvažnije pojmove no, to nije nužno. (Izvor: <https://www.pri.org/stories/2012-12-26/popularity-western-style-weddings-japan-creates-demand-white-officiants>). S druge strane, Japanci će reći da su sekularna vjenčanja, koja podrazumijevaju predaju papira za sklapanje braka kao i proslavu samog čina (op.a.), *tsukurimono* ili „izmišljotina” i *honkakuteki ja nai* odnosno „ne-autentična” (LeFebvre, 2015).

„nauk jedne sekte”, odnosno škole). Japanska je riječ *shūkyō* počela označavati pojam „religija” negdje oko 1873. kada je osmišljena za prijevod engleske riječi „religion”. Značenje koje je implicirala sama riječ formiralo se pod utjecajem debate unutar novonastale znanosti „Sociologije religije” na Zapadu, jednako kao i specifične institucionalne i političke situacije u samom Japanu (vidi Sofue, 1979), koji dolaskom zapadnih sila i otvaranjem zemlje nakon dugog perioda izolacije ulazi u „moderno doba”.⁶ Sama se definicija pojma religije pokazala prilično neuhvatljivom, s različitim stajalištima o tome je li za njezino definiranje presudno samo vjerovanje u Boga ili pak postojanje organizirane strukture koja to vjerovanje podupire (Kisala, 2006: 6-7). Značenje riječi *shūkyō* danas usko je vezano za događanja s kraja 19. stoljeća kada se termin usvaja i to kao riječ koja se referira na kršćansku vjeru pa stoga ne odražava način na koji sami Japanci svoju vjeru prakticiraju i doživljavaju, a to je prvenstveno povremeno posjećivanje sakralnih objekata i držanje malih kućnih oltara. Stoga Japanci neće prirodno reći „Watashi wa shūkyō wo shinjite iru.” („Vjernik sam/Vjerujem.”) „Religija” u zapadnjačkom smislu nosi u sebi konotaciju pripadanja Crkvi odnosno zajednici ljudi koja je okupljena oko istih uvjerenja i vjere u učenje zapisano u Svetim knjigama (Isomae, 2014).

Ellwood dosjetljivo pojašnjava što Japanci misle pod pojmom „religija”. Tijekom svog posjeta Japanu objašnjavao je jednom japanskom profesoru da se bavi izučavanjem japanske religije, na što je ovaj pomalo začuđeno komentirao da većina Japanaca nije religiozna. Iznenađen, ovaj povjesničar religije odgovorio je da u Japanu postoje mnogi hramovi i svetišta, da se održavaju svetkovine i festivali, te da njemu sve to govori da su Japanci religiozni, na što mu je profesor replicirao da to nije religija, već narodni običaji (Ellwood, 2008: 19). Očito je problem u samom poimanju pojma „religija”, zaključuje Ellwood, te dodaje da se Japanac nedvojbeno referirao na termin *shūkyō* kojim se označavao pojam religije modernim japanskim rječnikom, iako on u svom značenju „naukovanje neke sekte” zapravo ne obuhvaća sve ono što se podrazumijeva pod modernim zapadnjačkim pojmom „religije”, naročito aspekt koji ju definira kao nešto „zasebno, opcionalno i odvojivo od kulture”. Japanac je stoga smatrao da onaj tko konzistentno ne slijedi učenja ili prakse određene sekte niti nije religiozan. U usporedbi s ljudima koji su članovi i regularno pohađaju neku crkvu, Japanci mu se, opravdano, čine prilično ne religioznim narodom. No, kako naglašava autor, kao povjesničar religije on je treniran da stvari promišlja drugačije, da traži religijske „fenomene” - sveta mjesta, sveto vrijeme, rituale i hodočašća - a njih je u Japanu nalazio na svakom koraku (ibid: 19).

⁶ Vrijeme „modernosti” u Japan dolazi padom režima Tokugawa i prisilnim otvaranjem zemlje od strane američkih i europskih ratnih brodova, a obilježeno je utrkom za, u ono vrijeme, tehnološki, ekonomski i vojno superiornijim SAD i Europom. Cilj je bio stvoriti zemlju dovoljno jaku da se obrani od zapadnog kolonijalizma, no takva su, na pri pogled opravdana nastojanja, u konačnici rezultirala jačanjem japanskog nacionalizma i imperijalizma, potpomognutih šintoističkom ideologijom s fokusom na kultu cara.

Akademsko proučavanje religije u Japanu gotovo u stopu prati osnivanje discipline na Zapadu krajem 19. stoljeća: 1896. osnovano je Društvo komparativnih religija, 1898. godine je na Carskom Sveučilištu Tokyo pokrenut kolegij Religijske studije, dok je Katedra za religijske studije na istom mjestu osnovana 1905. godine. Ključno je zamijetiti da je osnivanju službene akademske discipline prethodila javna i intelektualna rasprava o religiji, budući da se upravo ona smatrala ključem za uspješno kreiranje moderne države nakon kolapsa režima Tokugawa (Kisala, 2006: 7). Trebalo je od udara „barbara” sa Zapada obraniti ne samo granice zemlje, već i duše njezinih stanovnika. Zabrana kršćanstva na snazi od razdoblja Tokugawa, a koju su sada zapadne sile predvođene SAD-om željele dokinuti, pozivajući se na Carski Ustav iz 1889. kojim se garantiraju religijske slobode, samo je dala vjetar u leđa nastojanjima da se *shintō* proglašeni nacionalnom religijom.

Japanci su se tada, da bi zaštitili njegovu povlaštenu poziciju u novonastalim okolnostima, domišljato dosjetili proglasiti *shintō* ne-religijskim skupom autohtonih vjerovanja i običaja. To je značilo da je državni šintoizam poistovjećen s nacionalnim moralom, običajima i patriotskim dužnostima, dok je religiju definiralo postojanje osnivača i vjerske organizacije (Kisala, 2006: 7-8). Religijom se stoga smatralo kršćanstvo, islam, budizam te novi religijski pokreti koji su uspjeli dobiti priznanje od države i inkorporirati službeno odobrena vjerovanja.

Kisala navodi teoriju japanskog povjesničara Toshimaro Amea koji u svojoj knjizi *Nihonjin wa naze mushūkyō na no ka* 日本人はなぜ無宗教なのか („Zašto japanci nisu religiozni?”, 1996) objašnjava korijene japanske nereligioznosti, navodeći razliku između „religije s osnivačem” (jap. *sōshō shūkyō* 宗匠宗教) i religije koja se javlja „prirodno” i ne uključuje osnivača tkz. „pučke (prirodne) religije” (jap. *shizen shūkyō* 自然宗教). Na taj način su japanski običaji poput posjeta svetištima i hramovima na Staru godinu, pogrebni rituali i posjete grobovima predaka postale dijelom narodne „religijske” prakse koju prakticira većina populacije i koja se kao takva smatra društvenim običajem odvojivim od „izvornog” religijskog značenja. Iz istog razloga će se sedamdeset posto populacije proglasiti nereligioznim zato jer ne pripada nijednoj religiji s osnivačem, dok će sedamdeset i pet posto među tim nereligioznima ipak izjaviti, naizgled paradoksalno, da im je njihova „religioznost” jako važna (Kisala, 2006: 9 prema Ama, 1996: 8).

LeFebvre (2015) je uzimajući kao kontekst kršćansku ceremoniju vjenčanja u suvremenom Japanu pokušao istražiti kako se japanska „nereligioznost” zapravo koristi za negiranje ali i afirmaciju religijskog ponašanja. Prema njemu, japanski nereligijski stav odbacit će ono što u religiji smatra nenormalnim, nezdravim ili devijantnim, no istovremeno će podržati važnost religijske prakse same po sebi. Drugim riječima, nereligijski nastrojani Japanci svejedno će se obratiti religijskim profesionalcima i zatražiti njihove usluge u situacijama u kojima to smatraju oportunističkim.

Iako u potpunosti lišen ikakvog autentičnog religijskog sadržaja, veliki broj nereligioznih Japanaca izabrat će opciju kršćanske kulise sklapanja braka kao autentičniju u odnosu na odlazak u općinu i predaju papira pri sklapanja sekularnog braka. Lišen religijskog sadržaja, takav čin vjenčanja zapravo je ništa doli sekularno vjenčanje s ponešto nesvakidašnjom kulisom. No, što ono doista predstavlja za same Japance, je li to tek puka moda, kako navodi LeFebvre prema Inoue (2015: 187) *issbu no fasshon toshite ukeirerarete iru* (一種のファッションとして受け入れられている) odnosno *fūkei* (風景) kulisa ili u samom činu ipak ima elemenata religijske prakse? Točnije, što je religijska praksa i u čemu se ona sastoji? Možemo li odvojiti samu praksu od vjerovanja, odnosno nevjerovanja? Ukoliko možemo, onda je čin kršćanskog vjenčanja među „nereligioznim” Japancima defacto autentična religijska praksa.

No, i ovdje je potrebno razumjeti što Japanci točno misle kada za sebe kažu da su „nereligiozni” odnosno, njihovu „nereligioznost” je potrebno kontekstualizirati jer samo na taj način možemo doista razumjeti kontrapoziciju popularnosti kršćanskog vjenčanja i japanske „nereligioznosti”. Japanci će za kršćansko vjenčanje reći da je autentično, odnosno, za njih ono predstavlja „obećavajući” početak bračnog putovanja koji nije u potpunosti lišen svakog sadržaja. Vizualni moment koji sam čin pruža je naravno i dalje važan, no uzmimo u obzir same osjećaje, odnosno emocionlano stanje sudionika, možemo li reći da nisu autentični i da ne predstavljaju istinsku nadu da će brak biti uspješan i sretan? Stoga, možemo zaključiti da u Japanu „nereligioznost” ne znači i potpuno odbacivanje religije, već prije ukazuje na eklektičnost religijskog ponašanja.

LeFebvre je ovu ideju pokušao objasniti kroz kršćanske, ali i druge obrede vjenčanja u Japanu. Pri tome se poslužio metodologijom Iana Readera i Georgea Tanabea koji su religijsko ponašanje promatrali u svjetlu kognitivnog i afektivnog vjerovanja, engl. *cognitiv and affective belief* (ibid: 188). Prema ovom modelu, kognitivno vjerovanje sastoji se od „sadržaja koji je kognitivne prirode i stoga se može objasniti i raspravljati u modusu teologije ili filozofije” (Reader i Tanabe, 1998: 129). Afektivno vjerovanje opisuje se kao vjerovanje u emotivniji poredak i karakterizira ga „emotivna involviranost” (engl. *affective sincerity*) ljudi koji sudjeluju u ritualima i molitvenim praksama koje za njih predstavljaju stanovitu interakciju s natprirodnim agentima ili njihovim zemaljskim predstavnicima (ibid.). Upravo emotivna involviranost tijekom ritualne prakse ili molitve omogućava da se japansko „kršćansko” vjenčanje promatra kao religijski fenomen, a ne samo emotivno, odnosno estetsko iskustvo.

Prema službenim vladinim statistikama, 2006. godine je u Japanu registrirano oko 3 milijuna kršćana što je 2,4% ukupne populacije. Međutim, istraživanje koje je provela Japanska Nacionalna Televizija (NHK) 1984. pokazalo je da puno veći broj ljudi osjeća neku vrstu afiniteta prema kršćanstvu iako službeno nisu kršćani (LeFebvre, 2015:

192 prema Mullins, 1998: 192), što se posebno odnosi na mlađu populaciju između 16 i 19 godina. Čini se da kršćanstvo ima puno veću ulogu u japanskom društvu negoli to službene statistike pokazuju, a glavni indikator za to je upravo popularnost krišćenske ceremonije vjenčanja. U osamdesetim godinama dvadesetog stoljeća, 90% mladih parova biralo je šintoistički obred vjenčanja, dok je kršćanski izabiralo tek 5% (LeFebvre, 2015: 192 prema Fisch 2001: 58). Međutim, prema nekoliko istraživanja provedenih sredinom devedesetih godina, kršćanski su obredi brojčano nadjačali šintoističke da bi od 1999. godine taj broj narastao na otprilike 60-70% parova (Le Febvre 2015:192 prema Ishii 2005: 31). Kako smo već spomenuli, Japanci često kažu da se „rađaju kao šintoisti, vjenčavaju kao kršćani i umiru kao budisti”, no vidimo da možemo dodati i da se Japanci „rađaju kao šintoisti, umiru kao budisti, žive kao ateisti, a vjenčavaju kao kršćani” (ibid: 193).

Le Febvre je zaključio kako japansku nereligioznost zapravo karakterizira afektivno vjerovanje. Izvori koje je intervjuirao svjedočili su o tome kako u trenutku ceremonije kršćanskog vjenčanja upućuju iskrene molitve *kamisami* kako bi brak novopečenog para učinili dugovječnim i sretnim. Kršćanski kontekst u kojem se obred odvija, razlog je da misle kako su njihove molitve potrebne i efikasne. Drugim riječima, njegovi kazivači postajali su unutar konteksta u kojem su se našli, afektivni vjernici.

Autor je iznio još jedno zanimljivo opažanje (ibid. 197), naime, njegovi su sugovornici najčešće uz opasku kako nisu religiozni naglašavali kako je takav stav među Japancima *ippanteki* 一般的 (rasprostranjen), *jōshikiteki* 常識的 (općeprihvaćen) i *futsū* 普通 (uobičajan), odnosno „normalan”. No, to „normalno” zapravo se odnosi na religijsko ponašanje, a ne samo vjerovanje. Dakle, Japanci svoju nereligioznost asociraju s prihvatljivim, odnosno neprihvatljivim ili atipičnim religijskim ponašanjem. „Normalno” religijsko ponašanje je iskrena molitva upućena s ciljem izazivanja nekakve beneficije i doživljava se kao čin altruizma. Pripadnost nekoj religijskoj struji pri tome je apsolutno nebitna. S druge strane, „nenormalno” religijsko ponašanje je snažan osjećaj pripadanja određenoj religijskoj tradiciji i zapravo se percipira kao neka vrsta prijeteće i potencijalno devijantnog društvenog ponašanja. „Religija” kao pojam se doživljava kao nešto što dijeli ljude i potencijalno uzrokuje socijalne probleme, a u ekstremnim slučajevima, rezultira konfliktom i nasiljem. S druge strane, puka religijska praksa, odnosno religijsko ponašanje u smislu sudjelovanja u godišnjim obredima i ritualima, kao i sam čin molitve, smatraju se „običajima”, „kulturom” i „tradicijom” i kao takvim „normalnim – nereligioznim – ponašanjem” (ibid. 198).

3. Interakcija kao pravilo: šintoizam i budizam

Uzroci japanskog religijskog eklektizma nalaze se u dalekoj prošlosti. Tradicionalno se šintoizam poima kao autohtona religija Japana koja u kombinaciji s budizmom čini

osovinu japanskog religijskog identiteta. No, suvremena istraživanja propituju tu uobličenu i sveopće prihvaćenu definiciju šintoizma, postavljajući pitanje „Što je zapravo šintoizam i što se točno podrazumijeva pod tim terminom?”. Odgovori su sve nego unisoni i kreću se između dvije krajnosti: neki šintoizam definiraju kao „sve ono što čini život Japanaca”, dok će drugi reći da je „religijsko ponašanje Japanaca praktički u cijelosti kolekcija ili adaptacija elemenata preuzetih iz stranih religija, što znači da je nemoguće izdvojiti nekakvu koherentnu cjelinu koja bi zaslužila taj naziv” (Havens, 2006: 14).

Ključnu ulogu u modernom poimanju šintoizma, točnije propitivanju njegove „autohtonosti i jedinstvenosti”, odigrao je teoretičar Kuroda Toshio (1926-1993), čiji je esej „Shinto in the History of Japanese Religion” iz 1981. godine trajno prodrmao do tada neupitne temelje definiranja šintoizma. Kuroda, između ostalog, tvrdi da termin *shintō* ili *jindō* (doslovan prijevod ideograma 神 *shin* i 道 *tō* je „put *kamija*”) tijekom japanske povijesti nije korišten za poimanje neovisne „religije” već se prvenstveno odnosio na „način (ili uvjet) bivanja *kamijem*” te se povijesna uporaba ovog termina konstantno oslanja na aktualan budistički konceptijski vokabular (Kuroda 1981 u Havens, 2006: 18). Drugim riječima, možemo pretpostaviti da su pprijevjesni šintoistički rituali bili usmjereni na štovanje nesvakidašnjih sila, no prva povijesna organizacija šintoizma u obliku *jingi saishi* 神祇祭祀 nastala je pod utjecajem kineskih modela te budističke teorije i prakse. Kao posljedica, nastavlja Havens, „povijest japanske religije ne bi se smjela poimati kao priča o relacijama između „dvije glavne vjerske tradicije”, već kao prizor uzoraka koji se kaleidoskopski neprestano razmjenjuju i nadopunjuju, stalno unutar konceptualnih granica razumljivog teorijskog diskursa i praktične institucijske strukture...” (ibid.).

Ovakva interpretacija šintoizma, koja propituje njegovu definiciju i postojanje kao „neovisne religijske tradicije” kontroverzna je i nailazi na otpor među šintoističkim ustanovama, no sve je više mlađih japanskih teoretičara koji ju prihvaćaju, primjerice Itō Satoshi, Endō Jun i Mori Mizue (ibid.). U skladu s recentnim svjetskim trendovima u istraživanjima na polju religijskih studija, Kurodina je definicija danas ipak najprihvaćenija među zapadnjačkim teoretičarima šintoizma.

Japanci, primjerice, svoje *kamije* (ili sile prirode) nisu doživljavali antropomorfnu sve do pojave budizma, čijim ulaskom u zemlju u 6. stoljeću počinje formiranje ritualno-političkog sistema koji svoju potvrdu, ali i rafiniranu zrelost, pokazuje u historiografijama *Kojiki* i *Nihon shoki* iz 8. stoljeća (ibid. 19). Kako naglašava autor, Japanci su prije upoznavanja s budizmom, vjerovali da *kamiji* „nastanjuju” određene prirodne fenomene – uključujući drveća, planine i rijeke – i ovakvo vjerovanje u sakralnost konkretnih prirodnih fenomena ključ je razumijevanja načina na koji je japanski prostor kasnije posvećen unutar budizma. Također, vrijeme prije budizma ne poznaje

nikakve šintoističke sakralne objekte, *kamiji* se nisu zatvarali u svetišta (ali se sveti prostor ili granica između svijeta živih i svijeta mrtvih označavala, op.a.), već su se pojavljivali nepredvidivo ili kao odgovor na ritualne prakse. Upravo je „nepredvidljiva priroda” ujedno bila i njihova glavna karakteristika te se ljudi nisu obraćali *kamiju* očekujući blagost, milost ili dobročinstvo, već iz straha od njegove nasilne pojavnosti (jap. *tatari* 祟り). Tek su kasnije i *kamiji* dobili sposobnost suosjećanja s ljudima, što se zapravo pripisuje utjecaju budizma i objašnjava poziciju *kamija* unutar budističkog diskursa (ibid.).

Japanci su bez sumnje bili fascinirani sofisticiranom kozmologijom koju im je predstavila soteriološka i filozofska budistička literatura, popraćena antropomorfnom skulpturom i drugim umjetnostima koje su božansko učinile pristupačnim na dnevnoj bazi. Naravno, takve su strukture poslužile za formiranje i trajnih šintoističkih svetišta za štovanje lokalnih *kamija*. No, budizam se u početku prije svega doživljavao kao nadopuna domaćim vjerovanjima; Bude se naziva „stranim *kamijima*” ili „*kamijima* posjetiteljima”, dakle, nečim što se u suštini ne razlikuje od „nesvakidašnjih sila u prirodi”. Dakle, u početku je budizam promatran kroz konceptijsku strukturu koja je postojala u predbudističkom Japanu i iako on fizički unosi mnoge promjene u prostoru (velike se grobnice zamjenjuju manjima, grade se svetišta po uzoru na budistička, itd) ljudi ga doživljavaju na vrlo „japanski način”, u smislu da prevladava pragmatičan pristup koji se svodi na debate koji su ritualni objekti, šintoistički (mač, dragulj, ogledalo) ili budistički (*sūtra*, *mantra*, *vajra*) efektivniji u svojoj funkciji udobrovoljavanja bogova i njihove nepredvidive čudi. Unutar ovako međusobno ovisne intelektualne i institucionalne podloge, sami koncepti „kami” i „buddha” postaju fluidni i, u suprotnosti s konvencionalnim shvaćanjima, bespotrebno razdvajani, barem na način na koji se to misli danas (Havens: 21).

Japanски pokušaji razumijevanja budističke doktrine i njezine reinterpretacije u nešto što je njima blisko i razumljivo kulminirali su doktrinom *honji suiijaku* 本地垂迹 (engl. „original ground and manifest traces”) u razdoblju Heian. Ova se doktrina pojavila unutar budističkih škola Shingon i Tendai kao pokušaj razumijevanja teorije o „dvije istine” kao dva aspekta iste realnosti: fenomen (*trace*; mnogostruke manifestacije Istine u pojavnom svijetu) i transcendentalno tijelo (*ground*; ultimativna Istina, Budina priroda, suština koju posjeduju sva bića) su dva aspekta, dvije manifestacije iste

⁷ Ideja da su japanski *kamiji* privremena očitovanja Bude najprije se pojavila u klasičnim tekstovima Kankōa (1004-1012) sredinom kasnijeg razdoblja Heian. Nakon vladavine cara Go-Sanjōa (1068-1072), postavilo se pitanje u pogledu fundamentalnih osnova očitovanja tih domaćih božanstava. U vrijeme razdoblja građanskih ratova između klanova Genji i Heike, svakom je bogu ili božici postupno bio dodijeljen njegov ili njezin vlastiti Buda, čije utjelovljenje su ona ili on predstavljali, dok napokon za vrijeme Shōkyūa (1219-1350) nije utemeljena ideja da su *kami* i

realnosti, istog principa.⁷ No, treba držati na umu da ona sama po sebi ne predstavlja ništa novo, već je samo logični nastavak promišljanja koja su prisutna od samih početaka uvođenja budizma u Japan. Također, ponovno je budizam taj koji nudi alate za konceptijsku razradu, pa će na taj način ne samo lokalni *kamiji* postati manifestacije različitih *budhi* i *bodhisattvi*, već će i prostor za koji se vjerovalo da obitavaju, poput rijeka i planina, postati Budini rajevi u koje odlaze duše umrlih (ibid: 24).

Prema Kurodi, *kenmitsu taisai* ili „javno-tajni sistem” (engl. exoteric-esoteric system) karakterizirao je dominantne srednjevjekovne budističke institucije – Tendai, Shingon i škole iz Nare, a sastojao se od ezoterijskih tehnika i praksi (jap. *mikkyō*) kojima su se one služile, naglašavajući istovremeno svaka svoju posebnu, javnu doktrinu (Stone, 2006: 44). Praktički, to je ono što Nakamura (2012) misli kada govori o šamanističkim elementima unutar japanskog budizma i njegovoj neodvojivosti od bajanja i proricanja, ili nečega od te vrste.

Ovaj je sistem bio podupiran *jisha* (寺社) kompleksima, velikim budističkim hramovima i šintoističkim svetištima koji su istovremeno predstavljali religijsku ortodoksiju (dok su se novi budistički pokreti srednjevjekovnog Japana razvijali paralelno i usporedno s njima, ali na marginama). Kuroda (1981) je do tih zaključaka došao izučavajući ekonomiju, političku moć i zemljoposjede institucija i dokazao kako su najutjecajniji *jisha* kompleksi primali donacije u vidu velikih privatnih posjeda (jap. *shōen* 莊園) u zamjenu za ezoterične rituale zaštite koji su se izvodili za moćne velikaše. Gomilajući posjede, *jisha* su izrasli u značajnu ekonomsku i političku snagu i kao takvi su, zajedno s aristokracijom i ratnicima, činili srednjevjekovnu vladajuću elitu. Na taj je način *kenmitsu* ideologija služila za legitimaciju njihove moći u hijerarhiji vladanja srednjevjekovnim Japanom. Magične moći njihovih ezoterijskih rituala, kojima se osiguravao prosperitet i otklanjale zle sile, čini se da nisu bile posebno izbirljive u načinima uvjeravanja svoje publike, pa je postalo moguće u budističke obrede uvrstiti lokalna vjerovanja i rituale poput pacifikacije zlih duhova (jap. *goryō*), kineskog *yin-yang* proricanja kulta *kamija* – sve je to bez većih problema uklopljeno u Mahayana promišljanja univerzuma. Iz ove se perspektive baca novo svjetlo i na srednjevjekovni *shintō* koji je, prema klasičnom tumačenju, iznikao kao neka vrsta opozicije budizmu i kao neovisna religijska tradicija, što vidimo da nije točno.

Neki teoretičari smatraju da je ovakvo sveobuhvatna priroda *kenmitsu* budizma bila ništa drugo doli ideologija društvene kontrole. Na primjer, budući da su *budde*, *bod-*

Buda identični u tijelu. Shōgun Ashikaga Takauji (1305-1350), u svome pismu u kojem izražava jedan zavjet posvećen svetištu Gion, kaže: „Iako se kaže da su Buda i *kami* različiti u tijelu, oni predstavljaju unutra i izvan jedne te iste stvari.” Doktrinarna organizacija teorije da su bogovi i božice privremena očitovanja Bude ili *boddbisatvi* bila je dovršena u vrijeme razdoblja Kamakura (1185-1333) i njezina ideološka jezgra ostala je netaknuta sve do Restauracije Meiji 1868. godine (Nakamura, 2012: 63).

hisattve ili *kamiji* bili smatrani utjelovljenjima budističke Istine, porezi koji su se plaćali ili rad na *jisha* posjedima mogao se smatrati donacijom određenom božanstvu kojem je hram posvećen, a odbijanje plaćanja ili rada moglo se uvjetovati božanskom kaznom (Stone, 2006: 46).

Iz svega je jasno da su budizam i *shintō* kroz čitavu povijest potpuno međusobno ovisni. Sljedeće što treba imati na umu jest da se moderni *shintō*, odnosno post-Meiji *shintō*, uvelike razlikuje od onoga u pred-Meiji razdoblju, a da bismo razumjeli poimanje modernog *shintōa* danas, moramo pogledati što se zbivalo u njegovim formativnim godinama⁸.

Nakon Meijij restauracije, odnosno uspostave direktne carske vlasti nakon stoljeća vladavine *bakufu shogunata*, usustavljuje se princip *saisei itchi* 祭政一致 ili „rituali i vlada su jedno”. Sva se šintoistička svetišta stavljaju pod upravu tijela, odnosno ponovno oživljene antičke institucije *Jingikan* („Koncil za poslove *kamija*”). To znači da se svetišta metodološki razdvajaju, po prvi put u povijesti, od budističkih hramova, a budistički redovnici, božanstva, zgrade i rituali protjeruju i zabranjuju. Bila je to prava „kulturna revolucija” jer su brojna budistička umjetnička djela, knjige, ritualni objekti, statue i zgrade uništeni, pokradeni i spaljeni. Po prvi put u japanskoj povijesti *shintō* se fizički i institucijski odvaja od budizma (više o ovoj temi vidi u Grapard 1984). Meiji revolucija se hranila konfucijanskom etikom i imperijalnim patriotizmom i u takvoj ideologiji univerzalističkim budističkim načelima nije bilo mjesta. No, treba znati da budizam, unatoč službenoj potpori šogunata, počinje svoj utjecaj gubiti već u 18. stoljeću, da bi u 19. postao popularna meta svih konfucijanskih osuda. Sve to, potpomognuto krizom koju potpaljuje zapadni ekspanzionizam i strah od kršćanstva kao faktora razjedinjavanja nacije, čini da se idealizacija prošlih, imaginarnih vremena kao perioda nevinosti i prirodne ravnoteže, čini idealnim rješenjem svih problema nacije (vidi Breen i Teeuwen, 2010: 8).

Kult svetišta koji inaugurira Meiji politika funkcionirao je kao kult predaka u konfucijanizmu, na koji se idejno i oslanja. Štovanjem predaka nacije zajednica se okuplja oko zajedničke prošlosti, a svetišta postaju mjesta komemoracije državnih heroja. Vodeće svetište je Ise, posvećeno božici Sunca, Amaterasu, prema legendi pretku i začetniku carske obitelji (iako se danas čini kao da tradicija postoji od davne prošlosti, zapravo je car Meiji prvi japanski car koji je po službenoj dužnosti pohodio Ise). Svećenici postavljeni od države na lokalnom nivou imaju zadatak izraditi standardizirani skup rituala kojima je cilj povezivanje običnih ljudi s carem u činu molitve (ibid. 9). Po prvi put u japanskoj povijesti, *shintō* dobija jasne konture, a to su svetišta, car i nacija, jedinstvo

⁸ Od tekstova japanskih autora koje imam na raspolaganju u obradi ove teme bih posebno istaknula Ama Yoshimaroa 2007. *Bukkyō to nihonjin* („Budizam i Japanci”), Tokyo: Chikuma Shinsho.

uobličeno sintagmom *jinja no gi wa kokka no sōshi nite* ili „svetišta su mjesto državnih rituala” (Sakamoto, 2000: 272). No, u ostalim sferama ostaje i dalje nedorečen, toliko da se teoretičari šintoizma ne mogu dogovoriti niti oko temeljnih teorijski postavki, poput, primjerice, koje *kamije* uvrstiti u kult cara, a koje ne, koji je njihov međusobni odnos, što o životu, smrti, dobru i zlu, nagradi i kazni možemo naučiti iz klasičnih tekstova, itd. Ukratko, konsenzus se nije mogao postići niti oko jedne važne teme pa će se u konačnici kampanja fokusirati na tri tematske kategorije: 1. štovanje bogova i ljubav prema zemlji, 2. štovanje „Principa Neba i Čovjekova Puta” (kombinacija univerzalnih konfucijan-skih načela i japanske simbolike), 3. štovanje cara i lojalnost njegovoj vladavini.

Pred Meiji *shintō* bio je, s druge strane, prvenstveno pozornica za lokalne svetkovine (jap. *matsuri*): proljetni *matsuri* za uspješan urod, jesenski kao zahvala za žetvu, novogodišnji za sreću u nadolazećoj godini, ljetni za istjerivanje bolesti, zatim lovački ili ribarski za dobar ulov, rituali pročišćenja (vrlo fizičkog, a manje duhovnog, barem u početku),⁹ itd. Dakle, živio je u narodu kao podloga raznim vjerovanjima i običajima koji su se uvelike razlikovali od regije do regije i ne može ga se svesti samo na puko izražavanje poštovanja prema precima i caru.

Budisti su se, razumljivo, snažno protivili post-Meiji dominaciji *shintōa*, naglašavajući da na *shintō* nije primjenjiv zapadni koncept „religije” te da, za razliku od hramova, svetišta¹⁰ nisu mjesta *religije*, već *rituala*. Na ovaj način budizam si prisvaja sve u „religijskoj” domeni, što je japanska politička elita oportunistički iskoristila tako što je zakonom odvojila *shintō* od religije, pretvorivši ga u službeni državni kult posvećen caru i naciji. Konfiskacija je provedena na svim posjedima na kojima su do tog trenutka svetišta temeljila svoj financijski opstanak i zabranjeno im je izvođenje aktivnosti kojima bi se mogla steći financijska sredstva (npr. prodaja amajlija, rituali proricanja, zaposjedanja, izlječenja, komunikacije s dušama umrlih, precima i drugim duhovima i mnoge druge prakse koje su se tradicionalno u njima provodile). No, to ne znači da su ove, narodu bliske prakse izumrle, ili da se potražnja za njima smanjila ili nestala, već samo da su iz komotne legalne pozicije premještene na ilegalnu marginu (Breen i Teeuwen, 2010: 16). Ono što se danas predstavlja *shintōom* i po čemu je on poznat

⁹ U *shintōu* „čistoća” se smatra jednom od najvažnijih vrlina od najstarijih vremena. Iako gotovo svi narodi cijene tu vrlinu, ono što japanci razumijevaju pod „čistoćom” značajno se razlikuje od ideja drugih naroda. Kod Japanca se „čistoća” izražava različitim radnjama i idejama kao što su učestalo kupanje, dnevno čišćenje, obred pročišćenja (*misogi*), veliki egzorcizam (*ō-harai*), slika za iskupljenje (*katashiro*), odvratanje od prljavštine, apstinencija (*monoini*), čistoća izgleda. Sve su to konkretne radnje koje apeliraju na osjetila i neuglađeni sentiment. Njihova svrha nije nečistoća u nekom metafizičkom ili religijskom smislu temeljenom na izraženoj svijesti o grijehu (Nakamura 2012: 286)

¹⁰ *Jinja* 神社 i *otera* お寺 međusobno se razlikuju svojom karakterističnom arhitekturom pa ćemo i mi koristiti termin „svetište” (engl. *sanctuary*) za šintoistički, a „hram” (engl. *temple*) za budistički pojam.

zapravo su rituali koji su nastali uglavnom u razdoblju Taishō (1912-1926) kao posljedica borbe za financijski opstanak (*hatsumōde*, *hatsu miyamairi*, *shichi go san*, rituali posvećeni štovanju cara, itd.). Neki od njih su postojali i ranije, no s velikim lokalnim varijacijama, i što je još važnije, nisu se izvodili isključivo u *jinjama* (ibid: 12), a kako je taj sistem funkcionirao možemo rekonstruirati pomoću sljedećeg primjera.

4. Pimjer *jisha* sistema: Kasuga Wakamiya

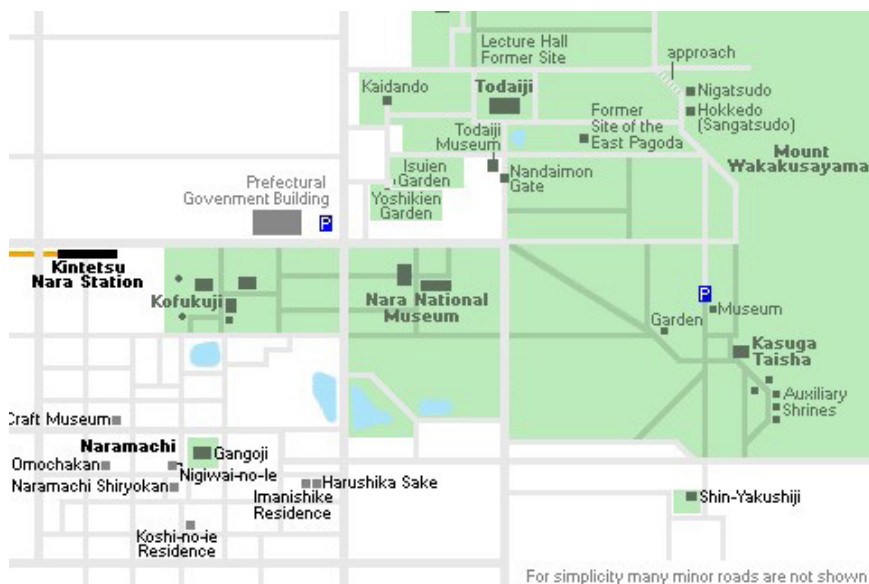
Kao primjer kako je *jisha* sistem funkcionirao u stvarnosti, može se uzeti u razmatranje bilo koji istaknutiji budističko-šintoistički kompleks, a čini se da hram Wakamiya, izgrađen unutar kompleksa Kasuge, vrlo dobro ocrtava izložene teorije.

Poznati budistički hram Kofukuji 興福寺 u Nari bio je obiteljski hram tijekom razdoblja Nara i Heian izuzetno moćnog klana Fujiwara. Hram je ustoličen 710., iste godine kada i prijestolnica Nara i na vrhuncu moći brojio je oko 150 zgrada. Sadrži i nadaleko poznatu pagodu od pet katova (visoka 50 metara, izgrađena je 730., a obnovljena 1426. godine), drugu po redu najvišu pagodu u zemlji (najviša je ona u hramu Toji u Kyotu).

Klan Fujiwara je kao svoga zaštitnika štovao i Amenokoyane, šintoističko božanstvo kojemu je posvećeno jedno od najpoznatijih šintoističkih svetišta u Nari, Kasuga 春日. Slijedeći logiku doktrine *honji suijaku* 本時衰弱, ovaj je šintoistički bog identificiran s bodhisattvom *Jizōom*, budističkim božanstvom koje je postalo *honji* (fundamentalni princip) svome šintoističkome, odnosno *suijaku*, avataru (manifestaciji principa) (vidi Glassman, 2012: 50-51). Obje su figure zapravo dva naličja istoga aspekta i potpuno izjednačena u vrijednosti. Na taj je način *Jizō* postao ključna figura u liturgijama najmoćnijeg japanskoga klana srednjevjekovnog perioda. Osim toga, dva su se moćna hrama, budistički Kofukuji (u kojem je *Jizō* imao posebnu poziciju) i šintoistički Kasuga, trajno institucijski povezali, sada i na službenom nivou, afirmirajući vezu između budizma i kulta *kamija*, što svjedoče tekstovi, priče i legende iz toga vremena (ibid.).

Kako se navodi na službenim mrežnim stranicama svetišta,¹¹ prema drevnim mitovima je prije nekih 1300 godina, u isto vrijeme kada je ustoličena drevna japanska prijestolnica Nara, Takemikazuchi no mikoto, došavši iz Kashima svetišta u Ibarakiju, u skladu s običajem zvanim *kunimi* 国見 (promatranje teritorija s najviše točke popraćeno molitvom za blagostanjem ljudi i zemlje) popeo se na Ukigumo no mine, vrh svete planine Mikasa moleći za prosperitet nacije i blagostanje naroda. Tijekom prosperitetne kulture Tempyo (729-749) politički je uglednik Fujiwara no Nagate na mjestu današnjeg svetišta dao izgraditi prelijepu zgradu. Godine 768. posvetio ju je božanstvima Futsunushi no mikoto iz Katori svetišta u prefekturi Chiba te Amenokoyane no mikoto i Himegami iz Hiraoka svetišta u prefekturi Osaka i nastalo je svetište Kasuga Taisha.

¹¹ <https://www.kasugataisha.or.jp/> (pristup 09.10.2021.)

Slika 6: <https://www.japan-guide.com/>

Baš kao i poznati Ise jingu, Kasuga Taisha se svakih 20 godina obnavlja, a neki dijelovi se iznova grade ritualom *shikinen zotai* 式年遷宮. Osim toga, svetištu je pridruženo oko 3000 lokacija diljem zemlje kojima je donirano 3000 lanterni koje su simboli štovanja svetišta u udaljenim mjestima. Osim liturgijskih obreda koji se održavaju svakog jutra i večeri, u svetištu se održavaju i brojni festivali, njih čak 2200 godišnje. Kao i u drevna vremena, molitve su posvećene nacionalnom i globalnom miru te blagostanju svih ljudi. Svetište Kasuga proglašeno je UNESCO-ovom kulturnom baštinom 1988. godine.

Termin „wakamiya” ili „mladi hram” označava neku vrstu „pomoćnog hrama” koji je obično posvećen djetetu božanstva koje se štuje u glavnom hramu, a simbolizira mladost i vitalnost. Postoji nekoliko manjih pomoćnih zgrada koje pripadaju kompleksu Kasuga, a njih dvanaest nalazi se uzduž puta u produžetku izlaza iz glavne zgrade i posvećene su dvanaestorici bogova sreće. Među njima je i Wakamiya u kojem se održava nadaleko poznati Kasuga Wakamiya festival.

Naime, da bi se proširio među običnim pukom, budizam je morao preuzeti neke, u narodu već poznate i popularizirane prakse. U narodu oduvijek popularni različiti oblici „zabave”, odnosno ritualnih praksi, bilo da se radilo o ritualima zaposjedanja šamanki, njihova tumačenja snova ili proricanja budućnosti, postali su alati u promicanju budističke doktrine. Posebno važna lokacija za izvedbu ovakvih performansi bio je upravo hram Wakamiya izgrađen 1135. U njemu su se održavali plesovi i izvedbe tkz. služavki hrama, *miko*, ali i njihovih gostiju koji su izvodili različite vrste plesova poput *sarugakua*, *kagure*, *dengakua*, *furyūa*, *kusamaija* ili *seinoa*. No, redovnici budističkoga Kofukujija bili su glav-

ni akteri u izgradnji, ali i kontroli Wakamiye kroz stoljeća. Dakle, iako fizički unutar šintoističkog kompleksa Kasuge, Wakamiya je bila pod kontrolom budističkog klera. Kako smo rekli, glavna statua (jap. *honzon*) u dvorani bio je *Jizō bosatsu*, što znači da je *Jizō* izabran za glavno božanstvo Wakamiye. Pred njim su svoje plesove i druge ritualne prakse izvodili različiti ritualni specijalisti, a takvih je u srednjevjekovnom Japanu bilo mnogo: budistički i šintoistički redovnici, muški plesači *kagura-o*, *shugenja* (asketski sljedbenici *shugendōa*), *sushi* ili *jushi* (*yin-yang* prorice), itd. Njihove su izvedbe imale elemente šamanističkih obreda i bile u funkciji uspostavljanja komunikacije s božanskim. No, da stvari ne budu baš tako jednostavne, *Jizō* je ovdje služio kao zemaljska reprezentacija glavnog boga svetišta, Amenokoyanea, prema konceptu *honji suijakua*. Drugim riječima, *Jizō*, odnosno njegov *honji* Amayokane, štovani su u isto vrijeme i na isti način putem molitvi i nauka budističkih redovnika iz Kofukujija s jedne, te muzike i ekstatičnih plesnih izvedbi šinto službenica *miko* 巫女 i *yūjo* 遊女, s druge strane.

Kasuga wakamiya mandala 春日若宮曼荼羅¹² iz razdoblja Nanbokucho (1336–92) još je jedan dobar primjer *honji suijakua* u ovom svetištu. Viseći svitak dimenzija 75.6 × 38.1 cm prikazuje božanstvo Ame no oshikumone kako sjedi na bijelom lopoču unutar zlatnog obruča koji podsjeća na mjehurić pa se čini kao da lebdi u prostoru. Ovakav vizualni prikaz budističkog je porijekla, tim više jer božanstvo u desnoj ruci drži mač, za što se smatra da je direktna aluzija na budističku figuru Monjua, bodhisattvu mudrosti koji također nosi mač kojim rastjeruje iluzije neprosvjetljenih umova. Monjua se često prikazuje u formi mladića jer je takva figura vizualni prikaz njegove pročišćene mudrosti.

Slika 7: www.wikimedia.org

¹² <https://www.metmuseum.org/> (pristup 09.10.2021.)

5. Zaključak

Ne slažu se svi teoretičari s Kurodinim tumačenjima šintoizma, no njegova je zasluga u tome što se o japanskim religijsko-filozofskim pravcima prestalo promišljati kao o izoliranim samodostatnim tradicijama. Budizam, šinotizam, šamanizam, japanska narodna vjerovanja, itd. nisu se paralelno razvijale bez međusobnih utjecaja (pa se stoga na akademskoj razini moraju tretirati odvojeno), već su postojali kao fenomeni koji su se međusobno isprepletali, nadopunjavali i bili u stalnoj interakciji, a to nastavljaju biti i danas.

U post-Meiji razdoblju japanska je politička elita zakonom odvojila *shintō* od religije, pretvorivši ga u službeni državni kult posvećen caru i naciji, a pod utjecajem budista koji su se snažno protivili dominaciji *shintōa* u istom razdoblju. U konačnici, budizam kao uvezena religija prisvaja sve u „religijskoj” domeni jer na *shintō* nije primjenjiv zapadni koncept „religije” te svetišta, za razliku od hramova, postaju mjesta *rituala*, a ne *religije*. Ovakav stav se danas ogleda u, primjerice, distinkciji koja se pravi kod izdavanja dozvole boravka za strance koji dolaze u Japan pod sponzorstvom neke religijske institucije. Kada se izdaju vize za osobe koje dolaze u zemlju pozvani od strane neke strane religijske institucije, izdaje se viza za „religijsko djelovanje” *shūkyō katsudō* 宗教活動, no kada se aktivnosti odvijaju pod sponzorstvom japanskih religijskih institucija, onda se izdaje viza za „kulturno djelovanje” *bunka katsudō* 文化活動, iako se radi o istim religijskim aktivnostima poput molitve, propovijedanja ili održavanja rituala.

U ovom smo se radu upoznali s osnovnim teorijskim postavkama u suvremenom promišljanju japanskih religijskih tradicija, poglavito onih najvažnijih, budizma i šintoizma. Vidjeli smo da su one međusobno ovisne, da su podložne okolnostima povijesnog, društvenog i ekonomskog trenutka te da se kao takve trebaju promišljati i analizirati, i po mogućnosti, podučavati u akademskom prostoru. Japanska narodna vjerovanja i običaji bili su stoljećima podloga za širenje budizma, a oni su pak, posredstvom budističke ikonografije, struktura i koncepata, institucijski oblikovali šintoistički sustav. Kroz čitavu japansku kulturnu povijest svjedočimo kontinuiranoj interakciji i prožimanju japanskih religijskih narativa, a budizam i šintoizam su kroz stoljeća na institucijskoj razini funkcionirali neodvojivo i u uskoj sprezi s političkim elitama.

Japanski religijski eklektizam rezultirao je japanskom „nereligioznošću” koja omogućuje participaciju u obredima i ritualima mnogih religijskih tradicija, budističke, šintoističke ili kršćanske. Da su doista „religiozni”, to bi značilo ograničenje na samo jednu tradiciju, odnosno obvezu participacije u jednim i neparticipacije u drugim obredima. Za Japance, biti religiozan znači održavati ekskluzivnu vezu s jednom religijskom tradicijom i odbaciti ostale, što većini, očigledno, ne odgovara. No, paradoksalno je da japanska nereligioznost, zato jer uključuje razne oblike participacije u vjerskim ritualima,

zapravo omogućuje bujanje religijskog iskustva, a ne njegovo zatiranje. Drugim riječima, japanska nereligioznost ne odbacuje religiju samu po sebi pa ju možemo promatrati kao otvoreni i uključivi stav prema različitim religijskim praksama. Možemo li, stoga, japanski religijski eklektizam reflektiran u frazi da se Japanci „rađaju kao šintoisti, umiru kao budisti, žive kao ateisti a vjenčavaju kao kršćani”, a koji oni sami definiraju kao „nereligioznost” zapravo nazvati religioznošću na jednom višem, pa i superiornijem, kulturološkom stupnju? Japan nam svojim tehnološkim razvojem bez premca u svijetu pokazuje kako će naša fizička zbilja izgledati u budućnosti. No, možemo li pretpostaviti da nam istovremeno pruža uvid i u budućnost našeg duhovnog iskustva?

Literatura

- Ama, Toshimaro. 2007. *Bukkyō to nihonjin* [Buddhism and Japanese] 仏教と日本人, Tokyo: Chikuma Shinsho.
- Bowie, Fiona. 2000. *The Anthropology of Religion. An Introduction*. Oxford: Blackwell.
- Breen, John i TEEUWEN, Mark. 2010. *A New History of Shinto*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Ellwood, Robert. 2008. *Introducing Japanese Religion*. New York, London : Routledge Taylor-&Francis Group.
- Glassman, Hank. 2012. *The Face of Jizō. Image and Cult in Medieval Japanese Buddhism*. Honolulu: University of Hawaii Press.
- Fisch, Michael. 2001. „The rise of the chapel wedding in Japan”, *Japanese Journal of Religious Studies* 28: 57-76.
- Gellner, David. 1999. Anthropological Approaches. U: Peter Connolly (ur.), *Approaches to the Study of Religion*. London: Cassell, str. 10-40.
- Gkassman, Hank. 2012. *The face of Jizo. Image and Cult in Medieval Japanese Buddhism*. Honolulu, University of Hawaii Press.
- Grapard, Allan. 1984. „Japan’s ignored Cultural Revolution: The separation of Shintō and Buddhist divinities in Meiji (shinbutsu bunri) and a case study: Tonomine”, u *History of Religions* 23 (3).
- Havens, Norman. 2006. „Shinto” u *Nanzan Guide to Japanese religions*, ured. Swanson L. Paul i Chilson Clark, Hawaii: University of Hawaii Press.
- Isomae, Junichi. 2014. *Religious Discourse in Modern Japan: Religion, State, and Shintō*, Leiden, Boston : Brill.
- Ishii Kenji, 2005. *Kekkonshiki : Shiawase wo tsukuru gishiki* [Weddings - Rituals that Create Happiness] 結婚式—幸せを作る儀式 Tokyo: NHK.
- Ito Satoshi 伊藤聡 et. al. 2002. *Nihonshi shōhyakka: Shintō* [Encyclopedia of Japanese history/ Shinto] 日本史小百科・神道, Tokyo : Tōkyōdō Shuppan.

- Josephson, Jason Ananda. 2012. *The Invention of Religion in Japan*, Chicago – London, University of Chicago Press.
- Kisala, Robert. 2006. „Japanese Religions” u *Nanzan Guide to Japanese Religions*, ured. Swanson L. Paul i Chilson Clark, University of Hawaii Press.
- Kuroda, Toshio. 1981. *Shinto in the History of Japanese Religion*. The Journal of Japanese Studies, Vol. 7, No. 1 (Winter): 1-21.
- LeFebvre, R. Jesse. 2015. „Christian Wedding Ceremonies: ‘Nonreligiousnes’s in Contemporary Japan”, *Japanese Journal of Religious Studies*, vol. 42, No. 2: 185-203.
- Mullins Mark, 1998. *Christianity Made in Japan: A Study of Indigenous Movements*, Honolulu: University of Hawaī Press.
- Nakamura, Hajime. 2012. *Načini mišljenja istočnih naroda: Japan*, (Ways of Thinking of Eastern Peoples- India, China, Tibet, Japan-) book II, trad. Goran Kardaš, Zagreb: Demetra.
- Pandian, Jacob. 1991. *Culture, Religion, and the Sacred Self: A Critical Introduction to the Anthropological Study of Religion*. Prentice Hall, Englewood Cliffs.
- Raveri, Massimo. 2006. *Itinerari nel sacro. L’esperienza religiosa giapponese*. Venezia: Libreria Editrice Cafoscarina.
- Sakamoto, Koremaru. 2000. „The Structure of State Shinto: its creation, development and demise” in *Shinto in History. Ways of the Kami* (ed. Breen & Teeuwen) London : Routledge.
- Sofue, Takao. 1979. *Bunka jinruigaku nyūmon* [Introduction to Cultural Anthropology] 文化人類学入門, Tokyo: Chūōkōronshinsha.
- Stone, Jacqueline I., 2006. „Buddhism” u *Nanzan Guide to Japanese Religions*, ured. Swanson L. Paul i Chilson Clark, Honolulu: University of Hawaii Press.
- Tamaru, Noriyoshi i Reid, David. 1996. *Religion in Japanese Culture: Where Living Traditions Meet a Changing World*. Tokyo, New York, London: Kodansha International.
- Waal Malefijt, Annemarie. 1968. *Religion and Culture. An Introduction to Anthropology of Religion*. New York: The MacMillan Company.

Internetske stranice:

<https://www.japan-guide.com/>

<https://www.statista.com/statistics/237609/religions-in-japan/>

<https://www.pri.org/stories/2012-12-26/popularity-western-style-weddings-japan-creates-demand-white-officiants>

<https://www.kasugataisha.or.jp/>

<https://www.metmuseum.org/>

www.wikimedia.org

Religiosity in Japan: How to be born a Shinto, marry in a church, and die a Buddhist

Abstract: The paper deals with the issue of the codependence and interweaving of the Japanese religious traditions, the process which resulted in the impossibility of their separate observation and analysis, that is, observation in the sense of the unique and self-sufficient entities. The aim of the research was to point out the relevance of some contemporary approaches in the study of Japanese religiosity, which reject the idea of „coexistence” of the separate religious traditions in Japan, and advocate the thesis of the existence of one tradition made up of all Japanese religions together through their mutual interaction and interpenetration.

Keywords: Japanese religious syncretism, Buddhism, Shintoism, honji suijaku

Lovro Škopljanac

Odsjek za komparativu književnost
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
lskoplja@ffzg.unizg.hr

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.09>

Dobnica u hrvatskom antologijskom haikuu

Sažetak: U radu se razmatra japanski poetski pojam *kigo* te njegovi mogući prijevodi i reartikulacije u kontekstu hrvatskoga pjesništva. Pozivajući se na genezu japanskoga haikua, u prvome dijelu (Temeljne definicije) utvrđuju se povijest i upotrebe naslovnoga pojma te njegovi bliži i dalji ekvivalenti u teoriji književnosti. Zatim se u drugom dijelu (Struktura i svrha dobnice) njegovo korištenje razmatra u širem kontekstu tematike haikua, pogotovo sezonske teme (*kida*) ili netradicionalno određene teme pjesama bez dobnice (*muki-kigo*). U trećem se dijelu (Brojčano čitanje) predstavljaju razmatrane antologije te metodologija računalno potpomognutoga čitanja kojim se one obrađuju u četvrtome dijelu (Uvod u analizu korpusa). Završni dio rada (Kategorije i zaključak) sumira analizu i kategorizira dobnice hrvatskih haikua prema predstavljenim kategorijama, pri tome ocrtavajući njegove specifičnosti pomoću sličnosti i razlika u odnosu na japanski predložak

Ključne riječi: teorija književnosti, računalno čitanje književnoga teksta, analiza poezije

I. Temeljne definicije

Naslovni neologizam odnosi se na japanski književni termin *kigo* (季語, doslovno „sezonska riječ” ili „sezonski izraz”), koji će ovaj članak nastojati obrazložiti u kontekstu opće teorije književnosti i hrvatske haiku prakse. Iz jezikoslovne perspektive predloženu bi upotrebu „dobnice” bilo točnije definirati kao semantičku promjenu, s obzirom da je ta riječ već zabilježena u rječničkom izvoru iz 18. stoljeća kao prijevod za latinsku riječ *hora*. Tamo se pojavljuje između riječi „čas”, „vrime”, „doba”, „ura”, i

„dan”, a važno je napomenuti i da se *bora* također može odnositi na godišnje doba, pa se tako u grčkoj upotrebi (otkuda je riječ prešla u latinski) božice godišnjih doba nazivaju hore. No, budući da je u standardnoj upotrebi praktički nepoznata, u suvremenoj jezičnoj stvarnosti doima se kao novotvorenica, kako se uostalom potencijalno i pojavljuje u dotičnom Kalepinovu rječniku (Kale 1999: 87, 102, 112). Od samoga naziv(lj)a ovdje je, dakako, mnogo važnija činjenica da se radi o terminu koji se prilikom stvaranja hrvatskih haikua svakodnevno rabi, ali i da za takvu uporabu još ne postoji razrađen opis. Stoga se korištenjem nove riječi (ili: stare riječi u novome značenju) pokušava strateški uputiti na činjenicu novijeg pristupa uvriježenom fenomenu. A koliko je fenomen prisutan svjedoči činjenica da se nalazi u velikom dijelu od gotovo sedam i pol tisuća haiku pjesama, sakupljenih u četiri antologije hrvatske haiku poezije, koje će poslužiti kao korpus za analizu termina i njegove upotrebe danas.¹

Dobnica ili *kigo* je, zajedno s usjekom (*kire*) i trodijelnim silabičkim stihom (s rasporedom slogova 5-7-5), jedan od tri uvriježena elementa tradicionalnoga japanskog haikajia, kasnije nazvanog haikuom. Radi se ustvari o jednoj ili više riječi, uglavnom imenica, koje asociraju na određeno doba godine te time pjesmu kontekstualiziraju unutar jednoga godišnjeg doba ili nekoga njegovoga poblize određenog dijela. Kod Vladimira Devidéa, čija je knjiga iz 1977. godine u kojoj prikazuje japanski haiku prva i najutjecajnija o toj temi na hrvatskome jeziku, već u prvoj rečenici kojom se haiku definira kao književni oblik stoji da „sadrži riječ koja određuje na koje se godišnje doba odnosi”. U navodu, koji se kao i ostatak teksta nije bitno promijenio do posljednjeg izdanja te knjige, zatim se precizira:

„[t]a riječ ne mora biti direktno imenica ili pridjev nekog doba (npr. proljeće, proljetni) već bilo koja riječ koja na neki način determinira ili sugerira određeno godišnje doba: npr. za cvijet trešnje smatra se da stavlja haiku u proljeće, ljiljan u ljeto, krizantema u jesen, repa u zimu. Takva riječ može biti bilo – kao u nabrojanim primjerima – neka biljka, bilo životinja, bilo neka prirodna pojava, bilo neka ljudska djelatnost ili svečanost itd. i po tome se onda haiku unutar istog godišnjeg doba klasificiraju u skupine. Postoje liste sa stotinama pa i tisućama takvih riječi. Glavna podjela je prema godišnjim dobima uz dodatak posebne, početne grupe haiku o Novoj godini” (2003: 64).

Unatoč tome što u svojoj knjizi uglavnom koristi japanske termine u izvorniku, Devidé se na ovome mjestu i kasnije ne odlučuje navoditi japanski pojam koji obrađuje, već se koristi parafrazom. Koliko je moguće razaznati, na takav se drukčiji izbor možda odlučio ponukan primjerom Kennetha Yasude, koji u svojem prikazu haikua na engleskom jeziku za zapadnjačku publiku također izbjegava koristiti riječ *kigo*. Taj se termin

¹ Naziv „dobnica” je već predložen u članku slične problematike i naslova; vidi Škopljanc 2020.

u Yasudinoj knjizi spominje samo jedanput, takoreći usputno dok se autor bavi povijesnim pregledom haikua. Na tome mjestu Yasuda polazi od srodnog termina *kidai* (季題) što doslovno znači „sezonska tema”:

„Kao što je očito, *kidai* je konceptualna riječ. Bilo koja sezonska tema, poput stotina onih koje su navedene u sezonskim rječnicima [*sajiki*], tek apstraktno imenuje određena sezonska svojstva: mjesec, slavuja, dugu noć, kratki dan, itd. Takva se svojstva međutim tek trebaju pjesnički ostvariti u konkretnoj pjesmi. Kada se tako ostvare, onda postaju *kigo* ili sezonske riječi” (2011: 230-231).

Razabire se da Devidé ustvari većinu svojega opisivanja i prikazivanja „sezonskih riječi” preuzima iz Yasudine knjige (iako pritom ne navodi uvijek izvor), pa se stoga engleski tekst može iskoristiti kako bi se dopunili važni elementi najpoznatije definicije toga pojma na hrvatskome, pri čemu se podrazumijeva da su u osnovnim crtama preko Devidéa oni već ušli u domaće shvaćanje haikua. Yasuda se, kao i većina autora koji se bave teorijom japanskoga haikua, prilikom definicije nekoga pojma rutinski poziva na pjesničke autoritete, pa tako citira Shikija kako bi upozorio da se dobnice trebaju tumačiti s obzirom na pjesničku tradiciju, a ne s obzirom na meterološku ili kronološku logiku. Primjer kojim se Shiki služi je ljetni suncostaj koji je najdulji dan u godini, „ali u haikuu je *hinaga* [dugi dan] proljetna tema. Najdulja noć je oko zimskog suncostaja, ali u haikuu je *yomaga* [duga noć] jesenska tema” (ovaj citat koristi i Devidé uz malu pogrešku, budući da treba stajati „*hinaga*” umjesto „*hinaya*”; Yasuda 2011: 210, Devidé 2003: 63).

Yasuda ovdje koristi Shikija kao osobito relevantan primjer jer on u tradiciji haikua slovi kao reformator i modernizator, dapače kao osoba koja mu je pridala moderni naziv, ali koja ipak pitanju dobnice pristupa relativno tradicionalno, nadovezujući se na pjesničke autoritete koji su mu prethodili. U tome se referira na bogato vrelo sezonskih tema i dobnica koje su u njegovo doba, početkom 20. stoljeća, brojale nekoliko desetaka tisuća navoda. Tipično su takve riječi bile popisane u „sezonskim rječnicima”, na japanskom *sajiki* (歳時記), koji bi se s obzirom na etimologiju mogli prevesti i kao „poetski kalendari” ili „književni almanasi” (*sai* – doba, prilika; *ji* – vrijeme, sat; *ki* – pripovijest). Radi se o vrsti teksta koji vuče korijene iz jedne vrste kronike koja nastaje oko sedmoga stoljeća u Kini, a u Japanu zadobiva ulogu književnog priručnika koji je donekle usporediv sa srednjovjekovnim florilegijima (koji se pak ne bave cvijećem nego vrijednim izvatcima sakupljenima iz autoritativnih tekstova). Na takvu vrstu tekstova koji sabiru književna opća mjesta upućuje Devidé kada spominje „liste” s riječima podijeljenima na četiri godišnja doba prema lunarno-solarnome kalendaru. S prelaskom na solarni (zapadnjački) kalendar pojavile su se poteškoće u određivanju dobnica, poput

nepodudaranja svakoga od tri kalendarska mjeseca jednoga godišnjeg doba točno određenoj sezonskoj fazi (primjerice, siječanj, veljača i ožujak kao rano, središnje i kasno proljeće). Među ostalim je zbog toga u poetske kalendare dodano i zasebno praznično razdoblje oko nove godine, iako i drugi praznici služe kao dobnice. Tome još treba dodati i da se klasifikacija ne odnosi na pojedine pjesme, već isključivo na ključne riječi odnosno dobnice koje se u njima koriste (usp. Hasegawa 2002: 152, 158-160 i dalje).

Bjelodano je da dobnice potječu iz književnoga i kulturnoga konteksta te se u njih opet vraćaju, pa ih je zato potrebno u njima barem djelomice dodatno elaborirati prije analize korpusa, pogotovo s aspekta funkcionalnosti. Pjesničko ostvarivanje sezonskih svojstava, koje kao svrhu dobnice navodi Yasuda držeći se riječi haiku pjesnika i teoretičara Otsujija (kojeg citira i Devidé), odnosi se na „simbol osjećaja” te jedinstvo i cjelovitost iskustva prirodnoga koje se na specifičan način izriče u haikuu (Yasuda 2011: 55). U ovakvom shvaćanju dobnica može podsjetiti i na termin objektivnoga korelativa T. S. Eliota, na što je već uputio Haruo Shirane primjećujući da je ona „sposobna potaknuti kod čitatelja emocije preko nečega što se doima kao objektivni opis prirode ili izvanjskoga svijeta” (1998: 42). Složili se s Shiraneovom usporedbom ili ne, svakako možemo zaključiti da u slučaju dobnice imamo posla s tradicionalnim terminom koji se odnosi na književni postupak prepoznatljiv i u sasvim drugačijem shvaćanju književnosti (kao što je zapadnjačko i modernističko), što mu pridaje određen stupanj univerzalnosti. Zbog toga je poželjno skicirati i povijest dobnice, kako bi se bolje razumio istodobno i način na koji ona nadilazi haiku te na koji se u njega uklapa.

S obzirom da dobnica (*kigo*) proizlazi iz sezonske teme (*kidai*), uputno je spomenuti da je načelna ideja teme (*dai*) koja se obrađuje u lirskim sastavcima također preuzeta iz Kine te je prisutna od samih početaka usustavljene japanske književnosti, dakle otprilike od osmoga stoljeća. Takva je praksa sve do sedamnaestoga stoljeća – kada se na društvenom valu modernizacije među ostalim novijim književnim vrstama razvija i „neozbiljni” *haikai* odnosno haiku – bila uvriježena među aristokratima koji se u različitim oblicima pjesničkih natjecanja okušavaju na zadanu temu. Lirski oblik koji je pritom dominirao bila je *uta* ili *waka*, doslovno „(japanska) pjesma” pisana u dva nerimovana silabička stiha sa strukturom slogova 5-7-5 / 7-7, iako je grafički raspored redaka mogao varirati pa se pjesma u praksi zapisivala u jednom, dva ili više redaka (što vrijedi i za haiku). Najkasnije u dvanaestom stoljeću te se kratke pjesme različitih autora počinju ulančavati u jedan dulji pjesnički sastavak nazvan *renga*, koji ubrzo razvija i inačicu zvanu *kusari renga* („stihovani nizovi”) u kojoj duljina nije unaprijed određena. Taj lirski oblik, koji se spominje u jednom pregledu japanske pjesničke prakse i konvencija već 1157. godine (*Fukuro zōshi*), nema unaprijed zadanu duljinu i nastaje kao ludički

pandan rengi koja je bila poetički i društveno ozbiljnija, između ostaloga i zato što su estetski dosezi autora mogli direktno utjecati na njegov uspjeh te položaj na dvoru. Fujiwara no Kiyosuke, autor spomenutoga pregleda, opisujući kusari rengu iznosi opasku prema kojoj bi nova sekvenca trebala započeti izdvojenim stihom od 17 slogova u rasporedu 5-7-5, za razliku od stiha sa 14 slogova u rasporedu 7-7. Time je udaren temelj za dodjeljivanje posebnoga statusa tako izdvojenom stihu – koji se naziva *hokku* – u kompoziciji *reng*e, a ujedno i za njegovo kasnije osamostaljenje u zasebnu vrstu haikua (usp. Carter 2011: 1-2).

Ovo izdvajanje otvara niz pitanja o genezi haikua, među kojima Steven D. Carter izdvaja tri: kada se *hokku* potpuno oslobodio konteksta *reng*e u kojem nastaje, po čemu se takav *hokku* razlikuje od haikua koji nastaju od sedamnaestoga stoljeća nadalje, te kakvi su poetski zahtjevi na koje pjesnik mora odgovoriti kako bi uspješno napisao ulančan (*hokku*) ili samostalan (*haiku*) lirski stih u duhu *haikaija*? Sva su tri odgovora ovdje donekle pertinentna s obzirom da se na različite načine tiču i (ne)uključivanja dobnice u pjesmu. Odgovor na prvo pitanje glasi da se *hokku* niti u Bashōovom sedamnaestom stoljeću nije izolirao od *reng*e, što je očito već iz pjesama tog Majstora, koje se danas uglavnom čitaju i doživljavaju kao samostalni tekstovi, ali većina ih je ustvari nastala kao dio šire cjeline pisane u stihu ili prozi (*haibun*). Također, velik dio njegovih *hokkua* izražava općenitu posvetu prigodi u kojoj pjesma nastaje, ali se posveta prožeta zahvalnošću ponekad upućuje izravno domaćinu ili duhovima preminulih, koje se na taj način ujedno i pozdravlja (vidi Shirane 1998: 170, 179, 320). U svakom od navedenih slučajeva postoji potreba da se kao dio posvete zabilježi uputnica na stvarni svijet. Budući da bi prebacivanje svijeta zbilje u svijet teksta naporan zadatak, pogotovo ako se mora provoditi uvijek iznova, ustalilo se rješenje kojim se zbiljski kontekst ili uputnica pretvaraju u opis godišnjega doba u kojem tekst nastaje. Nešto slično tome pojavljuje se kada haikui uputnicu razrade u obliku prozne bilješke koja ih smješta u realni kontekst, što u praksi djeluje kao naslov pjesme. Iako haikui u pravilu nemaju naslove kakvi su se u europskoj lirici uvriježili otprilike od devetnaestoga stoljeća, u ovako definiranom slučaju svrha im je slična. Pri tomu je bilješka koja ih prati ponekad dulja od same pjesme, kao u slučaju jednoga *hokkua* koji je napisao Sōgi, petnaestostoljetni pjesnik koji se smatra najvećim majstorom *reng*e, gdje bilješka glasi: „Nastalo blizu spomena na Bivšega srednjeg savjetnika Teiku, petnaestoga dana osmoga mjeseca”, a prateća je pjesma:

svanut će zora;
večeras opet takav
jesenji mjesec?

(vidi Carter 2011: 10-11, 13).

U odgovorima na drugo i treće pitanje (o specifičnosti i zahtjevima haikua), Carter piše da se od autora početnoga stiha ulančane pjesme očekivalo da se drže ustaljenih konvencija, koje su podrazumijevale da *hokku* „treba sastaviti pjesnik s pozamašnim iskustvom kada je to moguće, da treba izražavati zaokruženu misao te da treba sadržavati dobnicu i po mogućnosti aluziju na stvarne okolnosti nastanka – ovaj posljednji zahtjev je izraz nastavljanja na društveni identitet toga oblika” (2011: 11). Dotični se identitet u praksi odnosio na jednu od najvažnijih funkcija haikua kao prigodnice, odnosno pjesme koju je autor upućivao neposredno prisutnome čitatelju kao pozdrav prilikom susreta ili rastanka. Kada se aluziji pridruži i dobnica, ona poprima funkciju sličnu onoj koju obnaša nadnevak u privatnome pismu, bilo u stvarnosti ili književnom tekstu: smješta pozdrav u konkretan trenutak. Ovakva „datacija” ujedno omogućuje da pjesma preuzme ulogu suvenira, odnosno (estetskoga) predmeta prema kojem će sudionici moći pamtit i svoju interakciju. U tome se također zrcali jedna od specifičnosti haikua koju možemo nazvati komunalnim stvaranjem, budući da tradicionalno mnoge takve pjesme nastaju ili u koautorstvu ili u ovisnosti o neposrednome kontekstu. Nastaju, dakle, doslovno u zajednici koju mogu (ali ne moraju) sačinjavati isključivo haiku pjesnici koji si međusobno upućuju konstruktivnu kritiku u vidu prijedloga za poboljšanje i kreativno rješenje problema koji se pojavljuju u pisanju pjesama. One također nastaju i u zajedništvu s okupljenim (ali i šire shvaćenim) društvom u kojem se autor(ica) u tome trenutku nalazi, a koje je prigodno označeno duhom haikaija, što se djelomice postiže i dobnicom. Važnost dobnice pritom je pogotovo velika ako „društvo” nije ljudsko već se odnosi na prirodni (životinje, biljke) ili metafizički svijet, što je ubičajena situacija u japanskome animističkom doživljaju stvarnosti.

Spomenuti duh haikaija u svakoj se pjesmi očituje ponajviše u tonu kojim je pisana i od kojega se može očekivati da odgovara jednoj određenoj prigodi, primjerice oproštaju gosta od domaćina. No, i u tonu hokkua također se uvelike izražava „društveni identitet toga oblika”, budući da su se tradicionalni majstori renge smatrali dionicima književne tradicije ute ili wake, koja ih je barem do sredine šesnaestoga stoljeća obavezivala da „nastave izbjegavati komično, vulgarno i kolokvijalno u rječniku, predodžbama, temama i stilu” dok pišu svoje ulančane pjesme. Drugim riječima, izbjegavali su sve što će postati karakteristično za haikai, odnosno haiku kao jedno ostvarenje toga svjetonazora. Kako bi istaknuo tu tonalnu razliku Carter ponovo citira Sōgija:

„U *hokkuu* se treba precizno držati godišnjega doba, bez uključivanja bilo čega što bi odudaralo, već koristeći predodžbe kao što su cvijeće, ptice, mjesec i snijeg, smjerajući na dojam snovite elegancije.’ (...) Bashō će stvoriti mnoge hokkue koji sadrže ‘cvijeće, ptice, mjesec i snijeg’, no također će stvoriti i *hokkue* o bakalaru, muhama, kraljnim štalama i blatu – a potonje će postati upravo ona vrsta predodžbe koju će čitatelji s vremenom gotovo početi očekivati u onome što je danas općepoznato kao haiku” (2011: 11-12).

Dobnica se u Carterovu pojašnjenju pojavljuje kao *differentia specifica hokkua*. S jedne strane, ona je glavni instrument – poput oboe u orkestru – koji konceptualno određuje ton koji ostatak pjesme treba slijediti, čime se metaforički ostvaruje kao otvorena prva karika u lancu koji će se zatvoriti renginim posljednjim stihom (uobičajeno ih je između trideset i stotinu). S druge strane, ona se pojavljuje u *hokkuu* koji može, ali i ne mora zauzeti i slijediti takav tradicionalno ugođen ton te se umjesto toga može posvetiti nekom „ovdje i sada” koje nije unaprijed zadano kao „snovita elegancija” s temom meditacije o propadanju, čežnje za prolaznim ili nečim sličnim u tradicionalnome ključu. Za to je potrebno kroz referencu na stvarnost uspostaviti novu tradiciju u kojoj će se, da se nadovežemo na navedene primjere, bakalar kao dobnica odnositi istovremeno na zimu, ali i na sasvim konkretnu životinju. Jednak princip primjenjiv je i na muhe (ljetu), blato (proljeće), krave (koje se ne asociraju uz fiksno određeno godišnje doba, no pjesma u kojoj se pojavljuje „kravlja štala” sadrži dobnicu *zansho* (残暑) koja se odnosi na jesen), a dakako i na bilo koju drugu životinju ili biljku u funkciji dobnice. Takvim se pjesničkim postupkom konkretizira i u odnosu na slične jedinice distingvira određena prirodna pojava, ali isto se ujedno događa i na razini čitave pjesme, što znači da takva upotreba dobnice istovremeno doprinosi da se hokku osamostali kao haiku.

Za opis dobnice kao književnoga postupka koji određuje srodne lirske vrste poslužiti će još jedna opservacija iz predgovora Carterove knjige koja se bavi pretpoviješću haikua, a odnosi se na jedan Kensaijev *hokku*:

風はなし光や払う月の雲

kaze wa nashi / hikari ya harau / tsuki no kumo

[vjetra nema / svjetlo čisti / mjesečev oblak]

ne puše vjetar

svjetlost tek rastjeruje

oblak s mjeseca

„Čak i kada ne znamo ništa o nastanku jednoga *hokkua*, za čitatelje koji žele razumjeti *hokku* u neposrednom kontekstu dobro je poći od razmatranja o tome na koji način barata temom (koja je obično dobnica)” (2011: 15). Prema Carteru, dakle, podrazumijeva se da u odsutnosti drugih distinktivnih obilježja dobnica zauzme ulogu (glavne) teme, čime postaje semantički najvažniji element pjesme. Carter ističe i da, za razliku od Sōgijeva *hokkua*, o Kensaijevom ne znamo ništa osim da je vjerojatno napisan za oblačne noći bez vjetra. Međutim, nešto drugo možemo sa sigurnošću utvrditi:

„Kensaijev primarni cilj bio je da proizvede pamtljivu pjesmu, čak i ako prizor pred njime nije bio toliko upečatljiv. On je to postigao pomoću koncepcije koja naglašava središnju značajku mjeseca – njegovu svjetlost, koja je u toj obradi toliko moćna da se može riješiti oblačnog pokriva bez pomoći vjetra. Time ovaj *hokku* ponovo predstavlja jedan krajobraz,

no to je dinamičan krajobraz koji ujedno izražava ideju. (...) Koliko god bio deskriptivan, možemo biti sigurni da je ovaj *hokku* [ujedno] odgovorio i na zahtjev žanra – odnosno na očekivanja publike” (2011: 15).

Ova se posljednja opaska odnosi na „društveni identitet oblika”, dakle na društvenu funkciju koju hokku obnaša najčešće u obliku pozdrava ili neke druge vrste prigodnoga obraćanja nazočnima. No, ta društvena funkcija nipošto ne mora „preuzeti” čitavu pjesmu nego bi, sudeći prema najcjenjenijim izdancima klasične poetike haikua, estetska funkcija trebala biti barem jednako toliko prisutna. Balansiranje te dvije ne nužno kompatibilne i podudarne funkcije s pripadajućim leksikom, tonom i drugim izražajnim sredstvima jedan je od najvećih izazova haikua, za čije je uspješno razrješavanje nužna pažljiva upotreba dobnice.

II. Struktura i svrha dobnice

U praksi haikua, pogotovo u posljednjih stotinjak godina, uspješno je prekršeno svako tematsko i formalno, pisano i nepisano pravilo, pa tako i ono o korištenju samo jedne dobnice ili o uvrštavanju bilo kakve dobnice. Dapače, haikui bez dobnice s vremenom su postali dovoljno prisutni da ustanove vlastitu kategoriju *muki* (無季), što doslovno znači „bez godišnjega doba”. No, to ne znači da oni ne sadrže barem jednu ključnu riječ koje se odnosi na glavnu temu (*dai*), već jednostavno da ne sadrže reference na godišnje doba (*ki*) koje bi podrazumijevale sezonsku temu (*kidai*). Ban'ya Natsuishi, jedan od osnivača Svjetske udruge haikua (World Haiku Association), inzistira na principu da svaki haiku sadrži ključnu riječ koja upućuje na neku temu, iako ta tema nije nužno unaprijed zadana kao na drevnim pjesničkim natjecanjima. Polazeći od te pretpostavke, dolazi do elegantne definicije: „Dobnice su, prema tome, ključne riječi koje samo izražavaju lokalnost. To je zato što se jedinstvena klima određenoga područja (poput Japana, SAD-a ili Europe) ne može uspostaviti kao standard za čitav svijet; to je tek jedan aspekt globalnoga okoliša i raznolikih svjetskih kultura” (Natsuishi 2001). Dobnica stoga haiku (i *hokku*) lokalizira ne samo u smislu posvećenosti ljudima i njihovim kulturama, već čitavome svijetu kao jednoj ekološkoj cjelini: „Diskurs haikua pokazuje kako ohrabriti čitatelje da svrnu pogled sa stranice jer biljke i životinje koje obitavaju u haikuu ujedno obitavaju u lokalnom okolišu samih čitatelja” (Stibbe 2007: 13).

Natsuishi u svojem kratkom osvrtu na tehniku modernoga haikua uvodi još jednu opservaciju koja je ovdje već spomenuta: „Japanska posvećenost dobnicama, uključujući riječi koje se odnose na životinje i biljke, dolazi od animizma: poštovanja duhova ne samo u ljudskim bićima i životinjama, već i u drugim oblicima elemenata poput kame-nja, vode, vatre, zraka i sunca” (Natsuishi 2001). Upućenost japanskoga haikua na ani-

mizam i animatizam Natsuishi dokazuje citirajući neke dvadesetostoljetne pjesme koje su *muki*, bez određenoga godišnjega doba, ali u kojima je očita animistička tema, čime demonstrira svoju tezu o ključnim riječima haikua koje se ne moraju nužno uobličiti u dobnice. Pritom svraća pozornost i na zanimljiv zaključak Ichiroa Fukumotoa, koji je pokušao definirati razliku između haikua i *senryūa* kao naizgled formalno identičnih varijanti pjesama koje su tonalno više sklone profinjenom (haiku) odnosno lascivnom ili skarednom humoru (*senryū*). On smatra da je krivo „rašireno uvjerenje da *senryū* ne koristi dobnice, a da ih haiku koristi, te da se *senryū* bavi tematikom čovječanstva, dok se haiku usredotočuje na prirodu. Prema Fukumotou, takva je pojednostavljena interpretacija postala pogrešna otkako se pojavio *muki-haiku* (...). Fukumotoovo je uvjerenje da je prava razlika u tome da *senryū* nema usjek, a haiku ga ima” (Natsuishi 2001).

Objasnjavajući dobnice treba dakle pridati svojstva ne samo tematske, već i kulturne te vrstovne diferencijacije: dobnica može odrediti kojoj nacionalnoj književnosti pripada ili teži pripadati određeni haiku, te radi li se uopće o haikuu ili o *senryūu*. Valjanost tih tvrdnji varira u praksi jer je očito da u određenim situacijama odnosno pjesmama drugi elementi haikua (poput usjeka, igre riječima ili rasporeda riječi) postaju važniji od dobnice, ali sve navedeno upućuje na zaključak da je dobnica duša haikua. Stereotipna metafora duše koristi se doduše da bi se definirali i drugi pojmovi koji navodno poglavito određuju haiku, poput „kratkoće”, „promatranja”, „trenutačnosti” i slično. No, nazivanje dobnice dušom haikua također svrće pozornost na animizam, koji je konstitutivni element i za vrstu (haiku) i za termin koji je određuje (dobnica), pa stoga takva usporedba sadrži ne samo denotativnu, nego i konotativnu kvalitetu. Budući da su u različitim varijantama animizma (kao i u religijama poput kršćanstva) „duše” pojedinih živih bića ujedno dio sveobuhvatnoga (svetoga) „duha”, na taj se način ujedno konotira istodobno partikularna i univerzalna priroda dobnice, s obzirom da njezino pojavljivanje ili izostanak u određenom obliku u jednoj pjesmi automatski postaje (jedna od) tema čitave pjesme. No, ako se i ne prihvati navedena metafora, iz svega navedenoga proizlazi činjenica da je dobnica najočitiiji element koji za čitatelje definira haiku unutar pripadnoga horizonta očekivanja i pravila (vidi Jauss i Benzinger 1970: 13).

Univerzalističke definicije haikua s obzirom na neki aspekt godišnjega ciklusa i duše prihvaćene su i izvan Japana. Američki pjesnik Lee Gurga autor je vrlo slične definicije, koju razvija koristeći metaforu tkanja teksta: „Godišnje doba je duša haikua, ne može jednostavnije od toga. (...) Godišnje doba i trenutak [haikua] moraju se ispreplesti kako bi stvorili čvorište poetske snage. U korijenu haikua je poezija prirode, a haiku se odnosi prema prirodi povezivanjem jednoga trenutka s velikim ciklusom godišnjih doba”. Gurgine riječi ovdje se citiraju prema knjizi Williama J. Higginsona, koji se na njih

nadovezuje ne samo kako bi osnažio argument da je „prikazivanje godišnjega doba najvažniji aspekt tradicionalnoga japanskoga *hokkua* i haikua tijekom gotovo četrinsto godina”, nego i da bi definirao još jedan termin povezan uz dobnicu: *kisetsu* (季節). Ova uobičajena japanska riječ označava specifičan „osjećaj godišnjega doba” koji bi haiku trebao iskazati, „često do u mjesec ili čak u dan tijekom kojega je napisan” (Higginson 2009: 15, 20). Da bi se izbjegla zabuna u mnoštvu termina i jednostavnije prikazao njihov međusobni odnos, može se napraviti jednostavan dijagram dvije moguće tematske razrade haikua:

muki <= *dai* => *kisetsu* -> *kidai* -> *kigo*;

ili na hrvatskome,

haiku bez dobnice <= tema => sezonski osjećaj -> sezonska tema -> sezonska riječ (dobnica).

Također u svrhu izbjegavanje zabune, treba napomenuti da „tema” odnosno „*dai*” ovdje podrazumijeva ujedno eksplicitnu, unaprijed zadanu ključnu riječ koja je uobičajena za *hokku* i ovisi o interpretaciji pjesnika kojima je zadana unutar pjesničke razmjene, ali i implicitno prisutnu tematiku koja ovisi o interpretaciji čitatelja kojima je predstavljena u pjesmi. Za oba semantički bliski označena koristi se isti označitelj jer prvi podrazumijeva drugi: od čitatelja se očekuje čim istančanije shvaćanje sezonske teme u svakoj novoj iteraciji haikua, što je ujedno i zadaća koja se nalazi pred pjesnikom, s tom razlikom da ona ili on moraju podjednako uzeti u obzir i tekstualnu iteraciju haikua i sezonsku iteraciju godišnjih doba. Isto se odnosi i na *kidai* (sezonsku temu): tradicionalno označava unaprijed zadani element, ali interpretacija određene dobnice, pogotovo ako je vrlo općenita („jesen”, „proljeće”), također zahtijeva i omogućava književno čitanje koje uključuje slobodu individualne interpretacije, a ništa manja nijansiranost i sloboda podrazumijevaju se i u pjesmama bez dobnice.

Potonjoj tezi može posvjedočiti i relativno nedavno sastavljen poetski kalendar *mukija*. Autori njegova predgovora (koji je sam preuzet iz jedne monografije o haikuu) prije svega raspravljaju o mogućnosti kategorizacije čitavih spisateljskih opusa *haijina* (haiku pjesnika) s obzirom na to kako u svojim pjesmama tretiraju *kidai* ili *kigo*, čime se još jednom demonstrira tematska distinktivnost tih pjesničkih postupaka. Jedna je mogućnost, koju prema autorima utjelovljuje Bashō, da pjesnik pođe od idealizirane predodžbe *kisetsua* te da izražavajući vlastiti doživljaj dotičnoga godišnjega doba dopuni već postojeće pjesničke opise prirode, ali i da u tom procesu stvori novi *kigo* ili čak *kidai*, što je ujedno vrhunac takvoga doprinosa. Druga je mogućnost, koju utjelovljuje Issa, da pjesnik pođe od realističke predodžbe stvarnoga svijeta koju dijeli veći broj ljudi te da izražavajući svoj i njihov doživljaj dotičnoga godišnjega doba iskaže dotada slabije

zastupljene ili nepostojeće pjesničke opise prirode, pri čemu također može stvoriti novi *kigo* ili *kidai*, ali često će i već postojeći obogatiti novom perspektivom. Jedan je primjer „snijeg”, koji može poslužiti i kao *kidai* i kao *kigo*, ali u prvoj upotrebi bi uglavnom izražavao neki (estetski) ideal poput svježine ljepote, a u drugoj upotrebi neki (stvarni) fenomen koji lirsko ja empatijski dijeli s drugima, poput osjećaja hladnoće ili smrzavanja na zimi.

Predgovor ovome *Muki saijiki* također ističe kako su oba ključna termina etimološki podjednako moderni kao i sam Shikijev „haiku”: „*kidai*” je skovao Hekigotō Kawahigashi 1907. godine, a „*kigo*” Otsuzi Ōsuga godinu dana kasnije (vidi Itō i Gilbert 2006). U svakoj raspravi o klasičnoj poetici haikua radi se stoga o ahistoričnoj primjeni tih termina, iako je svijest o njihovoj važnosti za haikai postojana od Bashōa naovamo. Njegovi urednici sažimlju tradicionalnu strukturu *saijiki*ja te specifičnu, ali itekako nijansiranu logiku izbora ključnih riječi u pjesmama bez dobnice, s obzirom da *saijiki* sadrži gotovo tisuću takvih termina. Pritom se u prvi plan stavlja nezgrapan termin „*muki-kigo*”, što bi doslovno značilo „sezonska riječ bez godišnjega doba”; hrvatski ekvivalent može biti „bezdobnica”, što bi se odnosilo na riječ(i) u haikuu koje upućuju na neku više ili manje tradicionalnu temu, ali pritom ne naznačuju o kojem se godišnjem dobu radi. Dotični zbornik nastaje popisivanjem takvih „bezdobnica” iz suvremenih pjesama, čime olakšava drugim pjesnicima da stvore nove teme izbjegavanjem postojećih, ili pak da emuliraju postojeće teme koje su im u tom slučaju predočene kao unaprijed zadane ključne riječi. Kako je *saijiki* priređen na japanskom i engleskom jeziku, on ujedno potencijalno proširuje jedan oblik komunalnoga stvaranja haikua (iako bez povratne informacije) u uvjetima digitalne komunikacije koja omogućuje i autorima izvan Japana da se s lakoćom informiraju o postojećim ključnim riječima i trendovima haikua.

Za potpuniji opis dobnice u suvremenoj (hrvatskoj) poeziji korisno je stoga nadopuniti Devidéa te iznijeti strukturu jednoga ovakvog zbornika, kao što se pregledno čini u njegovu uvodu:

„Tradicionalni *saijiki* uobičajeno se sastoji od sedam dijelova: *jikō* (vrijeme i godišnja doba), *tenmon* (nebeske pojave), *chiri* (zemaljski lokaliteti), *seikatsu* (svakodnevnica), *gyōji* (svečanosti), *dōbutsu* (životinje) i *shokubutsu* (biljke). Ponekad se dva dijela spoje u jedan; u takvom slučaju *saijiki* se sastoji od šest dijelova. Ovaj poetski kalendar bezdobnica [*muki saijiki*] također ima šest dijelova; međutim, ne sadrži dijelove *jikō* i *gyōji* jer se ne bavi ‘godinom’. Umjesto toga, urednički odbor napisao je nove dijelove *ninjen* (čovjek) i *bunka* (kultura) jer suvremeni haiku ima sklonost baviti se temama koje se odnose na društvo” (Itō i Gilbert 2006).

Zatim slijedi i opis tri razine koji iskazuje hijerarhiju sličnu onoj koja je ovdje raščlanjena za dobnicu (sezonski/a osjećaj/tema/riječ), ali dakako bez primjese „sezonskoga”. Na prvoj razini riječ je o jednoj od šest nabrojanih kategorija, na drugoj razini nalaze se teme, a na trećoj riječi koje se najčešće pojavljuju u pjesmama tako strukturirane tematike, iako je urednik na toj razini uvrštavao i hiperonime. Kao primjer ovakve razdiobe na tri razine može poslužiti tema sa samo dvije bezdobnice iz prve kategorije: 1. nebeske pojave / 2. svemirska letjelica / 3. satelit; 3. svemirsko putovanje. Usto nije naodmet naglasiti da se upućivanje na sezonu u japanskim i inim haikuima ne svodi samo na dvije kategorije koje eksplicitno podrazumijevaju godišnje doba (*jikō* i *gyōji*), već se takva uputnica može pojaviti i u svim drugim kategorijama, pogotovo biljaka, životinja i prirodnih pojava čija se aktivnost veže uz određeno godišnje doba. Određeni lokaliteti i događaji iz svakodnevice također mogu preuzeti tu funkciju, pogotovo ako se radi o pjesničkoj aluziji na neku temu iz te dvije kategorije koji su vremenski locirani u intertekstu na koji haiku aludira.

Prikaz dobnice kao termina zaokružiti će se kratkim razmatranjem njezine svrhovitosti u recepciji, odnosno s dva moguća odgovora na pitanje čemu dobnica služi izvan književnoga sustava u kakvom se do sada razmatrala. Prvi odgovor stiže s gladišta evolucijske kritike, odnosno pristupa književnosti koji inzistira na njezinom tumačenju u kontekstu evolucijske psihologije. Na takav se pristup odvažuje Ian Marshall, koji važnost dobnice sažima u tvrdnji da haikui često „služe da bi označili promjene godišnjih doba”, pri čemu je glagol „služiti” tipičan za hijerarhijsko poimanje ljudskoga ponašanja koje je načelno podređeno evolucijskim ciljevima. Takvi pokazatelji u ljudskoj kulturi često prelaze u neki oblik sezonskoga rituala, zajedno s umjetničkom praksom:

„U biti, umjetnost je način da se označe događaji i aktivnosti koji su važni, poput plesa prije lova ili pjesme koja prati sjetvu. Ili nas – kao u slučaju haikua – umjetnost može podsjetiti što treba očekivati u odnosu na vječne promjene u okolišu, recimo koje će biljke uskoro procvjetati ili sazrijeti, ili koje će nam životinje uskoro stići zbog godišnje migracije. U tom smislu haiku može poslužiti, kao što je Sugiyama primijetio za pripovijesti, kao ‘sustav za pohranu i prijenos informacija’” (Marshall 2013: 96).

Haiku je svakako vrlo pamtljiv, no već i kroz skicu razvoja toga žanra sasvim je jasno da nije prikladan za prenošenje većih količina bitnih informacija na način na koji je za to prikladna epska pjesma, na primjer. Dapače, haiku se razvija i „evoluiru” u odnosu na književnu tradiciju u urbanim okvirima gdje takva biološka i zemljoradnička znanja postaju suvišna i sporedna. No, u tome je možda i tajna njegova uspjeha upravo u takvim sredinama: haiku rezonira s onime što je nagoni upisano u njegovu urbanu

publiku (Marshalllovim riječima: „kada navratiti na omiljeni grm s bobicama”) te na taj način zadobiva ritualnu, gotovo mističnu kvalitetu kakvu posjeduje rijetko koja novo-vjekovna književna vrsta.

Druga potencijalna svrhovitost dobnice također se može iskazati kao vid recepcije, ali ovoga puta ne kvalitativno kao prizvuk lokalnih rituala već kvantitativno, kao jedan od glavnih razloga iznimne globalne popularnosti te književne vrste. U pokušaju pojašnjavanja globalne rasprostranjenosti haikua takvu je argumentaciju prije desetak godina artikulirao tadašnji predsjednik Međunarodne udruge haikua (Haiku International Association), fizičar Akito Arima. U izlaganju za međunarodnu publiku iznio je tri glavna razloga popularnosti, od kojih su dva bili dostupnost i pametljivost uslijed formalne kratkoće haikua (17 slogova), a treći se može svesti na tematsku monolitnost (godišnja doba). Ta dva stupa haikua i u Ariminom su tumačenju utemeljeni u osobitom kulturnom supstratu i književnom postupku koji su međusobno čvrsto povezani, a radi se dakako o animizmu i dobnici. Animizmu Arima također pristupa u općenitom značenju, ne samo kao religijskome „skupu uvjerenja koji se temelji na postojanju ne-ljudskih ‘duhovnih bića’ ili drukčijih utjelovljenih principa”, nego i pan- te trans-religijski kao „priznanju duhovnosti u drugim bićima koja su slična ljudskim bićima”. Kao takvo, to bi uvjerenje bilo prisutno ne samo u najrasprostranjenijim svjetskim religijama, nego i u modernim društvima i kulturama kao „ideja o poštovanju svih i svakih stvorenja u prirodi i skladnom suživotu s njima” (Arima 2012).

Taj bi se idealni sklad u haikuu trebao odraziti na formalnoj razini, gdje se nužnim izborom dobnice potvrđuje teza o nužnoj povezanosti i istovjetnosti ljudskoga (lirskog) subjekta i prirodnoga (sezonskog) objekta. Dakako, Arimina teza počiva na tradicionalnom shvaćanju haikua koje među ostalim ignorira haikue s bezdobnicama (*muki haiku*), ali u srži se podudara s argumentacijom „duše haikua”: ova je lirski vrsta toliko popularna jer joj je tematika godišnjih doba univerzalna. K tome, takva poezija lako nalazi leksički materijal za dobnice čak i u urbanim sredinama putem animističkog učitavanja „duše” u predmete, pa tako Arima navodi primjere rituala kojima se izražava zahvalnost korisnim predmetima i koji se održavaju u određeno doba godine zbog čega recimo „igla” može postati dobnica za proljeće ili „zvono” za razdoblje nove godine, ako se rituali zahvale uobičajeno održavaju u to doba. To ujedno znači da dobnice podrazumijevaju mogućnost neometanog i slobodnog izražavanja svoje tematike u različitim kulturnim praksama, što nije nužno slučaj s drugim popularnim lirskim temama poput ljubavne, religiozne ili didaktične. Potonje više ovise o samim kulturnim praksama i onime što je u njima dopustivo i poželjno, dok promatranje prirode i svakodnevnoga odnosa prema njoj uglavnom ne podliježe tabuima. Konačno, haiku svojom

načelnom tematskom monolitnošću usmjerava i pomaže autore i čitatelje u stvaranju i recepciji, za razliku od velikoga dijela poezije koja je svojom hermetičnošću uglavnom suprotstavljena takvom formalnom i tematskom „pojednostavljanju”. Dobnica se tako može opisati ne samo kao duša, već i kao dobri duh haikua s obzirom da uvelike doprinosi njegovoj dostupnosti, pa stoga i popularnosti te vitalnosti.

III. Brojčano čitanje

Uputivši se podrobnije u književnu i kulturnu teoriju dobnice na ovako općenitoj razini, koja nastoji imati u vidu podjednako klasičnu japansku poetiku haikua i njegov suvremeni globalni status koji se od te poetike uvelike osamostalio, u skladu s naslovom preostaje nam analizirati jedan odvjetak svjetskoga haikua: hrvatsku haiku praksu. Ukupan korpus te poezije vrlo je recentan s obzirom da nastaje tek od 1960-ih godina naovamo, ali istodobno je i brojem pojedinih pjesama razmjerno velik uslijed spomenute pristupačnosti i kratkoće koje omogućuju da brzo i lako nastaju nove pjesme. Tome je internet pridodao i mogućnost lakoga objavljivanja, pa bi analiza korpusa svih postojećih haikua na hrvatskome jeziku bila gotovo nemoguć zadatak s obzirom na poteškoće u prikupljanju i čitanju sveukupnoga materijala, koji usto nastaje i objavljuje se u gotovo dnevnom ritmu. Srećom, tijekom posljednja tri desetljeća nastalo je čak pet antologija hrvatskoga haikua, redom: *Haiku iz rata: antologija* (1995.), *Antologija hrvatskoga haiku pjesništva* (1996.), *Otvoren put: antologija hrvatske haiku poezije* (1999.), *Nepokošeno nebo: antologija hrvatskog haiku pjesništva 1996-2007.* (2011.) te *Nepokošeno nebo 2: antologija hrvatskoga haiku pjesništva 2008-2018.* (2018.). Kako je vidljivo iz samih naslova, prva antologija ima zadanu ratnu tematiku prema kojoj je urednik izabrao pjesme pa se stoga neće uvrstiti u korpus za analizu jer je namjera da se dobnica analizira u neutralnijem okruženju općih antologija, što vrijedi za preostale četiri korištene antologije.

K tome, određen se broj tih (anti)ratnih pjesma ponavlja u kasnije izdanim antologijama pa su i one odnosno njihove (bez)dobnice ipak zastupljene. Naravno, ponavljanje u antologijama vrijedi i za druge pjesme pa je korpus „očišćen” od pjesama koje su se u njemu pojavljivale dva ili tri puta; uzgred, takvo je ponavljanje ujedno pouzdan način da se napravi kanon hrvatskoga haikua, odnosno popis pjesama koje su antologičari najčešće preuzimali u svoje zbirke i time im ovjeravali važnost. Odabir pjesama koje će se izbaciti nije uvijek bio jednostavan i samorazumljiv jer su se neke od njih pojavljivale u vrlo sličnim varijantama, primjerice:

- (1) pahulje padaju / u miris / toplog kruha
- (2) snježne pahulje / padaju u miris / topla kruha.

(3) snježne pahulje padaju / u miris / topla kruha.

S obzirom na skromnost leksičkoga materijala haiku pjesme, svaka promjena u zapisu tretirala se kao signal zasebne pjesme, čak i kada je mogući povod bio pravopisni odnosno lektorski zahvat u tekst. Za haiku je takva pažnja pogotovo bitna zbog usječnice, koja se u hrvatskome uobičajila bilježiti različitim interpunkcijskim znakovima, kao u slučaju:

(4) sjemenke suncokreta / padaju / u svoju sjenu.

ili

(5) sjemenke suncokreta / padaju / u svoju sjenu!

Točka i uskličnik na kraju ovih pjesama ne mijenjaju im samo ton nego i „jačinu” pripadajućega usjeka, pa su i pjesme s takvim interpunkcijskim varijantama uvrštene u korpus. Iznimke od toga pravila bile su samo ponavljanje crtice (–) i spojnice (-) te diskrepancija praznih mjesta; u takvim slučajevima pretpostavljeni su isključivo korektorski kriteriji za izmjene pa je od više inačica tako pisanih pjesama uvijek odabirana samo jedna. To u konačnici znači da se određene riječi u korpusu ponavljaju zato jer pripadaju leksički identičnim pjesmama, no radi se o zanemarivom broju.

Metoda analize ovoga korpusa temelji se upravo na brojanju, i to onoga što je u domaćoj stručnoj javnosti donekle zanemareno (haikua), a u zbiru svih haiku pjesama i zanemarivo – pojave pojedinih riječi. Takav se pristup, koji je u praksi omogućila pojava računala, a kao paradigma se uspostavlja unutar digitalne humanistike, može opisati na različite teorijski više ili manje pomodne i pogodne načine. Među njima je najrecentniji i za ovu svrhu najprikladniji brojčano čitanje (engl. „enumerative reading”), koje u svojoj knjizi sličnoga naziva (*Nabrajanja* odnosno *Enumerations*) metodološki demonstrira Andrew Piper. U navedenoj knjizi „brojčano čitanje” se ne pojavljuje kao termin, ali u sažetku članka o brojanju u književnosti koji je isti autor napisao nedugo nakon objavljivanja knjige definicija glasi ovako:

„Brojčano čitanje je pokušaj da se čitajući uzme u obzir kvantiteta. Ono uključuje široki raspon praksi koje se mogu kretati od uzimanja u obzir brojki unutar tekstova ili broja samih tekstova, pa do broja riječi ili entiteta koji napućuju tekst. (...) Potonji se pristup ponekad naziva udaljenim čitanjem, no taj naziv u praksi nema mnogo smisla. Brojčano čitanje bavi se promatranjem najsitnijih elemenata (sintagmi, slova, riječi, fonema, znakova, sintakse, brojeva, rečenica), kao i njihovom krajnje sinoptičkom zastupljenošću. Ono je dubinski kružno, ili čak eliptično.” (2020: 1, 2).

Kao i mnoge druge inovacije koje ulaze u tradicionalno, hermeneutički usmjereno proučavanje književnosti iz područja digitalne humanistike, i ova intervencija u vidu „brojčanoga čitanja” dijeli mnoge sličnosti s također formalističkim i strukturalistič-

kim pristupima, samo što podrazumijeva korištenje računala (i u određenim slučajevima „velikih podataka”) koja omogućavaju da se analitički posao obavi i predstavi daleko brže i jednostavnije, kako bi preostalo više prostora za sintezu. Definicija brojčanoga čitanja ujedno zahvaća široko, u rasponu od u biti tematološkog pristupa „brojki unutar tekstova” do Morettijeva udaljenoga čitanja, čiji naziv Piper s pravom kritizira. Ipak, „brojčano” i „udaljeno” čitanje dijele interes za proučavanje manjih dijelova teksta „od riječi do surečenica do čitavih rečenica”, za razliku od tradicionalnije analize kojoj je glavna jedinica proučavanja odlomak teksta, što se načelno odnosi na prozu (paragraf), ali može se primijeniti i na poetske i dramske tekstove (usp. Allison et al. 2013: 3). Na taj način brojčano čitanje uključuje i dimenziju (računalne) stilometrije, kojom se u hrvatskom kontekstu pionirski bavi Neven Jovanović koji pritom citira podjelu D. L. Clayman prema kojoj se stilometrijske analize uglavnom bave prikupljanjem podataka kako bi se koristili za buduća istraživanja ili da bi se provjerila neka hipoteza, a posebna podvrsta potonje analize „usmjerena je na elemente koje bismo mogli nazvati tekstualnima i književnima – elementi s razina viših od jezičnog izražavanja unutar rečenica” (Clayman prema Jovanović 2011: 59; vidi i str. 31-36 za opis sličnih vrsta analize). Iako je ta podjela usmjerena na korpus klasične filologije, jasno je da nije na njega ograničena, pa se stoga i parafrazom Clayman može opisati zadatak koji slijedi: hipoteza je da se u hrvatskim antologijskim haikuima pojavljuju specifične dobnice, a analiza će ih pokušati identificirati i opisati brojčanim iščitavanjem korpusa.

Haiku je uslijed svoje formalne preciznosti i pravilnosti – silabički stih od 17 slova (5-7-5) s usječnicom i dobnicom – posljednjih godina relativno često korišten u različitim varijantama brojčanog čitanja u Japanu i izvan njega, pogotovo u slučajevima „sučitanja” s računalom u kojima ljudi samo pomažu pripremiti tekstove i parametre analize, a računalni modeli poput neuronskih mreža analiziraju, pa i estetski procjenjuju tekstove (usp. Kikuchi et al. 2016). Metoda analize u ovome radu polazi od čestoće ključnih riječi – dobnica i onih koje su s njima povezane – ali interpretacija tih podataka i pjesama u kojima se nalaze ostaje isključivo u domeni autora rada. Time se nastoji ograničiti doseg vjerojatno najvažnijega prigovora koji je zasad upućen različitim oblicima računalne analize u proučavanju književnih tekstova, a koji s pravom udara na redukcionizam takvih pristupa:

„Računalna književna kritika sklona je pogrešnim i pretjeranim tvrdnjama ili pogrešnim tumačenjima statističkih rezultata s obzirom da se često stavlja u poziciju da nešto tvrdi isključivo na temelju čestoće riječi, a ne uzimajući u obzir kakvi su njihovi smještaj, sintaksa, kontekst i značenje. Od čestoće riječi i mjerenja njihovih promjena kroz vrijeme ili u različitim djelima traži se da obave golemu količinu posla, a pritom predstavljaju stubokom različite stvari” (Da 2019: 611).

Ovaj se prigovor može poopćiti i na razinu većine empirijskih pristupa književnosti koji se u biti i u praksi ne bave određenim, dobro definiranim tekstovima u kojima je odlomak važno orijentacijsko načelo, već izabranim dijelovima ili nakupinama teksto-va koji se nazivaju tekstoidi.

Ipak, u slučaju i korpusu koji se ovdje razmatraju, takav pristup i metodologija čine se opravdanim iz razloga što pojedine haiku pjesme ionako funkcioniraju gotovo kao računalni kod, s pojedinim dijelovima (retcima) koji se spremno mogu preuzeti iz jedne pjesme u drugu. Drugim riječima, svaka haiku pjesma u svoj horizont očekivanja uključuje visoku razinu intertekstualnosti (iako može biti sporno varira li uopće ta razina među različitim književnim tekstovima), što znači da „smještaj, sintaksa, kontekst i značenje” riječi gube na važnosti unutar veće cjeline ili korpusa haikua. Ovaj princip vrijedi pogotovo u slučaju dobnice, kao i još jednoga, njoj sličnoga, književnog postupka: „U klasičnoj japanskoj poeziji, svaki poetski toponim (*utamakura* ili *meisho*) ili dobnica (*kigo*) posjeduje svoju utvrđenu bit (*hon'i*) koja određuje ne samo koji okoliš treba prikazati, nego i kako to učiniti” (Qiu 2006: 62). Transtekstualnu povezanost poetskoga toponima te dobnice još je više naglasio Shirane:

„Poznata mjesta (*meisho*) u japanskoj poeziji imaju funkciju sličnu dobnici. Svako poznato mjesto u japanskoj poeziji sadrži jezgru pjesničkih asocijacija o kojima je pjesnik bio obavezan pisati. Tatsutagawa (rijeka Tatsuta) je, primjerice, podrazumijevala *momiji*, odnosno svijetlo jesensko lišće. Pjesnici poput Saigyōa i Bashōa putovali su na poznata pjesnička mjesta (...) kako bi sudjelovali u tom komunalnom iskustvu, da bi ih nadahnula pjesnička mjesta koja su bila vrelo za velike pjesme iz prošlosti. Ta su poznata pjesnička mjesta nudila priliku komunikacije s ranijim pjesnicima onkraj vremena. Poput dobnica, poznata su mjesta funkcionirala kao ušće u komunalno pjesničko tijelo” (Shirane 2015).

U ovakvoj se usporedbi još jednom iz nešto drugačije perspektive vidi osnovna funkcija dobnice: ako navođenje poznatoga mjesta smješta pjesmu u određeni prostor, onda je slično tome navođenje dobnice poglavito smješta u određeno vrijeme, a zatim i lokalitet. Time se potencira i uloga dobnice da odgovori na pitanje „kada” se haiku događa, budući da prema nekim interpretacijama svaki haiku mora odgovoriti na tri osnovna pitanja: „kada”, „gdje” i „što” se u njemu prikazuje. No, još važnije, ovime se pokazuje zašto su haikui pogodni za pretvaranje u tekstoide: iako nastaje i zapisuje se u prilično rigidnim okvirima, riječ je o književnoj formi koja unaprijed računa na izmjenjivost svojih elemenata putem asocijacija koje su u srži učestalih postupaka poput korištenja poznatih mjesta i dobnica.

Pritom valja uzeti u obzir i kratkoću haikua koja često ne dopušta preciznije pozicioniranje određene riječi, pogotovo u slučajevima kada jedan od tri dijela stiha (5-7-5)

zauzima samo jedna riječ, koja onda automatski preuzima sve moguće pozicije (početak, kraj, sredina, dijagonala) na tom dijelu ili retku. Naravno, sve što je Da navela u svojoj kritici i dalje je itekako potrebno uzeti u obzir na razini interpretacije i pomnoga čitanja svakoga pojedinoga teksta, ali imajući na umu da se svaki pojedini haiku korištenjem dobnice ili poznatoga mjesta (a u manjoj mjeri i ostalim karakterističnim književnim postupcima) automatski smješta u korpus ili tijelo komunalne i time slabije diferencirane poezije. Kako u nastavku navedenoga citata dodaje Shirane:

„Poanta je da dobnica, kao i naziv poznatoga mjesta u japanskoj poeziji, usidruje pjesmu ne samo u nekome aspektu prirode, nego i u vertikalnoj osi, u većem komunalnom tijelu pjesničkih i kulturnih asocijacija. Dobnica omogućuje nečemu što je maleno da zadobije vlastiti život. Dobnica, kao i poznata imena mjesta, također povezuju jednu pjesmu s drugim pjesmama. Ustvari, svaki haiku je u konačnici dio jedne gigantske pjesme o godišnjim dobima” (2015).

Ili, jednako metaforički ali malo detaljnije sročeno u ranijem članku istoga autora: „svaki je *hokku* preko dobnice ustvari dio većega, složenog teksta, gigantskoga sezonskog kotača pjesničkih asocijacija koje su postojale u kolektivnome pamćenju pjesnika i njegove ili njezine publike” (2006: 118).

Držeći se linije nasljeđivanja važnih elemenata haikua iz klasične poezije, Shirane u svojoj knjizi utvrđuje učestalost „Velike petorke” dobnica u sedamnaestom stoljeću: cvijeće (*hana*), mala kukavica (*hototogisu*), mjesec (*tsuki*), svijetlo jesensko lišće (*momiji*) i snijeg (*yuki*). Napominje kako se tih pet dobnica može shvatiti kao vrh „piramide” po važnosti i popularnosti u haikuima koji su zacrtali smjer kasnijem razvoju, pri čemu su riječi izravno preuzete iz reнге bile na nižim razinama, što upućuje da je inovativnost ipak bila na cijeni. Dapače, haikai toga doba doveo je do „eksplozije” dobnica, iako se broj sezonskih tema (*kidai*) nije značajnije povećavao; na tragu brojčanoga čitanja, evo i brojki: raspon dobnica u poetskim kalendarima kretao se od 500 do 2000, a u jednome se bilježi njih 950 za haikai, 550 za rengu, dok ukupni broj tema na koje se one odnose iznosi 166 (vidi Shirane 1998: 194-196). O sastavu i broju Shiraneove „Velike petorke” može se sporiti, ali jasno je da korpus japanskoga klasičnoga haikua ima svoju strukturu i logiku koju je potrebno shvatiti kao nasljeđe pjesničke tradicije, a ujedno se može analizirati i s obzirom na čestoću određenih ključnih riječi.

IV. Uvod u analizu korpusa

Jednakim se principom možemo voditi i u analizi dobnica u hrvatskome haikuu: one postoje poglavito kao nasljeđe japanske i hrvatske pjesničke tradicije, a o njima možemo više saznati brojčanim čitanjem antologijskoga korpusa. On sadrži ukupno

7450 pjesama, koje su iz navedene četiri zbirke izabrane prema opisanim kriterijima, što znači da se određen dio njih ponavlja u gotovo identičnom obliku, ali kao i ponavljanje određenih riječi to također ne utječe značajnije na brojke koje će se u nastavku navoditi. Spomenutim kriterijima treba dodati i pretvaranje svih velikih slova u male, pa tako „Sunce” i „sunce” postaju identične riječi. Same riječi nije lako jednoznačno definirati u računalnoj analizi (usp. Rockwell i Sinclair 2016: 13-14), no za potrebe ove analize koristit će se kategorizacija i podaci dobiveni iz programskoga sučelja *Sketch Engine* (u nastavku *SE*), koja se rašireno koristi za analizu jezičnih korpusa. Prema *SE*, ovdje korišteni antologijski korpus sadrži 56 742 riječi, odnosno 15 736 riječi ako se svaka broji samo jedanput, bez obzira koliko se puta pojavljuje u korpusu. Slijedeći *Hrvatski mrežni rječnik* prvu brojku možemo nazvati brojem pojavnica, a drugu brojem različenica; ukoliko se pribroje i interpunkcijski znakovi, ukupni broj pojavnica je 63 943. Nadalje, u terminologiji *SE* pretraživanje svih gramatičkih oblika neke riječi (npr. „sunce” u svim padežima i oba broja) obavlja se pod atributom leme, što može biti zbunjujuće jer prema *Mrežniku* taj termin označava i „kanonski oblik riječi (u morfologiji i leksikografiji)” i „kanonski oblik pojavnice (u korpusnome jezikoslovlju)”. Kako bi se izbjegle moguće terminološke dileme stoga će se u nastavku ovoga teksta koristiti samo izraz „riječ”, koji u slučaju da nije drugačije napomenuto označava sve oblike jedne riječi koji su se pojavili u korpusu, ne ulazeći u to kako ih je *SE* kategorizirao (primjerice, „sunašće” se tretira i broji kao različita riječ od „sunce”). Tako određenih „riječi” (lema) u korpusu je 9 210, od čega se preko polovice pojavljuje samo jedanput (4 963 riječi), a zamjetan dio dvaput (1 392) ili triput (641).

Prema tome, najčešća riječ koja se ujedno može protumačiti kao dobnica u hrvatskome korpusu je „sunce”, koje se u svim oblicima pojavljuje ukupno 399 puta. To je sedma najčešća riječ u čitavom korpusu (ako ne brojimo interpunkcijske znakove), što je mnogo viša frekvencija od općih korpusa hrvatskoga jezika s kojima se eventualno može usporediti ovaj antologijski korpus (korpus hrvatske poezije nije bio dostupan). U korpusu prikupljenome s hrvatskih internetskih stranica i analiziranom na *SE* (hrWaC), „sunce” se pojavljuje tek na 973. mjestu, a i prema dostupnim podacima u dva slična korpusa (HJK i HNK), bez obzira promatra li se prema pojavnicama ili ne, nije niti blizu deset, pa niti stotinu najčešćih riječi. U hrvatskom jeziku najčešće su riječi prijedlozi, pomoćni glagoli i zamjenice, a punoznačnice se pojavljuju rjeđe i uvelike ovisе o korpusu koji se analizira (usp. Pandžić i Stojanov 2015). Za analizirani korpus haikua vrijedi prvi dio te tvrdnje (najčešćih šest riječi: „u”, „na”, „sebe”, „i”, „biti”, „sa”), ali ne i drugi jer odmah nakon „sunca” po čistoći slijede „vjetar” (8. najčešća riječ; 303 pojavnice) i „nebo” (9.; 300), a malo zatim i „noć” (11.; 270), „more” (14.; 250), „kiša” (16.; 245) „snijeg” (18.; 236) i „mjesec” (19.; 234), ako se proizvoljno, ali indikativno,

ograničimo na dvadeset najčešćih riječi. Osim što su punoznačnice, svih osam riječi označava neki prirodni fenomen, u smislu da oni postoje neovisno od ljudske civilizacije u tradicionalnom zapadnjačkom, „dualističkom” shvaćanju, koje se u tom pogledu donekle razlikuje od istočnjačkoga (vidi Barnhill 2010: 7-9). S eventualnom iznimkom „mora”, sve se te riječi ujedno spremno mogu odnositi na neki sezonski definiran fenomen, u smislu da uz određenu atribuciju upućuju na jedno doba godine. Prema tome, sve se one i bez analize konteksta mogu shvatiti u najmanju ruku kao sezonske teme, pa i kao dobnice bez dodatne atribucije u određenim pojavama riječi „sunce” (ljetno), „kiša” (jesen), „snijeg” (zima) ili „mjesec” (jesen). Iako se svaki od ova četiri fenomena može očitovati u bilo kojem godišnjem dobu (čak i snijeg ljeti, pogotovo prema lunarnome kalendaru), prema japanskom se poetskom nasljeđu vezuje uz određeno godišnje doba navedeno u zagradama, što naravno nije obvezujuć podatak za hrvatsku ili bilo koju drugu strukturu raspodjela dobnica.

Osim što upućuje na interes za sezonsko, čestoća navedenih riječi također potvrđuje konkretnost hrvatske haiku poezije, što je jedan od očekivanih elemenata koji određuju stilsku „genetsku sekvencu” ili „otisak prsta” haikua (vidi Allison et al. 2013: 9 i Jovanović 2011: 34-35). U skladu s time je i čestoća interpunkcije ako je na trenutak uključimo u analizu: u prvih deset „riječi” uvjerljivo je najčešća točka (4 598 pojavnica, ne brojeći trotočke), a zatim zarez (7.; 606), crtica (8.; 580) i spojnica (10.; 425). U tri spomenuta opća korpusa točka i zarez uvijek se nalaze na jednom od prva tri mjesta po čestoći, a niska pozicija zarez u ovom se korpusu lako može objasniti poetičkim imperativom izravnosti haikua s jedne strane te manjkom prostora za nizanje ili dodavanje riječi s druge strane. K tomu, ako se uzme u obzir da crtica i spojnica u većini slučajeva obavljaju istu funkciju usječnice pa se ta dva znaka zajedno mogu računati kao jedan, zarez bi bio tek treći najčešće korišten interpunkcijski znak, što je opet sasvim u skladu s očekivanjima od haikua.

Ako se iz prvih dvadeset riječi na koje se ovdje možemo usredotočiti opet isključivo interpunkcijski znakovi, manje su očekivane tri česte riječi: „star” (13.; 251), „ja” (17.; 239) i „moj” (20.; 213). Specifično upućivanje na starost riječju koja je ujedno i najčešći pridjev u korpusu preliminarno se može dovesti u vezu s poetikom *sabi* (homofon glagola „hrđati”), odnosno promatračevim iznalaženjem estetske dimenzije u predmetima, bićima i pojavama koji protokom vremena stare i propadaju, što je svojstveno svim živim bićima u (više)godišnjem ciklusu. U svjetlu tradicionalne poetika haikua, u koju se sve ostale do sada spomenute riječi lako uklapaju, nešto više iznenađuju „ja” i „moj”, dvije najčešće zamjenice koji se također mogu zbrojiti budući da podjednako upućuju na isti subjekt. Izbjegavanje vlastite osobnosti jedan je od elemenata kojim se

haikai odnosno haiku razlikuje od wake, a o njemu u više navrata piše i Devidé, čiji se savjeti o pisanju haikua i danas šire različitim internetskim izvorima. Iako se ni japanski haiku ne može svesti na formulu „poništi sebstvo i piši o prirodi”, čak i ako se ograničimo samo na sedamnaesto stoljeće kao normativno, ipak je činjenica da hrvatski antološki haiku ne bježi od isticanja jastva promatrača/autora. S druge strane, u ukupnom broju pjesama taj je udio sasvim malen (oko 6% pjesama), čime se te pjesme istodobno uspostavljaju kao različite prema japanskoj waki, ali i prema dominantni hrvatske lirike europskih korijena koja praktički ovisi o izražavanju unutarnjega života nekoga subjekta (pre)poznatoga kao lirsko ja.

Navedene se najčešće riječi na ovakvoj udaljenoj razini brojčanog čitanja ne mogu pobliže odrediti kao dobnice ili teme jer to ovisi o konkretnim pjesmama, pa umjesto toga možemo uzeti u obzir riječi koje su zasigurno dobnice. Najočitijim i najsigurnijim izborom nadaju se riječi za godišnja doba, koje se u korpusu nalaze ovim poretkom: proljeće (207), jesen (204), ljeto (204), zima (148). U zagradama se nalazi ukupan zbroj svih riječi koje se nedvojbeno odnose na dotično godišnje doba, recimo „jesen”, „jesenji” i „jesenski” ili „ljeto”, „ljetni”, „ljetno” i „ljeto” prema razdiobi u *SE*. Prema tome, sva su godišnja doba podjednako zastupljena s iznimkom zime, koja se izravno spominje otprilike za četvrtinu rjeđe od ostalih, dok sveukupni zbroj znači da se neko godišnje doba izravno spominje u svakoj desetoj pjesmi. Logikom povezivanja od dobnice preko sezonske teme i osjećaja, svaka od tih pjesama nedvojbeno smješta svoju glavnu tematiku u kontekst određenoga godišnjeg doba, ne ostavljajući nikakav prostor konotaciji. Haiku je svakako skloniji denotaciji, a ovim putem može se lako odrediti onih deset posto pjesama koja takvo poetičko načelo provodi na najdosljedniji i najdoslovniji način.

Među dobro definirane dobnice na sljedećoj razini možemo uvrstiti riječi koje označavaju mjesece (npr. „prosinac”, „prosinčački” i „decembar” za XII. mjesec), a koje se pojavljuju u gotovo pravilnom rasponu: VII. mjesec (11 pojavnica) – V. (10) – VI. i X. (9) – IV. (7) – III. i IX. (6) – XI. i XII. (5) – I. (4) – X. (3) – II. i VIII. (2). Ove su riječi za nijansu konotativnije jer se pojedini prijelazni mjeseci mogu odnositi na različita godišnja doba, ali i u ovako malom izboru vidljivo je da se mjeseci svih godišnjih doba pojavljuju podjednako često (oko 20 puta) osim zimskih mjeseci (I., II. i XII., a eventualno i XI.). Oni se opet spominju za otprilike četvrtinu rjeđe od ostalih, čime se potvrđuje maloprijašnja konstatacija da je zimski ugođaj slabije zastupljen među hrvatskim haikudinima, dok je interes za ostala godišnja doba postojan. Kako je već spomenuto, u japanskoj se tradiciji svako od njih načelno još dijeli na tri vremenska odsječka početka, sredine i kraja, o čemu također možemo pronaći doslovne naznake

pretraživanjem bigrama odnosno dvije riječi koje se u korpusu učestalo pojavljuju zajedno, primjerice: „rano proljeće” (8 puta), „dolazak proljeća” (2); „odlazi ljeto” (3), „bablje ljeto” (2); „kasna/u jesen” (8 puta), „duboka jesen” (2); „dolazi zima” (2). I ova nekolicina primjera pokazuje „zapostavljenost” zime ako se njezin udio u dobnicama mjeri samo preko riječi koje je izravno opisuju, pogotovo zato što se i dva primjera s kraja ustvari odnose na kasnu jesen.

Uvid u bigrame može biti od pomoći i za prepoznavanje drugih elemenata koji se ponavljaju, u ovom slučaju češćih dobnica te motiva. Najčešći bigram u čitavome korpusu glasi „u cvatu” (38 pojava), za njim slijedi „se u” (37) te „u snijegu” (31), a u prvih pedeset nalaze se još „ljetna noć” (18), „prvi snijeg” (17) te „nova godina” i „zimski noć” (oba s 13 pojava). Prema tome, najčešći bigram ujedno djeluje kao dio dobnice proljeća, što je ujedno i dobar primjer u kojem dobnica nije jedna riječ. S obzirom da se bigram sastoji od tri sloga, u ostatku dobnice su uglavnom dvosložnice ili četverosložnice jer time zajedno tvore redak od pet ili sedam slogova. Najčešće tako cvate „trešnja” (17 puta), po dva puta „šljiva”, „višnja” i „voćka”, a od četverosložnica po jedanput cvatu „magnolija” i „orhideja”. Slično funkcionira i bigram koji je ujedno dobnica „u snijegu”, uz koji se najviše pojavljuju „trag” (6 puta) i „stopa” (4 puta). Preostala četiri popularna bigrama su također dobnice te su, zajedno s trešnjom u cvatu, u tom svojstvu izravno transplantirani iz japanske lirike u hrvatski haiku. Iako je riječ u malenom broju dobnica (manje od 150) u cjelokupnom antologijskom korpusu, prema raspodjeli bigrama vidljivo je da su takve „japanske” dobnice itekako prisutne u hrvatskom haikuu. Takav se ukupan dojam lako stječe i nakon pomnoga čitanja svih sedam i pol tisuća pjesama: kada se neka dobnica pojavljuje, ona je relativno općenita te u bliskoj intertekstualnoj vezi s japanskim haikuima. Dojam je pogotovo opravdan ako se uvrsti i sintagma „puni mjesec”, koja se uključno s još dva oblika („pun mjesec” i „punog mjeseca”) pojavljuje u korpusu ukupno 37 puta (dvaput u istoj pjesmi s različitom usječnicom), dok je sljedeći najčešći „mladi” mjesec sa šest pojava. Kada se mjesec u pjesmi pojavljuje bez dodatne kvalifikacije, u japanskoj lirici (kao što je vidljivo iz ranijih primjera Sōgija i Kensajia) podrazumijeva se puni mjesec i običaj njegova promatranja, a hrvatski su haidini, čini se, željeli dodatno naglasiti tu poveznicu budući da u hrvatskoj lirskoj i kulturnoj tradiciji takva asocijacija ne postoji, već se eventualno može govoriti o romantičarskim ili religijskim asocijacijama.

V. Kategorije i zaključak

Kako pokazuje uvid u najčešće rabljene riječi i bigrame u hrvatskome haikuu, kontekstualizacija tipične pjesme u neku prirodnu lokaciju uobičajen je postupak, a sama

lokacija je relativno općenito određena te su rijetki konkretniji primjeri poput „babljeg ljeta” ili „kasne jeseni”. Do istoga se zaključka može doći i ako analiziramo najčešće korištene riječi prema vrsti: iako su najčešće pojedinačne riječi prijedlozi i pomoćni glagoli, korpusom dominiraju imenice, a uz njih ćemo se osvrnuti i na druge dvije najčešće punoznačnice, pridjeve i glagole. Dominacija imenica vrlo je izražena s otprilike 47% ukupnih riječi, dok je pridjeva koji ih prate 15%, a glagola 14%. Usporedbe radi, korpus tekstova s hrvatskoga interneta (hrWaC 2.2) koji je također dostupan u *SE* sadrži oko 31% imenica, 19% glagola i 11% pridjeva, što ukazuje da pojavljivanje imenica u najvećem broju nije iznimka, ali udio od gotovo polovice korpusa jest. Također, u usporedbi ta dva korpusa vidi se i nizak udio zamjenica koji je već ranije spomenut: u korpusu haikua zamjenica je oko 4% u odnosu na ostale vrste riječi, dok je u internetskom korpusu zamjenica oko 10%; formalističkim rječnikom, literarnost haikua jednim se dijelom uspostavlja i više nego dvostruko rjeđom uporabom zamjenica.

Brojčano čitanje na razini prebrojavanja dovršit ćemo koreliranjem čestih riječi prema vrsti s temama iz poetskih kalendara. Najčešćih je osam imenica, od „sunca” do „mjeseca”, već navedeno, a i ostale koje slijede uglavnom označavaju slične fenomene, poput „oblak” (10. najčešća imenica; 196 pojavnica), „jutro” (11.; 195), „zvijezda” (15.; 148) i tome slično. To znači da su od spomenutih sedam tema japanskih poetskih kalendara među najčešćim imenicama najviše zastupljeni „vrijeme i godišnja doba” te „nebeske pojave”. Potonji termin mogao bi se prevesti i kao „prirodne pojave”, što nazgled čini i Devidé u uvodnome citatu, no japanska riječ eksplicitno se odnosi na „nebesa” (天) te na taj način uspostavlja kontrast sa sljedećom kategorijom zemaljskih (地) lokaliteta. Dobar primjer za uspostavu te distinkcije je „more”, koje je vrlo česta riječ u korpusu, a može se tumačiti i kao prirodni fenomen i kao lokalitet. No, ako prihvatimo razliku da se prva kategorija odnosi na ono što je iz ljudske perspektive „gore”, a potonja na ono što je „dolje”, onda se more ubraja u lokalitete. U svakom slučaju, prve dvije kategorije najprisutnije su na vrhu popisa najfrekventnijih imenica, pri čemu ipak prednjače „nebeske pojave” koje, primjerice, u prvih deset zauzimaju čak sedam mjesta: „sunce” (1. najčešća imenica; 399 pojavnica), „vjetar” (2.; 303), „nebo” (3.; 300), „kiša” (5.; 245), „snijeg” (7.; 236), „mjesec” (8.; 234) i „oblak” (10.; 196). Relativno se često pojavljuju i „zvijezda” (15.; 148) te „magla” (32.; 104), a zatim u toj kategoriji najčešćih stotinu imenica slijede još „mjesečina” (53.; 75), „pahulja” (56.; 72), „bura” (64.; 63), „oluja” (70.; 59) i „zrak” (89.; 48), dakle ukupno četrnaest imenica.

Kategorija „vrijeme i godišnja doba” odnosi se na četvrtu i jedanaestu najčešću imenicu, a nakon toga im broj u korpusu također prilično opada: „noć” (4.; 270), „jutro” (11.; 195), „dan” (22.; 134), „zora” (87.; 49), „godina” (91.; 48), „večer” (97.; 47). Kako

bi se izbjeglo nepotrebno ponavljanje brojki i argumentacije u ovome dijelu teksta (kojega to u izostanku vizualizacije ionako čini više ubrojivim, ali manje čitljivim), izostavljeni su podaci za godišnja doba, koja se dakako pojavljuju u prvih stotinu imenica (na 31., 43., 60. i 86. mjestu, sa zimom na kraju). Što se tiče životinja, ako se ograničimo na stotinu najfrekventnijih imenica prebrojavanje donosi ovakav poredak: „pas” (12.; 157), „leptir” (17.; 144), „ptica” (30.; 115), „galeb” (36.; 96), „vrabac” (45.; 85), „žaba” (78.; 55) i „muha” (93.; 47). Ukupno sedam životinja, a i za biljke dobivamo gotovu istu brojku (osam) ako uvrstimo i njihove pojedine dijelove: „grana” (19.; 139), „trava” (21.; 136), „cvijet” (24.; 123), „trešnja” (26.; 122), „list” (28.; 120), „stablo” (41.; 90), „krošnja” (46.; 81), „latica” (47.; 81) i „breza” (79.; 54). Dakako, svaka od riječi koje se ovdje navode može se koristiti i koristi se i u metaforičkom ili prenesenom značenju (npr. „list papira”), ali s obzirom na denotativnost haikua uglavnom je riječ o doslovnom značenju.

Imenice „stablo” ili „trava” mogle bi se eventualno uvrstiti i u sljedeću kategoriju zemaljskih lokaliteta, ali u većini pjesama ipak bi prvenstvo za te riječi trebalo dati kategoriji biljaka, dok se sa većom sigurnošću u lokalitete među najčešćih stotinu imenica mogu uvrstiti, redom: „more” (6.; 240), „rijeka” (23.; 125), „polje” (39.; 92), „livada” (40.; 91), „jezero” (44.; 85), „šuma” (49.; 81), „zemlja” (55.; 72), „potok” (61.; 66), „obala” (72.; 59), „vrt” (73.; 58) i „gnijezdo” (84.; 50). S jedanaest riječi ovo je ujedno i druga najzastupljenija kategorija među imenicama, što još jednom pokazuje koliko je haiku „lokativan”, odnosno u kojoj mjeri upućuje na prostorni kontekst. Doduše, nju bi brojem imenica lako mogla nadmašiti kategorija (ljudske) svakodnevice, koja se može vrlo široko definirati. No, djelomice po uzoru na ranije razmotren Gilbertov kalendar koji uvodi zasebne kategorije ljudskoga bića i kulture, ovaj popis kategorija svakodnevice ograničit će se samo na imenice koje direktno označavaju ljudska bića, njihove dijelove te predmete kojima se ona svakodnevno služe, poput: „dijete” (13.; 155), „oko” (16.; 147), „prozor” (25.; 123), „ruka” (27.; 121), „kuća” (29.; 119), „starac” (48.; 81), „lice” (51.; 77) i „noga” (52.; 76). Posljednja i ujedno brojem imenica najmanja kategorija odnosi se na svečanosti, koje su sasvim sporadično zastupljene pa se tako recimo „Božić” i „Uskrs” kao imenice pojavljuju samo po jedanput (jednom i „Božić”, na kajkavskome). Ipak, ako poučeni iskustvom čestoga bigrama „nove godine” na ovome mjestu umjesto imenica opet uvrstimo sve vrste riječi, dolazimo do nešto većeg broja svečanosti među kojima prednjače Božić (28 pojavnica), Nova godina (k onih 13 bigrama treba dodati još 6 pridjeva, dakle ukupno 19 pojavnica) i Uskrs (4 pojavnice).

Spomenuta kružna ili eliptična logika brojčanoga čitanja ovdje nalaže da se na interpretaciju ovako iznesenih brojki uputimo zaokružujući i elidirajući za književnost

središnji i glavni postupak (pomnoga) čitanja teksta. Time se izbjegava tradicionalni hermeneutički krug i kruženje od teksta do interpretacije, koje bi u ovom slučaju bilo moguće otpočeti tek na razini pojedinoga haikua, koji se u ovome tekstu niti ne navode osim kao ilustracija određenih principa. Stoga brojčano čitanje preostaje principijelno privesti kraju osvrtom na netom iznesene brojke i kategorije, ostavljajući po strani pitanje koliko je takva metoda uspjela, prikladna ili potrebna u kontekstu bavljenja haikuom, književnošću, pa i humanistikom općenito, tek uz navođenje uvjerenja da za sve navedeno ovakav tip činjeničnog argumentiranja može biti itekako koristan jer omogućuje generalizaciju na čvrstim osnovama. Ako stoga pođemo od činjenice da kategorija „nebeskih pojava” sadrži najčešće ključne riječi hrvatskoga haikua, iz toga slijedi da od njih može nastati i velik broj dobnica (npr. „proljetno sunce” u sedam pjesama), što dakako ovisi o pojedinim pjesmama. No, iz te opservacije u ovoj i drugim kategorijama potencijalno proizlazi i to da na temelju samih tih riječi (imenica) možemo ponešto zaključiti o logici čitavoga korpusa i korištenju dobnica u njemu.

Čestoća glagola i imenica neće se posebno analizirati, a glavni je razlog taj što njihova raspodjela ionako uvelike smisljeno korelira s dominirajućim imenicama. Tako se među prvih deset najčešćih glagola, nakon sveprisutnoga (pomoćnog) glagola „biti” (1. najčešći glagol; 693 pojavnice), pojavljuju „padati” (3.; 66) i „pasti” (6.; 52), koji se uglavnom odnose na oborine, te „letjeti” (8.; 46) koji se također uglavnom odnosi na nebeske pojave. Svi ovi elementi upućuju na to da hrvatskim haikuom dominira „žablja” perspektiva, ili preciznije: u korpusu se čestoćom izdvajaju ključne riječi i dobnice koje promatrač sagledava iz donjega rakursa i time se uspostavlja distinktivan i doslovan „pogled na svijet” haikua – odozdo. Pogotovo su istaknuta nebeska tijela (sunce, mjesec, zvijezde), što pojašnjava i upotrebu još dvije česte imenice (u prvih dvadeset), koje nije lako uvrstiti niti u jednu od kategorija poetskih kalendara: „sjena” (9.; 206) i „tišina” (20.; 138). Obje se imenice također često pojavljuju u japanskim haikuima, što djelomice sigurno znači da su izravno prenesene kao motivi u hrvatski haiku, ali ujedno i proizlaze iz svjetla navedenih nebeskih tijela („sjena” te asocijaju na uvjete („tišina”) u kojima se ta tijela nalaze.

U ovakvoj je raspodjeli imenica ujedno lako uočiti i danak istočnoazijskom svjetonazoru o supostojanju i suprotstavljanju različitih prirodnih elemenata. Radi se, konkretno, o taoističkom shvaćanju preobrazbe i ekstrema, koje uostalom utječe i na čitav koncept dobnice. Taoistička se dimenzija dobnica ovdje neće razmatrati, nego će se tek iskoristiti da uputi na jezični i književni korelativ *yina* (mjesec) i *yang* (sunce), a to su antonimi odnosno suprotstavljeni motivi. Ta oprečnost iz očista hrvatske kulture nije toliko očita u kategoriji nebeskih tijela, gdje bi se eventualno mogla uspostaviti na

razini sunce – sjena, ali praktički određuje kategoriju „vrijeme i godišnja doba”, koja se s obzirom na najčeće imenice može svesti na opreku „noć”/„večer” – „jutro”/„dan”/„zora”. Dotična je oprečnost pogotovo vidljiva među pridjevima, među kojima se već u prvih trideset najčešćih nalaze parovi „star” (1.; 234) – „nov” (12.; 79) / „mlad” (16.; 67), „bijel” (2.; 180) – „crn” (7.; 115), „ljetni” (3.; 128) – „zimski” (9.; 95), „pun” (4.; 127) – „prazan” (13.; 77), „mali” (8.; 99) / „malen” (49.; 26) – „velik” (15.; 71), „suh” (10.; 92) – „mokar” (25.; 51), te „topao” (23.; 53) – „hladan” (29.; 45). Dakle, velik dio najfrekventnijega punoznačnog materijala ovoga korpusa pojavljuje se kao niz suprotnosti, što znači da u poetici haikua postoji aktivna komponenta iznalaženja oprečnoga u uočenome, koja je posredno oblikovana taoizmom.

Snažan utjecaj japanske poetike, kao i donekle utjecaj taoizma – u smislu važnosti i najmanjih dijelova prema cjelini – može se prepoznati i u izboru najčešćih životinja te (dijelova) biljaka: osim dvije djelomične iznimke, sva se ta živa bića vrlo često pojavljuju kao ključne riječi i/ili dobnice i u japanskim haikuima. Donekle od toga treba izuzeti „galeba” i „brezu”, koji se pojavljuju u tom svojstvu i u japanskome haikuu, ali sigurno ne u prvih pet najčešćih imenica kao što je slučaj u hrvatskom korpusu (ako računamo „trešnju” i „brezu” kao jedine dvije konkretne biljke od svih nabrojanih). Pri tome, izbor životinja svjedoči i koliko je važna perspektiva nebesa jer od sedam najčešćih životinja samo dvije nisu leteće, a te su dvije u hrvatskoj kulturi sveprisutan pas te žaba koju je Bashōov slavni haiku učinio nekom vrstom simbola čitave književne vrste, a koja ujedno demonstrira i najčešću perspektivu koju zauzimaju hrvatski haidini. Da je važnost kulturnoga utjecaja manja od poetičkoga osim „psa” donekle pokazuje i „mačka”, koja se spominje malo češće od žaba i muha ako se zbroje muški i ženski rod imenice (oba s 29 pojavnica) koju je *SE* rasplutio. Izbor biljaka, pak, upućuje na još jedno svojstvo većine izdvojenih riječi korpusa, a to je spremnost na apstrakciju i sagledavanje ukupnosti, ali i partikularnosti promatranoga, odnosno njihovo lociranje u prostor, čemu uostalom služi i sama dobnica.

Kulturne i poetičke silnice presijecaju se i u izboru lokaliteta, gdje dominira more koje doduše ima važniju ulogu u japanskom imaginariju nego u hrvatskom, ali se opet čini logičnim izborom i s hrvatske strane. Naravno, u oba imaginarija snažno su prisutni i urbani prostori čija se zastupljenost u ovome korpusu odražava imenicama poput „ulica” (38.; 92), „grad” (57.; 69) i „park” (99.; 46), koje ovdje nisu uvrštene u prirodne lokalitete, ali ipak pridonose lokativnosti dobnice i haikua. Kao što je već spomenuto, oni nastaju i evoluiraju upravo u gradovima te u opreci prema urbanome, do te mjere da se u suvremenoj poeziji ponekad uspostavlja još jedna (pogrešna) dihotomija, slična onoj na koju je upozorio Fukumoto: prirodna (ili seoska) lokacija izjednačava se s hai-

kuom, dok se urbana lokacija izjednačava sa senryuom. U detaljnijoj analizi bilo bi moguće procijeniti postotak „seoskih” prema „gradskim” temama i ključnim riječima, no i bez nje treba uzeti u obzir da je velik dio ovih haikua smješten u urbani lokalitet koji promatra. Također treba napomenuti da to promatranje nije nužno statično, odnosno može se odvijati u sprezi s kretanjem koje dobnica uostalom potencira, ali ne na razini ciklusa godišnjih doba, već u smislu kretanja lirskoga ja urbanim i neurbanim prostorima kakvo prethodi europskom flanerizmu za dvjestotinjak godina. Osim „ulice”, česte lokacije koji podrazumijevaju kretanje među imenicama u korpusu još su „put” (35.; 97), „cesta” (62.; 65) i „staza” (65.; 63). Među glagolima, uz već spomenuto „padanje” i „letenje” koji se uglavnom odnose na nebeske fenomene, ali ujedno i na kretanje, to su „čekati” i „nositi” (4./5.; 56), zatim „putovati” (7.; 46), „prolaziti” (12.; 42), „odlaziti” i „ploviti” (20./21.; 29), „pratiti” (29.; 27) te „šetati” (30.; 27). Svi se ovi glagoli pojavljuju u prvih trideset po čestoći, a iako je broj pojava ukupno manji od najčešćih imenica ili pridjeva, frekvencija glagola koji podrazumijevaju kretanje lirskoga subjekta ili promatranoga objekta iskazuje dinamiku hrvatskoga haikua.

Na ovako modificiran zaključak o perspektivi haikua nadovezuju se i brojčane činjenice iz kategorije svakodnevice, i to opet pogotovo s obzirom na glagole. Nakon „biti”, prvi sljedeći glagol je „gledati” (2.; 78), a relativno je čest i „vidjeti” (14.; 41), dok su ostali glagoli osjetâ manje prisutni – u prvih stotinu su „mirisati” (10.; 43), „čuti” (19.; 30) i „dodirivati” (94.; 14) – ali opet jasno ukazuju na ambiciju svakoga haikua, a to je trenutna spoznaja onoga što lirski subjekt neposredno fizički ili psihički sagledava. Ne čudi stoga i da su imenice koje se često pojavljuju u kategoriji svakodnevice poput „oka” – najčešće spominjani dio tijela – ili „prozora” – najčešće spominjani predmet i produkt ljudskoga djelovanja – također uvjetovane promatranjem, odnosno motivom „pogleda” (54.; 73). Međusobna uvjetovanost čestih riječi u različitim vrstama (imenice, glagoli, pridjevi) naznačena je i u ovom slučaju, a ne vrijedi ustvari samo u posljednoj kategoriji „svečanosti” jer se na nju odnosi relativno malen broj riječi. Među njih se mogu eventualno uvrstiti i pjesme koje su u antologije ušle kao dijelovi ciklusa napisanih na zadanu temu. Jedan od njih bio je natječaj za izbor najljepše tikve – koja ujedno figurira kao jedna od prepoznatljivijih, iako rjeđe spominjanih dobnica – a drugi je bio reakcija na poziv za darivanje krvi, gdje ujedno možemo jasno prepoznati funkciju dobnice i haikua u izražavanju zahvalnosti, što je inače slabije zastupljena pojava u hrvatskom korpusu. Ipak, i s takvim brojem riječi koje se odnose na svečanosti možemo dodati jednu modifikaciju, pa i spekulaciju prijašnjem zaključku da zima po zastupljenosti kaska za preostala tri glavna godišnja doba jer se rjeđe spominje u korpusu (oko 150 pojava „zime” u odnosu na otprilike 200 pojava za svaku drugu imenicu koja označava godišnje doba). Naime, ako uzmemo da

se razdoblje Božića i Nove godine u hrvatskoj kulturi nužno povezuje uz zimu, onda možemo pribrojati i tih pedesetak pojava zimi te se time razlika između „popularnosti” zime i ostalih godišnjih doba gotovo sasvim gubi. No, s obzirom da se te dvije najčešće svečanosti kalendarski i kulturno praktički stapaju u jednu cjelinu, moguće je spekulirati da ih treba zajedno izdvojiti u zasebnu, petu kategoriju dobnica po uzoru na japansku solarno-lunarnu novu godinu. Međutim, premalo je podataka da bi se ponudio definitivna zaključak o tome bez pomnijeg čitanja pjesama, što načelno vrijedi i za sve do sada iznesene tvrdnje.

Ipak, kako je već naznačeno, ovaj primjerak brojčanoga čitanja od takvoga će pomnijeg čitanja dosljedno apstinirati, bez obzira je li to dobro ili loše za cjelokupnu argumentaciju. Namjesto toga, u još jednom eliptičnom kretanju pozornost se obrće na nekoliko općenitih teza o dobnici iz prve polovice teksta koje se sada mogu omjeriti o analizu hrvatskoga korpusa. Na prvome mjestu je Devidéova uvodna napomena da dobnica „ne mora biti direktno imenica ili pridjev nekog doba”. Devidé je svakako u pravu, no hrvatski antologijski korpus pokazuje da su u praksi riječi kao što su „jesen” ili „proljeće” ipak neka vrsta sigurnoga izbora za pjesnike, s obzirom da ih koriste u otprilike desetini pjesama. Iako se riječi poput „sunce”, „kiša”, „snijeg” ili „mjesec” pojavljuju najčešće, sudeći po rezultatima nema neke česte dobnice koja bi se izdvojila u hrvatskome korpusu kao specifična u odnosu na japanske uzore. S time se može povezati i Natsuishijeva opservacija prema kojoj su dobnice „ključne riječi koje samo izražavaju lokalnost”; unatoč toj načelnoj mogućnosti, čini se da se u hrvatskom primjeru japanska kultura unatoč geografskoj i kognitivnoj udaljenosti doista uspostavila kao standard umjesto kao „jedan aspekt globalnoga okoliša i raznolikih svjetskih kultura”. Naime, najčešće hrvatske dobnice uglavnom su sasvim općenite, bez distinktivnih lokalnih svojstava, a riječi poput „galeb” i „breza” su naizgled iznimke koje potvrđuju to opće pravilo. Natsuishi tome pridodaje i animistički „duh” dobnice, koji se u domaćem korpusu također zrcali u općenitosti navedenih riječi, koja se pak može dovesti i u vezu s taoističkim utjecajima, iako su oni gotovo nepoznati u hrvatskoj kulturi. Sve u svemu, hrvatski pjesnici relativno konzervativno nasljeđuju poetiku japanskih klasika, čime ujedno uspostavljaju relativno stabilni i transnacionalni korpus hrvatskih dobnica.

Preostaje još najopćenitija teza da je „dobnica duša haikua”, koja se također može potvrditi s obzirom da je prisutno toliko različitih riječi (ponajviše imenica, glagola i pridjeva) koje jasno odražavaju osnovnu sedmodijelnu podjelu tradicionalnih japanskih poetskih kalendara. Prema tome, dobnica je u hrvatskome antologijskome haikuu apsolutno prisutna te pritom, unatoč pripadnosti nacionalnome jeziku i kulturi,

poprilično „japanska” u svojoj vlastitoj sezonskoj duši. Prisutnost te i takve dobnice u konačnici se može opisati još jednim pokušajem opravdavanja njezine svrhe, pogotovo ako prihvatimo dojam da lirska poezija uobičajeno teži vremenskim ekstremima – češće beskrajno dugom trajanju, rjeđe neuhvatljivo kratkom trenutku – ili vremenskom onkraju – gdje ne važe pravila o protoku vremena ili ga uopće nema. Za razliku od toga, haiku čvrsto određuje granice svoje trenutačnosti trajanjem od par sekundi, koliko je potrebno da ga se pročita, ali i korištenjem dobnice koja barem u osnovnim crtama definira svoje (cikličko) trajanje, te se time pokazuje kao nešto novo i zanimljivo u kontekstu drukčije europske poetike. Na taj je način ujedno svrhovito primjerena dvadesetiprvom stoljeću, u kojem tehnicizacija analitički partikularizira vrijeme i prostor do razina koje su čovjeku teško razaznatljive; haiku ih nasuprot tome trendu pomoću dobnice ponovno svodi na tradicionalnu, „dobru” mjeru, etimološki i svrhovito u smislu onoga što se se zbiva na pravome mjestu te u pravo doba.

Bibliografija:

Antologije hrvatskoga haikua korištene u analizi:

- Antologija hrvatskoga haiku pjesništva*. 1996. Uredio Vladimir Devidé; Zagreb: Naklada Pavičić.
- Nepokošeno nebo: antologija hrvatskog haiku pjesništva 1996-2007*. 2011. Uredila Đurđa Vukelić Rožić; Ivanić Grad: Udruga *Tri rijeke*.
- Nepokošeno nebo 2: antologija hrvatskoga haiku pjesništva 2008-2018*. 2018. Uredila Đurđa Vukelić Rožić; Ivanić Grad: Udruga *Tri rijeke*.
- Otvoren put: antologija hrvatske haiku poezije*. 1999. Uredili Marijan Čekolj i Marinko Španović; Samobor: Hrvatsko haiku društvo.

Citirani tekstovi:

- Allison, Sarah et al. 2013. „Style at the Scale of the Sentence”, u *Pamphlets of the Stanford Literary Lab* (<https://litlab.stanford.edu/LiteraryLabPamphlet5.pdf>; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Arima, Akito. 2012. *Why haiku is popular?* (Plenarni govor na konferenciji, https://www.haiku-hia.com/uploads/doc/hpr2012_keynote_speech.pdf; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Barnhill, David Landis. 2012. „Preface”, u *Basho's Haiku: Selected Poems of Matsuo Basho*, ur. David Landis Barnhill; SUNY Press.
- Carter, Steven D. 2011. *Haiku Before Haiku: From the Renga Masters to Basho*; New York: Columbia University Press.
- Da, Nan Z. 2019. „The Computational Case against Computational Literary Studies”; *Critical Inquiry* 45 (3).

- Devidé, Vladimir. 2003. *Japanska haiku poezija i njen kulturnopovijesni okvir*; Zagreb: Zagrebačka naklada.
- Hasegawa, Kai. 2002. „Time in „Saijiki”; *Japan Review*, 14 (www.jstor.org/stable/25791260; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Higginson, William J. 2009. *Haiku Seasons: Poetry of the Natural World*; Stone Bridge Press.
- Itō, Yūki i Gilbert, Richard. 2006. „The Heart in Season: Sampling the Gendai Haiku Non-season Muki Saijiki” (*Preface*); *Simply Haiku* 4 (3).
- Jauss, Hans Robert i Benzinger, Elizabeth. 1970. „Literary History as a Challenge to Literary Theory”; *New Literary History* 2 (1).
- Jovanović, Neven. 2011. *Stilističko čitanje Marulićeva Evangelistara*; Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, FF-Press.
- Kale, Jadran. 1999. „Tematski odabir iz Kalepina”, u *Jezikoslovac fra Josip Jurin: zbornik radova sa znanstvenog skupa*, ur. Vilijam Lakić; Šibenik, Primošten: Gradska knjižnica „Juraj Šižgorić” i Ogranak Matice hrvatske (<https://www.bib.irb.hr/575909/download/575909.kalepini-selekcija.doc>; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Kikuchi, Shinji et al. 2016. „Quality estimation for Japanese Haiku poems using Neural Network”, 2016 IEEE Symposium Series on Computational Intelligence (<https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/7850030>; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Marshall, Ian. 2013. „Stalking the gaps: The biopoetics of haiku”; *Mosaic: An Interdisciplinary Critical Journal* 46 (4).
- Natsuishi, Ban'ya. 2001. „Technique used in Modern Japanese Haiku: Vocabulary and Structure”, u *Japanese Haiku 2001*; Tokio: Modern Haiku Association (<http://www.world-haiku.net/archive/natsuishi1.html>; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Pandžić, Ivan i Stojanov, Tomislav. 2015. „Čestoća riječi u hrvatskome jeziku”; *Hrvatski jezik*, 2 (3) (<https://hrcaak.srce.hr/file/253808>; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Piper, Andrew. „Enumerative”, u *Further Reading*, ur. Matthew Rubery i Leah Price; Oxford: Oxford University Press (https://txtlab.org/wp-content/uploads/2020/12/Piper_EnumerativeReading_2020.pdf; pristupljeno 1. 2. 2021.).
- Qiu, Peipei. 2006. „Reinventing the Landscape: The Zhuangzi and the Geographical Imagination of Bashō”, u *Matsuo Bashō's Poetic Spaces*, ur. Eleanor Kerkham; New York: Palgrave Macmillan.
- Rockwell, Geoffrey i Sinclair, Stefan. 2016. „Thinking-through the history of computer-assisted text analysis”, u *Doing Digital Humanities*, ur. Constance Crompton, Richard J. Lane i Ray Siemens; London i New York: Routledge.
- Shirane, Haruo. 1998. *Traces of Dreams: Landscape, Cultural Memory, and the Poetry of Bashō*. Stanford: Stanford University Press.
2006. „Double voices and Bashō's haikai”, u *Matsuo Bashō's Poetic Spaces*, ur. Eleanor Kerkham; New York: Palgrave Macmillan.
2015. „Beyond the Haiku Moment: Bashō, Buson, and Modern Haiku Myths”; *Juxtapositions* 1.1 (<https://www.thehaikufoundation.org/juxta/juxta-1-1/>; pristupljeno 1. 2. 2021.).

Stibbe, Arran. 2007. „Haiku and Beyond: Language, Ecology, and Reconnection with the Natural World”; *Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of the Interactions of People and Animals*, 20 (2).

Škopljanac, Lovro. 2020. „Usjek u hrvatskom antologijskom haikuu”; [sic] 11.1.

Yasuda, Kenneth. 2011. *Japanese Haiku: Its Essential Nature and History*. Tuttle Publishing.

Kigo in Croatian Haiku Anthologies

Abstract: The paper examines the Japanese poetic term kigo and its possible translations and rearticulations in the context of Croatian poetry. Referring to the genesis of Japanese haiku, in the first part (Basic definitions) the history and usage of the title term and its closer and more distant equivalents in literary theory are established. Then, in the second part (The structure and purpose of kigo), its use is considered in the broader context of haiku themes, especially seasonal themes (kidai) or non-traditionally determined themes of poems without kigo (muki-kigo). The third part (Enumerative reading) presents the considered anthologies and the computer-assisted reading methodology used to process them in the fourth part (Introduction to corpus analysis). The final part of the paper (Categories and conclusion) summarizes the analysis and categorizes the kigo of Croatian haiku according to the presented categories, while outlining its specificities by way of similarities and differences compared to the Japanese original.

Keywords: literary theory, computer-assisted reading of literary text, poetry analysis

Ivana Gubić

Iva Lakić Parać

Odsjek za indologiju i dalekoistočne studije

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

igubic@ffzg.unizg.hr

ilakic@ffzg.unizg.hr

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.09>

Poezija u nastavi japanskog i kineskog jezika

Sažetak: Književnost može biti moćno sredstvo u jačanju motivacije za učenje stranih jezika i dobra podloga za poticanje čitanja i pisanja u svrhu ovladavanja bogatijim jezičnim fondom. Posebno mjestu u tom procesu ima poezija jer nosi poruke koncentrirane u tekstu kraćeg formata. Cilj ovog članka je predstaviti neke od mogućnosti uporabe japanske i kineske poezije u procesu učenja jezika na nižem i srednjem stupnju.

Ključne riječi: nastava stranog jezika, japanska poezija, kineska poezija, waka, haiku, jueju, kreativno pisanje

Uvod

Iako na prvi pogled samorazumljiva, intencija da se književnost koristi u nastavi stranog jezika nije bila uvijek prihvaćena. Početkom dvadesetog stoljeća dominira metoda uporabe književnog teksta za „ilustraciju gramatičkih pravila” (Duff i Maley, 1990: 3), dok sredinom dvadesetog stoljeća prevladava tendencija potpunog odbijanja korištenja književnog teksta u nastavi jezika. Tada je književnost gotovo iščezla iz kurikula stranih jezika (Carter, 2007), a prioritet je dan metodologiji s fokusom na lingvistiku. Danas ipak prevladavaju teorije koje potiču korištenje književnosti u nastavi jezika i ističu različite vrijednosti koje nosi književni tekst. Pri tom neki teoretičari ističu književnost kao sredstvo za izoštravanje lingvističkih i kognitivnih sposobnosti studenta koje ga pak navode ka boljem razumijevanju čovjekova bivanja (Lazar, 1993), dok dru-

gi naglašavaju važnost razumijevanja specifične kulture koje čitanje i analiziranje književnih tekstova na nastavi stranog jezika omogućava (Collie & Slater, 1987; Floris, 2004; Hernández Riwes Cruz, 2010; Tayebipour, 2009; Van, 2009).

Kako navode Bobkina i Stefanova (2016), osamdesetih i devedesetih godina dvadesetog stoljeća nastaje nova paradigma koja ističe nužnost obrade kulturnih i književnih sadržaja u nastavi stranih jezika. Njihova uporaba postaje važna zbog formiranja kritičkog razmišljanja i poticanja kreativnosti kod studenata. Prema Langer (1997: 607), upravo književnost potiče studente da „promišljaju svijet oko sebe, otvaraju horizonte, propituju, interpretiraju, povezuju i istražuju”. Drugim riječima, zato jer književni tekstovi daju mogućnost razvijanja kritičkog mišljenja te dubljeg promišljanja i sagledavanja društvenih problema, u posljednjim se desetljećima inzistira na njihovoj većoj uporabi u nastavi jezika.

Dok su se u prošlosti književni tekstovi koristili kao izvor učenja gramatike i vokabulara, s vježbama koje su ciljale na puko razumijevanje značenja pročitaneog teksta, recentne studije upućuju na važnost uključivanja studenata u proces davanja narativnih značenja, odnosno stavljanja studenta u poziciju aktivnog učesnika koji će znati kreirati i predstaviti vlastitu interpretaciju određenog djela (Egan, 2005; Guerin, Labor, Morgan, Reesman, & Willingham, 2005; Hall, 2015; Yaqoob, 2011). Takve teorije potiču kritičku analizu književnog djela, aktivno učenje (engl. *active learning*) i pristup u kojem je student u fokusu (engl. *learner-centered approach*).

U članku ćemo prezentirati teorijsku podlogu za uporabu književnosti, posebno poezije, u nastavi učenja stranog jezika te obrazložiti zašto mislimo da je poezija prikladna u nastavi japanskog, odnosno kineskog jezika. U konačnici ćemo predložiti konkretne aktivnosti i načine na koje se poezija može iskoristiti u učenju jezika, ali i za aktivnije uključivanje studenata u raznim fazama procesa savladavanja gradiva.

Književnost u nastavi stranog jezika

Prema Savvidou (2004), uporaba književnosti/poezije u nastavi stranog jezika mora se oslanjati na kombinaciju ili integraciju triju modela: kulturnog, jezičnog i modela osobnog rasta. Tri su glavna razloga za to: lingvistički, metodološki i motivacijski. Lingvistički, korištenjem različitih autentičnih tekstova studenti dobivaju uvid u kompleksnost određenog jezika; metodološki, književna djela u studentima senzibiliziraju proces čitanja; i konačno motivacijski, književni tekstovi na prvo mjesto stavljaju užitak čitanja pa je sama reakcija na tekst jako važna.

Takav integrativni pristup dalje se oslanja na aktivnosti koje se dijele na tri kategorije: aktivnosti prije čitanja, aktivnosti tijekom čitanja i aktivnosti nakon čitanja (Pa-

navelil, 2011; Shibata i Yokota, 2013). Aktivnosti prije čitanja trebale bi potaknuti znatiželju i zanimanje prema djelu koje će se obraditi. Aktivnosti tijekom čitanja mogu uključivati slušanje djela, čitanje teksta u sebi i na glas, pretraživanje riječi (jezične vježbe), obraćanje pažnje na ritam, intonaciju i zvučnost. Aktivnosti nakon čitanja trebale bi uključivati izražavanje reakcija na pročitano, osobne interpretacije, diskusije, *role play*, odgovaranje na postavljena pitanja, pamćenje određenih izraza.

Možemo reći da su zbog njihove svestranosti i tematske raznovrsnosti, načini korištenja književnih djela na nastavi doista mnogobrojni. Primjerice, tiho čitanje za vlastiti doživljaj teksta, čitanje na glas kao vježbe govora za čitatelja i slušanja za slušatelje, vježbanje komunikacije putem dramskih prikaza dijelova pojedinog teksta ili pisanja osvrta ili vlastitih kreativnih tekstova.¹ Na ovaj način učenici mogu koristiti prethodno naučene jezične vještine, bilo u govoru, čitanju, slušanju ili pisanju. Ovakve aktivnosti mogu se nadopuniti i različitim drugim materijalima, poput audio-tekstova, glazbe, video isječaka, svaki od kojih doprinosi ukupnom doživljaju i iskustvu učenja stranog jezika.

Osim toga, tekstovi u udžbenicima su osmišljeni kako bi predstavili i demonstriali uglavnom pojedine jezične pojave, dok književni tekstovi zahtijevaju od čitatelja emotivnu uključenost, korištenje mašte, kao i određeno poznavanje i razumijevanje kulture iz koje jezik dolazi, pa tako aktiviraju i učenikove kognitivne funkcije, te razvijaju kreativnost. (ibid.)

Poezija u nastavi stranog jezika

Poezija se služi jezikom na poseban način: rimom, ritmom i metrom. Ona je sredstvo za dijeljenje iskustva, pričanje priče, izražavanje osjećaja ili ideja. Reafirmira našu ljudskost i otkriva da, bez obzira na kojem kraju svijeta živjeli, svi dijelimo ista pitanja i osjećanja. Poezija je snažno sredstvo koje već stoljećima uspijeva prenijeti suštinske vrijednosti različitih kultura.

Poetski tekst je evokativnog karaktera, a njegova imaginativnost, oslanjanje na osjećajnost i osobno iskustvo čini ga jako zanimljivim studentima stranih jezika (Llach, 2007). Razlikuje se od svakodnevnog jezika jer kombinira riječi na neobičan način, daje im posebno, preneseno značenje, igra na muzikalnosti riječi i izraza. Sve to čini je potencijalno dobrim oruđem u rukama nastavnika. Prema Panavelilu (2011), neke od pogodnosti uporabe poezije u nastavi jezika su sljedeće:

- a) može se koristiti kao vrijedan izvor učenja jer omogućava studentima uvid u autentični jezični materijal;

¹ Više na <https://www.adhoc.hr/knjizevnost-nastavi-stranih-jezika/> (pristupljeno 1.5.2022.)

- b) omogućava obogaćivanje vokabulara na originalan način pružajući zapamtljiv kontekst;
- c) potiče razvoj kreativnosti kroz izražavanje novih ideja;
- d) motivira na daljnje učenje jer rezultira snažnim emotivnim reakcijama;
- e) razvija međukulturnu svijest neophodnu u razumijevanju drugog jezika i kulture;
- f) bavi se univerzalnim temama i čovjekovim htijenjima s kojima se studenti mogu identificirati i na taj način omogućava njihovu osobnu uključenost.

Kod odabira poezije važno je imati na umu da pjesma mora imati određeni nivo kompleksnosti koji će biti izazovan, ali ne i pretežak studentima. Tematski i sadržajno bi trebala poticati diskusiju među studentima, odnosno njihovu emocionalnu reakciju i ne bi trebala iziskivati preveliku intervenciju nastavnika (Rush, 2001). Osim toga, trebalo bi uzeti u obzir potrebe studenata, njihovu motiviranost, zainteresiranost i kulturološku pozadinu (Panavelil, 2011). Odabrana poezija mora biti odgovarajuće dužine i prilagođena stupnju vladanja jezikom. Moglo bi se reći da je odabir poezije najvažniji trenutak u procesu jer utječe na reakciju, percepciju i motivaciju spram učenja.

Kako prenosi Antika (2016), Parkinson & Thomas (2000) navode na koje se načine poezija može izučavati na satovima jezika:

1. Poezija nosi parafrazirajuća značenja, što znači da student može objasniti njezino značenje svojim riječima.
2. Jezik kojim je napisana pjesma se može analizirati lingvističkom aparaturom, što bi uključivalo sistematičku deskripciju korištenih riječi i izraza.
3. Studenti se mogu uključiti u diskusiju iznoseći osobne doživljaje pjesme, odnosno svoj subjektivni dojam.

Poezija je, dakle, prikladna u nastavi stranog jezika jer predstavlja različite lingvističke aspekte nekog jezika (neobične sintaktičke oblike, polisemiju i homofoniju riječi, aliteraciju). Riječi koristi na neuobičajene načine, daje im posebno, imaginativno značenje ili kombinira zvučnost riječi na originalan način (fonološki, leksički, sintaktički, semantički, grafološki) (Ramsaran, 1983: 36). Drugim riječima, upoznavanje studenata s različitim mogućnostima jezika podiže njihovu svjesnost o mogućnostima njegove uporabe, o njegovoj prilagodljivosti ili primjenjivosti u odnosu na komunikacijsku situaciju. Poezija obogaćuje i saznanja o kulturi jezika koji se uči, jer omogućava uvid u prošlost (tradiciju), ali i modernu kulturu „zemlje čiji se jezik uči” (Collie i Slater, 1987: 4), stoga je literarno i kulturno relevantan izvor znanja. Osim toga, izaziva i snažnu povratnu reakciju u čitatelja pa i na taj način po-

tiče motivaciju za daljnje učenje (ibid.: 226). Studenti mogu osjećati da poezija na neki način govori o njihovim životima, o tome kako su se u nekom trenutku osjećali, mogu se identificirati s autorom, osjetiti da priča i njihovu priču (McKay, 1986: 194). Motivirajuća je ukoliko od studenata traži osobni angažman jer omogućuje identifikaciju kroz osobno iskustvo. Čitatelj zapravo kreira svoju vlastitu pjesmu kroz interakciju s tekstom, a ova interakcija iziskuje još veći angažman u čitanju.

Haiku u nastavi japanskog jezika

Osvrnemo li se na japanski kontekst, potencijal koji u nastavi japanskog jezika nosi japanska poezija, posebno u kratkoj formi haikua, već je prepoznat i neke su recentne studije japanskih autora posvećene toj temi. Tako, primjerice, Aiba (2017) naglašava kako čitanje haiku poezije studentima omogućava dublje razumijevanje japanske kulture, no istovremeno može uzrokovati i neke poteškoće samom nastavniku. Prema njegovom tumačenju, nastavnici japanskog jezika uglavnom vide potencijal haiku poezije, ali mnogi će odustati od takvih sadržaja jer misle da sami nemaju dovoljno teorijskog znanja o njoj. Stoga autor predlaže tri načina implementacije haikua u nastavi: integracijom, validacijom i kreacijom. Prvi podrazumijeva saznanja o povijesti haikua i pravilima komponiranja (uporaba *kigoa* i *kireji-ja*), drugi, upoznavanje s najvećim pjesnicima i njihovim najpoznatijim radovima, a treći samostalno pisanje haikua. U ovom procesu student otkriva nova saznanja o japanskoj kulturi istovremeno jačajući četiri lingvističke vještine: čitanje (reading - R), slušanje (listening - L), govorenje (speaking - S) i pisanje (writing - W).

Tokui (1997) primjećuje kako ograničena forma haikua (5-7-5) otkriva neograničeni svijet mogućnosti te da je ljepota haikua upravo u ovoj kontradikciji. Naglašava kako ni sama nije haiku stručnjakinja, no to je nije spriječilo da u nastavi japanskog jezika koristi haiku, pritom dajući nekoliko vrlo konkretnih primjera njegove uporabe. Autorica, naime, izbjegava upoznati studente s ustaljenim interpretacijama pojedinih uradaka, već ih izlaže strukturi 5-7-5 koju sami „dešifriraju” i metodom vizualizacije pročitano stvaraju vlastiti scenarij. U sljedećem koraku, studenti tu sliku moraju nacrtati. Zanimljivo je vidjeti kako crteži pokazuju odlike japanskog jezika. Vizualizirajući, primjerice, haiku 枯れ枝に鳥のとまりけり秋の暮れ,² neki su nacrtali jednu, neki dvije, a neki puno ptica (japanski jezik ne poznaje jedninu i množinu).

² on a withered branch
a crow has settled
autumn evening

iz *The Selected Poems of Matsuo Bashō* (prev. David Landis Barnhill)

Zanimljivu uporabu haikua u nastavi jezika predstavlja i Tomooka (1994), koja posredstvom *kigoa* (季語, riječi koje asociraju na pojedina godišnja doba) studentima pojašnjava jedan od stupova japanskog kulturnog identiteta: fascinaciju ljepotom prirode, te Kobayashi (2012) koja *kireji* (切れ字, usjek; „riječ koja siječe”) vidi kao priliku za vježbanje savladavanja gramatičkih čestica.

Primjer uporabe japanske poezije na studiju japanologije

Promotrimo sada i neke od mogućih uporaba *waka* 和歌 poezije od 31 mora u nastavi jezika. Naime, studenti slobodnog studija japanologije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu na prvoj godini studija uče o klasičnoj japanskoj književnosti, najvećim pjesnicima i pjesničkim zbirkama razdoblja Nara (710-794) i Heian (794-1185). Pjesme su se studentima predstavljale u engleskom prijevodu dok nismo došli na ideju da ih pokušamo pročitati i na japanskom. Iako su pjesme u originalu napisane na klasičnom japanskom, ponekad prilično različitom od suvremenog koji se uči na satovima jezičnih vježbi i jezičnih seminara, ohrabrila nas je činjenica da je najviše upotrebljavana forma *wake* prilično kratka: čini je tek 31 mora (5-7-5-7-7). Polako smo krenuli s čitanjem i analizom najpoznatijih uradaka japanskih careva, njihovih konkubina, redovnika, plemića i vojnika stražara. Ulazili smo u svijet Nara i Heian razdoblja, ali na jedan potpuno nov i jedinstven način. Inkorporiranje jezične analize u čitanje i razumijevanje teksta učinilo je čitanje poezije puno višeslojnijim i zanimljivijim procesom, kako iz jezične tako i iz kulturološke perspektive.

Pritom je osnovna ideja ovakvih aktivnosti zapravo bila stimulacija interakcije između samih studenata, te između studenata i nastavnika. U nastavku je primjer uporabe *waka* poezije u nastavi japanskog jezika:

Aktivnosti prije čitanja

Krenimo od naslova zbirke, što mislite da naslov znači? Pronađite sve *kanjije* (znakove) i pokušajte ih prevesti u smislenu cjelinu.

万葉種 (Manyōshū)³ ①万 ②葉 ③集

Analizirat ćemo pjesmu Kakinomoto no Hitomaroa, jednog od najvećeg pjesnika razdoblja Nara:

Shikishima no / Yamato no kuni wa / kotodama no / tsukuru kuni zo / masakiku
ari koso

しきしまの大和の国は 言霊の助くる国ぞ 真幸くありこそ

(*Manyōshū*, 3254)

The land of Yamato is a land
Where the word-soul gives us aid;
Be happy, fare you well! (NGS, p. 59)⁴

Aktivnosti tijekom čitanja

Razumijevanje teksta:

1. Istražite pojmove *shikishima*⁵ i *kotodama*⁶.
2. Objasnite poruku pjesme.

Lingvistička analiza teksta:

1. Pronađite značenje, izgovor (*on yomi/kun yomi*) i par složenica svakog znaka.
2. Odredite more 5-7-5-7-7.

(U nastavku su neki od studentskih radova, no ne odnose se svi na gore navedenu *waku* jer studenti mogu sami izabrati između 15 ponuđenih pjesama.)

3. Pročitajte interpretaciju pjesme na suvremenom japanskom jeziku.

意味：「日本の国は言葉の精霊が人々を助けてくれる国だ。だから、私がおくるこの言葉も、きっと助けになってくれることであろう。真幸くありこそは、無事であってほしいという意味です。」⁷

Aktivnosti nakon čitanja

1. Pričajte značenje pjesme u obliku kratkog eseja ili komentara na japanskom jeziku.

³ *Manyōshū* je najstarija zbirka japanske poezije nastala u razdoblju Nara, 8. stoljeće. Naslov zbirke u doslovnom prijevodu znači „Zbirka deset tisuća listova”, no točno značenje naslova do danas nije razjašnjeno. Neki znanstvenici smatraju da znak 葉 *yō* označava *koto no ha* (riječi), tumačeći tako značenje naslova zbirke kao „zbirku bezbroj riječi”, dok drugi smatraju da isti znak označava „eru”, tumačeći tako naslov zbirke kao „zbirku zadnjih deset tisuća godina”.

⁴ Nippon Gakujyutsu Shinkōkai. 1965. *The Manyōshū: The Nippon gakujyutsu shinkōkai translation of one thousand poems with the texts in romaji*. New York: Columbia University Press.

⁵ *Shikishima* je lokacija u Nari koja se u povijesnom tekstu *Nihon shoki* („Kronike Japana”) spominje kao prijestolnica jednog od careva.

⁶ U starom se Japanu vjerovalo da *waka* posjeduje čudesnu, magičnu moć, *kotodamu*, moć evociranja osjećaja (u skladu sa šintoističkim vjerovanjem u *kamije*, duhove „energiju” prisutne u svim stvarima). *Kotodama* je više antropološki, a manje književni koncept; stari su Japanci

Radovi studenata 1. godine (Mateja Bertović, Marta Mikša, Lucija Bakotić i Franka Puharić):

漢字	ローマ字	カタカナ	ローマ字	ローマ字	ローマ字	ローマ字	ローマ字
大	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ
和	ワ	ワ	ワ	ワ	ワ	ワ	ワ
国	クニ	クニ	クニ	クニ	クニ	クニ	クニ
言	ゴン	ゴン	ゴン	ゴン	ゴン	ゴン	ゴン
雨	アメ	アメ	アメ	アメ	アメ	アメ	アメ
助	スケ	スケ	スケ	スケ	スケ	スケ	スケ
真	マコト	マコト	マコト	マコト	マコト	マコト	マコト
幸	サイハイ	サイハイ	サイハイ	サイハイ	サイハイ	サイハイ	サイハイ

ミクン マルロ 2 (万葉集 223)

漢字	画数	筆順	パタン	韻音	読み方	単語	意味
山	3	1 山	金型	山	ヤマ	富士山	FLANNA
岩	8	1 山 2 横 3 横 4 横 5 横 6 横 7 横	上下型	山	イワ	岩手	STIENA, KAHEN
桜	10	1 横 2 横 3 横 4 横 5 横 6 横 7 横 8 横 9 横 10 横	五右型	木	サクラ	桜	KOKUSUEN
桜	8	1 横 2 横 3 横 4 横 5 横 6 横 7 横 8 横	五右型	木	サクラ	桜	JASTUK
知	8	1 横 2 横 3 横 4 横 5 横 6 横 7 横 8 横	五右型	火	チ	知	ZNATI
侍	9	1 横 2 横 3 横 4 横 5 横 6 横 7 横 8 横 9 横	五右型	イ	サマ	侍	ČEKATI
鳥	16	1 横 2 横 3 横 4 横 5 横 6 横 7 横 8 横 9 横 10 横 11 横 12 横 13 横 14 横 15 横 16 横	五右型	鳥	トリ	鳥	PTAKA
妹	8	1 横 2 横 3 横 4 横 5 横 6 横 7 横 8 横	五右型	女	イモ	妹	HLADA SASTRA, DJEVOJKA

2. ČAR DOHEI - POEZIJA U FUNKCiji RITMICKA

漢字	ローマ字	カタカナ	ローマ字	ローマ字	ローマ字	ローマ字	ローマ字
大	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ	ダイ
和	ワ	ワ	ワ	ワ	ワ	ワ	ワ
群	グン	グン	グン	グン	グン	グン	グン
山	サン	サン	サン	サン	サン	サン	サン
天	テン	テン	テン	テン	テン	テン	テン
登	トウ	トウ	トウ	トウ	トウ	トウ	トウ
立	リツ	リツ	リツ	リツ	リツ	リツ	リツ
国	クニ	クニ	クニ	クニ	クニ	クニ	クニ
見	ミ	ミ	ミ	ミ	ミ	ミ	ミ
原	ゲン	ゲン	ゲン	ゲン	ゲン	ゲン	ゲン
煙	エン	エン	エン	エン	エン	エン	エン

KANJI	BROJ POTERA	ROMANIZIRANO POTERA	UDJELAK	RADIKAL	ČITANJE	ZNAČENJE
1) 七	2	七	DEJAVI INTER. (KODI) SUDVA UDJELAK	一	OH YOH: 7 KUN YOH: 7, 11 7, 19	SEBAM
2) 賢	16	賢	CIJELI	貝	OH YOH: ゲン KUN YOH: ゲン	INTELIGENCIJA MURUST
3) 人	2	人	CIJELI	人	OH YOH: ジン KUN YOH: ジン, 11, 2	ENDELE OSKARA
4) 欲	11	欲	LIJEVO DEJAVI	欠	OH YOH: コツ KUN YOH: コツ 12, 6, 9	PANJAN DEKSA
5) 酒	10	酒	CIJELI	酉	OH YOH: シュ KUN YOH: シュ, 20	SAKE ALKOHOL

vjerovali da riječi posjeduju moći koje mogu utjecati na materijalni svijet (pozitivno, ali i negativno) i stoga su se prema njima odnosili s velikom pažnjom, ritualno ih iskorištavajući. *Kotodama* se može tumačiti i kao dokaz buđenja nacionalnih osjećaja prema kojima poezija na japanskom može biti superiornija od one na kineskom jeziku.

7 <http://www.geocities.jp/neizisasa/manyousyu.html> (pristupljeno 1. 5. 2022.)

Kako vidimo iz primjera, japanska poezija je iznimno zanimljiva zbog pedagoškog potencijala njezinog sadržaja koji često odražava ideje klasičnog Japana utjelovljene u samoj srži japanske kulture. To se primjerice odnosi na *makura kotobe* (*shikishima* u našoj pjesmi), riječi koje su neka vrsta ključa za razumijevanje poruke pjesme, ali i pojmove poput *kotodame* koji se mogu sagledati iz više kutova. S druge strane, lingvistički pruža mogućnost sagledavanja leksika iz mnogostrukih perspektiva kakve klasični udžbenici za nastavu jezika ne nude.

Karakteristika japanske poezije je akumulirajuće znanje, što znači da se iste metafore, asocijacije, stilske figure i slike reinvenijom koriste generacijama. S obzirom da takva poezija u sebi nosi veliko „kulturno znanje”, razumljiva je njezina relevantnost i nebrojene mogućnosti koje pruža u procesu usvajanja znanja o japanskom jeziku, kulturi i tradiciji.

No najvažnije, predstavljeni sadržaj sadrži komponentu aktivnog sudjelovanja, što je omogućeno samostalnim istraživanjem značenja pojmova *shikishima* ili *kotodama* te aktivnim povezivanjem dijelova raznih sadržaja, odnosno samostalnom lingvističkom analizom i pretraživanjem nepoznatih riječi i znakova. Studenti svaki od predstavljenih *kanjija* (大, 和, 国, 言, 靈, 助, 真, 幸) 1. analiziraju tako da samostalno pretražuju njihovo čitanje i značenje, ali ih i 2. stavljaju u širi kontekst različitih složenica, čime se upoznaju s njihovim brojnim semantičkim mogućnostima i tako proširuju svoja lingvistička saznanja. Na ovaj način učenje rezultira, s jedne strane, osnaživanjem jezičnih vještina, a s druge, novim saznanjima o japanskoj književnosti, povijesti i kulturi.

Jueju u nastavi kineskog jezika

Okrenimo se sada mogućnostima koje u procesu usvajanja kineskog jezika pruža kineska poezija. Poezija dinastije Tang (618-907) smatra se jednim od vrhunaca predmoderne kineske i istočnoazijske književnosti i kulture, a usporedo sa sve većim brojem kvalitetnih prijevoda na stranim jezicima, počinje se smatrati i važnim dijelom svjetske kulturne baštine. Posebno se to odnosi na najkraću Tang pjesničku formu, *jueju* 绝句, odnosno katrenu koja se može sastojati ili od četiri peterca pa sveukupno imati 20 kineskih znakova ili četiri sedmerca sa sveukupno 28 znakova. Također je to vrsta takozvane regulirane Tang poezije, što znači da se pri pisanju *jueju* trebaju slijediti pravila o izmjenama tonova, cezurama, rimi ili paralelizmu među vrstama riječi između stihova. *Jueju* i danas uživa veliku popularnost u kineskim govornim područjima, a ujedno je i forma preko koje se tamošnja, mahom predškolska djeca prvi put susreću s književnosti, ali i kineskim pismom općenito. Pamćenje i recitiranje *jueju* pjesama djeci pomaže kod usvajanja

nja novih riječi i kineskih znakova te služi kao osnova za razvoj osjećaja za jezičnu estetiku.

Kada se uzme u obzir status *jueju* u kineskoj kulturi i njezina važnost u ranom jezičnom obrazovanju, prirodno se nameće i pitanje možebitne uloge *jueju* i u podučavanju kineskog jezika neizvornim govornicima. No, s *jueju* se najčešće susreću oni koji osim jezika izučavaju i kinesku književnost i kulturu, dok se u samoj nastavi kineskog jezika polaznici upoznaju s tek nekoliko reprezentativnih primjeraka, i to u okviru jednostavnih kulturoloških jedinica nastavnog programa, a ne same jezične instrukcije.⁸ Jedan od razloga tome svakako je činjenica da su *jueju* pisane na klasičnom kineskom jeziku, koji je od suvremenog pisanog jezika koncizniji (pa se riječi najčešće sastoje od jednog umjesto dva sloga/znaka) i s drugačijim i fleksibilnijim, ili pak manje izraženim gramatičkim strukturama i sintaktičkim odnosima. Ali, kako ćemo vidjeti u nastavku, ove karakteristike klasičnog kineskog jezika ne moraju biti prepreka za pisanje *jueju*, a niti bi trebalo biti nužno da se *jueju* pišu isključivo na klasičnom kineskom.

Ipak, u posljednjih nekoliko godina, sve se češće javljaju prijedlozi o načinima korištenja *jueju* i u nastavi kineskog jezika (Qu, 2011; Dong, 2013; Xu, 2106; Wang, 2017).⁹ Ističe se potreba za kriterijima odabira *jueju* u skladu sa stupnjem kineskog jezika, načini objašnjavanja jezičnih elemenata u pjesmama te kulturne i povijesne pozadine pjesama u međukulturalnom nastavnom okruženju. Također, uz teorijski dio, prilažu se i konkretni nastavni planovi s naglašenim prednostima podučavanja *jueju*, kao što su usvajanje i vježbanje kineskih tonova i izgovora, dublje razumijevanje vokabulara suvremenog kineskog jezika, pobuđivanje novog interesa za kinesku kulturu te pozitivne reakcije učenika na takvu vrstu nastave.

Pisanje poezije u nastavi stranog jezika

Osim razmatranja kako čitanje, recitiranje i analiziranje *jueju* pjesama pridonosi u nastavi kineskog jezika, potrebno je razmotriti i mogućnost pisanja vlastitih *jueju* pjesama kao dodatnog dijela nastavnog procesa. Takozvano „kreativno pisanje” u nastavi stranog jezika jedna je od novijih tema u metodici podučavanja stranog jezika. Dan Disney, primjerice, naglašava kako je potrebno napraviti odmak od fokusa na nedostižnu razinu izvornih govornika ili pretpostavku da se kod usvajanja stra-

⁸ U jednoj od serija udžbenika za učenje kineskog jezika, izdan je i udžbenik u cijelosti posvećen Tang pjesmama, ali prvenstveno s ciljem da učenike upozna s Tang pjesničkom tradicijom (Lu, 2022).

⁹ Činjenica da se ovdje radi o magistarskim radovima ukazuje na prethodnu neobrađenost same teme, ali i na potrebu za njezinim dubljim izučavanjem.

nog jezika i ne može govoriti o nekoj kreativnoj produkciji. Umjesto toga, Disney predlaže preusmjeravanje pažnje na jedan drugi parametar kod pisanja na stranom jeziku, a to je međukulturalna i međujezična estetika koja u tom procesu pogotovo dolazi do izražaja, i zbog koje bi takvu produkciju i trebalo ohrabrivati (Disney, 2014).

Budući da je poezija i jedna od najkraćih književnih žanrova, a istovremeno se pojavljuje i u različitim formama, upravo pisanje poezije može poslužiti i kao dobar početak stvaralaštva na stranom jeziku, bez obzira na stupanj učenika. Poezija se, stoga, već koristi u nastavi stranog jezika, i to ne samo kao pomoć u izgradnji vokabulara, u usvajanju vještina korisnih u pismenom izražavanju općenito i u vježbanju težih jezičnih elemenata, već i zbog osjećaja postignuća koje inače nerjetko izostaje u dugotrajnom usvajanju stranog jezika. Važno je, pritom, napomenuti da svi mogu pisati poeziju, bez obzira na godine ili jezični stupanj, i da učenici obično dobro prihvaćaju aktivnosti koje istovremeno sadrže elemente učenja jezika i kreativnog izražavanja (Schroeder, 2010).

Jedan od najpoznatijih primjera uspješne primjene, ali i promidžbe (strane) poezije je japanski haiku koji je već postao sinonim za japansku kulturu i koji kod štovatelja potiče radoznalost i prema drugim aspektima japanske kulture. Osim toga, haiku se podučava i u mnogim osnovnim i srednjim školama diljem svijeta kao obavezni dio nastavnog programa, a sve je više učenika i studenata japanskog jezika koji haiku pjesme pišu i na japanskom jeziku.¹⁰

I kinesko je pjesništvo imalo određen utjecaj na Zapadu, posebice među pjesnicima imažistima početkom 20. stoljeća (Ming, 1999). Tu su značajnu ulogu imali i prevoditelji koji su predlagali različite strategije prevođenja kineske poezije - od maksimalnog zadržavanja formalnih elemenata pjesme, do slobodnog prijevoda temeljenog na motivima i slikama originalne pjesme.¹¹ Unatoč tome, iako postoje sličnosti između *jueju* i haikua (primjerice u zadanom broju slogova kod haikua i broja znakova kod *jueju* ili općenito u kratkoći forme), za razliku od haikua, ni sam pojam *jueju* još nije zaživio u zapadnim jezicima, a mnogi možda uopće nisu ni čuli za tu pjesničku formu. Ipak, u posljednjih nekoliko godina, na internetu se mogu naći upute za pisanje *jueju* na engleskom jeziku,¹² a moguće je sudjelovati i u natjeca-

¹⁰ Na web stranici udžbenika iz japanskog jezika, *Tobira*, svake godine održava se *haiku* natjecanje na koje svatko može poslati svoje pjesme na japanskom jeziku (<https://tobiraweb.9640.jp/haiku/>). (pristupljeno 1. 3. 2023.)

¹¹ Ilustrativan primjer je kratko djelo *19 ways of looking at Wang Wei* u kojem se analizira 19 različitih prijevoda jedne pjesme Tang pjesnika Wang Weija na nekoliko jezika (Weinberger, 1987).

¹² Primjerice, na stranicama <https://poems.com/features/what-sparks-poetry/jonathan-stalling-on-spring-snow/> i <https://nie.newsok.com/wp-content/uploads/Asian-Heritage-Student-Poster.pdf>. (pristupljeno 1. 3. 2023.)

nju u pisanju *jueju*, također na engleskom.¹³ Budući da je broj onih koji uče kineski jezik u stalnom porastu, za očekivati je da se *jueju* počne pisati i u nastavi kineskog kao stranog jezika.

Primjer pisanja *jueju* na studiju sinologije

Na slobodnom studiju sinologije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, studenti treće godine već nekoliko godina imaju zadatak napisati jednu *jueju* pjesmu na kineskom jeziku, ali u sklopu nastave iz kineske književnosti. Stoga njihovi uradci, kao i dojmovi nakon pisanja, mogu poslužiti kao osnova za razmatranje mogućnosti češćeg pisanja *jueju* pjesama sa svrhom usvajanja ne samo kineske kulture i književnosti, već i jezičnih kompetencija.

Budući da studenti slobodnog studija imaju otprilike šest do osam sati jezičnih vježbi iz suvremenog kineskog jezika tjedno, razina studenata treće godine odgovara nižem srednjem stupnju. Zato se u nastavi iz književnosti (dva sata tjedno) pretežno koristi hrvatski i engleski jezik, ali se kraća djela, poput pjesama, što je više moguće, čitaju na originalu. Tang poezija obrađuje se unutar četiri tjedana, s time da se u uvodnom predavanju studenti upoznaju s kulturnom i povijesnom pozadinom pjesničkog stvaralaštva Tanga te pravilima pisanja regulirane poezije, odnosno *jueju*. Također, obrađuje se i nekoliko reprezentativnih pjesama, poput Li Baijeve pjesme „*Jing ye si* 静夜思” (*Misli u tihoj noći*), koje su zbog svoje univerzalne tematike dovoljno razumljive i bez dubljeg poznavanja te pjesničke tradicije.¹⁴ Na kraju, već nakon uvodnog predavanja, studentima se daju upute prema kojima trebaju napisati *jueju* pjesmu do sljedećeg predavanja.¹⁵

¹³ Jedno od poznatijih natjecanja, pod nazivom *Newman Prize for English Jueju*, organizira Sveučilište u Oklahomi (http://www.ou.edu/cis/sponsored_programs/institute-for-us-china-issues/newman-prize-for-chinese-literature/young-writers-awards). (pristupljeno 1. 3. 2023.)

¹⁴ Na kineskim forumima o podučavanju kineskog jezika neizvornim govornicima, ali i u stručnim člancima, često se spominje kako strani (Zapadni) učenici i studenti ne mogu razumjeti kulturno-povijesnu pozadinu i motive koji se javljaju u Tang pjesmama pa je stoga te pjesme bolje izostaviti u nastavi kineskog jezika. Takva razmišljanja moguća su posljedica i kulturnog esencijalizma zbog kojeg se i elementi univerzalnih pojava i vrijednosti, poput ljubavi, prijateljstva ili čežnje za domom, pripisuju posebnostima neke kulture. S druge strane, i učenicima u Kini nastavnici objašnjavaju značenja pojedinih pjesama jer njihov jezik i kontekst nastanka nije uvijek očigledan, a prošlost je i za njih „strana zemlja” (<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1603487175743200369&wfr=spider&for=pc>, <https://www.zhihu.com/question/40618860>). (pristupljeno 1. 3. 2023.)

¹⁵ Prema pravilima regulirane poezije i *jueju* u knjizi *How to read Chinese poetry* (Cai, 2007: 162-173): 1. podjela ping 平 (1. i 2.) i ze 仄 (3. i 4.) tona odgovara jednom od dva prikazana tipa (str. 172); 2. rima je na kraju drugog i četvrtog stiha; 3. posljednja dva stiha podudaraju se po vrstama i spojevima riječi; 4. cezura dolazi nakon prva dva znaka u stihu, pri čemu preostala tri objašnjavaju ili nadopunjuju temu ili scenu započetu u prva dva.

Pisanje regulirane poezije kao što je *jueju*, u kojoj treba paziti na gore spomenuta pravila, predstavlja izazov neizvornim govornicima kineskog jezika koji još nisu dostigli naprednu razinu. No, dvije važne karakteristike te pjesničke forme mogu olakšati njezino pisanje. Naime, kako bi se maksimalno iskoristio ograničeni broj riječi, većina od 20 ili 28 znakova jedne *jueju* spada pod takozvane *shici* 实词 ili punoznačne riječi, poput imenica i glagola čija je uporaba često jednostavnija od takozvanih *xuci* 虚词 ili nepunoznačnih riječi, poput čestica ili prijedloga. Svaki se stih jedne *jueju* pjesme, stoga, sastoji od niza od 5 ili 7 konkretnih slika; scena, predmeta, radnji ili osjećaja.¹⁶ Zajedno s već spomenutim karakteristikama klasičnog kineskog, to za posljedicu ima i da *jueju* ne sadrži ni komplicirane gramatičke elemente za koje bi inače bila potrebna visoka razina znanja kineskog jezika. Najzad, u odnosu na bezbroj mogućnosti prisutnih kod slobodnih formi, i ovakva striktna pravila pisanja te zadane restrikcije, u počecima mogu poslužiti kao jasan putokaz ka pisanju pjesme te „pjesniku” dati određenu dozu samopouzdanja.

Sam proces pisanja *jueju* tako je iznimna prigoda za aktivaciju različitih kompetencija, jezičnih, kreativnih, kulturoloških, koje u drugim nastavnim aktivnostima možda nisu istovremeno prisutne. Prema riječima studenata, za vrijeme pisanja *jueju*, potrebno je razmisliti o različitim aspektima (većinom prethodno naučenih) znakova i riječi - potencijalnim kandidatima za uvrštavanje u pjesmu, kao što su tonovi, rima odnosno završnici, vrste riječi i njihova značenja. Istovremeno, potrebno je koristiti različite alate kako bi se, primjerice, pronašle adekvatne isto ili bliskoznačnice, ukoliko predviđena riječ svojim tonom ili rimom ne odgovara pravilima pjesme.

Iako među završnim uradcima ima pjesama koje osim u formalnim zahtjevima, jezično, stilski i tematski u većoj ili manjoj mjeri podsjećaju na „pravu” *jueju* pa se neke mogu smatrati uspješnijim pokušajima od drugih, važno je napomenuti da većina studenata pozitivno ocjenjuje sam proces pisanja, kojeg opisuju kao spoj umjetnosti i igre po zadanim pravilima. Također, nakon vlastitog pokušaja pisanja, ističu da više cijene Tang pjesme i talent pjesnika, koji su i s višestrukim formalnim restrikcijama uspjeli pisati djela koja djeluju prirodno, neusiljeno i ponekad varljivo jednostavno. Studenti se, stoga, pri pisanju vlastitih pjesama često vraćaju i na reprezentativne Tang pjesme, pažljivo ih iščitavajući, kako bi i sami iskoristili neke od poznatih motiva i dali svojoj pjesmi svojevrsan Tang „stih”. Shodno tome, pisanje *jueju*, istovremeno je i dobra motivacija za višestruko i detaljno čitanje Tang poezije.

¹⁶ Ezra Pound nekoć je zastupao tezu da svi kineski znakovi imaju čvrstu (vizualnu) poveznicu sa značenjem koje izriču pa su stoga idealni za pisanje pjesama, i to na izravan, konkretan i nekićen način. Iako su lingvisti opovrgnuli njegovu tezu o znakovima, Poundova promišljanja i dalje imaju određen utjecaj u području poetike (Saussy et al., 2008).

Pogledajmo sada nekoliko primjera studentskih uradaka s istaknutim *pinyinom* i doslovnim prijevodom svakog znaka kako bi se vjernije ilustrirao original na kineskom jeziku, kao i neke karakteristike i (klasičnog) kineskog jezika i *jueju* forme. Među te karakteristike, na primjer, spadaju jednosložnost riječi u klasičnom kineskom (naspram tendenciji dvosložnosti u suvremenom), izostanak fleksija, odnosno promjena u obliku riječi, ili izostanak zamjenica, što ponekad dovodi do nedefiniranog subjekta. Na mjestima gdje se ispod dva znaka nalazi jedna riječ prijevoda, studenti su koristili dvosložne riječi suvremenog kineskog jezika koje se bolje prevode samo jednom riječju.

1.	冬	天	高	大	雪
	dōng	tiān	gāo	dà	xuě
	zima		veliki		snijeg
	小	兔	找	晴	川
	xiǎo	tù	zhǎo	qīng	chuān
	mali	zec	tražiti ¹⁷	bistra	rijeka
	口	渴	川	则	冻
	kǒu	kě	chuān	zé	dòng
	usta	žedna	rijeka	naprotiv	zaleđena
	哭	完	便	向	南
	kū	wán	biàn	xiàng	nán
	plakati	kraj	zatim	prema	jug
2.	诗	人	夕	梦	枣
	shī	rén	xī	mèng	zǎo
	pjesnik		noć	sanjati	žičula

¹⁷ U hrvatskom prijevodu namjerno su ostavljene riječi u infinitivu ili nominativu jer u originalu sintaktički odnosi nisu jasno izrečeni te postoji mogućnost različitih interpretacija, pogotovo kad je u pitanju (tko ili što je) subjekt pjesme, stiha ili čak i samo dijela stiha.

树 上 挂 黎 明
shù shàng guà lí míng
stablo povrh visi zora

叫 醒 床 头 下
jiào xǐng chuáng tóu xià
probuditi krevet uzglavlje ispod

圆 滑 枣 滚 行
yuán huá zǎo gǔn xíng
okrugla glatka žižula kotrljati se

3. 停 车 林 晦 绿
tíng chē lín huì lǜ
zaustaviti auto šuma tamno zelena

鹿 看 慢 低 头
lù kàn màn dī tóu
jelen gledati polako spuštati glava

夜 晚 征 途 上
yè wǎn zhēng tú shàng
večer putovanje na

黎 明 万 里 留
lí míng wàn lǐ liú
zora tisuće milja ostajati

I u odabiru tema, studenti pokazuju kreativnost te se među njihovim pjesmama mogu naći prepjevi hrvatskih pjesama, pjesme inspirirane stranim pjesmama, preinake poznatih Tang pjesama ili pjesme koje uz pomoć uobičajenih *jueju* motiva opisuju današnje svakodnevne situacije i scene. Prva je pjesma, tako, prepjev hrvatske dječje pjesme „Zeko i potočić”, druga Li Baijeve pjesme „*Jing ye si*”, gdje pjesnik

umjesto mjesečine pored kreveta vidi netom sanjane žižule, a treća je *jueju* inspirirana pjesmama Roberta Frosta o susretima životinja i ljudi.¹⁸

U navedenim primjerima, studenti su većinom primjenjivali pravila o izmjeni tonova i rimi (*chuān-nán, míng-xíng, tóu-liú*), a rjeđe o podudarnosti (paralelizmu) u vrstama riječi drugog dvostihā (koju u određenoj mjeri vidimo, primjerice, u trećoj pjesmi između riječi „večer” i „zora”). Također, koristili su i dvosložne riječi netipične za *jueju*, ali to je razumljivo s obzirom da se studenti također tek na trećoj godini počinju upoznavati s klasičnim kineskim i jednosložnim riječima kojima je moguće zamijeniti dvosložne.

Na temelju dojmova studenata i analize njihovih uradaka, moguće je izdvojiti neke od prednosti pisanja *jueju* u sklopu nastave iz kineskog jezika, kao i problematična mjesta te prijedloge za učinkovitije korištenje *jueju* u svrhu poboljšanja kompetencija iz kineskog jezika, i općenito popularizaciju pjesama među njegovim učenicima i studentima. Dakle, pisanjem *jueju* može se ponavljati stari, ali i vježbati i pamtiti novi vokabular. *Jueju* također može poslužiti za utvrđivanje, pamćenje i vježbanje izgovora tonova riječi. Na kraju, „potraga” za formalno odgovarajućom riječima može pridonijeti obogaćivanju vokabulara sinonimima, ali po mogućnosti onima koji se frekventno koriste u kineskom jeziku.¹⁹

S druge strane, činjenica je da studenti bez solidnih osnova klasičnog kineskog teže razlučuju karakteristike klasičnog i suvremenog jezika pa u svojim pjesmama ponekad koriste suvremene dvosložne riječi ili veći broj zamjenica i čestica, što se kosi s potrebom za ekonomičnošću izričaja koju nameće ograničeni broj znakova *jueju*. Također, u studentskim uradcima nerijetko nailazimo na sintagme ili redoslijed riječi koji u kineskom jeziku mogu djelovati neprirodno. Naravno, zbog kreativne poetske slobode, nije nužno, a možda ni uputno, inzistirati na ekonomičnosti (putem klasičnog kineskog) ili „pravilnom” redoslijedu riječi. No, i tada *jueju* može poslužiti kao prilika za demonstraciju razlika između klasičnog i suvremenog jezika ili osvješćivanje uobičajenog slaganja riječi u kineskom jeziku od neuobičajenog.

Stoga, kako bi se što bolje iskoristio potencijal *jueju* u nastavi kineskog jezika, uzimajući također u obzir navedene poteškoće, bilo bi poželjno da se osmisli udžbenik u kojem će se sažeti glavne osobine klasičnog kineskog, pogotovo leksikološke i sintaktičke, predstaviti reprezentativne *jueju* s univerzalnim temama, opisati pravila te ponuditi različite vježbe za njihovo pisanje. Istovremeno, mogle bi se organizirati radionice i za nastavnike i za učenike/studente s naglaskom na pisanje i

¹⁸ Pjesme su napisali Katarina Pender, Dinko Telečan i Adriana Turkalj. Navedeni studenti dali su usmeno dopuštenje da se njihovi radovi koriste i citiraju za potrebe istraživanja i članka.

¹⁹ Frekventnost se može provjeriti na listama poput <https://lingua.mtsu.edu/chinese-computing/statistics/char/list.php?Which=MO>. (pristupljeno 1. 3. 2023.)

prevođenje *jueju* te izgraditi online platforme za njihovo dijeljenje, objavljivanje i sudjelovanje u natjecajima.

Budući da Tang poezija u kineskim govornim područjima uživa gotovo nedodirljivi status pa se čak i u tamošnjim školama *jueju* više čitaju i „cijene”, a rijetko pišu, moguće je da ovi prijedlozi nekim nastavnicima kineskog jezika budu neadekvatni ili neprovedivi. No, ne samo učenje jezika, već i upoznavanje sa stranom i dalekom tradicijom i njezinim klasicima, najbolje se postiže nekom vrstom aktivnog sudjelovanja; u ovom slučaju, prevođenjem, imitiranjem ili preoblikovanjem postojećih i stvaranjem novih *jueju*.

Zaključak

Književni tekstovi i, dodali bismo, kreativno pisanje, pružaju mnoge lingvističke mogućnosti studentu, ali i nastavniku koji može osmisliti aktivnosti temeljene na materijalima koji stimuliraju veće zanimanje i angažiranost studenta, negoli to mogu drugi, neknjiževni tekstovi (Llach prema Carter i Long, 1991: 3). Naime, pod književnošću smatramo pisana djela, ili njihove ulomke, koje struka i javnost prepoznaje kao kulturnu baštinu određenog prostora i vremena, poput romana, novela, kratkih priča i pjesama. Jasno je da kao takvi, književni tekstovi pružaju zanimljivu priču i uvid u određeno vremensko razdoblje u kojemu je pojedino književno djelo nastalo, no istovremeno, samom prirodom teksta omogućuju proširivanje vokabulara studenata i nove načine izražavanja te mogu poslužiti kao dobra motivacija za daljnje učenje, istraživanje, imitaciju i stvaranje.

Glavni cilj ovakvih aktivnosti zasniva se na komunikacijskom pristupu učenju stranih jezika kojem je u fokusu razvijanje komunikacijskih vještina studenata, a glavna funkcija književnosti i kreativnog pisanja u ovom procesu je transmisija poruke gdje se ta komunikacija između autora i čitatelja ostvaruje. Uz to, književnost posebnu pažnju poklanja formi, što studentu jezika pomaže u promišljanju samog jezika, a to je ujedno još jedan cilj ove komunikacijske metode. Važno je da studenti razvijaju svoje lingvističke kompetencije učeći kako izražavati značenje na stranom jeziku, ali je važno i da razvijaju komunikacijske vještine koje im omogućuju da ta značenja što kvalitetnije prenesu, da koriste jezik za interakciju i kreativnu produkciju. Japanska i kineska poezija predstavljaju autentični lingvistički, socio-lingvistički i kulturni materijal, njihova uporaba u nastavi jezika potiče studente na interakciju i kreativnost, a u takvom procesu studenti postaju aktivni, autonomni i u fokusu procesa učenja i stvaranja.

Literatura

- Aiba, Ibuki. 2017. „Nihongo kurasu ni okeru `haiku wākushoppu` no jissen hōkoku to kōsatsu — haiku ga gakushū-sha ni motarasu mono to kyōshi ni dekiru koto [Report on Haiku Workshops in Japanese Language Classes: What Haiku Brings to Learners and What Teachers Can Do] 日本語クラスにおける「俳句ワークショップ」の実践報告と考察 —俳句が学習者にもたらすものと教師にできること”. *Nihongo kyōiku hōhō kenkyūkai-shi* 日本語教育方法研究会誌 [Japanese Language Teaching Methods Research Association Journal], Vol. 23, No. 2.
- Antika, Rindilla. 2016. „Poetry in EFL Classroom”. *TELL-US JOURNAL*, Vol. 2, Issue 2, pp. 20-35.
- Barnhill, David Landis. 2004. *The Selected Poems of Matsuo Bashō*. State University of New York Press.
- Behrendt, Ulrike. 2013. „Noch'n Gedicht, Kreatives Schreiben im Deutsch als Fremdsprache- Unterricht am Beispiel von Gedichten”. *Fremdsprache Deutsch Zeitschrift für die Praxis des Deutschunterrichts*, 49. (<https://www.fremdsprachedeutschdigital.de/ce/noch-n-gedicht/detail.html>)
- Bobkina J., Stefanova, S. 2016. „Literature and critical literacy pedagogy in the EFL classroom: Towards a model of teaching critical thinking skills”. *Studies in Second Language Learning and Teaching*. Department of English Studies, Faculty of Pedagogy and Fine Arts, Adam Mickiewicz University.
- Cai, Zong-qi. 2007. *How to Read Chinese Poetry, A guided Anthology*. New York: Columbia University Press.
- Carter, R. and Long, M. ur. 1991. *Teaching Literature*. London: Longman.
- Collie, J. i Slater S., ur. 1987. *Literature in the Language Classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Disney, Dan. 2014. *Exploring Second Language Creative Writing. Beyond Babel*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Dong, Hao 董豪. 2013. „Dui wai Hanyu jiaoxue zhong de Zhongguo gudian shige jiaoxue shijian tanjiu” [Examining the practice of teaching classical Chinese poetry in teaching Chinese as foreign language] 对外汉语教学中的中国古典诗歌教学实践探究”. M.A., diz., Lanzhou University.
- Duff, A. i Maley, A. 1990. *Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Egan, K. 2005. *An imaginative approach to teaching*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Floris, D. 2004. „The power of literature in EFL classrooms”. *K@TA*, 6(1), 1-12.
- Guerin, J., Labor, E., Morgan, L., Reesman, J., & Wilingham, J. A. 2005. *Handbook of critical approaches to literature*. New York: Oxford University Press.
- Hall, G. 2015. *Literature in language education*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Han, Haoyang 韩昊洋. 2017. „Waiguoren xue gushi youdian nan [It is somewhat difficult for foreigners to learn classical poetry] 外国人学古诗有点难”. *Renmin ribao ha-*

- iwai ban*, 17. 2. 2017, vol 9. (http://paper.people.com.cn/rmrhwb/html/2017-02/17/content_1750974.htm)
- Hernandez, Riwes Cruz, J. 2010. „The role of literature and culture in English language Teaching”. *Relingüística Aplicada*, 7, 1-16.
- Keller, John M. 1987. „Development and Use of ARCS model of Instructional Design”. *Journal of Instructional Development*, Vol. 10, No. 3 (1987), pp. 2-10.
- Killander, C. Carla. 2011. „Poetry in foreign language teaching. Aspects of a major challenge”. *Proceedings of the International Conference of Education, Research and Innovation (ICERI)*, Madrid, 18-26.
- Kobayashi, Kanako. 2012. „Haiku gakushu no kanosei [Possibilities of Haiku study] 俳句学習の可能性”. *Bulletin of Osaka University Center for Japanese language and culture*, 10: 23-37.
- Langer, J. 1997. „Literacy acquisition through literature”. *Journal of Adolescent and Adult Literacy*, 40, 602-614.
- Llach, Pilar A. 2007. „Teaching Language Through Literature: *The Waste Land* in the ESL Classroom”. *Odissea*, nº 8.
- Lazar, G. 1993. *Literature and language teaching*. Cambridge: Cambridge, University Press.
- Lu, Tiepeng 卢铁澎. 2002. *Tang shi xuandu* [Selection from Tang poetry] 唐诗选读. Beijing: Renmin wuxue chuban she.
- McKay, S. 1986. „Literature in the ESL Classroom”. *Literature and Language Teaching*, ur. C. J. Brumfit i R. A. Carter, Oxford: Oxford University Press, 191-198.
- Maingay, S. 1983. *Making Sense of Reading*. Hong Kong: Nelson Harrap.
- Ming Xie. 1999. *Ezra Pound and the Appropriation of Chinese Poetry*. New York: Routledge.
- Mittal, Reena. 2014. „Teaching English through Poetry: A Powerful Medium for Learning Second Language”, *IOSR Journal Of Humanities And Social Science (IOSR-JHSS)*, Volume 19, Issue 5, Ver. III (2014), pp. 21-23.
- Nippon Gakujutsu Shinkōkai. 1965. *The Manyōshū: The Nippon gakujyutsu shinkōkai translation of one thousand poems with the texts in romaji*. New York: Columbia University Press.
- Panavelil, Abraham. 2011. „Teaching Poetry in a EFL/ESL Class: An Integrative and Communicative Approach”. *English Language Teaching Voices*, 1 (3).
- Qu, Guimin 曲桂敏. 2011. „Xue Tang shi zai Hanyu zuo wei di er yuyan xuexiao zhong de xiaoguo yanjiu: yi Shanghai mou xie guoji xuexiao de xuesheng wei yanjiu dui-xiang [Research on the effects of learning Tang poetry in schools where Chinese is second language: On the example of students of several international schools in Shanghai] 学唐诗在汉语作为第二语言学校中的效果研究：以上海某些国际学校的学生为研究对象”. M.A., diz., Huadong Shifan University.
- Ramsaran, S. 1983. „Poetry in the language classroom”. *ELT Journal* 37, 1: 36-43.

- Rush, Phillip. 2011. *Behind the Lines: Using Poetry in the Language Classroom*. <https://core.ac.uk/download/pdf/235011964.pdf> (pristupljeno 24. 2. 2022.)
- Saussy, Haun, Stalling Jonathan, Klein, Lucas. 2008. *Ernest Fenollosa and Ezra Pound, The Chinese written character as a medium for poetry, A critical edition*. New York: Fordham University Press.
- Schroeder, Frederic. 2010. „For Better Or Verse - Poetry In The ESL Classroom”. *MA TE-SOL Collection*, 485.
- Shibata Setsue, Yokota Toshiko. 2013. „Nihongo gakushūsha no tame no nihon bungaku: haiku to tanka wo kyōzai toshita nihongo dokkai katsudō no jissen hōkoku [Japanese Literature for Japanese Language Learners: A Practical Report on Japanese Reading Activities Using Haiku and Tanka as Teaching Materials] 日本語学習者のための日本文学：俳句と短歌を教材とした日本語読解活動の実践報告”. *Journal of Canadian Association for Japanese Language Education* 1, vol. 14, 31-53.
- Tayebipour, F. 2009. „In Defence of teaching literature to EFL students in the era of Globalization” u R. Zhang (ur.), *Englishes and literatures-in-English in a globalised world: Proceedings of the 13th international conference on English in southeast Asia* (pp. 213-219). Singapore: National Institute of Education.
- Titus, Julia. 2017. „Using Poetry in a Foreign Language Classroom”. *Conference Proceedings ICT for Language Learning*, Florence, 476 – 481.
- Tokui, Atsuko. 1997. „Ryūgakusei ni haiku o oshieru - nihongo nihon jijō kyōiku no naka de -”, *Shinshūdaigaku kyōiku gakubu kiyō* [Teaching Haiku to International Students - In Japanese Language and Japanese Studies Education] 留学生に俳句を教える－日本語・日本事情教育の中で－『信州大学教育学部紀要』”. *Bulletin of the Faculty of Education, Shinshu University*, Vol. 90, 1-7.
- Tomoka, Junko. 1994. „Ibunkarikai to kisetsu-kan - haiku wo kyōzai ni shita nihon jijō no jūyō [Understanding Different Cultures and a Sense of Seasons: Lessons on Japanese Affairs Using Haiku as Teaching Materials] 異文化理解と季節感－俳句を教材にした日本事情の授業”. *Gengo bunka to nihongo kyōiku* [Language Culture and Japanese Language Education] 言語文化と日本語教育, Vol.7, 37-43.
- Van, T., 2009. „The relevance of literary analysis to teaching literature in the EFL classroom”. *English Teaching Forum*, 3, 2-9.
- Wang, Zelin 王泽霖. 2017. „Dui wai Hanyu zhong gaoji jieduan Tang shi jiaoxue yanjiu [Research on the teaching of Tang poetry to intermediate and advanced level Chinese language learners] 对外汉语中高级阶段唐诗教学研究”. M.A. diz., Inner Mongolian Shifan University.
- Weinberger, Eliot. 1987. *Nineteen ways of looking at Wang Wai. How a Chinese poem is translated*. New York: Moyer Bell Limited.
- Xu, Hui 徐慧. 2016. „Tang shi za Taiguó zhōngxué Hanyu ketāng zhōng de yīngyōng yānjiū: yì Měngfū xuéxiào wéi lǐ [Applied research on Tang poetry in Chinese classes

in Thailand's high schools: on the example of Mengfu High School 唐诗在泰国中学汉语课堂中的应用研究 —— 以蒙福学校为例”. M.A., diz., Hunan University.

Yaqoob, M. 2011. „Reader and text: Literary theory and teaching of literature in the twenty first century”. *International Conference on Languages, Literature and Linguistics IPEDR*, 26, 511-515.

Internetske stranice

<https://tobiraweb.9640.jp>

<https://baijiahao.baidu.com/s?id=1603487175743200369&wfr=spider&for=pc>

[https://www.zhihu.com/question/40618860=](https://www.zhihu.com/question/40618860)

<https://poems.com/features/what-sparks-poetry/jonathan-stalling-on-spring-snow/>

<https://nie.newsok.com/wp-content/uploads/Asian-Heritage-Student-Poster.pdf>

http://www.ou.edu/cis/sponsored_programs/institute-for-us-china-issues/newman-prize-for-chinese-literature/young-writers-awards

<https://lingua.mtsu.edu/chinese-computing/statistics/char/list.php?Which=MO>

<http://www.geocities.jp/neizisasa/manyousyu.html>

Poetry in Japanese and Chinese language classes

Abstract: The authors propose the use of poetry in the teaching of Japanese and Chinese, considering that literary texts and creative writing provide different opportunities for a foreign language acquisition that are not always or equally represented in the textbooks and non-literary texts. Literature can be a powerful tool in strengthening the motivation to learn foreign languages and a good basis for encouraging reading and writing in order to master a richer language fund. Poetry has a special place in this process because it carries messages concentrated in a shorter text format. This article presents some of the possibilities of using Japanese and Chinese poetry in the language learning process at the lower and intermediate level.

Keywords: foreign language teaching, Japanese poetry, Chinese poetry, waka, haiku, jueju, creative writing

Divna Tričković

Katedra za orijentalistiku

Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu

divna.trickovic@gmail.com

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.10>

O prostom predikatskom RU-obliku za izražavanje sadašnjeg i budućeg vremena u japanskom jeziku

Sažetak: U japanskom jeziku vremenski tok segmentira se ne u tri, kako je uobičajeno u evropskim jezicima, već u dva odsečka, od kojih se jedan odnosi na prošlost a drugi na sadašnjost i budućnost, s nužnim ograničenjima koja proističu iz toga. U radu se definiše upotreba i značenje predikatskog RU-oblika za izražavanje sadašnjeg, odnosno neprošlog, vremena u japanskom jeziku u poređenju sa srpskim sistemom glagolskih vremenskih oblika. U tu svrhu se daje prikaz karakteristika japanskih predikata, te se navodi njihova podela na statične i dinamične, kao i na dalje potkategorije koje utiču na vremensko značenje. Karakteristično za RU oblik jeste da uglavnom ne odgovara progresivnom značenju prezenta nesvršenih glagola koje je tipično za prezent u srpskom jeziku, već više njegovoj kvalifikativnoj ili habitualnoj upotrebi. Upotreba RU-oblika i prezenta vezana za predikate koji odgovaraju značenju stanja prilično se poklapa u posmatrana dva jezika.

Ključne reči: budućnost, glagol, japanski jezik, predikat, prezent, sadašnjost, srpski jezik, vreme

Uvod

O japanskim vremenima nije mnogo napisano na ovim prostorima¹, a naše istraživanje će se prvenstveno bazirati na pokušaju sistematizacije upotreba RU-oblika, kao osnovnog oblika japanskog glagola, u odnosu na prezent u srpskom jeziku. Pri tome ćemo se prvenstveno oslanjati na gramatičku i udžbeničku literaturu.

¹ U tom smislu bismo izdvojili neobjavljenu doktorsku tezu autora (Tričković 2009), koja je poslužila i kao osnova za pisanje ovog rada.

Problem u vezi sa datom temom leži u tome što se vreme u japanskom jeziku, za razliku od srpskog, ne segmentira na tri (prošlost-sadašnjost-budućnost), već na dva odea: na prošlost i vreme koje nije prošlo. Pri tom, oblik za vreme koji označava radnju koja se nije desila u prošlosti uključuje sadašnjost i budućnost, s tim da je značenje budućnosti u japanskom shvaćeno uglavnom modalno, te postoji pored vremenskog i čitav niz izraza koji je opisuju. Vreme se sintaksički izražava glagolskim vremenima, tj. vremenskim oblikom predikata.

Tu imamo novi problem. Predikat u japanskom jeziku može biti, slično srpskom, glagolski ili imenski. Razlika je pak u tome što pridevi u srpskom jeziku spadaju u imenske reči, a u japanskom pridevi su glagolska vrsta reči (o tom pitanju više smo pisali u Tričković 2010), zbog čega je važno napomeniti da, budući da se u zavisnosti od vremena koje izražavaju japanski pridevi menjaju na sličan način kao kopula (npr. pridev-I 高い /takai/, prošlo vreme 高かった /takakatta/ „bilo je skupo” – oblik za prošlo vreme pravi se bez dodavanja kopule), naša tema nužno uključuje sve ključne oblike predikata za izražavanje vremena, a ne samo glagole. Drugim rečima, u japanskom ne govorimo o glagolskim već o predikatskim vremenskim oblicima.

Pored navedenog, treba pomenuti i podelu japanskih predikata na statične i dinamične. Statičan predikat dobija se od imenskog (uključuje sve imenske, nepromenljive reči kao što su zamenice i sl.) predikata i pridevskog predikata (obe vrste japanskih prideva: pridevi-I i pridevi-NA), ali i od glagola koji izražavaju stanje, kao i od glagola u određenim oblicima (npr. svaka negacija, oblik deziderativa, izvedeni oblik posibilitiva – sve se smatra statičnim predikatom bez obzira na osnovno značenje glagola u osnovi). Dinamičan predikat dobija se jedino od dinamičnih glagola kada nisu u nekom od gorepomenutih statičnih oblika. Dinamičnih glagola imamo dve vrste: momentalni (ili trenutni) i durativni (ili trajni). Samo durativni glagoli mogu izražavati radnju koja se trenutno odvija u smislu u kom je izražava srpski prezent nesvršenih glagola, i to ne prostim RU-oblikom, već složenim TEIRU-oblikom, o kom ovde neće biti reči. Iz rečenog je jasno da je statičan predikat dominantan u japanskoj sintaksi, kao i da je sagledavanje sadašnje radnje drugačije u dva jezika.

Iako postoji više načina imenovanja japanskih vremenskih predikatskih oblika, ne postoji jedan opšteprihvaćen, a mi smo se opredelili za sledeće nazive: RU, TA, TEIRU i TEITA, takođe u literaturi prilično uobičajene. Iako ne mislimo da je ovo idealno rešenje, ono daje dovoljno prostora da se istaknu specifičnosti japanskog jezika. Između ostalog, razlog za ovakav odabir naziva jeste što smatramo da je funkcionalno nazivanje poput „sadašnje vreme” ovde nedovoljno precizno, kao što bi uostalom bilo i „buduće” ili „neprošlo vreme”.²

² Posebno kod složenih vremenskih oblika kao što su TEIRU i TEITA pogrešno nazivanje i definisanje može navesti na pogrešne zaključke, te veće greške u procesu usvajanja jezika. Na

U ovom radu prvo ćemo definisati na šta se RU-oblik konkretno odnosi (morfološko određenje), a zatim ćemo izložiti specifičnosti njegove upotrebe u poređenju sa srpskim prezentom, zaokruživši naša razmatranja zaključkom na kraju rada.

RU-oblik – morfološko određenje

Kao i u slučaju drugih vremenskih oblika, ovde se podrazumeva ne samo jedan oblik već čitava paradigma. U japanskom kao aglutinativnom jeziku, glagolski oblici grade se ulančavanjem, lepljenjem jednog ili više nastavaka za oblik ili pomoćnih glagola/prideva na jednu od osnova, kojih tradicionalno može biti šest. Oznaka za vreme nalazi se na kraju predikatskog oblika, ali pre dodatka za modus.

RU-oblik tipično je izražen slogom RU na kraju velikog broja glagola u prostom, neformalnom ili rečničkom obliku – svi tzv. *ičidan* glagoli i jedan deo *godan* glagola, dakle većina od glagolskih vrsta. Međutim, daleko od toga da je to njegov jedini, pa čak ni dominantan nastavak za oblik. Pod terminom „RU-oblik” podrazumeva se veliki broj nastavaka za oblik, kao što su nastavci za negaciju ali i za deziderativ, posibilitiv i slično – sve što je vremenski određeno a ne spada u ostala tri vremena (TA, TEIRU, TEITA). U sledećoj tabeli pokušali smo to da predstavimo primerom. Zajedničko za sve navedene oblike jeste da se vezuju za sadašnjost, tj. aktuelni su u trenutku govorenja.

---

primer, TEIRU- i TEITA-oblici se nekad nazivaju „trajnim vremenima”, ali zapravo, u zavisnosti od osnovnog značenja glagola i njegovog aspekatskog tipa ovim vremenskim oblikom tipično se izražava progresivno ili rezultativno, perfektivno značenje, čijim nedovoljnim poznavanjem dolazi do čestih grešaka u prevodenju kod učenika japanskog jezika (Tričković 2015).

Tabela 1: Neki od oblika koji se podrazumevaju pod RU-oblikom

br.	japanski	objašnjenje	osnovni prevod
1	読む/読みます	rečnički i završni oblik gl. „čitati” neprošlo vreme	čitam, čitaš... čitaću, čitaćeš...
2	読まない/読みません	završni oblik gl. „čitati”, neprošlo vreme – negacija	ne čitam, ne čitaš..., neću čitati, nećeš čitati...
3	読みたい (です)	deziderativ gl. „čitati”	želim da čitam
4	読みたくない (です)	deziderativ, negacija gl. „čitati”	ne želim da čitam
5	読まれる/読まれます	pasiv gl. „čitati”	čitano je
6	読ませる/読ませます	kauzativ gl. „čitati”	učiniti da čita
7	読める/読めます	posibilitiv gl. „čitati”	mogu da čitam...
8	読んでもらう	složeni gl. oblik gl. „čitati” i jedan od glagola za primanje i davanje (usluga)	čita mi (dobiti od nekog uslugu čitanja)...
9	高い (です)	osnovni oblik – atributivni ili predikativni, pridev-I „visok”	visok (je)
10	高くない (です)	osnovni oblik – atributivni ili predikativni u negaciji, pridev-I „visok”	nije visok
11	静かです/だ	osnovni oblik – predikativni, pridev-NA „tih”	tih (je)
12	静か/静かな	osnovni oblik – atributivni oblik pridev-NA „tih”	tih ~

Značenje i upotreba RU-oblika sa osvrtnom na prezent u srpskom jeziku

Kao i u slučaju prezenta u srpskom jeziku, RU-oblik u japanskom jeziku ima svoje osnovno značenje, od kog bismo mogli reći da se razvijaju ostala, manje ili više tipična. Odlike srpskog prezenta i japanskog RU-oblika u mnogo čemu se podudaraju, ali su i mimoilaženja velika. Tako, na primer, njihovo osnovno značenje predstavlja ukazivanje na vreme koje je obuhvaćeno trenutkom govorenja.

Osnovno značenje RU-oblika je značenje sadašnjeg vremena, prvenstveno trajanje stanja u trenutku govorenja, kao što se vidi iz sledećih primera:

1. マリオさんは学生です。 „Mario je učenik.”
2. 私はうれしいです。 „Ja sam srećna.”
3. マリナさんは親切です。 „Marina je ljubazna.”
4. 机の上に本があります。 „Na stolu je/se nalazi knjiga.”

Vremenski opseg nekog stanja može biti rastegljiv i obuhvatati više od trenutka govorenja ili biti jasno vremenski ograničen, kao što se vidi iz sledećeg primera:

5. 叔母は先月から病氣です。 „Tetka je bolesna od prošlog meseca”³

Kod dinamičnih glagola (pr. 6) RU-oblik može označavati sadašnjost uglavnom samo ako je reč o nereferencijalno koncipovanoj radnji, tj. ako je po sredi izražavanje ponavljanje radnje kao neke navike, običaja i sličnog (habitualno značenje), za šta smatramo da je po svom značenju blisko kvalifikativnom značenju.

6. 毎日近くの公園を散歩します。 „Svakog dana šetam po obližnjem parku.”

Milka Ivić (1995) razmatra ponavljanje radnje u okviru nereferencijalnosti glagolske radnje, koju shvata šire od same iterativnosti, dok su kod Tanasića (2005) nereferencijalnost i iterativnost usko približenih značenja, ako ne i jedno te isto.

Referencijalnost se odnosi na „svojstvo jezičkog znaka da može izdvojiti neki realan predmet (konkretan ili apstraktan, elementaran ili složen) iz klase kojoj taj predmet pripada i od ostalog dela stvarnosti” (Piper 2005: 915). Postojanje takvog svojstva određuje iskaz kao referencijalan, dok ga njegovo odsustvo određuje kao nereferencijalan. Prema Tanasiću (1996, 2005: 347, 348), radnja koja se vezuje za jedan određeni momenat ili vremenski odsek jeste referencijalna (pr. Laste će se vratiti na proleće), dok je nereferencijalna ona radnja koja se vrši u nizu intervala, kao neka vrsta množine radnji (pr. U proleće se laste vraćaju).

Ponavljana radnja podrazumeva radnju koja može, ali ne mora da se odigrava u trenutku govorenja, ali koja se kao ODLIKA (dakle, izvestan kvalitet) proteže kroz ceo određeni period. Sam period u kome se ponavljanje vrši, takođe, može biti u sadašnjost, ali i u prošlosti i u budućnosti. U srpskom jeziku ponavljanje radnje u sadašnjosti izražava se prezentom svršenih i nesvršenih glagola, sa izvesnim različitim nijansama u značenju u zavisnosti od upotrebljenog glagolskog vida, u prošlosti – perfektom nesvršenih glagola, ili potencijalom svršenih i nesvršenih glagola (potencijal u ovom slučaju ozna-

³ Više o tome v. Teramura 1999: 85-89; primer preuzet iz *ibid.* 85. O rastegljivosti vremenskog opsega sadašnjosti v. npr. Tanasić 2005: 354, 355)

čava dezaktuelizaciju, odnosno da saopšteno više ne važi), a u budućnosti – futurom I samo nesvršenih glagola (o tome više v. npr. Ivić 1995).

Radnja koja se ponavlja može biti manje ili više regularna. Kada se određena radnja koja se regularno ponavlja vezuje za neko biće, reč je o habitualnom značenju, koje, kao što smo videli, predstavlja radnju kao nečiju odliku, naviku, koja se vezuje za određeni vremenski period. Ovo značenje je, dakle, iz navedenih razloga, na prelazu između kvalifikativnosti i iterativnosti.

U slučaju japanskog jezika, ovakva, nereferencijalno koncipovana radnja često se shvata kao njeno uopšteno imenovanje, koje podrazumeva u većoj ili manjoj meri da se ta radnja ponavlja, pogotovo u RU- i TEIRU-obliku, koji se vezuju za neprošlost.⁴ Razlika između RU- i TEIRU-oblika u slučaju ponavljane uobičajene radnje jeste jača veza sa trenutkom govorenja i prirodnije povezivanje sa vremenskim odredbama kojima se period važenja date konstatacije razdeljuje u odnosu na protekli period i ograničava (makar sam taj period bio i prilično dugačak) u slučaju TEIRU-oblika, dok je RU-oblik rezervisan za običniju konstataciju postojećeg običaja bez njenog određenja u odnosu na period kada takav običaj nije postojao (Sunakawa 1999: 33).

Dinamični glagoli mogu se upotrebiti i sveltremenskom značenju (kvalifikativno u širem smislu), i tada su takođe u RU-obliku:

7. 太陽は西に沈みます。 „Sunce zalazi na zapadu.”

U srbistici je, inače, kvalifikativna upotreba glagolskih vremena relativno rano ustanovljena, ali o njoj ne postoji jedinstveno mišljenje, niti se isti primeri u različitim radovima isto tretiraju, što, uostalom nije redak slučaj kada su u pitanju glagolska vremena. U pokušaju da se kvalifikativna upotreba odredi indikativsko-relativskom teorijom, rezultati naučnika su izuzetno različiti. Sladojević (1966: 44), u tom smislu, primećuje kako „kvalifikativna upotreba glagolskih oblika ne predstavlja jedinstvenu kategoriju i ne može se svrstati u jednu od osnovnih kategorija upotrebe glagolskih vremena”. Upravo se ovom svojom posebnosti kvalifikativna upotreba, doduše na mala vrata, izdvaja kao zasebna. Sladojević (ibid.), takođe, konstatuje da je kvalifikativno značenje u samoj glagolskoj osnovi, a vremensko određenje zavisi od situacije o kojoj se govori. Belić je, navodi se na istom mestu, primetio slično, da je kvalifikativno značenje zapravo semantička a ne vremenska osobina, i da predstavlja „samo naročito značenje glagolske radnje” (ibid), a da se glagol u ovoj upotrebi može vremenski odnositi i prema sadašnjosti i prema nekom drugom trenutku, tačnije može biti i apsolutno i relativno

⁴ U japanskom, kao ni u srpskom, ne postoje posebna i međusobno isključiva gramatička ili leksička sredstva za iskazivanje (ne)referencijalnosti.

upotrebljen. Drugim rečima, kvalifikativno upotrebljen glagol daje poseban smisao rečenici: relativizujući značenje radnje u samom glagolu, njegov vremenski oblik saopštava o stanju u vremenu za koje data kvalifikacija/stanje važi.

Slična, ali opet donekle drugačija, upotreba može se videti i u japanskim priručnicima, kuvarima i tekstovima sličnih stilova:

8. 鍋に野菜を入れてよく炒める。„U šerpu dodaš/dodati povrće i dobro prodinstaš.”

U primeru br. 8 se u prevodu na srpski pored prezenta, pojavljuje i infinitiv, a mogao bi se upotrebiti i imperativ. Sličnost RU-oblika sa infinitivom, ovde očigledna, govori u prilog njegovom tumačenju u smislu oblika za opšte imenovanje, te ne čudi što je upravo on izabran da, u nedostatku pravog infinitiva, služi za rečničko sortiranje glagola.

S ovim u vezi je činjenica da japanski jezik ne iskazuje lice glagolskim oblikom, sem u izuzetnim slučajevima, kao što su honorifični oblici, glagoli i pridevi osećanja i slično (Tričković 2006, 2006a), te samim tim radnja iskazana glagolskim oblikom koji odgovara sadašnjosti, ali koji nije lično obojen, zvuči pomalo kao infinitiv, iako to nije. Iz sledećeg citata jasno možemo videti da i japanski lingvisti slično osećaju:

„Statični predikati koriste se da izraze neku situaciju kao činjenicu, i tada njihov osnovni oblik [tj. RU-oblik, D.T] pokazuje da za govornika u trenutku govorenja situacija iskazana predikatom postoji, dok prošlo vreme [tj. TA-oblik, D.T] pokazuje da je data situacija postojala pre trenutka govorenja, drugim rečima da je ta situacija prošla.” (Teramura 1999: 82).

Takozvani psihički glagoli, glagoli koji govore o unutrašnjim ljudskim aktivnostima, kao što su mišljenje ili saznavanje putem čula, u japanskom jeziku RU-oblikom iskazuju sadašnje vreme, ali samo za prvo lice u potvrdnom obliku i za drugo u upitnim rečenicama. Za treće lice se upotrebljava TEIRU-oblik. RU-oblik glagola koji izražavaju spoznaju putem čula može biti shvaćen i bezlično (kvalifikativno značenje u užem smislu).⁵

⁵ Kada se glagolima koji su inače dinamični saopštava čulno saznanje o radnjama koje se iskazuju tim dinamičnim glagolima upravo u trenutku kada se do tog saznanja dolazi, koristi se RU-oblik, a ova upotreba najtipičnija je za prenose utakmica i slično. Up. 「つまり、感覚的に捉えたある外界の現象を、独白の場合は自分にとっての発見として、相手があるときは相手にとって価値のある情報として、感知した瞬間に言う、そういう状況があるときにこの用法が使われる。」 „Znači, ova upotreba se koristi kada postoji situacija u kojoj se istog trena kada se spoznaje i saopštava, kao u monologu, neka informacija o našim čulima otkrivenom fenomenu iz spoljnog sveta, a koja je za datog sagovornika od značaja” (Teramura 1999: 103).

9. 風の音がする。„Čuje se zvuk vetra.”⁶
 10. ここから富士山が見える。„Odavde se vidi/mogu da vidim Fuji.”
 11. それはよくないと思う。„Mislim da to nije dobro.”

Performativni glagoli, kao što su 宣言する /sengen suru/ „proglasiti”, 約束する /yakusoku suru/ „obećati” i sl., u RU-obliku izražavaju sadašnju radnju:⁷

12. 開会を宣言します。„Proglašavam početak sastanka.”
 13. 二度とこんなことをしないと約束します。„Obećavam da ovako nešto više nikada neću uraditi.”

Ali, kao što se vidi iz sledećih primera, kod dinamičnih predikata, bilo durativnih bilo momentalnih, RU-obliku odgovara i značenje budućnosti, štaviše, to je tipično značenje RU-oblika velike većine dinamičnih predikata.

14. 私は（これから）読む。„Ja (od sad) čitam/ čitaću.”
 15. 今日の会議は6時に始まります。„Današnji sastanak će početi u 6 sati.”

Kada je u pitanju značenje budućnosti RU-oblika, obično se smatra da se kod dinamičnih predikata jače ispoljava vid nego vreme, te se kod ovih glagola RU-oblik obično koristi sa značenjem 'nerealizovanosti', ali 'potencijalne realizovanosti u budućnosti', čime se dobija značenje budućeg vremena.⁸ Dakle, značenje budućnosti kod ovih glagola počiva na činjenici da je ta radnja u ovom trenutku još nerealizovana, ali da će do toga izvesno uskoro doći.⁹ Ona se, stoga, njima imenuje kao prisutna, ali ne i ostvarena ili započeta, u trenutku govorenja.

⁶ Primer iz Teramura 1999: 100.

⁷ Primeri 12. i 13. preuzeti su iz Masuoka & Takubo 2000: 110.

⁸ Up. 「過去形については、過去か現在の既然かの区別は、文脈、状況によってはっきりしているのがふつうだが、基本形が‘単なる’未来を表しているのか、現在における未然を表しているのかは、区別しがたいことが多い。しかし、動詞動詞の基本形は、「現在は未だ実現していないが、いずれは必ず実現する」ということを表すのがむしろ基本で、それが未然時をさす副詞などを伴うとき、未来を表すと解釈されるのだ、というふうを考える。」 „U vezi sa prošlim oblikom [TA-oblik, D.T], uobičajeno je prema situaciji ili kontekstu razlikovati da li se radi o prošlosti ili o sadašnjoj perfektivnosti/realizovanosti, ali za osnovni oblik [RU-oblik, D.T] je teško razlučiti da li se radi o 'prosto' budućnosti ili o sadašnjoj nerealizovanosti radnje. Međutim, osnovni oblik dinamičnih glagola obično se interpretira kao 'nešto što se u sadašnjosti još nije realizovalo, ali sigurno hoće', te kada je to praćeno prilozima koji pokazuju još neostvareno vreme, smatra se da iskazuje budućnost” (Teramura 1999: 122).

⁹ Up. 「それは、日本語では、時間の流れの中で発生し消滅し変化する事象を描き分けるこの種の動詞の場合、その基本形は、発話時点で未だ実現していない事態を表すのが本性だからである。未だ実現してはいないが、やがて必ず実現する、そういう話し手の捉え方をそれは示しているのである。」 „To je zbog toga što u slučaju ove vrste glagola, koji oslikavaju situaciju što u vremenskom toku

Statični predikati takođe mogu RU-oblikom izražavati budućnost, ali se takvo vremensko određenje mora nekim izrazom ili kontekstom precizirati.

16. 明後日は一日中忙しい。„Prekosutra sam celi dan zauzeta.”

Za značenje budućeg vremena RU-oblika navodi se:

„(...) moguće je osnovni oblik [RU-oblik, D.T] koristiti za budućnost samo onda kada se govornik nalazi u poziciji da može pouzdano da tvrdi kako će se ta radnja sigurno realizovati.” (Teramura 1999: 83).¹⁰

Ako posmatramo iz perspektive imenovanja postojeće radnje/stanja, što je karakteristično za japanski RU-oblik, jasno je da je prisutna i trenutna situacija i sigurnost u vezi sa još neizvršenom radnjom. Slične konstatacije nalazimo i povodom prezenta za budućnost u srpskom jeziku (v. Klikovac 2018). Na ovaj način se RU-oblik približava modusu, a udaljava od vremenskog značenja, međutim, kao i u srpskom jeziku, vremenska i modalna značenja jesu, i verovatno moraju biti, isprepletena. I kao što ima autora koji smatraju da je u japanskom jeziku važnija aspekatska interpretacija od vremenske, isto tako ima i autora koji smatraju da je glavna modusna.¹¹ Bilo bi značajno dublje ispitati značenja buduće radnje RU-oblika u poređenju sa srpskim futurom prvim i prezentom za budućnost, što ćemo ovom prilikom ipak ostaviti za neke buduće radove.

Posebna upotreba RU-oblika, koju i neki japanski autori smatraju relativnom, a neki opet vidskom,¹² najbolje se vidi u zavisnim rečenicama, gde se RU-oblikom govori

---

nastaje, nestaje i menja se, njihov osnovni oblik [RU-oblik, D.T] iskazuje kao svoje osnovno značenje radnju koja u trenutku govorenja još nije izvršena. On, ipak, pokazuje shvatanje govornika da će ta radnja, iako još nije izvršena, to uskoro sigurno biti” (Teramura 1999: 98).

Zbog značenja *obaveznog izvršenja*, RU-oblik za budućnost se u nekim slučajevima može smatrati oblikom svršenog vida glagola. V. 昨日、山田さんはカレーを作った。〈完成相過去〉 „Juče je Jamada napravio kari” (svršeni vid, prošlost); 明日、山田さんはカレーを作る。〈完成相未来〉 „Sutra će Jamada napraviti kari” (svršeni vid, budućnost) (Prema Kinsui et al 2003: 15).

¹⁰ 「 (...) 基本形が未来のことに使えるのは、話し手が、そのことが確実に実現すると確言できる立場にあるときに限られることがわかる。」 Prevod u tekstu (Teramura 1999: 83).

¹¹ O tome više v. Teramura 1999: 82-85, i dalje. Inače, sam Teramura zastupa stav da japanski, kao i većina evropskih jezika ima vreme, a da vremenski oblici mogu biti i modalno upotrebljeni. Što se vida tiče, on smatra da su RU i TA oblici vremenski, ali da imaju vidske elemente, posebno u zavisnoj klauzi.

¹² Razlika između srpskog i japanskog shvatanja relativa ovde postaje očigledna, jer dok se u srpskom relativ određuje hronološki prema nekoj drugoj tački na vremenskoj osi, koja se ne poklapa sa trenutkom govorenja, japanska relativna upotreba vremenskih oblika se tumači u smislu njihovog,

o radnji koja je sa radnjom više rečenice naporedna, ili je u odnosu na nju buduća, kao u sledećim primerima:

17. 彼女は面白い本を買ってくれた。 „Kupila mi je zanimljivu knjigu/knjigu koja je zanimljiva.”

18. 大阪へ行くバスはあそこです。 „Tamo je autobus koji ide/će ići za Osaku.”

19. 八時に始まる講義のために準備しておきました。 „Spremila sam se za predavanje koje počinje/će početi u 8 sati.”

Teramura (1999) vidsko značenje RU-oblika određuje kao 'neizvršeno, nerealizovano' (jap. ter. 未然), prema vidskom značenju TA-oblika, 'realizovano, izvršeno' (jap. ter. 已然). Vidsko značenje se razlikuje od vremenskog po tome što se ne određuje prema jednoj tački u vremenu u odnosu na koju se radnja desila pre, istovremeno ili posle date tačke, već se akcenat stavlja na samu radnju i na preciziranje do koje tačke se u podrazumevanom razvoju date radnje stiglo ili nije stiglo, odnosno u kom stanju je zatiče govornik. Teramura (1999) konstatuje i da je vremensko određenje kod nekih predikata obavezno, dok je kod nekih, koji su nevremenski ili bezvremenski upotrebljeni, moguće vidsko.¹³

Kao što i u srpskom jeziku „suština značenja oblika prezenta nije vršenje radnje u sadašnjosti, nego prisustvo njeno u vreme za koje se vezuje” (Stevanović 1967: 8), tako ni značenje RU-oblika nije vezano samo za sadašnjost kao trenutak govorenja, već za prisustvo ideje o (nerealizovanoj, nezapočetoj) radnji ili (nesvršenom) stanju u vremenu o kome se govori. Kako japanski jezik pravi posebnu razliku između shvatanja radnje i stanja (dinamično : statično), ovo kategorisanje ispoljava se i na nivou vremenskih oblika, te data razlika, dakle, počiva na akcentovanju sadašnjeg, time nesvršenog, stanja, a ne radnje. Posledica toga je da RU-oblik statičnih predikata tipično izražava sadašnjost, ali mu je u slučaju dinamičnih predikata tipičnije značenje budućnosti, koje u srpskom odgovara ili futuru ili prezentu za budućnost. U tom smislu se vidsko značenje RU-oblika dinamičnih predikata može odrediti kao značenje *nerealizovane radnje*, a statičnih predikata kao *nesvršeno stanje*.

---

usled izmene pozicije u rečenici, donekle promenjenog značenja. Način na koji se ove promene osnovnog, apsolutnog, značenja japanskih predikata obrazlažu u japanskoj literaturi liči pomalo na prvobitno shvatanje relativne upotrebe glagolskih vremena u srpskom jeziku (preko teorije o glagolskom vidu, posebno up. Belić 1998), te se u ovakvoj upotrebi neretko konstatuje kako je vidsko značenje nadjačalo vremensko.

¹³ Up. 「已然・未然是、ある幅をもつ事態を背景として、あることの実現・未実現を問題にするのであって、点としての事態の前後関係を問題にするテンスとは異質のものである。時間に関わる陳述において、テンスは不可欠のものであるが、アスペクトはそうではない。一方、テンスに関係のない（無時間的）陳述においても、アスペクトの別はありうる。」 Parafrazirano u tekstu (Teramura 1999: 120). Kin-sui et al (2003: posebno 57-59) isti vid naziva 非完成相 'nesvršeni', a navodi se još i ter. 未発相, i sl.

Ipak, u radovima posvećenim japanskom RU-obliku ovakva interpretacija nije uobičajena, već se, znači, uobičajeno navodi kako RU-oblik tipično označava sadašnjost statičnih, a budućnost dinamičnih predikata (up. npr. Teramura et al 1995: 45, i dr). S druge strane, odnos vremena u zavisnoj i nezavisnoj rečenici, kao što smo pomenuli, često se tumači vidskim značenjem RU-oblika,¹⁴ a ne njegovom relativnom upotrebom.¹⁵ Do takvog shvatanja dolazi se najviše upoređivanjem primera sa RU i TA-oblikom, poput ovog¹⁶:

20. 資金を融通して (a.くれる、b.くれた) 人にきのう会った。
„Juče sam se sreo sa čovekom koji (a. će obezbediti, b. je obezbedio) finansije.”

Iz datog primera je jasno da ima situacija kada RU-oblik ne može označavati sadašnjost, već samo nešto što je u sadašnjosti još uvek nerealizovano, što pripada budućnosti, i što je određeno kao vidsko značenje RU-oblika.

Pored navedenog, u pripovedanju na primer, RU-oblik se može koristiti za iskazivanje prošlosti, ili kao japanski pripovedački prezent. U tom slučaju se obično, recimo u pasusu, u prvoj rečenici radnja ili događaj postavi kao prošla, a onda se situacija koja se odigrava u tim vremenskim okvirima objašnjava upotrebom RU-oblika,¹⁷ kao u primeru:

21. 「弱い体力が弱いながらに甘い調和を漂わせていた。襟巻を枕に敷き、それを鼻の下にひっかけて口をびったり覆い、それからまた上になった頬を包んで、一種の頬かむりのような工合だが、ゆるんで来たり、鼻にかぶさって来たりする。男が目を動かさずか動かさぬうちに、娘はやさしい手つきで直してやっていた。」 (川端 1971: 9)

„Suprotno slabašnosti njihovih tela, oboje je odavalo sliku prijatne skladnosti. Jedan kraj šala služio je muškarcu kao jastučić za glavu, a drugi, malo izgužvan, pokrivaio mu je usta i obraze. Maramica se uskoro odreši, šal skliznu preko nosa, a on i ne trepnu okom. Devojka mu ga većtim zahvatom ruke opet popravi.” (Kavabata 1981: 10)

¹⁴ Up. npr. 「動詞的述語の基本形と過去形の対立には、テンス的側面とアスペクト的側面があることを先に見たが、従属節内、とくに連体節にあっては、テンス的側面は主節のテンスに包み込まれてしまい、アスペクト的側面だけが表面に現れることが (常にそういうわけではないが) 多い。」 „Što se tiče opozicije osnovnog oblika i oblika za prošlost [RU i TA-oblika, D.T], već smo videli da u njima ima i vremenskog i vidskog značenja, ali u okviru zavisne rečenice, posebno odnosne zavisne rečenice, vreme je obuhvaćeno glavnom rečenicom, a na površini [predikata zavisne rečenice, D.T] se pojavljuje uglavnom (mada ne uvek) samo vidsko značenje” (Teramura 1999: 195).

¹⁵ Međutim, ima i takvih tumačenja. Up. npr. Noda 1995.

¹⁶ Primer br. 20. preuzet je iz Teramura 1999: 195.

¹⁷ Ovi vremenski okviri u prošlosti određeni su često, kao u datom primeru, TEITA-oblikom.

Podvučena rečenica i u prevodu ukazuje na promenu perspektive te posmatranje prošle situacija kao da se približava sadašnjosti, što se vidi kroz upotrebu pripovedačkog aorista.

Za pripovedački RU-oblik je karakteristično da se on uvek pojavljuje zajedno sa nekim odrednicama za prošlo vreme, koje preseca, po čemu bi se moglo zaključiti da je reč o njegovoj relativnoj upotrebi. Prošlim vremenom se odredi epoha o kojoj je reč, a zatim se u okviru te epohe govori o relativnoj/prenesenoj sadašnjosti, sadašnjosti koja ne odgovara trenutku govorenja, već datom trenutku u prošlosti. Međutim, kao i u datom primeru, nije reč samo o drugačijem hronološkom određivanju, već i o drugačijem osećaju doživljenosti prošlih situacija, koja se na ovaj način približavaju čitaocu/slušaoču. Upotrebom RU-oblika se, zapravo, perspektiva govornika, s kojom se čitalac/slušalac poistovećuje, pomera, približava se datoj prošloj situaciji.

U japanskom jeziku se RU-oblik može koristiti i onda kada se u srpskom u naraciji koristi potencijal za izražavanje prošle ponavljane radnje (mada se u tu svrhu često koristi i TEITA-oblik), što se vidi iz sledećeg primera:

22. „Samo s vremena na vreme javio bi se u njemu stari Karadžoz, i on bi pred zadivljenom i sujeverno uplašenom Avlijom izvodio neki od svojih velikih podviga, kao pre desetak-petnaest godina.” (Andrić 1991: 30)

「ただときたま、彼のなかで昔のラジオーズがよみがえって、驚愕し、迷信的な恐怖で震える「中庭」の前に現れ、十年前、十五年前と同じように、彼の偉業のうちのどれか一つをふたたびやってみせるのだ。」 (アンドリッチ 1995: 36)

U ovom slučaju se nereferencijalno koncipovana radnja izražena RU-oblikom upotrebljava za preneseno (prošlo) vreme, pa je, dakle, u pitanju vremenska transpozicija nereferencijalno koncipovane radnje. Kako je nereferencijalnost, videli smo, osnovno značenje RU-oblika kada se odnosi na sadašnjost, ovakva njegova upotreba ne može se smatrati relativnom niti vidskom, već se poistovećuje sa pripovedačkim RU-oblikom.

Zaključak

Ako, dakle, RU-oblik u njegovoj uobičajenoj upotrebi, posmatramo kao oblik koji po svom osnovnom značenju odgovara srpskom prezentu, koji je tipičan od nesvršenih glagola, pogrešićemo, jer je koncept vremena i vida kakav imamo u srpskom i kakav se ispoljava kod japanskih predikata u ovom obliku, očigledno različit. Tako glagoli i pridevi u RU-obliku znače postojanje stanja ili radnje kao pojave u vremenu o kome se govori, koja je „ispred” govornika, te je u japanskom jeziku u datoj definiciji akcentat

na POSTOJANJU, a ne na realizovanju radnje u vremenu o kome se govori, što bi bio slučaj sa srpskim jezikom.

U tom smislu, dinamični glagoli u RU-obliku konstatuju radnju kao pojavu koja na neki način obeležava sadašnjost, ali tu nije reč o radnji kao procesu koji se u toj sadašnjosti odvija; ili je pak konstatuju kao nadolazeći proces, dakle, radnju kao pojavu koja je vidljiva ali još nije ostvarena, kada se interpretira kao buduće vreme. Drugim rečima, RU-oblik japanskih dinamičnih glagola ne govori o vršenju te radnje, što se mora učiniti drugim jezičkim sredstvima, već datu radnju samo konstatuje, i to kao jednu zaokruženu celinu. Ova konstatacija radnje često je takva da se u obzir uzima širi vremenski opseg, tj. da se radnja koncipira nereferecijalno ili potencijalno, u kom slučaju je radnja obuhvaćena takvim vremenskim opsegom kao ona koja se u određenim intervalima ili pod nekim uslovima ponavlja, i koja je, kao takva, odlika, kvalifikacija, nekoga ili nečega.

Ako se posmatra na taj način, onda je jasno da RU-oblik japanskih predikata ima vremensko značenje sadašnjosti, ali koncept koji leži u osnovi ovog oblika nije, dakle, kao u srpskom jeziku s akcentom na radnji, već sa akcentom na pojavi, na nekoj osobini situacije. Zbog toga smatramo da je osnovno značenje RU-oblika zapravo značenje *kvalifikativne sadašnjosti*, ali u širem smislu. Značenje kvalifikativnosti, kako ga u ovom slučaju vidmo, može da obuhvati i kvalifikativno i habitualno, tj. značenje ponavljane radnje dinamičnih predikata, kao i njihovo značenje buduće radnje čiji potencijal postoji u sadašnjosti, ali i značenje nesvršenog stanja statičnih predikata.¹⁸ Preciznije rečeno, statični predikati u RU-obliku iskazuju kvalitet sadašnjosti u smislu njene nesvršenosti, aktuelnosti, dok dinamični predikati sadašnjost iskazuju bilo upotrebom s čisto kvalifikativnim značenjem, bilo sa iterativnim ili habitualnim značenjem, ali u svakom slučaju nereferecijalno, odnosno s akcentom na nerealizovanosti, neaktuelnosti same radnje, ali s aktuelnošću stanja, koje potencijal takve radnje sadrži, u trenutku govorenja.

Što se značenja buduće radnje ili stanja dinamičnih predikata u RU-obliku tiče, ono je takođe prirodno iz ovakve perspektive. Ako pogledamo, na primer, rečenicu 私は今年30歳になります。 „Ove godine ću napuniti 30 godina”, možemo da vidimo da je i u njoj koncept radnje kao pojave u stvari proširen na duži vremenski interval u kome se ta radnja ponavlja (čovjek je svake godine stariji), pa u okviru njega preciznijim

¹⁸ Kvalifikativnost se i kod japanskih autora smatra jednim od osnovnih značenja, RU-oblika, ali se obično ona tada shvata kao vremenski neodređena. Up. npr. 「テンスを表す最も重要な形式は、述語の基本形とタ形である。タ形は「過去」の時を表現し、基本形は「現在」または「未来」の時を表現する。基本形は、また、時間を超越した事態を表すこともある。」 „Najvažniji oblici za iskazivanje vremena jesu osnovni oblik [RU-oblik, D.T] i TA-oblik predikata. TA-oblik iskazuje prošlost, a osnovni oblik sadašnjost ili budućnost. Osnovni oblik, uz to, pokazuje i odlike koje prevazilaze vreme” (Masuoka & Takubo 2000: 108).

određenjem „ove godine” mi datu radnju vremenski određujemo. Činjenica da je taj precizirani trenutak u budućnosti i da još nije ostvaren navodi na zaključak da je reč o budućem vremenu, ali se isto tako ova upotreba može posmatrati i kao proširenje značenja od osnovnog ’postojanje pojave u sadašnjosti’. Da je to tako, vidi se iz činjenice da se sa sličnom priloškom odredbom i RU-oblik statičnih predikata može shvatiti kao buduće a ne sadašnje vreme, kao u primeru br. 16.¹⁹

Zbog svega navedenog smatramo da je RU-oblik prvenstveno vremenski, a ne vidski ili modalni oblik. Njegovo osnovno značenje je značenje kvalifikativne sadašnjosti, ’postojanje (stanja ili radnje kao) pojave u sadašnjoj situaciji’, s tim da je kod dinamičnih glagola akcenat na ideji radnje koja tek treba da se ostvari u budućnosti, na prisutnosti ideje u sadašnjosti, a ne na realizaciji same radnje. Drugim rečima, radnja u RU-obliku je jedna zaokružena, nedeljiva celina, koja kao takva nema nužno veze sa radnjom u toku (jer je takva radnja obavezno podeljena na svoje segmente), ali ima sa sadašnjim trenutkom, jer u njemu postoji njen potencijal, kao bremenitost date radnje, koji je govorniku spoznajno moguć. Taj sadašnji potencijal radnje i stanja jesu osobenost japanskog RU-oblika, kao oblika za iskazivanje sadašnjeg i budućeg vremena, i njegova ključna razlika u odnosu na srpski prezent.

Literatura

- Belić, Aleksandar. 1998. *Opšta lingvistika – O jezičkoj privodi i jezičkom razvitku*, knj. 1 i knj. 2 (Izabrana dela Aleksandra Belića, tom I). Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Ivić, Milka. 1958. Sistem ličnih glagolskih oblika za obeležavanje vremena u srpskohrvatskom jeziku. U *Godišnjak Filozofskog fakulteta u Novom Sadu*, knj. III. Novi Sad.
- 1995. „Načini na koje slovenski glagol ovremenjuje ponavljaju radnju”. U *Lingvistički ogledi*. Biblioteka XX vek, knj. 61. Beograd: Slovograf, 37-55.
- Kinusui et al 2003: 金水敏, 工藤真由美, 沼田善子. 2003. 『時・否定と取り立て』, [日本語の文法2]. 東京: 岩波書店.
- Klikovac, Duška. 2018. „O prezentu nesvršenih glagola za označavanje budućih situacija”. U *Srpski jezik u svetlu kognitivne lingvistike*. Beograd: Društvo za srpski jezik i književnost, 217-232.
- Masuoka & Takubo, 2000: 益岡, 隆志 & 田窪, 行則. 2000. 『基礎日本語文法-改定版』. 東京: くろしお出版.
- Noda 1995: 野田 尚史. 1995. 『はじめての人の日本語文法』. 東京: くろしお出版.

¹⁹ Ova upotreba umnogome odgovara slabomodalnom prezentu za budućnost i, nazovimo ga, prezentu za konvencionalne pojave tipa *Sutra je petak* (Sladojević 1966, Klikovac 2018).

- Piper, Predrag. 2005. Semantičke kategorije u prostoј rečenici: sintaksička semantika. U *Sintaksa savremenog srpskog jezika, prosta rečenica*. U redakciji Milke Ivić. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, 572-982.
- Sladojević, Petar. 1966. *O osnovnim vremenskim kategorijama upotrebe glagolskih oblika u srpsko-hrvatskome jeziku*. Beograd: Naučna knjiga.
- Stevanović, Mihailo. 1967. *Funkcije i značenja glagolskih vremena*. Beograd: Naučno delo, SANU.
- Sunakawa 1999: 砂川有里子. 1999. 『する・した・している』, [日本語文法—セルフ・マスターシリーズ2]. 東京: くろしお出版.
- Tanasić, Sreto. 1996. *Prezent u savremenom srpskom jeziku*. Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- 2005. Sintaksa glagola. U *Sintaksa savremenog srpskog jezika, prosta rečenica*. U redakciji Milke Ivić. Beograd: Institut za srpski jezik SANU, Beogradska knjiga, 345-476.
- 2005. *Sintaksičke teme*. Beograd: Beogradska knjiga.
- Teramura 1999: 寺村, 秀夫. 1999. 『日本語のシンタクスと意味』, Vol. 2. 東京: くろしお出版.
- Teramura et al 1995: 寺村 秀夫, 鈴木 泰, 野田尚史, 矢澤真人. 1995. 『ケーススタディ日本文法』. 東京: おうふう.
- Tričković, Divna. 2006. „Lice u japanskom jeziku s posebnim osvrtom na zamenice”. U *Lice u jeziku, književnosti i kulturi*. Beograd: UG Philologia, 201-209.
- 2006. „Lice u japanskom jeziku s posebnim osvrtom na glagolske i pridevske oblike”. U *Philologia 4*. Beograd: UG Philologia, 49-56.
- 2009. *Gramatička kategorija vremena u japanskom jeziku u poređenju sa srpskim*. Neobjavljena doktorska teza odbranjena 31.03.2009. na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu
- 2010. „Pridevi kao zasebna vrsta reči u japanskom jeziku – neke njihove odlike i problem definisanja”, U *Anali filološkog fakulteta* br 22. Beograd: Univerzitet u Beogradu Filološki fakultet, 317-339.
- 2015. „A View on the Verb and the Adjective from the Serbian and Japanese Language Perspective: A Contribution to a Contrastive Analysis of the Two Languages”. In: *The Serbian Language as Viewed by the East and the West: Synchrony, Diachrony, and Typology*. Sapporo: Slavic-Eurasian Research Center Hokkaido University, 173-202. (dostupno na: http://src-h.slav.hokudai.ac.jp/coe21/publish/no28_ses/index.html;))

Građa za jedan deo istraživanja (drugi deo su primeri iz navedene literature):

Andrić, Ivo. 1991. *Prokleta avlija*. U *Sabrana dela*, knj. 4. Beograd: Prosveta.

Jasunari, Kavabata. 1981. *Snežna zemlja* (prevod Ljiljana Đurović). Beograd: Slovo ljubve.

アンドリッチ, イヴォ. 1995. 『呪われた中庭』 (訳: 栗原茂郎 Kurihara Shigeo, prevod Kurihara Šigeo). 東京: 恒文社.

川端 康成. 1971. 『雪国』 東京: 新潮.

On the simple predicate RU-form used to express the present and future time in the Japanese language

Abstract: Unlike European languages where time is divided into three segments, in Japanese time is seen as either past or present and future (non-past) and therefore experiences all the concomitant limitations of this type of division. In this paper, we define the use and meaning of the predicate RU-form used in Japanese to express the present, i.e. non-past, and compare it to the system of verb tenses in Serbian. To this purpose, we present the characteristics of Japanese predicates, dividing them into static and dynamic and discussing other sub-categories with temporal meaning. A feature of the RU-form is that it mostly fails to correspond to the progressive meaning of imperfective verbs, typical of the present tense in Serbian. Rather, it is used in its qualificative or habitual meaning. The use of the RU-form and present tense in predicates signifying states is similar in the two languages.

Keywords: future, verb, Japanese language, predicate, present tense, present time, Serbian language, time

Kana Kamiya

Former lecturer at Japanology, Zagreb

神谷 佳那 (元ザグレブ大学日本語講師)

kanakamiya2307112@gmail.com

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.12>

漢字語彙におけるプロトタイプ理論に基づく漢字字義 拡張の分析 — 漢字「用」と「進」を例として —

要旨

本稿では、漢字の持つ多義性と造語能力に着目し、漢字「用」および「進」において、各字の字源から、その字義が語彙の中でどのように拡張していくかという点について、プロトタイプ理論に基づいた分析を行う。また、そこに見出せるメタファーを認知的手掛かりとし、具体物から抽象物へと発展していく過程を字義展開図として示すことで、非漢字圏中・上級日本語学習者のための漢字語彙教材開発に向けた基礎資料とすることを旨とする。認知言語学や認知心理学の知見を取り入れた学習方法によって、大量の漢字語彙学習をより効率的に進められることが期待できるだけでなく、中級以降に増加する抽象的概念を表す語彙や表現の習得を容易にし、近年あらゆる分野で重視されている抽象的思考能力の向上にも寄与する可能性がある。

キーワード

漢字語彙学習、字源、字義の拡張、プロトタイプとカテゴリー化、概念メタファー

1. はじめに

日本語能力のさらなる向上を目指す中級から上級レベルの日本語学習者にとって、その上達を左右する重要な要素となり、またハードルともなるのが漢字語彙学習¹である。日本語教育に関わる教員や学習者

¹ 本稿における「漢字語彙」は、漢字が使用される単語の総体を指す。そのため、漢語(例: 食事)だけでなく、通常漢字が使用される和語(例: 食べる)も含むこととする。

の口からしばしば語られるのが日本語の「漢字の壁」であるが、特に非漢字圏日本語学習者（以下、非漢字圏学習者）にとっては、文字通り、漢字語彙学習が一つの障壁になることが多い。仮に初級段階では漢字という新しい表記法やその熟語の学習に比較的前向きに取り組むことができて、中級以降になると途端に増加する漢字語彙について、その字形・読み・意味・用法を記憶に留めていく作業に膨大な労力を費やすことになる。

本稿では、そのような非漢字圏学習者が中級以降に漢字語彙を可能な限り効率よく増やしていくための新たなアプローチとして、徳弘（2022）「六書を用いた漢字導入の語彙教育への展開」を軸とした研究会における取り組みを取り上げる。次項では非漢字圏学習者の漢字語彙学習に関して今までに明らかになっている研究結果や調査報告を概観し、その後、漢字「用」と「進」²を例として、各字源からの字義が語彙の中でどのように発展していくかという点について調査・分析する。また、プロトタイプ理論やカテゴリー化、字義拡張に見出せるメタファーなどに触れつつ、これらを認知的手掛かりとすることで、理解の促進や記憶への定着を図ることを目指した字義展開案の作成を試みる。

2. 先行研究

2-1. 語彙習得および非漢字圏学習者の漢字認知処理過程

日本語に限らず、近年あらゆる外国語教育において語彙習得が重要視されるようになり、語彙の特性や認知過程、習得方法やストラテジーなど、様々な観点からの研究結果が報告されている（今井1993、谷内2002、中村2011、Boers 2013など）。日本における外国語学習の問題点を挙げた今井（1993）では、日本人英語学習者とアメリカ人英語ネイティブスピーカーを対象とした語彙の類似性判断実験の結果、両者の語の意味表象が根本的に異なることを挙げ、従来の辞書的意味の暗記や、語を一对一対応とする信念が語の意味構造を支えるメタファーの理解を妨げ、符号化にも検索にも時間がかかってしまうことを指摘している。それを踏まえ、基本語彙は特定の文脈だけではなく、一括して主な意味用法を網羅し、その語が形成する意味カテゴリーおよび構造や、それを支えるメタファーに関する理解活動が有益であるとする（今井1993:250-10）。

この結果は日本語の漢字語彙教育にも重要な示唆を与える。この見解を応用すると、漢字一字（一語となる場合を含む）の字義から形成さ

² 研究会において担当した漢字のうち2字を対象とした。その他、「漢字字義の語彙におけるイメージスキーマ拡張の調査・分析および展開案作成の試み」（印刷中）において「方」「通」「運」の3字を取り上げている。

れる意味カテゴリー構造は、その用法として機能する各語彙によって形作られる意味クラスター同士の関係の中で、メタファーによる拡張構造を含めて理解することで、その全体像の把握や関連付けを容易にする可能性がある。日本語における漢字語彙は一字のみで語となる場合もあるが、多くが他の漢字との結びつきによって、熟語として新たな意味を形成する。その新たな語となった場合も、基本的にはその漢字の持つ字義を保持していることから、特定の字義をプロトタイプの字義³として抽出できる。その中心義からの字義拡張構造やカテゴリー形成に見出せるメタファーの理解は、漢字語彙についてより深いレベルでの認知処理を促し、記憶に結び付けやすくすることが期待できる。

また、漢字・漢字語彙の認知処理過程については、非漢字圏学習者が漢字圏日本語学習者（以下、漢字圏学習者）よりも音韻媒介ルートを積極的に用いて意味理解に至ることが報告されている（廣瀬1991、邱2002、篠塚・窪田2012など）⁴。例えば邱（2002）は日本語母語話者、韓国人日本語学習者、非漢字圏学習者の漢字処理過程において音韻処理が行われるか否かを解明するため、漢語の同音異義語と形態類似性を用いた実験を行った。その結果、非漢字圏学習者においては音韻媒介に依拠した処理経路のほうが優位になることを明らかにし、漢字学習が一程度進んだ段階で、漢字熟語の形態と意味との連結を強化する必要があると述べている（邱2002：419）。非漢字圏学習者から時に「漢字があるので速く読めない」、「（たとえ見たことがある漢字でも）読み方が分からないと意味が分からない」という言葉を聞くことがあるが、漢字の形態に、一旦音韻情報（読み）を結び付けてから意味理解へ至る経路が優勢となるためであり、その結果、意味処理に時間を要するのである。

2-2. 非漢字圏学習者の漢字・漢字語彙学習

岡崎（1993）は主に非漢字圏学習者に対する漢字指導のあり方について包括的にまとめた論文の中で、初級・中級・上級の各段階において留意すべき点について記している。特に中級以降は多様な語彙の習得が重要となる点を挙げ、日本語における頻度の高い語彙だけでなく、抽象的

³ プロトタイプ論については5.1.3でも述べるが、例えば有光（2008）は「プロトタイプ論では、多義語の中でも基本的な意味をまず定め（プロトタイプの意味）、その上でそれぞれの多義語を意味転用の結果として生まれた多義関係と捉える（有光2008：88）」としている。本稿では漢字の持つ多義性に着目し、この点を日本語の漢字語彙教育に応用しようとするものである。

⁴ ただし、漢字圏学習者や日本語母語話者が完全に直接ルート（形態→意味）による処理を行うわけではなく、基本的には形態と音韻の競合による並列処理を行うという見方が広く受け入れられている（邱2002：413）。

概念を表す漢語の知識を豊かにすることで、日本語の全体的底上げを図る必要性を説いている(岡崎1993: 21)。また、加納(2000)も日本語学習が中級、上級へと進むにつれて増えていく読解や作文練習から、学習の中心は書き言葉へと移っていき、漢字語彙の数が加速的に増えていくことが学習者の負担となることを指摘する(加納2000: 36)。非漢字圏学習者にとっては「漢字に慣れ親しみ、漢字とその仕組みを学ぶ」という初級段階から、中級以降には「漢字学習は語彙学習である」という意識への転換や、膨大な数の語彙を前に学習意欲が低下してしまわないよう、指導方法や学習方法の見直し求められるのである。

また、漢字学習における困難さの起因となる点については、一般に；①数の多さ，②読みの多さ（音読み・訓読み等），③同音異義語や異字同訓，④多義性，⑤字形の複雑性などが挙げられる⁵(岡崎1993, 濱川2017)。これらに加え，特定の教科書を使用して漢字を学ぶ際に負担となり得るものとして，「(各漢字について導入される)語彙の意味に関連性を見出すことが難しい(徳弘2022: 85)」という点も挙げられる。例えば，今回取り上げる「用」という漢字は日本語能力試験(JLPT)のN4レベルの初級漢字であるが，初級段階で学ぶ語；「用事(a thing to take care of)」「用意する(to prepare)」「子供用(for children)」⁶などに加え，中級以降に取り上げられるであろう語彙として；「用件(business, requirements)」「採用(recruitment)」「用語(terms)」「器用(skillful, dexterity)」「作用(effect)」などが挙げられる。すべて「用」を含む語彙であるものの，それぞれの意味としての英訳には関連性を見出しにくく，これらを記憶するためには，おそらく多くの場合，一語ずつ独立した語として，対訳とともに覚えていく方法が取られるのであろう。

さらに徳弘・川村(2006)は「漢字の造語能力に関する基礎調査」として，単漢字2,100字およびそれらの漢字を含む単語約15,000語を対象とした調査を行っている。その結果，使用頻度と親密度が高く，かつその漢字を含む単語数の多い漢字が，主に初級で学ぶ漢字であったことを報告し，中級以降に語彙量を増やすためには，新しい漢字だけでなく，既習漢字(初級段階で学んだ漢字)の造語能力に着目した教育が必要であることを指摘している(徳弘・川村2006: 17)。

⁵ 岡崎(1993)はこれらのほか，「音標文字に慣れ親しんでいることによる，漢字そのものに対する違和感(岡崎1993: 11)」を挙げている。

⁶ ここでは日本語総合教科書『初級日本語 げんきⅡ [第三版]』より例として挙げている。

3. 研究の目的

本稿では、先行研究を考慮しつつ、日本語教育における非漢字圏学習者（中級～上級）のための漢字語彙指導および学習に貢献することを目的とし、漢字語彙学習用教材開発に向けた基礎資料の作成を目指す。執筆者が所属する研究会「字源から語彙を拓げる学習方法研究会」⁷において担当した漢字から「用」と「進」を取り上げ、六書を用いた字源の調査および語彙における字義展開の分析を行う。また、分析にはプロトタイプ論やカテゴリー化、メタファー理論を取り入れ、それらを認知的手掛かりとすることで中上級漢字語彙の拡大に繋げることをねらいとした字義展開案の作成を試みる。

4. 研究の手順

執筆者が所属する研究会における研究手順は下記(1)～(5)の通りであるが、本稿では(1)～(4)までの手順で作成した字義展開案について分析を行う。

(1) 各単漢字の字源を、12種類の字典（表1）を使用して調査する。字源が諸説あるものは日本語教育での指導・学習における有効性などの観点から選定する⁸。

⁷ 徳弘（2022）「六書を用いた漢字導入の語彙教育への展開」を基盤とした研究を行う。研究会のメンバーは徳弘康代、Noriko K. Williams、山田京子、小山真理、小山由記、神谷佳那（執筆者）の6名である。

⁸ どの説を採用し、どのように指導や学習に応用させることが日本語教育における漢字語彙学習に有効であるかという観点から、研究会メンバーと議論した上で決定する。

表1 使用字典一覧

番号	字典／辞典名	著者／編者等	使用版年	出版社
①	『大漢和辞典』	諸橋轍次	1986	大修館書店
②	『大漢語林』	鎌田正・米田寅太郎	1992	大修館書店
③	『新字源』	小川環樹・西田太郎・赤塚忠	2009	角川書店
④	『大字源』	尾崎雄二郎・都留春雄・西岡弘・山田勝美・山田俊雄	1992	角川書店
⑤	『角川小辞典3 漢字の語源』	山田勝美	1985	角川書店
⑥	『全訳 漢辞海』 第四版アプリ版	監修：戸川芳郎 編者：佐藤進・濱口富士雄	2017	三省堂
⑦	『学研新漢和大典』	藤堂明保・加納喜光	2005	学習研究社
⑧	『例解学習漢字辞典』	編：藤堂明保	1987	小学館
⑨	『漢字語源語義辞典』	加納喜光	2014	東京堂出版
⑩	『字通』	白川静	1997	平凡社
⑪	『新潮日本語漢字辞典』	新潮社編	2008	新潮社
⑫	『新大辞典 [普及版]』	編著者：上田万年・岡田正之・飯島忠夫・柴田猛猪・ 飯田伝一	1993	講談社

(2) 各漢字を含む語彙を収集するためのデータベースとして、徳弘(2008)『よく使う順漢字2100』における漢字語彙36,000語のデータを使用する。字義展開案に使用する漢字語彙は学習指標値⁹や旧日本語能力試験級¹⁰などを考慮して選定するが、日本語教育において有用な語彙であると判断したものを任意で追加することもある。

(3) 単漢字の字源を基に語彙における字義拡張を分析し、特に具体物から抽象物への字義拡張に着目しながら、字義展開案を作成する¹¹。

(4) 語彙に適宜イラストを付ける(担当: 小山真理)。

(5) 展開案に沿った短い解説をつけ、英訳を入れた単語リストを作成する。

作業にあたっては、データベース管理ソフト「File Maker」を使用する。File Maker は上記(2)に記した漢字語彙36,000語のデータベースと紐づけられており、特定の漢字を含む語彙の一覧、使用頻度値、親密度値、学習指標値、旧日本語能力試験級、品詞、分類項目、漢字検定級などの詳細情報が一度に閲覧できるようになっている。また、漢字ごとに一通りの資料—字源データ、字義展開案、単語リスト、古代文字やイラスト¹²といった画像データなどをまとめて保存し、適宜検索、閲覧、ダウンロードが可能である。

5. 分析と考察

漢字「用」と「進」を対象とし、各字の字源の調査および語彙の選定と、語彙における字源からの字義拡張の分析を行う。また、プロトタイプの字義とカテゴリー、字義展開に見出せるメタファーについても触れながら、字義展開案の考察を試みる。

⁹ 徳弘(2008)のデータベースにおける指標の一つであり、特定の漢字を含む語彙を使用頻度および親密度によって順位付けしたものである。最小値0から最大値10で示され、10が最もよく使用され、なじみのある語彙となる。

¹⁰ 徳弘(2008)のデータベースにおける指標の一つであり、旧日本語能力試験の級数を表す(新試験における語彙出題基準は公開されていない)。1~4の値はそれぞれ1級~4級に対応し、出題基準に記載がない語には0の値が付けられている。

¹¹ 字義展開案作成後、研究会にて議論を重ね、適宜修正を加えていく。

¹² 本稿における古代文字は Noriko K. Willams, イラストは小山真理(両名とも上記研究会メンバー)より提供を受けた。

5.1. 「用」の分析

5.1.1 「用」の字源

「用」の字源には諸説あるが、主に次の5つに大別される。(1) 甬鐘(ヨウショウ)という鐘の形を象り、柄で持ち上げることから、とりあげる・用いる意を表す(字典①・②)、(2)材木を組んで作った柵の形を表す象形文字(③・④・⑤・⑩・⑪¹³)、(3)「ト(うらない)」と「中(あたる)」の合字であり、事を行う際にト筮(ぼくぜい)したことから、実施する・使いもちいる意味を表す(⑥・⑫)、(4)「長方形の板+棒」で、板に棒で穴をあけ通すことで突き通す様子を意味し、のちに力や道具の働きを通し使う意となる(⑦・⑧)、(5)筒形のものに上から下に縦棒を突き通す様子を象徴的に描いた図形(⑨)というものである。

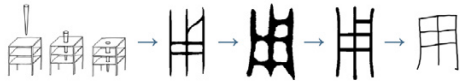

図1 「用」の字源

尚、文末にある括弧内の番号は表1における字典番号と一致する。これらの説から(4)「長方形の板+棒」という¹⁴を採用し(図1)、字義展開案を作成した。

5.1.2 「用」の字義展開

上記5.1.1の字源に基づいた、「用」を含む語彙の字義展開案を示す(図2)。図に示す通り、「用」は長方形の板と棒という具体物を表し、複数の板に棒で穴をあけて縦に突き通す様子から、「手を加えて加工して使う」意味となり、「用いる・使用」という語となる。そこから使用目的を持った特定のものを指す語となり、使う対象が物の場合は「用具・日用品・用語」などの語に、お金の場合は「費用」となる。また、その物の使いみちや目的を表し「用途・用法・～用(子供用・大人用・学生用)・食用」などの語に派生する。

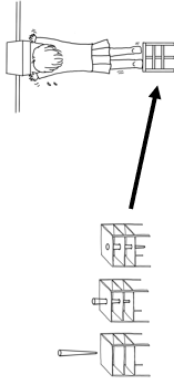
人は時として、ものを役立てて使う、あるいは悪く使うなど、様々な使い方をする。「利用・専用・乱用・悪用」などである。そのうち、「～して使う」という用法を持つものに「引用(引いて使う)・愛用(愛して使う)・信用(信じて使う)」などの語がある。また、特定のものをうまく働かせて使う場合、お金については「運用」、人の場合は「雇

¹³ ただし、字典⑩・⑪は「中に犠牲をおいた柵を表す象形文字」とする。「用ふ」が犠牲とする意味を表すことから、働きや備えなどの意味で使われるようになったとしている。

¹⁴ 4(1)における基準に加え、「用」が使われる漢字「通」の字源も考慮して決定した。

◆ 「用」：〔会意〕

「長方形の板 + ト(棒)」から、板に棒で穴をあけて通す・突き通す
 → 手を加えて加工して使う

→ 使う 「用いる」「使用」

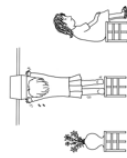
→ 使うもの 「用具」「日用品」「用品」「用紙」「用語」「用地」・ 使うお金 「費用」

→ 使いみち・目的 「用途」「用法」[～用：子供用・大人用・学生用…]
 「食用」「薬用」「実用」「私用」「公用」「無用」

→ 様々に使う 「利用」「専用」「乱用」「悪用」「多用」

→ ～として使う 「活用」「応用」「適用」「引用」「代用」「兼用」「愛用」「信用」

→ ～を(うまくだかして)使う → お金やもの「運用」・ 人「雇用」「採用」「起用」

心「用心」「用意」・ 技「器用」

→ 広く使われる 「通用」「慣用」

→ 手を加える

→ 仕事・すること 「用」「用事」「用件」「用件」

→ はたらき 「作用」「副作用」

図2 「用」の字義展開図

用・採用・起用」，心は「用心・用意」，技を使うこととして「器用」などの語にもなる。

さらに、「通用・慣用」など、ものが広く使われることを表す語にも展開していく。例えば「通用」については、「通」の字に含まれる「甬(ヨウ)」が「滞りなくつらぬく・突きとおす様子」という字義を持ち、そこから拡張した「全体へ行き渡る」という意味を表すことから、「通用=全体へ行き渡るように使われる」¹⁵と理解することができる。

加えて、「用」はその字源における「手を加える」という字義から、人の仕事・することを表す語へと字義の拡張が起こる。「用・用事・用件」などである。さらに仕事という字義から発展し、対象物そのもののはたらきを指す語としての「作用・効用・副作用」などの語に繋がっていく。

5.1.3 「用」のプロトタイプと意味カテゴリー構造

「用」の字義展開全体の意味構造について、そのプロトタイプの字義と、用法としての語彙における意味カテゴリー構造を図示した(図3)。1970年代にE.H. ロッシュらによって提唱されたプロトタイプ理論は従来の古典理論を批判し、カテゴリーの成員が、その典型的な成員(プロ

「用」のプロトタイプと意味構造

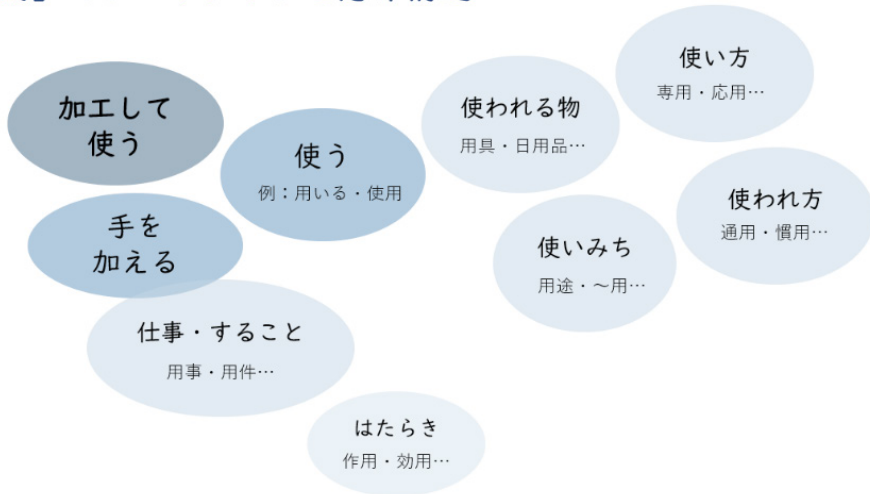

図3 「用」の意味カテゴリー構造

¹⁵ 「甬」には「用」の字が含まれており、人が足で地板に棒を踏みとおす様子を表して、一方向に突き抜ける・突き通る意となる(字典：⑦・⑧)。一方向という方向性が、字義拡張により両方向へ、そして全体へと行きわたる様子を意味する語となる。

トタイプ) から属性においてどの程度類似しているか(あるいは家族性的類似性を有しているか否か)によってカテゴリー化するものである(Lakoff 1987, 加藤ほか2009, 須藤・茂木2004, 中井2013など)。今井(1993)は Lakoff による放射状カテゴリーを使った意味表象モデルを例として、「語の具体的な用例から幾つかの意味クラスターが形成される。それらの意味クラスターは一見相互関連性なくバラバラに存在しているようだが、実はメタファーによって繋がれた、ひとつの構造化されたカテゴリーを形成している(今井1993:2)」と述べている。本来は語とその用例の分析について用いられるプロトタイプ論であるが、多義性や造語性という性質を持つ漢字にこの理論を応用すると、漢字一字(あるいは一語)の字義からメタファーによって派生した用例(漢字語彙)の意味カテゴリー構造を示すことができると考える。

ここでは意味カテゴリー構造を楕円と色の濃淡によって示し、最も色の濃いものをプロトタイプの字義として、薄くなるごとにその中心義(典型例)からの拡張を表すこととする¹⁶。カテゴリー内には便宜上名前を付け、そのカテゴリーに含まれる語彙の例を示している。例えば「用」の字源「手を加えて加工して使う」(図3左上楕円)は「用」のプロトタイプの字義にあたり、その字義は主に「使う」ことや「手を加える」ことを表す語彙の意味カテゴリーを形成する。「使う」という字義から派生した形で、使われるもの、使いみち、使い方、使われ方における語彙がそれぞれ「用」の用法としての意味的類似性を持つ集合体である。また、「手を加える」という字義は、同時に「仕事・すること」を表す語彙の意味カテゴリーを形作る。「手を加える」という表現自体も概念メタファーという基盤により成り立つ表現であるが、手を動かして物を加工・修正・補修する意味であり、ここには「手を動かす≒仕事をする」という、行為の類似性から生まれたメタファーを見出すことができる。さらに、その「仕事」という字義から、「動く・はたらくこと」、そして力を加える対象物そのものの「はたらき」を表す語の意味カテゴリーへと拡張する。

「用」の字義展開図(図2)に使用した語彙46語を表に示す(表2)。

¹⁶ 紙面の都合上、同色で中心からの距離が異なる楕円があるが、基本的に同一の色については同距離と考える。

表2 「用」の語彙一覧

番号	ことば	よみ	品詞	類義語数	類義語	学習 後継語数	JLPT (旧級数)	番号	ことば	よみ	品詞	類義語数	類義語	学習 後継語数	JLPT (旧級数)
1	用いる	もちいる	他	5	4	9	2	20	活用	かつよう	名	5	4	9	2
2	使用	しよう	名	5	5	10	2	25	必用	おうよう	名	5	5	10	2
3	用具	ようぐ	名	4	3	7	0	26	適用	てきよう	名	5	4	9	2
4	日用品	にちようひん	名	3	4	7	2	27	引用	いんよう	名	4	3	7	2
5	用品	ようひん	名	4	3	7	1	28	代用	たいよう	名	2	3	5	1
6	用紙	ようし	名	5	4	9	2	29	兼用	けんよう	名	2	3	5	1
7	用語	ようご	名	4	4	8	2	30	変用	あいやう	名	3	4	7	0
8	用地	ようち	名	5	2	7	0	31	借用	しんよう	名	5	5	10	2
9	費用	ひよう	名	5	5	10	2	32	運用	うんよう	名	5	2	7	1
10	用途	ようど	名	4	4	8	2	33	雇用	こよう	名	5	4	9	1
11	用法	ようほう	名	2	3	5	1	34	採用	さいよう	名	5	5	10	1
12	一用	~よう	名・接尾	5	4	9	3	35	起用	きよう	名	5	2	7	0
13	費用	しょうよう	名	3	4	7	0	36	用心	ようしん	名	2	5	7	2
14	乗用	やくよう	名	0	4	4	0	37	用意	ようい	名	5	5	10	3
15	実用	じつよう	名	3	5	8	2	38	器用	きよう	形動・名	1	5	6	2
16	私用	しいう	名	1	4	5	1	39	通称	つうよう	名	4	3	7	2
17	公用	こうよう	名	2	2	4	1	40	慣用	かんよう	名	0	1	1	1
18	兼用	むひよう	形動・名	3	4	7	1	41	用	よう	名	5	4	9	3
19	利用	りよう	名	5	5	10	3	42	用事	ようじ	名	2	5	7	3
20	専用	せんよう	名	5	4	9	1	43	用件	ようけん	名	1	5	6	1
21	乱用	らんよう	名	4	3	7	1	44	作用	さいう	名	4	4	8	1
22	悪用	あくよう	名	3	3	6	0	45	効用	こうよう	名	4	3	7	0
23	多用	たいう	名	3	2	5	0	46	副作用	ふくさいう	名	4	5	9	0

5.2. 「進」の分析

5.2.1 「進」の字源

次に、漢字「進」の字源と字義の展開についても考察する。「進」の之繞(しんにょう・しんにゅう)は「道を進んで行く」意味を持つが、「隹(スイ)」の部分に諸説ある。(1)「隹」はとり¹⁷の象形であり、鳥が飛んで行く意味から、すすむ意(字典：②・⑦・⑧・⑨)，(2)「隹」は音符「スイ」→「シン」(すすむ意・晋：シン)を表し、すすみ出る、先に出る意(③)，(3)「隹」は音符「スイ」→「シン」(くつを履いて外に出る意・出：スイ)を表し、くつを履いて道路に歩み出ることから、すすむ意(④・⑤)，(4)「隹」は「門+隹」の省略形が音となり、登りすすむ意(⑥・⑫)，(5)もと進退に関して、鳥占(とりうらない)によってことを決する意(⑩・⑪)とある¹⁸。今回は(2)の音符(すすむ意)も参考にしつ

つ、基本的には「隹」を鳥の象形とする(1)の説を採用し(図4)，字義展開案を作成した。

図4 「進」の字源

5.2.2 「進」の字義展開

「進」は進む・行くことを表す「辵(辵)」に、鳥の形でありシン(すすむ意)の音を持つ「隹」を合わせ、鳥が前方に飛んで行く様子を表す。その様子から、前に出る・前方に出すこととして「進む・前進・進行」などの語となる。前に出始める・出発することから「発進」、戦いにおいて前進することから「進撃・進攻・進軍」などの語へと発展する。また、進むことに後続して起こる動作を表す「進出・進入」、進み方・程度・様子を表す語として「進度・増進・突進」などがある。まっすぐ進む意味の「直進」から、すすむ道を表す「進路」にも繋がっていく。

「進」はまた、前に進むことから、発展することへと字義の拡張が起こる。物事が良いほうに向かう様子を表す語として「進歩・促進・進化・躍進」など、発展している国としての「先進国」もある。さらに、発展するというイメージから、上にあがることや次のステップへ向かって行くことを指す語となる。「進学・進級・昇進」などである。加えて、目上の人へ差し出すものを表し「進言・進呈」などの語にもなる。

¹⁷ 「隹」(ふるとり)の指すとりは、「鳥」と区別されるため、ひらがなで記載されている。

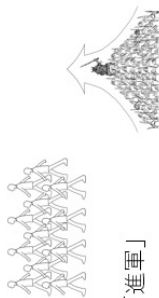
¹⁸ 字典①は解字欄が無いので記載していない。

◆ 「進」：[会意兼形声]

「辵(疋)+佳(とり)」。

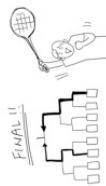
→ 鳥が飛んで行く様子から、すすむ意味を表す。

→ **前**に出る・**前方**に出す 「進む」「進める」「前進」「進行」「行進」
 → 前に出始める・出発する「発進」→ 戦いにおいて前に出る「進撃」「進攻」「進軍」「進軍」

→ 前に進んで～する 「進出」「進入」
 → 進み方・程度・様子「進歩」「急進」「増進」「突進」
 → まっすぐ進む「直進」→ すずむ道「進路」

→ **発展**する

→ 良いほうに向かう「進歩」「促進」「進化」「進展」「躍進」「推進」→ 発展している国「先進国」
 → 上・次のステップにあがる「進学」「進級」「昇進」「累進」
 → 目上の人へ差し出す「進言」「進呈」 c.f. 方向づけのメタファー (orientational metaphors)

→ **さらなる展開**

・前に出るか後ろに下がるか → 身の処置 → 「進退」
 ・進み努める → 「精進」
 ・複合語として → 「押し進める」「突き進む」
 ・四字熟語として → 「日進月歩」「一進一退」

図5 「進」の字義展開図

「進」は本来、前方に出ていく様子、つまり空間位置的方向における移動が基本となるが、ここではそれが概念メタファー¹⁹により時間的方向における移動へと転用されていることがわかる。「進歩・進化」などは、空間位置的な移動ではなく、物事が時間軸上の未来へと運ばれていき、それに伴い良い方向に向かう・向上することを表すのである。

これは Lakoff and Johnson (1980) の言うところの「方向付けのメタファー (orientational metaphors)」と関連する。方向付けのメタファーは「上一下、内一外、前―後、中心―周辺」など空間的方向性を基盤としたものであり、例えば上下のメタファーについては、「景気は上向きだ」、「支持率が下降する」などの表現が「良いことは上、悪いことは下 (GOOD IS UP, BAD IS DOWN)」(Lakoff and Johnson 1980 : 24) というメタファーにより成り立っていると考える。通常、この上下のメタファーは垂直性を軸とするものであるが、山添 (2015) は「上り電車/下り電車」などの例を挙げ、垂直方向性を空間的(前後の)方向性に転用した、特別な形のメタファーが見られることを指摘している。これは水平概念を垂直概念で、前後を上下で理解するものであり、瀬戸 (1995) が説明するところの「投射認識・投射表現」であるとする(山添2015 : 77-79)。瀬戸 (2017) においても、「『向上心』と『前向きな姿勢』が似た意味合いを持つのは、投射認識によって、上と前が結びつくからだ(瀬戸2017 : 96)」と説明されている。このことから、「進」におけるここでの字義拡張も、前方に向かって進むという空間方向的移動から時間方向的移動へ、さらにそれが「上」と結びつく投射認識により「次の段階へ上がる」「目上の人へ」という字義拡張を生み出したのではないかと考えられる。これは、Lakoff and Johnson (1980) の „The future will be better. <未来はより良い>” という („FUTURE IS UP<未来は上>” や „GOOD IS UP<良いことは上>” と一貫する (Lakoff and Johnson 1980 : 32)) メタファーにも通じていると言える。

「進」は他にも、「進退」のように前に出るか後ろに下がるかという身の処置を表す語や、「精進」のような集中して進み努めることを表す語にも発展する。複合語として「押し進める・突き進む」などがあるほか、四字熟語としても「日進月歩・一進一退」のように使われる。

¹⁹ 瀬田 (2009) はメタファーについて「ある概念領域における概念またはイメージと結びつく推論形式を、別の概念領域に転用する認知能力(瀬田2009 : 53)」と定義している。

5.2.3 「進」のプロトタイプと意味カテゴリー構造

「進」においても、そのプロトタイプの字義からの、拡張を基にした漢字語彙の意味カテゴリー構造について考察する(図6)。「進」は、文字通り「進む」がプロトタイプの字義となり、「前方に出る」意味のカテゴリーを形成する。そこから派生し、「出発する」「まっすぐ行く」「(進みの)程度や様子」「進んで~する」という意味を持つ語群を形作る。さらに、進む・前進することが行為の一部となる「戦い」や、まっすぐ行くことから、歩く「経路」に焦点があたり、「みち」を表す語へと拡張する。この「みち」のカテゴリーにおける「進路」は、「船の進路」のように進んで行く軌道も指すが、「卒業後の進路を決める」のように、比喩的な時間軸上の方向を指す語にもなる。5.2.2でみた空間的方向から時間的方向への転用による字義拡張である。図中の「発展する」も、「進む」という字義からのメタファーを基盤とした字義拡張によるカテゴリーであり、これを軸としてさらにいくつかのカテゴリーを形成する。「よい方向に向かう」、「次のステップへ向かう」ことを表す語群となり、さらに投射認識により「上に向かう」イメージを共有して「目上の人へ差し出すもの」という意味を持つ語のカテゴリーとなる。

漢字語彙教育に関しては漢字の字形的な特徴だけでなく、語としての機能や意味的に関連するネットワークに着目して指導することの重要性なども指摘されている(加納2000)が、このような字義展開案で特定の漢字における字義拡張構造を示すことで、一つ一つの漢字語彙の場当たりの暗記方法からの脱却や、上級までに学んでおくの良いであろう語

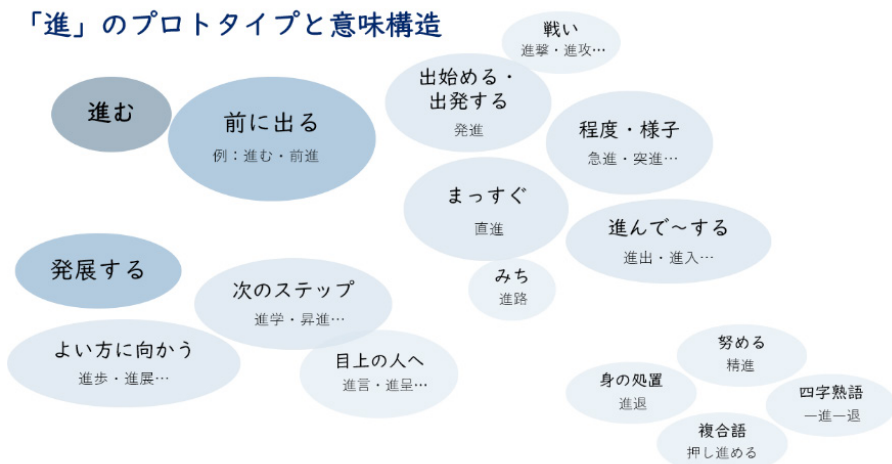

図6 「進」の意味カテゴリー構造

表3 「進」の語彙一覧

番号	ことば	よみ	品詞	頻度値	親密度値	学習 指標値	JLPT (旧級数)
1	進む	すすむ	自	5	5	10	3
2	進める	すすめる	他	5	5	10	2
3	前進	ぜんしん	名	5	5	10	2
4	進行	しんこう	名	5	4	9	1
5	行進	こうしん	名	4	4	8	1
6	発進	はっしん	名	3	4	7	0
7	進撃	しんげき	名	3	0	3	0
8	進攻	しんこう	名	3	0	3	0
9	進軍	しんぐん	名	1	0	1	0
10	進出	しんしゅつ	名	5	4	9	1
11	進入	しんにゅう	名	3	3	6	0
12	進度	しんど	名	0	1	1	1
13	急進	きゅうしん	名	3	0	3	0
14	増進	ぞうしん	名	3	1	4	1
15	突進	とっしん	名	2	4	6	0
16	直進	ちよくしん	名	2	5	7	0
17	進路	しんろ	名	4	4	8	1
18	進歩	しんぽ	名	5	5	10	2
19	促進	そくしん	名	5	3	8	1
20	進化	しんか	名	4	4	8	1
21	進展	しんてん	名	5	3	8	1
22	躍進	やくしん	名	4	1	5	0
23	推進	すいしん	名	5	2	7	1
24	先進国	せんしんこく	名	5	4	9	0
25	進学	しんがく	名	5	5	10	2
26	進級	しんきゅう	名	2	4	6	0
27	昇進	しょうしん	名	4	4	8	1
28	累進	るいしん	名	2	0	2	0
29	進言	しんげん	名	3	0	3	0
30	進呈	しんてい	名	0	2	2	1
31	進退	しんたい	名	4	2	6	0
32	精進	しょうじん	名	2	2	4	0
33	押し進める	おしすすめる	他	0	1	1	0
34	突き進む	つきすすむ	自	3	2	5	0
35	日進月歩	にっしんげつぽ	名	1	1	2	0
36	一進一退	いっしんいったい	名	3	1	4	0

を関連させ、整理しながら指導・学習を進められる可能性がある。

「進」の字義展開図(図5)において使用したのは表3の36語である。

6. 研究意義

漢字学習は語彙学習であると言われ、近年、その理解や記憶を助けるための教材やアプリなどは枚挙にいとまがないが、非漢字圏学習者に対しては、その認知過程における傾向を考慮した上で、漢字の持つ特性を最大限に生かした学習方法を提案することが肝要であると考えられる。

字源からの字義拡張に着目した学習により、語構造が全く異なる言語を第一言語(L1)とする学習者にとっても、日本語の漢字から作られる語彙の意味カテゴリーやその範囲を概観することができ、学びの効率化が期待できる。加えて、プロトタイプの字義からの語彙カテゴリーやメタファーの理解は語彙同士をある程度関連付けて記憶することを可能にする。語の中に見出せるメタファーや、具体物から抽象物への字義拡張を辿っていく過程は、時にイラストなどでは表しづらい抽象的概念を表す語の理解だけでなく、抽象的思考能力向上への一助となる可能性がある。

7. まとめと今後に向けて

本稿では、漢字「用」と「進」を取り上げ、その字源からの字義拡張について、認知心理学・認知言語学の視点を取り入れた分析を試みた。

「用」は複数の板に棒を通す、「進」は鳥が飛んで行く様子を表すという具体物が字源となり、それぞれが字源からの字義を語彙の中で拡張させる形で発展していく。また、その拡張の基盤となるのがメタファーであり、各語彙はその漢字のプロトタイプの字義を保持しつつ、その属性において関連する語の意味カテゴリーを形成する。この包括的な語構造は、漢字の多義性と造語能力に支えられており、本論ではこの構造を字義展開図によって可視化することを試みた。

非漢字圏学習者にとって漢字語彙の習得は確かに時間を要するものであるが、一旦習得をしさえすれば、日本語の読みにおける意味理解処理と読解速度が格段に速くなる。この文字の持つ利便性と魅力を伝え、漢字を得意とする学習者にとっても、困難さを抱える学習者にとっても意義のある漢字語彙学習の提案となるよう、今後もさらなる研究と模索を続けていきたい。

本稿では音読み・訓読み、自・他動詞、和語・漢語の別や、語彙習得の領域において重視されるコロケーションや用法については触れなか

ったが、今後はそれらの点も考慮に入れた考察を試みる。また、字義展開案を基にした学習用資料開発に向けてさらに多くの漢字を分析対象とし、実際の教育現場において抽象的思考法を取り入れた漢字教育を行うことで、その有効性の実証を目指したい。

参考文献

- 1) 有光奈美 (2008) 「英語における前後の空間認知と行為の実現性」『東洋大学人間科学総合研究所紀要』8, 87-101.
- 2) 今井むつみ (1993) 「外国語学習者の語彙学習における問題点一言葉の意味表象の見地から」『教育心理学研究』41-3, 243-253.
- 3) 岡崎正道 (1993) 「日本語教育における漢字指導のあり方」『Artes liberales』52, 11-28.
- 4) 加藤雅人ほか (2009) 「意味論的カテゴリーのプロトタイプ構造と家族的類似性」『情報研究：関西大学総合情報学部紀要』31, 1-37
- 5) 加納千恵子 (2000) 「中上級学習者に対する漢字語彙教育の方法」『筑波大学留学生センター日本語教育論集』15, 35-46
- 6) 邱學瑾 (2002) 「漢字圏・非漢字圏日本語学習者における漢字熟語の処理過程—意味判断課題を用いた形態・音韻処理の検討—」『教育心理学研究』50-4, 412-420.
- 7) 楠見孝 (2002) 「類似性と近接性—人間の認知の特徴について—」『人工知能学会誌』17-1, 2-7.
- 8) 篠塚勝正・窪田三喜夫 (2012) 「日本語文字形態（漢字，ひらがな，カタカナ）による認知言語処理の差異」『成城文藝』221, 98-84.
- 9) 須藤珠水・茂木健一郎 (2004) 「言語獲得気における語意学習とカテゴリー認知のメカニズム」『電子情報通信学会技術研究報告書』104, 17-22.
- 10) 瀬田幸人 (2009) 「メタファーについて」『岡山大学大学院教育学研究集録』142, 49-59.
- 11) 瀬戸賢一 (2017) 『よくわかるメタファー表現技法のしくみ』筑摩書房
- 12) 谷内美智子 (2002) 「第二言語としての語彙習得研究の外観—学習形態・方略の観点から—」『言語文化と日本語教育』増刊特集号第2章, 155-169.
- 13) 徳弘康代 (2005) 「中上級学習者のための漢字および漢字語彙学習資料の開発」『講座日本語教育』41, 41-63.
- 14) 徳弘康代・川村よし子 (2006) 「漢字の造語能力に関する基礎調査」『日本語教育方法研究会誌』13-2, 16-17.
- 15) 徳弘康代 (2007) 「漢字会意・形声文字導入におけるメタファー研究の応用」『日本語教育方法研究会誌』14-1, 72-73.

- 16) 徳弘康代 (2008) 『日本語学習のためのよく使う順漢字2100 付録 CD-ROM: 漢字語彙3万6千語一学習指標値付き』三省堂
- 17) 徳弘康代 (2022) 「六書を用いた漢字導入の語彙教育への展開」『JSL 漢字学習研究会誌』14, 84-93.
- 18) 中井孝章 (2013) 『イメージスキーマ・アーキテクチャー—初期発達の認知意味論』三学出版
- 19) 中村嘉宏 (2011) 「語彙習得の諸相」『佐賀大学文化教育学部研究論文集』15-2, 34-54.
- 20) 濱川祐紀代 (2017) 「わたしたちの思う『漢字の語彙の難しさ』—難しさ軽減にむけて—」『JSL漢字学習研究会誌』9, 122-127.
- 21) 坂野永理ほか (2020) 『初級日本語げんきII [第三版]』ジャパントイズ出版
- 22) 平山三男 (2022) 『漢字の語源図鑑』かんき出版
- 23) 廣瀬等 (1991) 「漢字の認知に対する心理学的研究の展望」『広島大学教育学部紀要』40, 57-65
- 24) 最上英明 (1994) 「メタファーと認知」『香川大学一般教育研究』46, 71-80.
- 25) 山添秀剛 (2015) 「水平表現としての上下のメタファーについて」『札幌学院大学人文学会紀要』97, 75-92.
- 26) Frank Boers. 2013. Cognitive Linguistic approaches to teaching vocabulary: Assessment and integration. *Language Teaching*, 46, 208-224.
- 27) Lakoff, George. 1987. *WOMEN, FIRE, AND DANGEROUS THINGS What Categories Reveal about the Mind*. The University of Chicago. (池上ほか訳 (1993) 『認知意味論』紀伊國屋書店)
- 28) Lakoff, G. and Johnson, M. 1980. *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press. (渡部ほか訳 (1986) 『レトリックと人生』大修館書店)
- 29) Williams, Noriko. 2010. *The Key to Kanji: A Visual History of 1100 Characters*. Cheng & Tsui Co.

An Analysis of the Semantic Expansion of Kanji in Vocabulary Based on Prototype Theory: Focusing on Kanji „用” (*yoo*) and „進” (*shin*)

Abstract: This study investigates how the meaning of Kanji „用” (*yoo*) and „進” (*shin*) have expanded by analyzing their etymology and the vocabulary they represent. The analysis, based on the prototype theory, focuses on the polysemous nature and high word-building capacity of Kanji. It aims to create a groundwork for developing Kanji vocabulary materials for intermediate and advanced levels of non-Kanji area Japanese learners by creating expansion diagrams showing the semantic development process from concrete to abstract concepts, using metaphors as cognitive clues. Incorporating the expertise of cognitive psychology and cognitive linguistics into conventional Kanji vocabulary learning may contribute to more efficient learning of a large amount of Kanji vocabulary as well as improve abstract thinking ability and the acquisition of expressions for abstract concepts.

Keywords: Kanji vocabulary learning, origin of characters, lexical expansion, prototype and categorization, conceptual metaphors

Emi Murata Margetić

Department of Indology and Far Eastern Studies

Faculty of Humanities and Social Sciences

University of Zagreb

emurata@ffzg.unizg.hr

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.13>

The Past and Present of Japanese Language and Its Education Methods – Guidance for Learners and Educators

Abstract: In this paper it will firstly be given an overview of the characteristics and historical development of the Japanese language, followed by the history of Japanese language education in Croatia. Next, it will be described the training the author participated in as part of a program carried out by the Japan Foundation in 2018, presenting specific examples of teaching methods and practices using the CEFR and the JF Standards developed by the Japan Foundation which were introduced during the program. Lastly, a variety of useful teaching materials for Japanese language teachers, learners, and those interested in Japanese language education will be introduced.

Keywords: Japanese linguistics, Japanese language education, CEFR, JF Standard

1. Introduction

1.1 Features of the Japanese language

This chapter provides a brief overview of the main features of the Japanese language.

Japanese characters: In Japanese, there are three types of script: *hiragana*, *katakana*, and *kanji* (Chinese characters). The Latin alphabet, called *rōmaji* in Japanese, is also sometimes used, e.g. when writing the names of train stations in public spaces.

Q1. Do you know which of the following words is written in *hiragana*, *katakana*, and *kanji*? All of these words mean „Japan”.

- 1) にほん 2) ニホン 3) 日本

The answer is,

- 1) にほん (*hiragana*) 2) ニホン (*katakana*) 3) 日本 (*kanji*)

Hiragana is used for particles and words of Japanese origin, while *katakana* represents non-Chinese loanwords for the names of objects and people from abroad. In a sentence, they are typically combined in a way similar to the following:

❖ 「私は、クロアチアに行きます。」 I'm going to Croatia.

私	は	クロアチア	に	行	きます。
I	(particle: topic)	Croatia	(particle: direction)	go	non-past verb ending
<i>kanji</i>	<i>hiragana</i>	<i>katakana</i>	<i>hiragana</i>	<i>kanji</i>	<i>Hiragana</i>

In the Japanese language, as in all languages, the use of the same word is sometimes different depending on the situation. The choice of vocabulary written in a particular script influences the tone of the sentence in a given situation. *Hiragana* lends a gentle and sometimes youthful or childish impression, *katakana* gives off an angular, westernized feel, while *kanji* has the air of formality. For this reason, *katakana* is more frequently used in magazines and other non-academic publications, while *kanji* is more abundant in scholarly publications.

Grammar and Form: Japanese is an agglutinative language taking the form of SOV. In Japanese, predicates always come at the end of a sentence. Modifiers always appear in front of the word modified. The Japanese language is composed of verbs, adjectives, nouns, adverbs, conjunctions, particles, and other parts of the language. A particle is used after a word or at the end of a sentence to indicate the relationship between words. A particle can show direction, express purpose, form a question, or add a variety of meanings. Subjects and objects are sometimes omitted if they can be understood from the context.

Grammar: Japanese grammar has been studied in terms of syntax, morphology and discourse analysis. Grammar learned by Japanese compulsory school students is categorized differently from that of students studying Japanese as a non-first language. Students studying in Japanese elementary and middle schools learn grammar as a prerequisite for the advancement of the study of Japanese classical grammar in high school.

Grammar learned by those who study Japanese as a foreign language divides verbs into three types: (1) those ending in *-u*, (2) those ending in *-ru*, and (3) the irregular verbs of *suru* (*do*) and *kuru* (*come*). Adjectives are divided into two types: (1) those ending in *-i*, and (2) those ending in *-na*. Learners of Japanese as a foreign language mostly show difficulty in learning how to change perspective in Japanese, for example, when using giving and receiving expressions and the causative passive voice.

Keigo: *Keigo* (honorific speech) is difficult for both Japanese language learners and Japanese native speakers to master. Despite the opinion that the use of *keigo* reveals a person's level of education and insight, it is rarely overtly taught in schools. Native speakers are first required to use it when they need to speak in public and when they start working. In some cases, normatively incorrect honorifics used by young people in part-time jobs are widely used by older people as well.

Keigo refers to expressions used to show the speaker's respect for the listener or for another person. The speaker is expected to show a level of respect corresponding to the social status of the listener and/or the person about whom he or she is speaking. For example, (1) if the speaker is younger or has a lower social status, *keigo* is used to show respect towards another person who is older or of a higher status than the speaker; (2) if the speaker is not close to the listener, as is the case when meeting someone for the first time, *keigo* is used to show respect towards the listener.

The relationship between the speaker and the listener must also be taken into account. The speaker's family, company, or other group of people they belong to are referred to as *uchi* (*insiders*), while those outside the group are referred to as *soto* (*outsiders*). When the speaker speaks about an insider to an outsider, the insider is treated with the same level of respect the speaker would give themselves. Therefore, even when talking about a person who is your teacher and boss and older or of a higher status, but who is an insider because they belong to the same group as you do (your school, company, family, etc.) relative to the outsider you are speaking to, you cannot refer to the insider with respect. However, in the Kansai region, there are cases where people speak respectfully about their own family members as well. Nowadays, some researchers are suggesting that honorifics are only part of a broad spectrum of words showing politeness.

Dialect: It is difficult to clearly assign Japanese dialects to specific regions of the country. However, Japanese dialects can be broadly divided into mainland and Okinawan dialects. The mainland is further divided into the eastern dialect, the western dialect, and the Kyushu dialect. Okinawa is divided into the Amami dialect, the Okinawa proper dialect and the Sakishima Island dialect.

In order to propagate the standard version of the Japanese language, pupils caught speaking their own dialect in school from the late 19th to the early 20th century were forced to wear so-called „dialect tags”. This punitive practice is said to have been more pronounced in Okinawa and Kagoshima.

In addition to „standard dialects”, there is also the idea of a „common language” spoken only in a certain region or by a group of people.

Ethnologist Kunio Yanagida proposed the „center versus periphery” theory in 1930. If a dialect’s elements, such as words and sounds, are distributed in concentric circles from a cultural center, it is presumed that they have changed sequentially from older forms on the outside to newer forms on the inside. The reason for this was that the language spoken in Kyoto in the past was found in Kanto and Shikoku, and the same language was found in Tohoku and Kyushu.

History of the Japanese language: *The development of the Japanese language is divided into the following phases:*

Periods with starting years	Language Names
710 – Nara	Old Japanese
794 – Heian	Late Old Japanese
1185 (or 1192) – Kamakura	Middle Japanese
1331 (or 1392) – Muromachi	
1603 – Edo	Early Modern Japanese
1868 – Meiji	Modern Japanese

During the Nara period (Old Japanese), many cultural elements came to Japan from China. Letters are one of them. The ancient script of *manyōgana* was made by borrowing sounds from the Chinese language (using Chinese characters solely for their phonetic value). This was the first time the Japanese language was written down phonetically. Around 794, in the Heian period (Late Old Japanese), *katakana* and *hiragana* (*souganana* – cursive *manyōgana*) were created from *manyōgana*. The famous Japanese novel *The Tale of Genji* was written at this time by a court lady Murasaki Shikibu using *hiragana* (*souganana*). During the Middle Japanese period, the capital changed from Kyoto to a new one in the Kanto region, and more and more people began to use the dialect of Kanto (the area around Tokyo in the present day). This was also the era when the samurai class seized power, followed by the spread of words that the samurai preferred to use. Catholic missionaries arrived from Europe in the 16th century, and diaries written by these missionaries record the language used by the Japanese at this time. From these diaries, we can see that the language used then was very similar to the language used in Japan today. For example, the word *karuta* means Japanese tradition-

al playing cards in Japan today, though this word came from Europe. Once the capital returned to Kyoto, the dialectal basis for Early Modern Japanese in this period moved back to Kanto. This was a time of nearly total national isolation when people within Japan did not interact with other countries, enabling the creation of a unique culture. The language developed after the beginning of the Meiji period is called Modern Japanese. After the end of national isolation, the Meiji government sought to westernize the country and started by abolishing the feudal system of the previous period. The contemporary school system was created and the policy of unifying language education in Japan was promulgated.

The historical phases of the development of the Japanese language delineated above form part of the courses of *Japanese Linguistics 1* and *2*, where students will also learn about the Japanese language in general, such as the origin of Kanji, word which differ according to gender, age, and social position, onomatopoeia and so on. We encourage interested students to join and experience the fun of the Japanese language and to reflect on the language of their own country.

Those interested in the particulars of Japanese linguistics are invited to enroll in our course. However, if you are unable to do so, we recommend the following as introductory reading: Shibatani (1990), *The Languages of Japan*, Cambridge University Press; and Frellesvig (2011), *A History of the Japanese Language*, Cambridge University Press.

2. Japanese language education

2.1. *The history of Japanese language education*

There is no single, absolute method of teaching Japanese as a foreign language. Various teaching methods have been used in Japan as well as abroad, and they vary depending on the purpose and situation of the learners. Japanese language teaching initially centered on the grammar-translation method, which was based on the learner's native language. This involved using the learner's native language, or a mediating language, to help the learner understand meaning and usage in the target language. However, according to Ogawa and Kobori (1982), this method of teaching based on the translation of the mother tongue or the medium does not allow learners to leave their native language behind and does not allow them to actually use the target language even if they understand its concepts. Subsequently, an oral approach to teaching Japanese was adopted. Teaching methods that originated outside of Japan are also known to be used in Japanese language education. One of them is the Verbo-Tonal Method (VT Method) developed by Professor Petar Guberina.

The history of Japanese language education dates back to the Ming Dynasty in the 14th century because of the need to understand the Japanese language in the context of foreign policy. However, rather than learning the Japanese language, the purpose was to translate it into Chinese and understand its content.

Around the 16th century, missionaries arrived from Portugal. Not knowing Japanese, they made their own dictionaries and textbooks. This material gives us a picture of the Japanese language as used by the Japanese at that time.

In 18th-century Europe, the Japanese language was still an undiscovered subject of research. In Russia, it was sometimes taught by castaways. Japanese language schools were founded and Japanese dictionaries were created. At that time, Japan did not have a standardized language, so the dialects of the castaways were the ones taught. The late 19th century was marked by the Meiji Restoration. Diplomats and university professors came to Japan from Western countries. Their teaching and learning methods were incorporated into Japanese language education at this time.

After World War II, the National Institute for Japanese Language was established as an agency of the Agency for Cultural Affairs. After its establishment, the National Institute for Japanese Language Studies was entrusted with the task of conducting scientific research on the language life of the people and laying the foundation of the national language.

In the 1980s, the Japanese became the number -two most frequently learned foreign language in public schools in Australia. In 1983, the then Prime Minister of Japan announced the „100,000 Foreign Student Acceptance Plan”. This was a plan to increase the number of foreign students studying in Japan to 100,000 by the year 2000, among them 10,000 government-funded students and 90,000 privately-funded students. In 2003, this aim was achieved. In 2008, the „300,000 International Student Acceptance Plan” was announced, aiming to increase the number of international students coming to Japan to 300,000 by the year 2020. Several programs meant to achieve this goal are currently underway. For example, 30 internationalization universities (the „Global 30 Project”) have been set up in Japan, where teaching in English is being promoted. The previous plan for 100,000 students was based on the idea of students returning to their own country upon completion of their studies, but the current plan for 300,000 students involves extending their visas to make it easier for them to look for a job in Japan after graduation.

The 1980s saw an increase in the number of Japanese language learners due to Japan’s economic development. The Japanese Language Proficiency Test (JLPT) was created to measure the language skills of non-native speakers and the Japanese Language Teaching Competency Test (JLTCT) was created to aid in the training of high-quality Japanese language teachers.

The number of foreign citizens living in Japan is currently on the rise. In the past, many people studied Japanese for work or further education, and teachers focused on how to improve their academic and business skills. Nowadays, however, there is a greater need for the instruction of the so-called „Easy Japanese¹” for people living in Japan and as educational support for the children of foreign nationals in schools. Another problem to be addressed is that of technical interns, whose aim is to learn agricultural and industrial skills while working, but who are actually forced to work for cheap salaries and in unfavorable conditions. The Agency for Cultural Affairs and a Japanese language education research group held a workshop for people teaching Japanese to technical interns.

The JF Standard

More recently, Japanese language education has been conducted using teaching methods such as the audiolingual approach and the communicative approach. The types of textbooks have also changed from grammar study textbooks to enhanced materials based on the idea of a communicative approach. In the past couple of years, some of these have been created on a „Cando” foundation, based on the idea of the CEFR.

As of late, the CEFR’s ideas have been influencing Japanese language education. As a result, the Japan Foundation created the JF Japanese Language Education Standards (JF Standards) based on the framework of CEFR. The JF Standards are a framework for course design, lesson design, and assessment. These standards support practices that foster task execution (the ability to use language to accomplish tasks) and cross-cultural understanding (the ability to understand and respect each other’s culture), and aim to promote mutual understanding through the Japanese language. Learners are assessed according to a 6-level scheme: A1, A2, B1, B2, C1 and C2.

This summer, the Japan Foundation held a workshop on CEFR mediation. The author participated in the workshop, which focused on how to apply the CEFR’s mediation skills, which were incorporated into the framework in 2018, in the field of Japanese language education.

¹ 「やさしい日本語」 Difficult sentences are rewritten in simple language that even a beginner can understand. This practice started with the Great Hanshin Earthquake in 1995, when many foreigners, victims of the earthquake, did not understand the information necessary during evacuation due to the difficulty of the language used.

E.g, in A1: Acceptance [listening to instructions and announcements]

【CEFR】 Understandable if the instructions are spoken carefully and slowly to the person in question.

【JF Standard】 If spoken to the patient slowly and clearly, he or she can listen to and understand the doctor's simple instructions, such as „Rest well” or „Take your medicine three times a day”

The guidelines for foreign language teaching in Japanese public schools are becoming increasingly similar to the ideas of the CEFR in Europe these days. It focuses on the development of human beings who are able to recognize each other's needs and solve problems.

Japanese Language Proficiency Test Preparation (JLPT)

Twice a year, in July and December, exams are held in Japan and other countries around the world to test the language skills of learners of Japanese as a foreign language.

JLPT Official Website (Japanese): <https://www.jlpt.jp/index.html>

JLPT Official Website (English): <https://www.jlpt.jp/e/index.html>

Two official JLPT question books are published, although no previous exams have been published as of yet. The links are listed below.

- Japanese-Language Proficiency Test Official Practice Workbook:

<https://www.jlpt.jp/e/reference/books.html>

In addition, the 3A Network publication „新完全マスター (Shin Kanzen Master) ” series and Ask Publishing's „日本語総まとめNihongo sō matome” series are also popular with students studying for the JLPT.

2.2. The history of Japanese language education in Croatia

The following is a timeline of the development of Japanese language education in Croatia.

1996	Japanese language education began at the Zagreb Seventh High School and the Zagreb High School of Arts
1997	Japanese language education began at the Zagreb Secondary School, Sixteenth Gymnasium and Classical Gymnasium
2004	Japanese Studies Course at the Faculty of Philosophy, University of Zagreb is opened, Stjepan Radić Elementary School (Slavonia) begins teaching Japanese
2007	Japanese language course opened at a language school in Split
2008	The Japanese Language Teachers Association of Croatia established
2015	The Department of Japanese Studies opens at the University of Pula, offering the first officially accredited Japanology degree. A course for adults is also available.
2014/2015; 2017/2021	Japanese language course opened at a Center for Foreign Languages, University of Zadar
2019	Master's program established at the University of Pula ²

See the Japan Foundation Overseas Agency Survey Croatia (2019)

Students at the University of Zagreb are studying abroad at Japanese universities as government-sponsored students, working as Japanese language tour guides and Japanese language teachers.

Some graduates have gone on to further their Japanese studies at universities abroad, such as the University of Ljubljana (Slovenia) and several universities in Japan, and some have found work in Japan.

3. Current trends in teaching Japanese as a second language

3.1. Training program in Osaka

This chapter describes the Japanese Language Program for Sakura Network Member Institutions in 2018, in which the author participated.

Two faculty members and one student from the University of Zagreb were invited by the Japan Foundation to participate in a training program on Japanese language education at the Foundation's training center in Osaka (Japan) for one month from July 2018.

² In 2020, graduate courses at the University of Pula have begun.

The purpose of this training was:

- 1) To deepen the students' understanding of the JF Japanese language education standards and task-based lessons and to broaden their teaching methods;
- 2) To collect resources for future classes and the creation of teaching materials;
- 3) To deepen the students' understanding of Japanese people, culture and society;
- 4) To deepen the teachers' understanding of Japanese language education around the world and to build a network of participants from other countries.

During the training, students participated in activities to enhance their Japanese language skills and cross-cultural understanding. Teachers were provided with activities to understand the JF standards. After the training, both students and teachers were required to submit a report on the training.

3.2. Details of the training

Date: 3rd July to 31st July 2018

Place: Japan Foundation Japanese-Language Institute, Kansai

Participating countries and participants

COUNTRY	Student	Professor
CHINA	1	2
CROATIA	1	2
KYRGYZSTAN	1	2
MYANMAR	2	4

3.3 Activity details

Activity 1. Create your own can-do from an existing can-do.

Example

【A2】 JFS activity Can-do production [telling stories and experiences]

While handing out souvenirs, you can tell your friends in short, simple words about the places and events you visited during the holiday.

→ MY CAN-DO

While showing pictures, you can tell your friends about your summer vacation trip in short and simple words.

【B1】 JFS activity Can-do production [telling stories and experiences]

While handing out souvenirs, you can tell your friends a coherent story about the places and events you visited during your vacation

→MY CAN-DO

While showing them pictures, you can talk about the camps you attended over the summer, explaining the content and the reasons for attending.

Activity 2. Sharing Materials

The materials collected were shared among teachers. Discussions were held on what kind of classes can be given to students at what level, based on the collected materials.

(Photo) The author collected photos of recycling at the airport. Used when talking with students about environmental issues.

Activity 3. Mock classes

Teachers described the issues and improvements related to each institution. Then teachers made a lesson plan that would solve the problems. After creating the lesson plan, teachers held a mock class in front of other teachers.

The authors set the target students to intermediate-level Japanese language learners. Using a pamphlet about traditional crafts from a Japanese museum as a resource, the class was designed to encourage students to think critically about traditional crafts. For example, students were told that the number of people taking over the production of traditional crafts from their parents is decreasing. Then students were asked whether they agreed with this and what they thought could be done to solve this problem.

Activity 4. Website

A lecturer provided links to websites useful for Japanese language education. The teachers chose two of these sites and talked to the other teachers about what they could do with the selected sites. Afterward, a discussion was held with the other teachers.

Example: How to use a website in Japanese class

1. Use it as a teaching aid in education and homework
2. Search for photos, illustrations, textbooks, etc. to use for teaching materials

3. Use it as a tool for learning Japanese
4. Use it as a tool for communication
5. Other: Web sites introduced in class are listed below.
  - Useful Resources for Japanese Language Learning

1. Learn the Japanese language

1.1 MINATO: <https://minato-jf.jp/>

JF Japanese e-Learning Minato is a Japanese language learning platform provided by the Japan Foundation. Minato means „port”. Here at Minato, a place to learn and meet other like-minded people, learners are invited to expand their understanding and knowledge of Japan, Japanese people, and the Japanese language.

1.2. Japanese Online Course: <https://www.marugoto-online.jp/info/jp/>

Learning Japanese (speaking, listening, writing, reading). Learn about Japanese culture, whether on a PC or a smartphone.

1.3. Hiragana Course/katakana Course

Practice reading and writing *hiragana* and *katakana*. Read simple words and phrases.

1.4. Japanese Language Course in Anime and Manga

Learn how to use character greetings. Students learn to greet each other as characters in a live lesson.

2. Exchange with the community.

Connect with people who share your interests. Create a community on your favorite theme.

The Japan Foundation’s Minato website is a great way to connect with other people. Here you can connect with people who share your interests or create a community on a topic of your choice.

3. Learning through apps and websites

3.1. NIHONGO e-na: <https://nihongo-e-na.com/>

3.2. HIRAGANA Memory Hint

Learn *hiragana*, *katakana* and *kanji* through illustrations. Quizzes and games to check your knowledge.

3.2.1. Hiragana Memory Hint

3.2.2. Katakana Memory Hint

3.2.3. Kanji Memory Hint 1 & 2

3.3. Marugoto+ (plus)

Practice communication through drama. Read grammar explanations to do a quiz to check the grammar Practice listening skills.

3.4. Hirogaru, various sources related to Japan and the Japanese language

There are 12 topics in total, e.g. calligraphy, temples and shrines, and supermarkets. This website enables learners to watch videos, come into contact with natural Japanese language, and learn about Japan itself. They can also practice reading a large amount of texts written in simple Japanese.

3.5. Japanese in Anime and Manga: <https://anime-manga.jp/>

Learn how to express characters. Read Manga. Play word quizzes and kanji games.

3.6. Erin's challenge! I can speak Japanese: <https://www.erin.jpf.go.jp/>

High school student Erin learns about the Japanese language and culture. Japanese learners can learn about Japanese culture through games.

3.7. Erin's Challenge! Japanese Language Test, Challenge with Erin – Japanese Language Test: <https://www.apperin.jpf.go.jp/>

Learn vocabulary and expressions, check learning progress through games, comics and quizzes.

4. Searching for helpful information on teaching

4.1. KC Clips: <https://kansai.jpf.go.jp/clip/>

Introduction of course design, classroom practice and teaching materials for training at the Kansai Center. Provides information on presentations and papers on training and e-learning.

4.2. Everyone's Educational Resource Site: <https://minnanokyozaai.jp/kyozai/top/en/render.do>

Find materials and ideas for your classes. Option to see example sentences and explanations of grammar.

4.3. Genki activities: <http://genki.japantimes.co.jp/>

Resources for the textbook „Genki”. The site includes activity examples and printable character cards.

4.4. *The Japan Foundation's resource page for each organization*

JF Japanese Language International Center

The Japan Foundation Japanese-Language Institute, Urawa: <https://www.jpf.go.jp/e/urawa/index.html>

The Japan Foundation, Sydney: <https://www.jpf.org.au/>

The Japan Foundation, London: <https://www.jpf.org.uk/language/>

The Japan Foundation, Budapest: <https://japanalapitvany.hu/en/library>

5. Use useful websites and apps.

❖ Various Tools & Dictionaries, tools for adding ruby characters (*hiragana* readings added to *kanji*)

5.1 YOMOYOMO: <http://yomoyomo.com>

Enter the URL of the page you want to read and *hiragana* will be added to the *kanji*.

5.2. Furigana tsukemasu Hira hira no megane : <http://hiragana.jp/>

Enter the URL of the page you want to read and *hiragana* will be added to the *kanji*.

5.3. Learning Chuta. Japanese Language Reading Tutorial System: <http://language.tiu.ac.jp/>

Copy & paste the text you want to read. It comes with a dictionary for English and other languages. Chuta's Multilingual Dictionary has a Croatian language version as well.

Find the correct accent:

5.4. OJAD-Online Japanese Accent Dictionary: <http://www.gavo.t.u-tokyo.ac.jp/ojad/>

❖ Kanji – Vocabulary

5.5. Kanji alive: <https://kanjialive.com/>

5.6. Tangorin: <http7s://tangorin.com/>

5.7. Handwritten kanji recognition: <https://kanji.sljfaq.org/drawj.html>

5.8. Jisho: <https://jisho.org/>

5.9. GCSE PICTURE KANJI CARD: <https://www.jp.f.org.uk/language/kanjifiles/kanjicard.html>

Illustrated resource.

5.10. Kanji Dictionary: <https://kanji.jitenon.jp/>

5.11. Character Navigation: <https://mojinavi.com/tegaki>

❖ Memorize words

5.12. Quizlet: <https://quizlet.com/login>

5.13. Anki: <https://apps.ankiweb.net/>

❖ Practice typing

5.14. Flash Typing Sushi-Da: <http://typingx0.net/sushida/>

❖ Read/listen

5.15. NHK NEWS WEB EASY: <https://www3.nhk.or.jp/news/easy/>

5.16. NHK Radio News: <https://www.nhk.or.jp/radionews/>

5.17. Learning Japanese through Kanji: <https://www.ajalt.org/kanmana/>

5.18. Aozora Bunko: <https://www.aozora.gr.jp/>

5.19. Old stories of Japan: <https://www.tsunagujapan.com/10-classic-japanese-stories/>

5.20. Digital EHON Site: <http://www.e-hon.jp/index2.htm>

5.21. Hukumusume fairy tales Collection of fairy tales – Hukumusume:

<http://hukumusume.com/douwa/index.html>

http://hukumusume.com/douwa/pc/kaidan/01/10_jh.html

5.22. Konjaku Monogatari into Modern Languages:

<https://hon-yak.net/>

<https://hon-yak.net/20171128074959-2/>

5.23. Reading a lot of Japanese books: <https://tadoku.org/japanese/en/>

❖ Grammar, Listening & Speaking

5.24. NHK WORLD – JAPAN – LEARN JAPANESE:

<https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/learnjapanese/>

5.25. Aizuchi (back-channeling) – A key to smooth conversation:

<http://www2.sal.tohoku.ac.jp/nik/aizuchi/>

5.26. LangMedia: <https://langmedia.fivecolleges.edu/>

5.27. Japanese language: <https://www.ajalt.org/rwj/>

5.28. Online Japanese Language Learning: <https://study.u-biq.org/>

5.29. Wai Wai Japanese: <http://www.yynihongo.jp/>

5.30. Erin's challenge! I can speak Japanese: <https://www.erin.jpf.go.jp/>

❖ Culture / Society, Culture & Other

5.31. Web Japan: <https://web-japan.org/>

5.32. MATCHA: <https://matcha-jp.com/jp>

5.33. KKN: <https://www.tjf.or.jp/clicknippon/ja/>

5.34. Travel Japan: <https://www.japan.travel/en/>

5.35. Origami Club: <https://en.origami-club.com/>

Reference for Japanese learners and teachers

In the last section, I will provide information for those who want to know more about Japanese language education and Japanese language learning. In the previous chapter, useful websites were mentioned, so in this chapter I will describe several Japanese language textbooks, supplementary learning materials, and books for preparing for the Japanese Language Proficiency Test.

Japanese Language Textbooks

1. „Genki” series: **The Japan Times** <https://genki.japantimes.co.jp/>

This is a textbook for beginners published by The Japan Times. The book contains instructions in English. On its website, you can find additional materials to help you study. For example, there are applications to help students learn words and *kanji*, video

materials for self-study, and links to support teachers. „The Self-Study Room” contains online study materials. This allows students to study on their own.

1. 『GENKI 1』 An Integrated Course in Elementary Japanese I
2. 『GENKI 2』 An Integrated Course in Elementary Japanese II
3. 『GENKI 1』 An Integrated Course in Elementary Japanese I Workbook
4. 『GENKI 2』 An Integrated Course in Elementary Japanese II Workbook

2. 『中級からの日本語』 (2009) *The Japan Times* <http://ij.japantimes.co.jp/en/>

This is a textbook for beginners and intermediate students from the same company that published „Genki”. You can study „Conversation”, „Reading”, „Grammar”, „Listening”, „Speed Reading” and other multifunctional subjects.

1. 『AN INTEGRATED APPROACH TO INTERMEDIATE JAPANESE』
1. 『AN INTEGRATED APPROACH TO INTERMEDIATE JAPANESE』
(WORKBOOK)

3. „Tobira” series:

<https://tobiraweb.9640.jp/>

This textbook also has a dedicated website. There is a variety of topics ranging from Japanese geography and history to pop culture. On the home page, students can practice vocabulary and watch videos. There is also a haiku contest, where students can submit their own haiku, and dedicated content for teachers, which includes listening scripts and suggested teaching aids.

- 1) „Door to Advanced” (this volume)
TOBIRA: Gateway to Advanced Japanese
- 2) „Encouraging Kanji Power”
TOBIRA: Power Up Your KANJI
- 3) „The Grammar Skills You Can Learn With This”
TOBIRA: Grammar Power - Exercises for Mastery
- 4) A Teacher’s Guide to Teaching Intermediate Japanese
TOBIRA: Teaching Intermediate Japanese - A Teacher’s Guide

4. „Marugoto” the Japan Foundation.

Dedicated website: <https://www.marugoto.org/>

A textbook produced by the Japan Foundation. It is centered on the CEFR-based can-do approach. On its website, there are supplementary materials for each level, as

well as useful downloadable content for Japanese language teachers, including a page for teachers. There is also a dedicated website called MARUGOTO+, which is designed to help learners study in a way that is close to real-life communication.

The Japan Foundation also offers e-Learning using Marugoto. Training it provides consists of different classes for different levels and languages. Some of the classes are based on self-study, while others are supported by the teacher.

1) 『まるごと』 入門A1 かつどう

Marugoto: Japanese Language and Culture Starter A1 Course Book for Communicative Language Activities

2) 『まるごと』 入門A1 りかい

Marugoto: Japanese Language and Culture Starter A1 Course Book for Communicative Language Competences

3) 『まるごと』 初級1 A2 かつどう

Marugoto: Japanese Language and Culture Elementary 1 A2 Course Book for Communicative Language Activities

4) 『まるごと』 初級1 A2 りかい

Marugoto: Japanese Language and Culture Elementary 1 A2 Course Book for Communicative Language Competences

5) 『まるごと』 初級2 A2 かつどう

Marugoto: Japanese Language and Culture Elementary 2 A2 Course Book for Communicative Language Activities

6) 『まるごと』 初級2 A2 りかい

Marugoto: Japanese Language and Culture Elementary 2 A2 Course Book for Communicative Language Competences

7) 『まるごと』 初中級A2/B1

Marugoto: Japanese Language and Culture Pre-Intermediate A2/B1

8) 『まるごと』 中級1 B1

Marugoto: Japanese Language and Culture Intermediate 1 B1

9) 『まるごと』 中級2

Marugoto: Japanese Language and Culture Intermediate 2 B1

5. „Minna no Nihongo” series

Summary: This has been the most popular Japanese language textbook in the world since its publication in 1998. The separate volumes provide detailed grammatical explanations. There are also a number of textbooks for composition practice and *kanji* study based on the „Minna no Nihongo” textbook.

- 1) 『みんなの日本語』初級Ⅰ第2版 本冊
„Minna no Nihongo” Beginner’s Class I, Second Edition, main textbook
- 2) 『みんなの日本語』初級Ⅰ第2版 翻訳文法解説英語版
„Minna no Nihongo”, Vol. 1, No. 2 Translation Grammar Guide English Version
- 3) 『みんなの日本語』初級Ⅰ第2版 本冊ローマ字版
„Minna no Nihongo”, Vol. I, No. 2, this volume, *rōmaji* version
- 4) 『みんなの日本語』初級Ⅰ第2版 (第1課～第25課語彙帳) クロアチア語版
„Minna no Nihongo”, Beginner’s Class I, Second Edition (Lesson 1-25 Vocabulary Book), Croatian version
- 5) 『みんなの日本語』初級Ⅱ第2版 本冊
„Minna no Nihongo” Beginner’s Class II, Second Edition, main textbook
- 6) 『みんなの日本語』初級Ⅱ第2版 翻訳文法解説英語版
„Minna no Nihongo” Beginner’s Class II 2nd Edition English Translation Grammar Guide
- 7) 『みんなの日本語』初級Ⅰ・Ⅱ第2版 教え方の手引き
„Minna no Nihongo”, Beginner’s Level I & II, 2nd Edition, Teaching Guide
- 8) 『みんなの日本語』初級Ⅰ・Ⅱ第2版 第2版 標準問題集
„Minna no Nihongo” Beginner’s Level I & II 2nd Edition, Standard Practice Book
- 9) 『みんなの日本語』初級Ⅰ・Ⅱ第2版 第2版 書いて覚える文型練習帳
„Minna no Nihongo” Beginner’s Class I & II, 2nd Edition (2nd Edition) Write and Learn Grammar Practice Book
- 10) 『みんなの日本語』初級Ⅰ・Ⅱ第2版 導入・練習イラスト集
„Minna no Nihongo” Beginner’s Level I & II, 2nd Edition Illustrations for Introduction and Practice
- 11) 『みんなの日本語』初級Ⅱ第2版 漢字英語版
„Minna no Nihongo” Beginner’s Level II Second Edition Kanji – English Version
- 12) 『みんなの日本語』初級Ⅰ・Ⅱ第2版 聴解タスク
„Minna no Nihongo”, Beginner’s Level I & II, Second Edition, Listening Comprehension
- 13) 『みんなの日本語』初級Ⅰ・Ⅱ第2版 初級で読めるトピック25
„Minna no Nihongo” Beginner’s Level I and II, Second Edition, Topic 25 for Beginner’s Readers
- 14) 『みんなの日本語』初級Ⅰ・Ⅱ第2版 漢字練習帳
„Minna no Nihongo” Beginner’s Class I and II Kanji Practice Book, 2nd Edition

- 15) 『みんなの日本語』 初級 I・II 第2版 絵教材CD-ROMブック
„Minna no Nihongo” Elementary I & II 2nd Editions, Picture Teaching Aid CD-ROM Book
- 16) 『みんなの日本語』 初級第2版 やさしい作文
„Minna no Nihongo”, 2nd ed. Easy Composition
- 18) 『みんなの日本語』 中級 I・II 本冊
„Minna no Nihongo” Intermediate I and II, main textbook.
- 19) 『みんなの日本語』 中級 I・II 翻訳文法解説英語版
„Minna no Nihongo” Intermediate I & II, Translation Grammar Commentary English Version
- 20) 『みんなの日本語』 中級 I・II 教え方の手引き
„Minna no Nihongo” Intermediate I & II Teaching Guide
- 21) 『みんなの日本語』 中級 I・II 標準問題集
„Minna no Nihongo” Intermediate I & II Standard Practice Book
- 22) 『みんなの日本語』 中級 I・II くり返して覚える単語帳
„Minna no Nihongo” Chukyuu I & II Repeatedly Learning Vocabulary
- 23) 『みんなの日本語』 中級 I 翻訳文法解説英語版
„Minna no Nihongo” Chukyuu I: Translation Grammar Commentary English Version

The main textbooks in the „Minna no Nihongo” series are listed above. Some have been omitted due to spatial constraints. The 3A Network’s website includes worksheets, audio materials, and a list of transitive and intransitive verbs. „Topics for Beginners” and „Easy Composition” are easy to use without using „Minna no Nihongo” in class.

6. Conclusion

Currently, Japanese language educators are examining how the idea of CEFR, which was developed in Europe, can be applied to Japanese language education. The creation of the JF Standard, based on the European CEFR concept, is one example.

One thing that was new to the author was that the CEFR ideas can be introduced via activities even when grammar is overtly taught in a textbook. Introducing grammar and vocabulary in an existing textbook and then doing activities related to familiar topics is one way of applying the CEFR way of thinking. Especially for university students, it is said that they need to have critical thinking. They need to be able to be aware of a problem and consider how to resolve it.

In the summer of 2020, the Japan Foundation hosted a study session on the CEFR's mediation skills, which were added to the framework in 2018, under the auspices of CEFR researchers. Japanese language teachers from across Europe met online to learn about the CEFR's framework and to deepen their knowledge of the newly added mediating capacity. We also explored what kind of additional activities are possible in Japanese language education.

Internet sources

3A Network:

<https://www.3anet.co.jp>

Japan Foundation:

<https://www.jpff.go.jp/j/project/japanese/survey/area/country/2019/croatia.html>

JF Standard for Japanese Language Education:

<https://jfstandard.jp/summaryen/ja/render.do>

Japanese Language Proficiency Test (English): <https://www.jlpt.jp/e/index.html>

CEFR:

<https://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages>

<https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>

<https://www.coe.int/en/web/language-policy/home>

Council of Europe (2018) *Common European Framework for Reference for Languages: Learning, teaching, assessment: Companion volume with new descriptors*, Council of Europe:

<https://rm.coe.int/cefr-companion-volume-with-new-descriptors-2018/1680787989>

Council of Europe (2001) *Common European Framework for Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, Cambridge University Press.

<https://rm.coe.int/16802fc1bf>

JF Standard for Japanese Language Education: <https://jfstandard.jp/summaryen/ja/render.do>

References

- Frellesvig, Bjarke. 2011. *A History of the Japanese Language*, Cambridge University Press.
- Okudera M., Sakurai N., Suzuki Y. 2016. 『日本語教師のための CEFR』 (*Nihongo kyoshi no tame no CEFR / CEFR for Japanese language teachers*) Tokyo, Kuroshio Publishers.
- Ogawa Y., Hayashi O. 1982. 『日本語教育辞典』 (*Nihongo kyouiku jiten / Japanese Language Education Dictionary*) Tokyo, Taishukan Publishing co., Ltd.
- Shibatani. M. 1990. *The Languages of Japan*, Cambridge University Press.

PRIJEVODI STUDENATA JAPANOLOGIJE

日本の小説や昔話をクロアチア語に翻訳をした、学生たちの作品を紹介します。学生たちは青空文庫、福娘.com、今昔物語集現代語訳版などのインターネットで公開されている資料や、『レベル別日本語多読ライブラリー』（アスク出版）などの本を参考に翻訳を行いました。

U ovom dijelu donosimo prijevode studenata japanologije koji su s japanskog na hrvatski preveli odabrane priče i bajke. Studenti su se služili tekstovima dostupnima na Internetu poput Aozora Bunko, Fukumusume.com, Konjaku monogatarija (preveden na suvremeni japanski), te u knjigama poput „Japanese Graded Tadoku Library” (ASK)

<https://www.doi.org/10.17234/9789533791319.14>

こぶとりじいさん Starac s kvrgom

(Kobutori jiisan)

むかしむかし、あるところにきこりのおじいさんがいました。

おじいさんは、たいそうなはたらきもの。でも、たった一つこまったことがありました。

それは、ほったについている、大きな大きなこぶでした。

「じゃまな こぶだよ、
とりたい こぶだよ
だけど とれない、
こまった こぶだよ」

ある日のことです。おじいさんがいつものように、山で木をきっていると、急に空がくもって、ざあーっと大つぶの雨がふってきました。

ぴっか、ごろ ごろ ごろ。かみなりも なりだしました。

雨はざんざか、かぜはびゅうびゅう。とても家へは帰れません。おじいさんはあわてて、ちかくの小さなおどろに飛び込みました。

「やれやれ、ここで雨宿りだ。」

そう言って、ごろんと横になりました。

横になると、昼間のつかれが出たのでしょう。いつのまにか、ぐっす

Jednom davno, živio je stari drvosječa.

Stari je drvosječa bio vrijedan radnik, no postojala je jedna stvar koja ga je mučila.

Na obrazu je imao veliku, veliku kvrgu.

„Neugodna kvrga,
kvrga koju želim skinuti.
Ali, ne mogu ju skinuti...
Problematična kvrga, zaista”

Jedan dan, kad je starac na planini rezao drva kao i inače, nebo se iznenada zamračilo i počele su padati velike kapljice kiše.

Počelo je i grmjjeti.

Uz snažnu kišu, čulo se i zavijanje vjetra.

Nije se mogao vratiti kući.

Počeo je paničariti i pojurio u obližnji mali hram.

„Uh, ovdje se mogu skloniti s kiše”, reče starac te se ispruži.

り眠ってしまいました。

どのくらいたったか、ひよいと目をさましたおじいさんは、

「はてな」

と耳に手をあてました。あらしはやんで、おどろの外はもう真っ暗です。夜中です。夜中だというのに、遠くからわいわい、がやがや、にぎやかな声が聞こえてきます。

声はだんだん近づいて、とうとうおどろの前までやってきました。おじいさんは、おそろおそろ外をのぞいて見ました。

「あっ」

赤い鬼、青い鬼、いろんな鬼。こわい顔の鬼たちが、おどろの前でたき火を始めています。

びっくりしたおじいさんは、ぶるぶる、ぶるぶる、震えだしました。ふるえながら、それでも戸のすきまから、そうっとのぞいていました。

すると、おにたちは、たき火をかこんで、さかもりを始めました。

「さあみんな、こんやもゆかいにうたおうぜ。おどろうぜ」

頭らしいおにが言うと、おにたちは酒を飲み、歌を歌い、やがて立ち上がっておどり出しました。

ピーヒャララ ドンドコド

おれたちや なかまだ、

でれすこ ひよい ひよい。

ようた ようだぞ、

でれすこ ひよい ひよい。

なんと、おにたちのたのしそうなこと。おどるかっこうのおもしろいこと。

Čim se ispružio, obuzeo ga je poslijepodnevni umor.

Prije nego što je shvatio što se događa, već je duboko spavao.

Ne znajući koliko je spavao, starac se iznenada počeo buditi i rekavši „Što je to?” stavio ruke na uši.

Oluja je prošla, a vani je već bio mrkli mrak.

Bila je ponoć.

Unatoč tome, u blizini su se mogli čuti živahni glasovi.

Glasovi su se postupno približavali, sve dok se na kraju nisu zaustavili ispred samog hrama.

Starac je, strašno se bojeći, virnuo van.

„A!”

Crveni demon, plavi demon, svakakvi demoni.

Demoni strašnih lica su ispred hrama zapalili vatru.

Iznenadeni starac se počeo tresti od straha.

Iako se bojao, svejedno je pogledavao van.

Demoni su okružili vatru i počeli se zabavljati.

„Priatelji, ove ugodne večeri pjevajmo! Plešimo!”

Kada je demon koji je izgledao kao vođa to izrekao, ostali su demoni počeli piti alkohol, pjevati pjesme, a na koncu su ustali i zaplesali.

„Priatelji smo, la la la...
Pijani smo, la la la...”

ふしぎなことに、おじいさんは、ふるえていたのが、いつのまにかとまってしまいました。

そればかりか、むねがわくわく、足がむずむず、からだがりひとりでにうごいて、どうにもこうにもじっとしてられません。

おじいさんは、こわいのもわすれて戸を開けると、外へ飛びだしました。

「おれも おどろぞ
でれすこ ひよいひよい」

おじいさんは、おにたちの中にとびこんで、ちょうしよくおどりはじめました。

手をふり、こしをふり、むちゅうでおどるおじいさん。そのおどりのうまいこと、うまいこと。

びっくりしたのは、おにのほうです。

おにたちは大よこびで
「やれ、のめ、それくえ」

さけやごちそうをすすめました。おじいさんは、さけをのむと、ますますいきもち。こぶまで、ぶるん、ぶるんゆらしながらじょうずにおどりました。

おれたちゃ なかまだ
でれすこ ひよい ひよい。
とりがなくまで、
でれすこ ひよい ひよい。

そうするうちに、とおくのほうでけけ、けっこー
と一ぼんどりがなきました。

Kako li su se samo činili sretnima.

Kako li je njihov način plesanja bio zanimljiv.

Začudo, starac koji se do maločas bojao, iznenada se prestao tresti.

I ne samo to, već mu je i srce počelo lupati, noge poskakivati i tijelo mu se počelo micati te se nije mogao zaustaviti.

Zaboravivši strah, starac je otvorio vrata te poletio van.

„I ja ću isto plesati! La la la...”, starac se priključio plesu demona.

U transu je mahao rukama i pomicao bokove.

Starčev je ples bio iznenađujuće dobar.

Demoni su se čudili.

Bili su oduševljeni,

„Hajde, pij, jedi!”, nudili su mu piće i jelo.

Što je više pio, starac je bivao veselijim.

Vješto je plesao dok mu se kvrga njihala.

„Mi smo drugovi, la la la la...
Dok jutro ne svane, la la la la...”

もうすぐよがあけます。おにたちは、ぴたっとおどるのをやめ、かしらがおじいさんにいました。

「じさま。おまえのようなおどりのうまいやつは、はじめてみたわい。あしたのばんも、きてくれよ」

「へ、へい」

おじいさんは、ぴよこんとあたまをさげました。

でも…。

「このじさま、ひよっとしたらうそをついて、こないかもしれぬ」

かしらは、そういつて、

「こないとこまるから、こぶをあずかっておこう」

いきなり、おじいさんのこぶを、えいっとばかりに、にぎりとりました。

「あれーっ」

おじいさんはさげんだまま、気をうしなって、あとはなんにもわからなくなっていました。

気がついたら、もう夜は明けて、おにたちはどこにもいません。

おじいさんは、そうっとほっぺたをなでてみました。手がつるりとすべりました。こぶはあとかたもありません。血も出ていません。いたくもありません。

「えへっ…、うふっ…、うへへへ、おほほ…」

おじいさんは、ほっぺたをなでて、大よろこびでうちへかえりました。

Dok su se veselili, u daljini se začuo prvi pijetao.

Ubrzo je svanula zora.

Demoni su prestali plesati, a vođa demona je rekao:

„Starče, nikad nisam vidio nekoga tko tako dobro pleše.
Dođi i sutra.”

„D, da…” odvrati starac i nakloni se.

Ali…

„Možda starac laže i sutra neće doći”, rekao je vođa demona.

„Neće biti dobro ako ne dođeš.
Za svaki slučaj ću zadržati tvojgu kvrgu.”

Odjednom, vođa je povukao starčevu kvrgu.

„Auuuu!”

Starac je tako povikavši izgubio svijest te se nije ničeg sjećao nakon toga.

Kad se osvijestio, već je bilo jutro, a demona nije bilo nigdje.

Starac je polako pomilovao svoj obraz.

Pod rukom mu je bilo glatko.

Nije bilo ni traga kvrgi.

Nije bilo ni krvi, niti je boljelo.

„He, he, ha, ha…”

さあて、おじいさんのとなりに、もうひとり、いじわるおじいさんがいました。このおじいさんも、ほんたいのほっぺたに、大きなこぶがありました。

となりのおじいさんは、おにの話を知ると、うらやましくてたまりません。

「私も、こぶをとってもらおう」
そういって、いそいで山へでかけて行きました。

となりのおじいさんは、雨もふらないのに、おどろの中にかくれました。

今か今かと待つうちに、夜になりました。

鬼たちが集まって、いよいよさかもりがはじまりました。

「夕べのじいさまは、まだこぬか。
でれすこ ひよいひよい」

「さあ、今じゃ」

となりのおじいさんは、こわくてぶるぶるふるえながら、それでも、外へ出て行きました。

となりのおじいさんは、おっかなびくびく、おどろもへたくそ、へっぴりごし。歌もわすれて

「ばかすけ どっつけ、
でれすこ どっつけ」

鬼たちは、たいくつでたまりません。

「じさま、そんなおどろは見とうもないわい」

かしらはおこって

「ゆうべのこぶは、返してやる。とつとと帰れ」

いふなり、となりのおじいさん

Starac je nastavio milovati obraz te se s veseljem vratio kući.

U starčevom je susjedstvu živio jedan zločesti starac.

Zločesti starac je također na drugom obrazu imao veliku kvrgu.

Čuvši priču o demonima, postao je ljubomorán.

„Želim da i meni skinu kvrgu”, rekao je te brzo krenuo put planine.

Zločesti starac se, iako nije kišilo, također sakrio u malom hramu.

Nakon dugog čekanja, pala je noć.

Demoni su se okupili i zabava je mogla početi.

„Starac od sinoć ipak nije došao, la la la...”

„Huh, sad!”

Iako je drhtao od straha, starac je izašao van.

Drhtavši loše je plesao a zaboravio je i pjesmu.

„Na, na, na, na...”, pjevao je loše starac.

Demoni su se dosađivali.

„Starče, takav ples ne želimo gledati.”

のほっぺたに、こぶをなげつけました。

「ひゃあーっ」

すべすべしたほうのほっぺたにも、大きなこぶがくっつきました。

こぶは二つになりました。

「うしゅ うしゅ うしゅ…」

となりのおじいさんは、なきだしました。なくてもこぶはとれません。

朝になってもとなりのおじいさんは、山の中にすわったまま、ないておりました。

Voda demona se ustao i rekao:

„Jučerašnja kvrga, vraćam ti je. Uzmi je i idi!”, te mu bacio kvrgu na lice.

„Aaa...”

Na suprotnoj je strani lica dobio veliku kvrgu. Sad je imao dvije.

„A jooj, a jooj...”

Zločesti starac je počeo plakati.

No, unatoč svom plakanju, kvрге nije mogao skinuti.

Iako je došlo jutro, i dalje je sjedio u planini i plakao.

Nina Malčić-Pirin, Igor Ćorić

かぐや姫 Princeza Kaguya

(Kaguyahime)

むかしむかし、「竹とりのおきな」と呼ばれる、竹とりのおじいさんがいました。

おじいさんの仕事は、山で取って来た竹でカゴやザルを作る事です。

ある日の事、おじいさんが山へ行くと、一本の竹の根本がぼんやりと光り輝いてました。

「おや？何と不思議な竹だろう」

おじいさんは、その光る竹を切ってみました。

すると竹の中には、大きさが三寸(約九センチ)ほどの、ぽーっと光り輝く可愛くて小さな女の子が入っていたのです。

「光る女の子とは…。きっとこの子は、天からの授かり物に違いない」

子どものいないおじいさんは、大喜びでその女の子を家に連れて帰りました。

そして、おじいさんが連れて帰った女の子を見て、おばあさんも大喜びです。

Nekoć davno bijaše jedan starac po imenu Taketori no Okina, koji je za život sjekao bambus i od njega izrađivao košare i sita.

Jednoga je dana, u bambusovoj šumi, ugledao neobičan bambus koji je odavao sjajnu svjetlost.

„Čudnog li bambusa..”

Kada je presjekao bambus, unutar njega je spazio malenu, svega devet centimetara visoku, prelijepu djevojčicu obasjanu svjetlošću.

„Djevojčica obasjana svjetlošću....Sigurno je dar se neba”

Starac, koji nije imao vlastite djece, bio je presretan i odlučio je djevojčicu odvesti kući.

Ugledavši djevojčicu i njegova se supruga jako razveselila.

「まあ、まあ。なんて可愛い女の子でしょう。おじいさんの言う通り、この子は天からの授かり物に違いありませんわ」

おじいさんとおばあさんは、その女の子を自分の子どもとして大切に育てる事にしました。

あの小さかった女の子は、わずか三ヶ月ほどの間にすくすくと育って、それはそれは美しい娘になったのです。その美しく不思議なかぐや姫を、世の男たちがほうってはおきません。

多くの若者たちがおじいさんの家にやって来ては、かぐや姫をお嫁さんにしたいと言いました。

そしてその多くの若者たちの中でも特に熱心だったのが、次の五人の王子たちです。

彼らは名前を、

石作皇子(いしつくりのみこ)

車持皇子(くらもちのみこ)

阿部御主人(あべのみうし)

大伴御行(おおとものみゆき)

石上麻呂(いそのかみのまろ)

みんな身分がとても高く、そしてお金持ちです。

「誰も、婿どのとしては申し分ないのだが」

選びかねたおじいさんは、かぐや姫に相談をしました。

「五人のお方は、みな、それぞれに立派なお方たちじゃ。お前は、どのお方がいいのかね？」

するとかぐや姫は、こう答えました。

„Ajme, lijepo li djevojčice! Kako si rekao, sigurno je dar s neba.”

Starac i starica odlučili su je odgajati s velikom brižnošću, kao da je njihovo vlastito dijete.

Tek što prodoše tri mjeseca, mala djevojčica već postade lijepa mlada djevojka. O nesvakidašnje lijepoj princezi Kaguyi se pročulo po cijeloj zemlji.

Mnogo je mladića dolazilo u starčevu kuću s namjerom da je ožene.

Ipak, petorica nisu nikako odustajala.

Njihova imena su:

Princ Ishitsukuri

Princ Kuramochi

Abe no Miushi

Otomo no Miyuki

Isonokami no Maro

Svi su bili ugledni i bogati.

„Kojeg da uzmem za zeta?”

Ne mogavši odlučiti, starac se obrati Kaguyi:

„Sva petorica su dobri ženici, ali kojeg bi ti izabrala?”

Princeza Kaguya je odgovorila:

„Postat ću ženom onome koji mi donese rijetko blago koje zatražim od njega. Evo o čemu se radi...”

「今からわたくしの言う、世にもめずらしい宝物を探して持って来たお方のところへ、お嫁に行きたいと思います。その宝物とは…」

話を聞いたおじいさんは、五人の王子たちにかぐや姫の言葉を伝えました。

「かぐやは、こう申しております。

石作皇子どのには、天竺にあるおしゃかさまが使ったうつわだといわれている、《仏の御石の鉢(ほとけのみいしのはち)》を。

車持皇子どのには、東の海の蓬莱山にある、根っこが銀でくきが金、実が真珠で出来ている《玉の枝(たまのえだ)》を。

阿部御主人どのには、もろこし(今の中国)にある、火ネズミと呼ばれる伝説のネズミの皮で作られた燃えない布である《火ネズミの裘(かわごろも)》を。

大伴御行どのには、《竜の持っている玉》を。

石上麻呂どのには、つばめが生むというタカラ貝と呼ばれるきれいな貝の《子安貝(こやすがい)》を。

それぞれ、お持ちいただきたいと」

それを聞いた五人の王子たちは、思わず目を見張りました。

「何という、難しい注文だ」

「どれも、簡単に手に入る品物ではないぞ」

しかしそれらの宝物を持って行かないと、かぐや姫をお嫁にする

Poslušavši princezu, starac se obrati petorici:

„Princ Ishitsukuri treba u dalekoj Indiji pronaći Budinu kamenu posudu.”

„Princ Kuramochi treba s planine Hōrai donijeti zlatno stablo na kojem rastu dragulji.”

„Abe no Miushi treba donijeti krzno vatreng štakora koje se ne može zapaliti.”

„Otomo no Miyuki treba donijeti dragulj iz zmajevog vrata.”

„Isonokami no Marotani treba uzeti školjku za siguran porođaj iz lastavičjeg gnijezda.”

Čuvši princezine riječi petorica pomisliše:

„Kakvi su ovo nemogući zadatci?!”

No kako bez ispunjena zadatka neće moći oženiti princezu, krenuše u potragu.

事が出来ません。

そこで五人の王子たちは、それらの宝物を探すために帰って行きました。

まずは石作皇が、天竺に行つて仏の御石の鉢を手に入れる事は無理だと思ひ、大和の国(やまのくに→奈良県)の山寺で手に入れた古い鉢をきれいにかざつて、かぐや姫のところへ持って行きました。

「天竺へ行って、《仏の御石の鉢》を手に入れました」

石作皇子が偽物の鉢を差し出すと、かぐや姫は布でその鉢をみがいて、

「《仏の御石の鉢》は、みがけばみがくほど光り輝く鉢です。これは、《仏の御石の鉢》ではありません」

と、偽物である事を見破りました。

車持皇子も蓬莱山には行かず、たくさんの腕の良い職人を集めて見事な玉の枝を作らせました。そしていかにも、蓬莱山から帰つて来たと思せかけて、

「苦労しましたが、蓬莱山から《玉の枝》を持ち帰りました」

と、言ったのです。

偽物ですが見事な出来ばえに、かぐや姫も言葉をなくして見つめていると、そこへたくさんの男たちが現れました。

彼らは、この玉の枝を作つた職人たちです。

「車持の皇子どの。《玉の枝》をお作りしたお金を、早く払つてく

Princ Ishitsukuri trebao je u dalekoj Indiji pronaći Budinu kamenu posudu. Pomislivši kako je to nemoguće, kraljević je otišao u stari budistički hram u Nari i potražio prikladnu posudu.

„Bio sam u Indiji i donio kamenu Budinu posuda koju si zatražila”, slagao je princ pokazavši kopiju.

- Ne, to nije ono što sam tražila. Prava bi se Budina posuda sjajila - odgovorila je kraljevna Kaguya odmahujući glavom.

Princ Kuramochi trebao je s planine Hōrai donijeti zlatnu granu na kojoj rastu dragulji. Nakon nekoliko dana, princ je Kaguyi zaista i donio zlatnu granu s kojeg se sjajilo drago kamenje rekavši:

„Bilo je teško no donio sam što si tražila.”

No tada su se kod kraljevine pojavili i obrtnici koji su se jako naljutili jer im kraljević Kuramochi još nije platio. Naime, kraljević je obrtnicima dao da izrade kopiju grane.

ださい」

「こ、これ！こんなところで何を言う」

玉の枝が偽物だとばれた車持皇子は、はずかしそうにかぐや姫の家から逃げて行きました。

阿部御主人も、もろこしには行かずに、もろこしからやって来た商人から高いお金で《火ネズミの裘》を買いました。

「もろこし中を探し回って、やっと手に入れる事が出来ました」

するとかぐや姫は、一目見て言いました。

「見事な裘ですが、本物なら火に入れても燃えないはずですよ」

「はい。さっそく、火に入れてみましょう」

阿部御主人は自信たっぷりに火の中へ《火ネズミの裘》を入れましたが、偽物の裘は簡単に燃えてしまいました。

「もろこしの商人、よくもわしをだましたな！」

阿部御主人は、怒りながら帰って行きました。

四番目の大伴御行は、《竜の持っている玉》を手に入れようと竜を探して航海に出ました。

ところが、ものすごいあらしに会って、乗っている船が沈みそうになったのです。王子は、嵐に向かって祈りました。

「竜神さま。どうか、お助けください。わたしがあなたの玉を欲しがるから、あなたが怒って暴れておられるのなら、もう二度と玉が

„Mmmolim, što to govorite..?“ posramljeno je prozborio princ Kuramochi i pobjegao iz Kaguyine kuće.

Abe no Miushi također nije otputovao u Kinu već je od trgovaca koji su se iz Kine vratili, po skupoj cijeni, kupio krzno vatrene štakora.

„Dugo sam putovao po Kini i konačno uspio doći do krzna.“

Princeza pogleda krzno i odgovori: „Prelijepo krzno no ako je pravo neće izgorjeti ako ga bacimo u vatru.“

„Naravno, bacimo ga.“ - pun samopouzdanja uzvрати princ i baci krzno u vatru. Krivotvorina je odmah izgorjela.

„Lijepo su me izigrali trgovci iz Kine!“ reče Abe no Miushi i ljutito ode.

Otomo no Miyuki trebao je pronaći dragulj iz zmajevog vrata. U potragu je krenuo brodom ali zahvatila ga je oluja. Pomislivši kako je oluju podigao duh ljutitoga zmaja, zavapio je:

„Upomoć! Ako si ljut jer ti želim uzeti dragulj molim te da mi oprostiš i zausta-

欲しいなどと申しません。どうかこの嵐を、おしずめください」

するとすぐに嵐がやんで、王子は何とか都へ帰る事が出来ました。でも《竜の持っている玉》を手に入れる事が出来なかったのので、それっきりかぐや姫のところへは現れませんでした。

最後の石上麻呂は、屋敷ののき先のつばめの巢の中に光り輝く固まりがあるのを見つけると、さっそくやぐらを組ませて、やぐらの上からつるしたカゴに乗ってつばめの巢に手を入れました。

「あったぞ。つばめの《子安貝》があったぞ。これでかぐや姫は、わしの妻だ」

しかし、あまりのうれしさにカゴをゆらしてしまったので、カゴをつるしたひもがぷつんと切れてしまいました。高いところから地面に落ちた王子は、腰の骨を折る大けがです。しかも《子安貝》と思っていたのは、ただのつばめのふんだったのです。石上麻呂はがっかりして、そのまま病気になってしまいました。

こうして五人の王子たちは、誰一人、かぐや姫をお嫁にする事は出来ませんでした。

さて、この話しがついに、帝(みかど→天皇)の耳にも届きました。

そしてかぐや姫の美しさに心を奪われた帝が、かぐや姫を宮廷に迎えると言ったのです。

帝と言え、この日本で一番偉いお方です。

viš oluju! Više neću ni pomisliti da ga uzmem!”

U tom se času oluja smirila a princ se vratio u prijestolnicu. No kako nije uspio uzeti dragulj nije se više pojavio pred princezom.

Ostao je Isonokami no Maro koji je trebao iz gnijezda lastavice uzeti školjku koja olakšava porođaj.

Ljestvama se popeo na visoki krov..., „Evo školjke, evo je! Princeza će biti moja žena!”... od silne sreće se poskliznuo, pao s velike visine i slomio kuk. Ono što je mislio da je školjka bio je lastavičji izmet. Razočaran, princ se teško razbolio.

Tako niti jedan od petorice udvarača nije uspio ispuniti svoj zadatak i oženiti princezu Kaguyu.

Glasine o kraljevni Kaguyi stigle su i do cara koji je k njoj poslao sluge želeći je dovesti k sebi.

Najmoćniji čovjek Japana želio ju je vidjeti.

おじいさんとおばあさんは大喜びですが、かぐや姫は宮廷に行くのを断りました。

帝の力を持ってすれば無理矢理にでもかぐや姫を宮廷に迎える事は可能でしたが、帝はとても心優しいお方だったので、無理にかぐや姫を迎えようとはせずに、かぐや姫とは和歌を取り交わす関係となりました。

かぐや姫が帝と和歌を交わす関係になってから三年の月日がたった頃、かぐや姫は月を見ては涙を流すようになりました。心配したおじいさんとおばあさんが、かぐや姫にたずねました。

「何がそんなに、悲しいのだね」

「心配事でもあるなら、わたしたちに話してごらん」

しかしかぐや姫は何も言わず、光の玉のような涙をはらはらと流すばかりでした。そんなある夜、かぐや姫はおじいさんとおばあさんに、泣いているわけを話しました。

「お父さま、お母さま。実はわたくしは、人間の世界の者ではありません。わたくしは、あそこで光り輝く月の都の者です。

今度の十五夜に月の都から迎えが来るので、わたくしは月の都に帰らなければなりません。

それが悲しくて、泣いているのです」

「なんと！…しかし大丈夫。かぐや姫はわたしの大切な娘じゃ。必ず守ってやるから」

Starac i starica su se jako razveselili no Kaguya je odbila otići.

Car je nije želio odvesti protiv njezine volje pa joj je poslao pjesmu.

Nakon što su car i Kaguya razmijenjivali pjesme tri godine, Kaguya je počela plakala kad bi gledala Mjesec. Zabrinuti starac i starica upitaje je zašto plače.

„Zašto si tako tužna? Reci nam što te brine?“

Kaguya je bez riječi nastavila plakati lijevujući suze velike kao bisere, sve dok jedne večeri starcu i starici nije rekla:

„Ja nisam sa ovoga svijeta. Potječem iz svijeta na sjajnom Mjesecu. Sljedeće noći punog mjeseca dolaze po mene i moram se vratiti kući. Zbog toga sam tužna.“

„Kako je to moguće?...Ne brini, mi ćemo te zaštititi!“

そこでおじいさんとおばあさんは帝にお願いをして、月の都から来る迎えを追い返す事にしましたのです。

十五夜の夜、帝はかぐや姫を守るために、二千人の軍勢を送りました。二千人の軍勢は地上に千人、かぐや姫の屋敷の屋根に千人が並び、弓や槍をかまえて月の都から来る迎えを待ちました。やがて月が明るさを増し、空が真昼の様に明るくなりました。すると雲に乗った月の都の迎えたちが、ゆっくりとゆっくりとかぐや姫の屋敷へとやってきたのです。

「姫を守れ！あの者たちを追い返すのだ！」

二千人の軍勢たちは弓や槍で月の都の迎えを追い返そうとしましたが、どうした事か軍勢の体が石の様に動かなくなってしまったのです。

中には力をふり絞って弓矢を放った者もいましたが、弓矢は月の都の迎えに近づくと大きくそれてしまいます。

月の都の迎えは屋敷の上空でとまると、おじいさんにこう言いました。

「竹取りのおきなよ。姫を迎えに来ました。さあ、姫をお渡しなさい」

おじいさんとおばあさんは、かぐや姫の手を力一杯にぎりしめましたが、でもその手から力がすーっと抜けてしまいました。かぐや姫は静かに庭に出ると、いつの間にか美しい天女の羽衣を身にまと

Starac i starica su o svemu obavijestili cara.

Kada je stigla noć punog mjeseca, car je poslao dvije tisuće vojnika da zaštite Kaguyu.

Vojnici su se utaborili pred njezinom kućom.

U ponoć je odjednom sve obasjala blještava svjetlost. Okruženi oblacima, s neba su se spustila nebeska bića.

„Zaštтите princezu! Otjerajmo ih nazad!”

Vojnici su prema njima usmjerili lukove i strijele no odjednom se više nisu mogli pomaknuti.

Nebesko poslanstvo se zaustavilo na nebu iznad kolibe i obratilo starcu:

„Starče, došli smo po princezu, predaj nam je!”

Starac i starica čvrsto su držali Kaguyu za ruku no stisak je polako popustio.

っていました。

「お父さま、お母さま、これでお別れでございます。

これからは月を見るたびに、わたくしの事を思い出してください。そしてこれを、帝にお渡しください」

そう言ってかぐや姫は、おじいさんとおばあさんに不老不死の薬と手紙を渡しました。

そしてかぐや姫は天女の羽衣で月の都のお迎えたちのところへ行くと、そのままお迎えたちと一緒にゆっくりと夜空へのぼって行き、月の光の中に消えてしまいました。

Princeza Kaguya im reče:

„Oče, majko, sada ćemo se oprostiti. Od sada kada pogledate na Mjesec, sjetite se mene. A ovo predajte caru.“

Princeza im preda pismo i eliksir besmrtnosti.

Nakon tog pozdrava, princeza Kaguya je polako, okružena nebeskim bićima, nestala u mjesečevoj svjetlosti.

Martina Lovrić, David Breznik,
Nikolina Matušić, Jelena Grbavec,
Natasa Borščak

注文の多い料理店 Restoran mnogih narudžbi

(Chūmon no ōi ryōriten)

二人の若い紳士が、すっかりイギリスの兵隊のかたちをして、ぴかぴかする鉄砲をかついで、白熊のような犬を二疋つれて、だいぶ山奥の、木の葉のかさかさしたところを、こんなことをいいながら、あるいております。

「ぜんたい、ここの山はけしからんね。鳥も獣も一疋も居やがらん。なんでも構わないから、早くタンタアーンと、やって見たいもんだなあ」

「鹿の黄いろな横っ腹なんぞに、二三発お見舞いもうしたら、ずいぶん痛快だろうねえ。くるくるまわって、それからどたっと倒れるだろうねえ」

それはだいぶの山奥でした。案内してきた専門の鉄砲打ちも、ちょっとまごついて、どこかへ行ってしまったくらいの山奥でした。それに、あんまり山が物凄いで、その白熊のような犬が、二疋いっしょにめまいを起こして、しばらく吠って、それから泡を吐いて死んでしまいました。

Dvojica su mladih gospodina, odjevenih poput britanskih vojnika, s blistavim oružjem na ramenima, hodali visoko u planinama u pratnji dva psa nalik na bijele medvjede. Razgovarali su dok im je lišće šuštal pod nogama:

„Ova planina je uistinu užasna,” rekao je jedan. „Nismo naišli na ni jednu pticu ili zvijer. Stvarno bih želio brzo BENG-BENG, pucati u nešto!”

„Ne bi li bilo uzbudljivo ispucati dva, tri metka u jelenov zlatasti bok?” rekao je drugi. „Mogu zamisliti kako bi se zavrtilo i tresnuo na tlo.”

Bili su toliko duboko u planinama da se čak i profesionalni lovac koji ih je vodio izgubio negdje odlutavši. Planina je djelovala zastrašujuće pa se u jednom treuntku onim dvama velikim psima nalik na bijele medvjede zavrtilo, pjena im se pojavila na ustima, počeli su zavijati i odjednom su uginuli. „Zapravo, za mene je ovo trošak od 2400 yena,” rekao je jedan dok je

「じつにぼくは、二千四百円の損害だ」

と一人の紳士が、その犬のまぶたを、ちょっとかえしてみ言いました。

「ぼくは二千八百円の損害だ」と、もひとりが、くやしそうにあたまをまげて言いました。

はじめの紳士は、すこし顔いろを悪くして、じっと、もひとりの紳士の、顔つきを見ながら云いました。

「ぼくはもう戻ろうとおもう」

「さあ、ぼくもちょうど寒くはなったし腹は空いてきたし戻ろうとおもう」

「そいじゃ、これで切りあげよう。なあに戻りに、昨日の宿屋で、山鳥を拾円も買って帰ればいい」

「兎もでていたねえ。そうすれば結局おんなじこった。では帰ろうじゃないか」

ところがどうも困ったことは、どっちへ行けば戻れるのか、いっこうに見当がつかなくなっていました。

風がどうと吹ふいてきて、草はざわざわ、木の葉はかさかさ、木はごんごんと鳴りました。

「どうも腹が空いた。さっきから横っ腹が痛くてたまらないんだ」

「ぼくもそうだ。もうあんまりあるきたくないな」

「あるきたくないよ。ああ困ったなあ、何かたべたいなあ」

「たべたいもんだなあ」

podizao pseće kapke. „Za mene je pak ovo trošak od 2800 yena,” rekao je drugi s žaljenjem, glave nagnute u stranu.

Prvi je gospodin problijedio. Zureći u drugog rekao je: „Mislim da ću krenuti natrag.”

„Sad kad tako kažeš, i meni je malo hladno i gladan sam. Mislim da ću i ja poći s tobom,” uzvratilo mu je drugi.

„Onda, završimo za danas. Na povratku možemo u jučerašnjem svratištu kupiti planinske ptice za 10 yena i vratiti se kući s njima.”

„Oni su imali i zečeve zar ne? Ako tako napravimo, dođe nas na isto. Onda, hoćemo li se vratiti kući?”

Međutim, problem je bio u tome što nisu imali pojma gdje bi trebali ići i kako se vratiti.

Odjednom je zapuhao snažan vjetar, trava se uskomešala, lišće je šuštalalo a drveće zaškripalo.

二人の紳士は、ざわざわ鳴るすきの中で、こんなことを云いました。

その時ふとうしろを見ますと、立派な一軒の西洋造りの家がありました。

そして玄関には

RESTAURANT

西洋料理店

WILDCAT HOUSE

山猫軒

という札がでていました。

「君、ちょうどいい。ここはこれでなかなか開けてるんだ。入ろうじゃないか」

「おや、こんなところにおかしいね。しかしとにかく何か食事ができるんだろう」

「もちろんできるさ。看板にそう書いてあるじゃないか」

「はいろいろじゃないか。ぼくはもう何かたべたくて倒れそうなんだ」

二人は玄関に立ちました。玄関は白い瀬戸の煉瓦で組んで、実に立派なもんです。

そして硝子の開き戸がたって、そこに金文字でこう書いてありました。

„Jako sam gladan. Već dulje vrijeme mi kruli u želudcu,“

„Meni isto kruli želudac. Ne želim više hodati.“-

„Ni ja ne želim više hodati. Želim nešto pojesti. Da nam je bar nešto pojesti...“ -

govorili su hodajući kroz šuštavu visoku travu.

Ogledavši se, ugledali su krasnu, u zapadnjačkom stilu sagrađenu kuću.

Iznad ulaza je stajao natpis: RESTORAN „KUĆA DIVLJE MAČKE“

„Ovo je savršeno!“ rekao je jedan. „Tko je to mogao očekivati. Hoćemo li ući?“

„Oh, neobično je naići na restoran na ovakvom mjestu,“ uzvratilo mu je drugi - „Ali u svakom slučaju, valjda ćermo moći nešto pojesti.“

„Naravno da hoćemo. Pa zar ne vidiš natpis?“

„Hajdemo unutra! Ako uskoro nešto ne pojedem, srušit ću se od gladi.“

Dvojica su kročila u prekrasno predvorje popločano bijelom elegantnom ciglom. Na staklenim vratima zlatnim je slovima pisalo:

「どなたもどうかお入りください。決してご遠慮はありません」

二人はそこで、ひどくよろこんで言いました。

「こいつはどうだ、やっぱり世の中はうまくできてるねえ、きょう一日なんぎしたけれど、こんどはこんないいこともある。このうちは料理店だけれどもただでご馳走ちそうするんだぜ」

「どうもそうらしい。決してご遠慮はありませんというのはその意味だ」

二人は戸を押して、なかへ入りました。そこはすぐ廊下になっていました。その硝子戸の裏側には、金文字でこうなっていました。

「ことに肥ったお方や若いお方は、大歓迎いたします」

二人は大歓迎というので、もう大よろこびです。

「君、ぼくらは大歓迎にあたっているのだ」

「ぼくらは両方兼ねてるから」

ずんずん廊下を進んで行きますと、こんどは水いろのペンキ塗りの扉がありました。

「どうも変な家だ。どうしてこんなにたくさん戸があるのだろう」

SLOBODNO UĐITE. NEMOJTE SE USTRUČAVATI.

Dvojac se oduševio.

„Vidi ti to, na kraju uvijek sve dobro završi. Iako nas cijeli dan prate svakakve nevolje, konačno nešto dobro. Ova kuća je restoran, a poručuje nam da će nas častiti!”

„I meni se čini. To sigurno znači ovo: NEMOJTE SE USTRUČAVATI.”

Gurnuli su vrata i ušli u hodnik. Na drugoj strani vrata je pisalo zlatnim slovima:

DEBELJUŠKASTIM I MLADIM OSOBAMA ŽELIMO POSEBNO TOPLU DOBRODOŠLICU.

Dvojac se nanovno oduševio.

„Vidi, žele nam posebno toplu dobrodošlicu!”

„To je zato jer zadovoljavamo oba uvjeta!”

Požurili su hodnikom i stigli do svijetloplavo obojanih vrata.

„Koja čudna kuća. Zašto ima toliko puno vrata?”

„Ovo je ruski stil. Hladna mjesta ili mjesta u planinama su ti sva ovakva.”

「これはロシア式だ。寒いとこや山の中はみんなこうさ」

そして二人はその扉をあけようとしますと、上に黄いろな字でこう書いてありました。

「当軒は注文の多い料理店ですからどうかそこはご承知ください」

「なかなかはやってるんだ。こんな山の中で」

「それあそうだ。見たまえ、東京の大きな料理屋だって大通りにはすくないだろう」

二人は云いながら、その扉をあけました。するとその裏側に、

「注文はずいぶん多いでしょうがどうか一々こらえて下さい」

「これはぜんたいどういうんだ」

ひとりの紳士は顔をしかめました。

「うん、これはきっと注文があまり多くて支度が手間取るけれどもごめん下さいと斯ういうことだ」

「そうだろう。早くどこか室の中にはいりたいもんだな」

「そしてテーブルにすわりたいもんだな」

ところがどうもうるさいことは、また扉が一つありました。そしてそのわきに鏡がかかって、その下には長い柄のついたブラシが置いてあったのです。

扉には赤い字で、

「お客さまがた、ここで髪をきちんとして、それからはきものの泥どろを落してください」

Htjeli su otvoriti vrata, ali su spazili novi natpis sa zlatnim slovima.

MOLIMO DA BUDETE SVJESNI DA JE OVO RESTORAN MNOGIH NARUDŽBI.

„Čini se da im dobro ide! Čak i tu usred planina.”

„Tako je. Pa i u Tokiju je malo popularnih restorana na glavnoj ulici, zar ne?”

Dok su tako pričali, otvorili su vrata. S druge strane je pisalo:

IMAMO MNOGO NARUDŽBI, PA VAS MOLIMO DA BUDETE STRPLJIVI.

„Što znači sve ovo?” – namrštio se jedan.

„Hmm, to sigurno znači da se ispričavaju jer imaju puno narudžbi pa će priprema jela kasniti, tako nešto.”

„Tako je. Joj, želim što prije ući u neku sobu.”

„Da, i sjesti za neki stol.”

Na njihovu žalost, pojavila su se još jedna vrata. Pored njih je visjelo ogledalo, a ispod se nalazila četka s dugom drškom.

Na vratima je crvenim slovima pisalo: POŠTOVANI GOSTI, MOLIMO DA OVDJE POČEŠLJATE KOSU I SKINETE BLATO S ODJEĆE

と書いてありました。

「これはどうももつともだ。僕もさっき玄関で、山のなかだとおもって見くびったんだよ」

「作法の厳しい家だ。きっとよほど偉い人たちが、たびたび来るんだ」

そこで二人は、きれいに髪をけずって、靴の泥を落しました。

そしたら、どうです。ブラシを板の上に置くや否や、そいつがぼろっとかすんで無くなって、風がどうっと室の中に入ってきました。

二人はびっくりして、たがいによりそって、扉をがたと開けて、次の室へ入って行きました。早く何か暖いものでもたべて、元気をつけて置かないと、もう途方もないことになってしまうと、二人とも思ったのでした。

扉の内側に、また変なことが書いてありました。

「鉄砲と弾丸をここへ置いてください」

見るとすぐ横に黒い台がありました。

「なるほど、鉄砲を持ってものを食うという法はない」

「いや、よほど偉いひとが始終来ているんだ」

„Vrlo razumno. A ja sam maloprije na ulazu pomislio kako je ovo neko mjesto za obične ljude s planine.”

„Strogi su oko bontona. Zasigurno ih često posjećuju važne osobe.”

Uredno su počesljali kosu i počistili blato s cipela.

No... čim su spustili četku na policu, zamaglila se i nestala, a kroz prostoriju je snažno prohujao vjetar. Prestrašeno su se stisnuli jedan uz drugoga, zaletjeli se prema vratima i ušli u sljedeću prostoriju. Obojica su razmišljala kako bi im se, ako uskoro ne pojedu nešto toplo za snagu, još mnogo nepredvidljivih stvari moglo dogoditi.

S unutrašnje strana vrata ugledali su sljedeću poruku:

MOLIMO DA OVDJE ODLOŽITE ORUŽJE I METKE

Pogledali su oko sebe i ugledali crni stalak.

„Naravno, nije pristojno jesti i nositi oružje.”

„Uh, izgleda da su njihovi posjetitelji svi do jednog važne osobe.”

二人は鉄砲をはずし、帯皮を解いて、それを台の上に置きました。

また黒い扉がありました。

「どうか帽子と外套と靴をおとり下さい」

「どうだ、とるか」

「仕方ない、とろう。たしかによっぽどえらいひとなんだ。奥に来ているのは」

二人は帽子とオーバーコートを釘にかけ、靴をぬいでぺたぺたあるいて扉の中にはいりました。

扉の裏側には、

「ネクタイピン、カフスボタン、眼鏡、財布、その他金物類、ことに尖ったものは、みんなここに置いてください」

と書いてありました。

扉のすぐ横には黒塗りの立派な金庫も、ちゃんと口を開けて置いてありました。鍵まで添えてあったのです。

「ははあ、何かの料理に電気をつかうと見えるね。金気のものなあぶない。ことに尖ったものはあぶないところいうんだろう」

「そうだろう。して見ると勘定うは帰りにここではらうのだからか」

「どうもそうらしい」

「そうだ。きっと」

二人はめがねをはずしたり、カフスボタンをとったり、みんな金

Skinuli su oružje i opasač, te ih odložili na stalak.

Pred njima su stajala još jedna crna vrata s natpisom:

MOLIMO SKINITE ŠEŠIRE, OGR-
TAČE I CIPELE

„No, hoćemo li?“

„Nemamo izbora, zar ne? Ljudi koji dolaze ovamo sigurno su izuzetno važni.“

Objesili su šešire i ogrtače na čavao, skinuli cipele i tapkajući prošli kroz vrata.

S druge strane je pisalo:

MOLIMO DA IGLE ZA KRAVATU,
MANŽETE, NAOČALE, NOVČA-
NIKE I SVE METALNE PREDMETE,
POGOTOVO OŠTRE, ODLOŽITE
OVDJE

Pored vrata je otvoren stajao elegantan, crno lakirani sef. Imao je i ključ.

„Aha! Čini se da koriste struju pri kuhanju kakvih jela, metal je u takvoj situaciji opasan. Oštri predmeti također.“

„Valjda je tako. U tom slučaju pretpostavljam da se ovdje plaća račun pri izlasku.“

„Čini se da je tako.“

„Da, zasigurno.“

庫のなかに入れて、ぱちんと錠を
かけました。

すこし行きますとまた扉とがあ
って、その前に硝子の壺が一つあ
りました。扉にはこう書いてあり
ました。

「壺のなかのクリームを顔や手足
にすっかり塗ってください」

みるとたしかに壺のなかのもの
は牛乳のクリームでした。

「クリームをぬれというのはどう
いうんだ」

「これはね、外がひじょうに寒
いだろう。室のなかがあんまり暖
いとひびがきれるから、その予防
なんだ。どうも奥には、よほどえ
らいひとがきている。こんなとこ
で、案外ぼくらは、貴族とちかづ
きになるかも知れないよ」

二人は壺のクリームを、顔に塗
って手に塗ってそれから靴下をぬ
いで足に塗りました。それでもま
だ残っていましたが、それは二
人ともめいめいこっそり顔へ塗る
ふりをしながら喰べました。

それから大急ぎで扉をあけます
と、その裏側には、

「クリームをよく塗りましたか、
耳にもよく塗りましたか」

と書いてあって、ちいさなクリ
ームの壺がここにも置いてあり
ました。

「そうそう、ぼくは耳には塗らな
かった。あぶなく耳にひびを切ら
すところだった。この主人はじつ
に用意周到だね」

Skinuli su naočale i manžete, stavili ih u
sef te zaključali bravu.

Nekoliko koraka dalje stajala su još jedna
vrata i pred njima staklenka. Na vratima
je pisalo:

MOLIMO DA KREMU IZ STAKLEN-
KE TEMELJITO RAZMAŽETE PO
LICU, RUKAMA, I STOPALIMA

U staklenci je bilo vrhnje.

„Zašto žele da se namažemo vrhnjem?“

„To ti je prevencija za pucanje kože, to se
događa kada je vani jako hladno a unutra
jako toplo, kao sada....Čini se da ovamo
dolaze stvarno važnih ljudi. Na ovakvom
mjestu i mi možemo biti poput prave gos-
pode.“

Dvojica su vrhnje iz staklenke namazali
na lice, ruke i stopala s kojih su skinuli ča-
rape. Još je malo kreme ostalo pa su, pra-
veći se da mažu lice, potajice pojeli osta-
tak. U žurbi su otvorili vrata, a na drugoj
strani je pisalo:

JESTE LI SE DOBRO NAMAZALI S
KREMOM? JESTE LI NAMAZALI I
UŠI?

Ugledali su još jednu manju staklenku.

„Nisam namazao uši. Mogle su mi ispuca-
ti! Naš domaćin se stvarno dobro pripre-
mio.“

「ああ、細かいとこまでよく気がつくよ。ところでぼくは早く何かたべたいのだが、どうもこうどこまでも廊下じゃ仕方ないね」

するとすぐその前に次の戸がありました。

「料理はもうすぐできます。十五分とお待たせはいたしません。すぐたべられます。早くあなたの頭に瓶の中の香水をよく振りかけてください」

そして戸の前には金ピカの香水の瓶が置いてありました。

二人はその香水を、頭へぱちやぱちや振りかけました。ところがその香水は、どうも酢のようなおいがするのです。

「この香水はへんに酢くさい。どうしたんだろう」

「まちがえたんだ。下女が風邪かぜでも引いてまちがえて入れたんだ」

二人は扉をあけて中にはいりました。

扉の裏側には、大きな字でこう書いてありました。

「いろいろ注文が多くてうるさかったでしょう。お気の毒でした。もうこれだけです。どうかからだ中に、壺の中の塩をたくさんよくもみ込んでください」

なるほど立派な青い瀬戸の塩壺は置いてありましたが、こんどというこんどは二人ともぎょっとしてお互にクリームをたくさん塗った顔を見合せました。

「どうもおかしいぜ」

„Da, na sve je mislio. E, ja bih stvarno htio brzo nešto pojesti...ali ovi hodnici nemaju kraja!”

Nakon toga, pojavila su se vrata sa sljedećom porukom:

JELO SAMO ŠTO NIJE GOTOVO. PRIČEKAJTE JOŠ 15 MINUTA. MOĆI ĆETE JESTI USKORO. BRZO, NATRLJAJTE GLAVU PARFEMOM IZ BOCE.

Pred vratima je stajala zlatna bočica. Dvojica su dobro natrackali glave. No, parfem im je čudno zamirisao.

„Ovaj parfem čudno miriše, po octu. Pitam se zašto...”

„Sigurno se radi o grešci. Konobarica se prehladila i zabunom u bočicu ulila ocat.”

Otvorili su vrata i ušli unutra. Na stražnjoj strani vrata ugledali su natpis s velikim slovima:

OPROSTITUTE NA TOLIKIM NARUDŽBAMA. JOŠ JE OSTALA SAMO JEDNA. MOLIMO DA SE DOBRO NASOLITE SOLJU IZ STAKLENKE.

Ugledali su prelijepu plavu porculansku soljenku. No, ovaj put su prestrašeno pogledali jedno drugom u vrhnjem obilato namazana lica.

「ぼくもおかしいとおもう」

「沢山の注文というのは、向うがこっちへ注文してるんだよ」

「だからさ、西洋料理店というのは、ぼくの考えるところでは、西洋料理を、来た人にたべさせるのではなくて、来た人を西洋料理にして、食べてやる家とこういうことなんだ。これは、その、つ、つ、つ、つまり、ぼ、ぼ、ぼくらが…」

がたがたがたがた、ふるえだしてもうものが言えませんでした。

「その、ぼ、ぼくらが、…わあ」

がたがたがたがたふるえだして、もうものが言えませんでした。

「にげ…」

がたがたしながら、一人の紳士はうしろの戸を押おそうとしましたが、どうです戸はもう一分も動きませんでした。

奥の方にはまだ一枚扉があって、大きなかぎ穴が二つつき、銀いろのホークとナイフの形が切りだしてあって、

「いや、わざわざご苦労です。大へん結構にできました。さあさあ、なかにおはいりください」

と書いてありました。おまけにかぎ穴からはきよろきよろ二つの青い眼玉めだまがこっちをのぞいています。

「うわあ」

がたがたがたがた。

「うわあ」

がたがたがたがた。

„Ovo je čudno.“

„I meni je ovo čudno.“

„Kad govore o mnogim narudžbama, to zapravo naručuju nas dvojicu?!“

„Čekaj malo...restoran u zapadnjačkom stilu, umjesto da gostima nudi jela u zapadnjačkom stilu...nudi svoje goste spremljene u zapadnjačkom stilu?! To bi značilo, dddda nnnnas ddddvojica...“ Od straha su im otkazali udovi i jedva su procijedili...

„Tttto sssmo nnnas dddvojica...aaaaaaa“ Obuzela ih je jeziva strava.

-- Bjež' mo!”

Jedan je drhteći gurao vrata iza sebe, no ona se, iz nekog razloga, nisu pomicala ni milimetra. Na suprotnoj strani naišli su na vrata s dvije velike ključanice i izrezbarenim srebrnim nožem i vilicom, te napisom:

HVALA VAM ŠTO STE DOŠLI. IZVRSNO STE SVE ODRADILI. MOLIMO VAS, IZVOLITE UČI.

Da stvar bude gora, dva plava, sijevajuća oka promatrala su ih kroz ključanice.

ふたりは泣き出しました。すると戸の中では、こそこそこんなことを云っています。

「だめだよ。もう気がついたよ。塩をもみこまないようだよ」

「あたりまえさ。親分の書きようがまずいんだ。あすこへ、いろいろ注文が多くてうるさかったでしょう、お気の毒でしたなんて、間抜けたことを書いたもんだ」

「どっちでもいいよ。どうせぼくらには、骨も分けてくれやしないんだ」

「それはそうだ。けれどももしここへあいつらがはいって来なかったら、それはぼくらの責任だぜ」

「呼ぼうか、呼ぼう。おい、お客さん方、早くいらっしやい。いらっしやい。いらっしやい。お皿さらも洗ってありますし、菜っ葉ももうよく塩でもんで置きました。あとはあなたがたと、菜っ葉をうまくとりあわせて、まっ白なお皿にのせるだけです。はやくいらっしやい」

「へい、いらっしやい、いらっしやい。それともサラダはお嫌きらいですか。そんならこれから火を起してフライにしてあげましようか。とにかくはやくいらっしやい」

二人はあんまり心を痛めたために、顔がまるでくしゃくしゃの紙屑のようになり、お互にその顔を見合せ、ぶるぶるふるえ、声もなく泣きました。

中ではふつつつとわらって、ま

- Aaaaaa. – cvilio je jedan drhtavši.

- Aaaaaaa – cvilio je drugi.

Obojica se rasplakaše.

U tom se trenutku iza vrata začuše prigušeni glasovi:

„Ovo neće ići. – Shvatili su. - Oni nemaju namjeru utrljati sol na sebe.”

„Očito. Onako kako im je gazda napisao nije bilo dobro. Dao im je previše narudžbi i tako ih umorio. Onda se valjda sažalio... Uglavnom, pisao je gluposti. „

- „Što god. Kako god da okreneš, jedva ćemo dobiti kosti. „

- „U pravu si. No, ako ne uđu, to će biti naša krivica.”

- „Hoćemo li ih pozvati? - Pozovimo! - Ej! Gospodo! Molimo, brzo uđite! Uđite! Uđite! Tanjuri su već oprani, a povrće je dobro nasoljeno. Samo trebamo još vas lijepo ukrasiti s povrćem i poslužiti na snježno bijelim tanjurima. Brzo, uđite!

- „Hej! Uđite! Uđite! Ili ne volite povrće?”

- „Ako je tako, možemo upaliti vatru i ispržiti vas? Bilo kako bilo, brzo uđite!”

Dvojac se međusobno pogledavao, potrešeni i prestrašeni tiho su plakali.

た叫んでいます。

「いらっしやい、いらっしやい。そんなに泣いては折角のクリームが流れるじゃありませんか。へい、ただいま。じきもってまいります。さあ、早くいらっしやい」

「早くいらっしやい。親方がもうナフキンをかけて、ナイフをもって、舌なめずりして、お客さま方を待っています」

二人は泣いて泣いて泣いて泣いて泣きました。

そのときうしろからいきなり、
「わん、わん、ぐわあ」

という声がして、あの白熊のような犬が二疋、扉とをつきやぶって室の中に飛び込んできました。鍵穴の眼玉はたちまちなくなり、犬どもはうとうとなつてしばらく室の中をくるくる廻っていました。が、また一声

「わん」

と高く吠ほえて、いきなり次の扉に飛びつきました。戸はがたりとひらき、犬どもは吸い込まれるように飛んで行きました。

その扉の向うのまっくらやみのなかで、

「にゃあお、くわあ、ごろごろ」
という声がして、それからがさがさ鳴りました。

室はけむりのように消え、二人は寒さにぶるぶるふるえて、草の中に立っていました。

見ると、上着や靴や財布やネクタイピンは、あっちの枝にぶらさがったり、こっちの根もとにちら

S druge strane ponovno se začulo smijuljenje, a zatim i urlici:

- „Uđite! Uđite! Budete li toliko plakali, svo vrhnje ćete skinuti. Evo, samo malo! Sad ćemo ih donijeti! Brzo uđite!”

- „Gazda je već stavio ubrus, drži nož i obilzuje se. Samo još vi falite!”

Dvojac je plakao, plakao i plakao.

Odjednom se iza njih začulo : „Vau, vau! Grrr!” Ona dva psa, nalik bijelim medvjedima, probili su vrata i uskočili u sobu.

Oči koje su virile kroz ključanicu, istog trena su nestale. Psi su režali i trčali oko-lo pa se, ispustivši glasan „vau”, bacili na druga vrata. Vrata su se glasno urušila, a psi su, kao progutani, nestali.

S druge strane, iz duboke tmine, začulo se: „mjau” „grrr” „prrr”, a zatim šuškanje.

Soba je nestala poput dima, a dvojac se našao na hladnoći, drhteći u travi.

ばったりしています。

風がどうとふいてきて、草はざわざわ、木の葉はかさかさ、木はごんごんと鳴りました。

犬がふうとうなって戻ってきました。

そしてうしろからは、

「旦那あ、旦那あ、」と叫ぶものがあります。

二人はにわかになんかついて

「おおい、おおい、ここだぞ、早く来い」

と叫びました。

簑帽子をかぶった専門の猟師が、草をざわざわ分けてやってきました。

そこで二人はやっと安心しました。

そして猟師のもってきた団子をたべ、途中で十円だけ山鳥を買って東京に帰りました。

しかし、さっき一ぺん紙くずのようになった二人の顔だけは、東京に帰っても、お湯にはいっても、もうもとのとおりになおりませんでした。

Njihovi kaputi, čizme, novčanici i igle za kravatu, sve je bilo tamo, visjelo s grana i razasuto po tlu. Nalet vjetra je uskomešao travu, lišće je zašustalo, a drveće zašrikpalo.

Psi su se pojavili zavijajući. Iza njih se začuo povik: „Gospodo! Gospodo!”

Dvojica su se pribrala i uzvratila: „Hej! Hej! Tu smo! Dođite ovamo, brzo!”

Lovac sa slamnatim šeširom se pojavio iz uskomešane trave. Konačno su se osjetili sigurno.

Pojeli su okruglice od riže koje im je lovac ponudio i vratili se u Tokyo, usput kupivši nešto pernate divljači za samo 10 yena.

No, i nakon povratka u Tokyo, koliko god se dugo opuštali u toplim kupkama, njihova lica smežurana poput starog papira, više se nikada nisu vratila na staro.

Sara Primc, Irena Štefančić,
Matea Puškarić, Marija Lakić,
Ana Jonjić, Marko Vrančić

はなさかじいさん Starac zbog kojeg je cvalo cvijeće

(Hanasaka jiisan)

むかしむかし、あるところに、おじいさんとおばあさんが住んでいました。

二人は子どもがいなかったので、シロというイヌをとてまかわいがっていました。

ある日、シロが畑でほえました。

「ここほれワンワン、ここほれワンワン」

「おや？ここをほれと言っているのか。よしよし、ほってやろう」

おじいさんがほってみると、

「ややっ、これはすごい！」

なんと、地面の中から大判小判がザクザクと出てきたのです。

この話を聞いた、となりの欲ばりじいさんが、

「わしも、大判小判を手に入れる。おめえのシロを、わしに貸してくれや」

欲ばりじいさんは、シロを無理矢理畑に連れて行きました。

そして、いやがるシロがキャンキャンないたところをほってみると、くさいゴミがたくさん出てき

Jednom davno živjeli su djed i baka.

Par nije imao djece, zato je strašno volio svog psa po imenu Bijelko.

Jednoga dana Bijelko je lajao na polju.

„Ovdje! Vidi! Vau! Vau!

Ha? Govoriš mi da tu kopam? Dobro! Kopajmo!”

A kada je pokušao kopati, uzvikne: „Aaaa! Ovo je čudesno!”

Iz zemlje posvuda iskakalo je mnoštvo zlatnih novčića.

Čuvši tu priču, gramzivi susjed reče: „I ja bih se želio domoći zlatnih novčića. Posudi mi svog Bijelka!”

Susjed je na silu odvuкао Bijelka na polje.

Kada je uplašeni i uplakani Bijelko pokušao kopati, izašla je gomila smrdljivog smeća.

ました。

「この役立たずのイヌめ！」

怒ったよくばりじいさんは、なんと、シロを殴り殺してしまったのです。

シロを殺されたおじいさんとおばあさんは、なくなシロを畑にうめてやると、棒を立ててお墓を作りました。

次の日、おじいさんとおばあさんがシロのお墓参りに畑へ行ってみると、シロのお墓の棒が、ひと晩のうちに大木になっていたのです。

おじいさんとおばあさんは、その木で臼を作って、おもちをつきました。

すると不思議な事に、もちの中から宝物がたくさん出てきました。

それを聞いた、欲ばりじいさんは、

「わしも、もちをついて宝を手に入れる。おめえの臼を、わしに貸してくれや」

と、臼を無理矢理かりると、自分の家でもちをついてみました。

しかし、出てくるのは石ころばかりで、宝物は出てきません。

「いまいましい臼め！」

怒った欲ばりじいさんは、臼をオノでたたきわると、焼いて灰にしてしまいました。

„Ti beskorisno pseto!”

Pobješnjeli susjed izudarao je Bijelka do smrti.

Starac i starica ubijenog Bijelka plaćuci su stavili u zemlju, posadili bor i time mu napravili grob.

Sljedećeg dana, kada su djed i baka krenuli u polje posjetiti Bijelkov grob, bor što je bio na Bijelkovom grobu u jednoj je noći izrastao u veliko drvo.

Djed i baka od tog bora izradili su mužar i radili mochi kolačiće.

A tada... Iz mochi kolačića čudesno ispalo je mnoštvo blaga.

Čuvši za to gramzivi susjed reče:

„I bih se želio domoći bogatstva praveći mochi kolačiće. Posudi mi svoj mužar!”

Na silu je posudio mužar i kod svoje kuće krenuo raditi mochi kolačiće.

No, iz njega nije izlazilo blago, već samo kamenje.

„Prokleti mužar!”

Pobješnjeli susjed je udarivši sjekirom mužar, razlomio ga na pola, spalio i pretvorio u pepeo.

大切な臼を焼かれたおじいさんは、せめて灰だけでも、臼を焼いた灰をザルに入れて持ち帰ろうとしました。

その時、灰が風に飛ばされて、枯れ木にフワリとかかりました。すると、どうでしょう。

灰のかかった枯れ木に、満開の花が咲いたのです。

おじいさんは、うれしくなっています。

「枯れ木に花を咲かせましょう。パーアツ」

と、いいながら、次々に灰をまいて、枯れ木に美しい花を咲かせました。

ちょうどそこへ、お城のお殿さまが通りかかりました。

「ほう、これは見事じゃ」

お殿さまはたいそう喜んで、おじいさんにたくさんの方ひをあげました。

それを見ていた欲ばりじいさんが、

「おい、わしも花を咲かせてほうひをもらおう。その灰を、わしによこせ！」

無理矢理に灰を取り上げると、お殿さまに言いました。

「殿さま、この灰はわしの物です。わしが枯れ木に花を咲かせますから、わしにもほうひを下さい。パーアツ！」

欲ばりじいさんは、殿さまの前でたくさん花を咲かせようと、灰

Starac, čiji je neprocjenjivi mužar bio spaljen, sve što je želio bio je pepeo te ga je stavio u bambusovu košaru i ponio sa sobom kući.

U tom trenutku nošen vjetrom, pepeo se nježno spustio na uvenulo drveće.

Pogodite što se nakon toga dogodilo.

Na uvenulim granama, gdje se pepeo raspršio, pojavilo se cvijeće u punom cvatu. To je starca silno razveselilo.

„Rascvjetajmo cvijeće uvenulih grana! Puf!”

Izgovarajući to, posipavao je granu za granom te je uvenulim granama učinio da prelijepo cvijeće procvjeta.

Upravo tuda prolazio je velmoža jednog dvorca.

„Oh! Ovo je predivno!”

Velmoža je bio silno zahvalan te je starcu dao mnoge nagrade.

Vidjevši to, gramzivi susjed reče:

„Hej! I ja bih želio učiniti da cvijeće procvjeta te dobiti mnoštvo nagrada. Daj mi taj pepeo!”

Uzevši nasilno pepeo rekao je velmoži:

„Velmožo, svojim pepelom ozdravit ću Vaše uvenule grane, stoga Vas molim da me nagradite. Puf!”

をいっせいにまきました。

すると灰がお殿さまの目に入って、欲ばりじいさんはお殿さまの家来にさんざん殴られたということです。

Gramzivi susjed pred velmožom je odjednom istresao sav pepeo kako bi rascvjetao drveće.

Umjesto toga, prah je ušao velmoži u oči te su njegovi podanici nemilosrdno zarobili gramzivog susjeda.

Tako se to zbilo.

Marina Irina Barešić

浦島太郎 Urashima Tarō

(Urashima Tarō)

むかしむかし、ある村に、心のやさしい浦島太郎という若者がいました。

浦島さんが海辺を通りかかると、子どもたちが大きなカメをつかまえていました。

そばによって見てみると、子どもたちがみんなでカメをいじめています。

「おやおや、かわいそうに、はなしておやりよ」

「いやだよ。おらたちが、やっとつかまえたんだもの」

見るとカメは涙をハラハラとこぼしながら、浦島さんを見つめています。

浦島さんはお金を取り出すと、子どもたちに差し出して言いました。

「それでは、このお金をあげるから、おじさんにカメを売っておくれ」

「うん、それならいいよ」

浦島さんは、子どもたちからカメを受け取ると、

Jednom davno u jednom selu živio je mlađić dobra srca po imenu Urashima Taro.

Kada je prolazio plažom, ugledao je skupinu djece koja je lovila kornjaču.

Približivši se, vidio je da ju djeca maltretiraju.

„Hej! Pustite ju jednu!”

„Nema šanse. To je naša lovina. Što ćeš učiniti da nas uvjeriš?”

Kada ju je pogledao, zurila je u njega dok su joj se suze slijevale.

Urashima je izvadio novac i pružajući ga djeci rekao:

„Ako je tako, dat ću vam novac, a vi ćete mi prodati kornjaču.”

„Tako može.”

Uzevši kornjaču od djece Urashima joj reče:

「もう、つかまるんじゃないよ」と、カメをそっと、海の中へ逃がしてやりました。

さて、それから二、三日たったある日、浦島さんが海に出かけて魚をつっているとき、

「浦島さん、…浦島さん」

と、だれかが呼ぶ声がします。

「おや？だれが呼んでいるのだろう？」

「わたしですよ」

すると海の上に、ひょっこりとカメが頭を出して言いました。

「このあいだは、ありがとうございます」

「ああ、あのときのカメさんかい」

「はい、おかげで命が助かりました。ところで浦島さんは、竜宮へ行ったことがありますか？」

「竜宮？さあ？竜宮って、どこにあるんだい？」

「海の底です」

「えっ？海の底へなんか、行けるのかい？」

「はい。わたしがお連れしましょう。さあ、背中へ乗ってください」

カメは浦島さんを背中に乗せて、海の中をずんずんともぐっていきました。

まっ青な光の中で、コンブがユラユラ。

赤やピンクのサンゴの林が、どこまでも続いています。

„Jesi li dobro? Više nisi zarobljena.“, te ju nježno pusti u more.

Od tog događaja nije prošlo ni dva – tri dana kada se Urashima zaputio pecati te je začuo kako ga neki glas doziva:

„Gospodine Urashima! Gospodine Urashima!“

„Ha? Tko me to zove?“

„Ja!“

U tom trenutku na površinu mora proviri kornjačina glava te ona reče:

„Hvala ti što si me spasio onaj dan!“

„Aaaa, ti si ona kornjača!“

„Zahvaljujući tebi moj život je bio spašen. Nego, jesi li ikad bio u Ryuuguovom kraljevstvu?“

„Ryuugu. Hmmmm A gdje je to?“

„Na dnu mora.“

„Ha? Na dnu mora.... Zar se može ići tamo?“

„Da! Ja ću te povesti. Zamolit ću te da mi se popneš na leđa.“

Kornjača je noseći Urashimu na leđima strjelovito ronila kroz more. U more je prodirala blijedoplava svjetlost, morska trava je lelujala, a rozi i crveni koralji posvuda su se prostirali.

「わあ、きれいだな」

浦島さんがウットリしていると、やがて立派なご殿へつきました。

「着きましたよ。このご殿が竜宮です。さあ、こちらへ」

カメに案内されるまま進んでいくと、この竜宮の主人の美しい乙姫さまが、色とりどりの魚たちと一緒に浦島さんを出迎えてくれました。

「ようこそ、浦島さん。わたしは、この竜宮の主人の乙姫です。このあいだはカメを助けてくださって、ありがとうございます。お礼に、竜宮をご案内します。どうぞ、ゆっくりしてってくださいね」

浦島さんは、竜宮の広間へ案内されました。浦島さんは用意された席に座ると、魚たちが次から次へと、見たことがないようなごちそうを運んできます。

ふんわりと気持ちのよい音楽が流れて、タイやヒラメやクラゲたちの、みごとな踊りが続きます。

ここはまるで、天国のようです。

そして、

「もう一日、もう一日」

と、乙姫さまにいわれるまま竜宮でござうちに、三年の月日がたってしまいました。

„Aaaa! Ovo je predivno!”

Kako je Urashima zadivljeno gledao, nije prošao ni čas, a već su stigli u velebno kraljevstvo.

„Stigli smo! Ovo je kraljevstvo Ryuugu. Za mnom!”

Dok je prolazio vođen kornjačom, prelijepa princeza Otohime izašla mu je u susret u pratnji šarenih riba.

„Dobrodošli, gospodine Urashima! Ja sam Otohime, princeza Ryugyuu kraljevstva. Najljepša ti hvala što si onaj put spasio kornjaču. U znak zahvalnosti, pokazat ću ti palaču Ryuugyu kraljevstva. Molim Vas, raskomotite se.”

I tako su Urashimu odveli u veliku dvoranu.

Posjevši ga na mjesto pripremljeno za njega, ribe su iznosile bogatu gozbu jednu za drugom.

Lepršava i ugodna glazba je svirala, a meduze, listovi i halibuti nastavili su svoj veličanstveni ples.

„Ovdje je kao u rajju.”

„Još jedan dan, molim te, ostani još jedan dan.”, molila je princeza te je tako proveo tri godine u Ryuugyu kraljevstvu.

浦島さんは、はっと思い出しました。

(家族や友だちは、どうしているだろう?)

そこで浦島さんは、乙姫さまに言いました。

「乙姫さま、いままでありがとうございます。ですが、もうそろそろ、家へ帰らせていただきます」

「帰られるのですか? よければ、このままここで暮しては」

「いいえ、わたしの帰りを待つ者もおりますので」

すると乙姫さまは、さびしうに言いました。

「…そうですか。それはおなごりおいしいです。では、おみやげに玉手箱を差し上げましょう」

「玉手箱?」

「はい。この中には、浦島さんが竜宮で過ごされた『時』が入っております。これを開けずに持っている限り、浦島さんは年を取りません。ずーっと、今の若い姿のままです。ですが開けてしまうと、『時』がもどってしまいますので、決して開けてはなりませんよ」

「はい、わかりました。ありがとうございます」

乙姫さまと別れた浦島さんは、またカメに送られて地上へ帰りました。

地上にもどった浦島さんは、まわりを見回してびっくり。

「おや? わずか三年で、ずいぶんと様子が変わったな」

U jednom trenutku Urashima se naglo sjetio:

„Što li se zbiva s mojom obitelji i prijateljima?“

Stoga, Urashima reče princezi:

„Otohime, hvala Vam na svemu do sada. No, vrijeme je da se vratim svojoj obitelji.“

„Vraćate se? Ako želite, možete ostati ovdje živjeti...“

„Ne, ima ljudi koji očekuju moj povratak stoga...“

U tom trenutku Otohime sjetno reče:

„Zar tako? Žao mi je zbog toga. Ako je tako, imam za Vas čarobnu kutiju za uspomenu.“

„Čarobnu kutiju?“

„Tako je. U njoj se nalazi sve vrijeme koje si proveo u Ryuugyu kraljevstvu, Urashima. Sve dok ju ne otvorite, nećete starjeti. Vaša pojava će ostati zauvijek mladolika. Ali, otvorite li ju samo jednom, sve vrijeme do sada će se vratiti, stoga ju nikada ne smijete otvoriti.“

„Razumijem. Mnogo Vam hvala.“

Urashima se pozdravio s Otohime te se u pratnji kornjače vratio na površinu.

Vrativši se na površinu, Urashima je začuđeno gledao oko sebe.

たしかにここは、浦島さんがつりをしていた場所なのですが、なんだか様子がちがいます。

浦島さんの家は、どこにも見あたりませんし、出会う人も知らない人ばかりです。

(わたしの家は、どうなったのだろうか？みんなはどこかへ、引っ越したのだろうか？)

「あの、すみません。浦島の家を知りませんか？」

浦島さんが一人の老人にたずねてみると、老人は少し首をかしげて言いました。

「浦島？…ああ、たしか浦島という人なら、七百年ほど前に海へ出たきりで帰らないそうですよ」

「えっ!？」

老人の話聞いて、浦島さんはびっくり。

竜宮の三年は、この世の七百年にあたるのでしょうか？

「家族も友だちも、みんな死んでしまったのか…」

がっくりと肩を落とした浦島さんは、ふと、持っていた玉手箱を見つめました。

(そういえば、乙姫さまは言っていたな。この玉手箱を開けると、『時』がもどってしまうと…。もしかしてこれを開けると、自分が暮らしていた時に戻るのでは。)

そう思った浦島さんは、開けてはいけないと言われていた玉手箱を開けてしまいました。

すると中から、まっ白なけむりが出てきました。

„Ajme! Pa zar se sve tako promijenilo u samo tri godine?“

Naravno, mjesto na kojem je Urashima pecao još je uvijek bilo ovdje, no nešto nije bilo kao prije.

Urashimine kuće više nije bilo na vidiku te je samo sretao nepoznate ljude.

„Gdje li je moj dom? Zar su se svi nekamo preselili? Ah, oprostite! Znete li gdje je Urashimina kuća?“

Kada je Urashima pitao jednog starca, on nagnuvši glavu reče:

„Urashima? A, da! Onaj Urashima što je prije više od sedamsto godina otišao na more i nikada se više nije vratio.“

„Što?!“

Čuvši starčevu priču, Urashima je ostao zatečen.

„Tri godine u Ryuugyuu kraljevstvu iznosi sedamsto godina na površini. Moja obitelj i moji prijatelji... svi su umrli?“

Slomljenom Urashimi poteknu suze i odjednom se sjeti čarobne kutije.

„Pa da! Rekla mi je Otohime:

„Otvori ovu kutiju i vrijeme će se vratiti.“ Ako otvorim kutiju, možda se i vrati vrijeme mog života, stoga...“

Tako misleći, Urashima je otvorio kutiju, unatoč tomu što mu je Otohime rekla da to ne smije učiniti.

「おおっ、これは」

けむりの中に、竜宮や美しい乙姫さまの姿がうつりました。

そして楽しかった竜宮での三年が、次から次へとうつし出されます。

「ああ、わたしは、竜宮へ戻ってきたんだ」

浦島さんは喜びました。

でも、玉手箱から出てきたけむりは次第に薄れていき、その場に残ったのは、髪の毛もひげもまっ白の、ヨボヨボのおじいさんになった浦島さんだけでした。

Zadimiše se.

Iz kutije je izašao snježnobijeli dim.

„Aaaa, što je ovo?”

U dimu se odraziše Ryuugyu kraljevstvo i Otohimin lik.

Također, sve tri radosne godine nizaše se jedna za drugom.

„A! Vratio sam se u Ryuugyu kraljevstvo!”

Urashima bijaše presretan.

No dim što bijaše izašao iz Urashimine čarobne kutije postupno je nestao. Sve što na tom mjestu ostaše bio je Urashima bijele kose i brade što postade starac.

Marina Irina Barešić

雪女 Snježna dama

(Yuki onna)

むかしむかしの、寒い寒い北国でのお話です。

あるところに、茂作とおの吉という木こりの親子が住んでいました。

この親子、山がすっぽり雪に包まれる頃になると、鉄砲を持って猟に出かけて行くのです。

ある日の事、親子はいつもの様に雪山へ入って行きましたが、いつの間にか空は黒雲に覆われて、吹雪となりました。

二人は何とか、木こり小屋を見つけました。

「今夜はここで泊まるより、仕方あるめえ」

「うんだなあ」

チロチロと燃えるいろりの火に当たりながら、二人は昼間の疲れからか、すぐに眠り込んでしまいました。

風の勢いで戸がガタンと開き、雪が舞い込んできます。

そして、いろりの火がフッと消えました。

Ovo je priča iz davnine s ledeno hladnog sjevera zemlje.

Tamo su živjeli drvosječe, otac i sin po imenu Shigesaku i Ono Kichi.

U danima kada bi planinu potpuno zamelo snijeg, otac i sin noseći puške, odlazili bi u lov.

Toga dana, kao i obično, otac i sin se uputiše prema snježnoj planini, ali odjednom nebo su prekrili crni oblaci te je počela mećava.

Dvojac je nekako uspio pronaći kolibicu namijenjenu drvosječama.

„Ne preostaje nam ništa drugo, nego da ovdje provedemo noć.”

„Pravo zboriš.”

Sjedeći pred svjetlucavim plamenom kamina, dvojac je ubrzo zaspao od popodnevnog umora.

Vrata su se otvorila silinom vjetra te je snijeg dolepršao.

Na kraju se ugasila i vatra u kaminu.

„Uh, kako je hladno!”

「う～、寒い」

あまりの寒さに目を覚ましたおの吉は、その時、人影を見たのです。

「誰じゃ、そこにおるのは？」

そこに姿を現したのは、若く美しい女の人でした。

「雪女！」

雪女は眠っている茂作のそばに立つと、口から白い息を吐きました。

茂作の顔に白い息がかかると、茂作の体はだんだんと白く変わっていきます。

そして眠ったまま、静かに息を引き取ってしまいました。

雪女は、今度はおの吉の方へと近づいて来ます。

「たっ、助けてくれー！」

必死で逃げようとするおの吉に、なぜか雪女は優しく言いました。

「そなたはまだ若々しく、命が輝いています。望み通り、助けてあげましょう。でも、今夜の事をもしも誰かに話したら、その時は、そなたの美しい命は終わってしまいましょう」

そう言うと雪女は、降りしきる雪の中に吸い込まれるように消えてしまいました。

おの吉は、そのまま気を失ってしまいました。

やがて朝になり目が覚めたおの

U tom trenutku, hladnoćom probuđeni Ono Kichi ugledao je čovječju figuru.

„Tko je tamo?“

Pojava, što tamo stajaše, bila je mlada lijepa žena.

„Snježna dama! „

Stajala je pored usnulog Shigesakua, a iz usta joj je izlazio bijeli dah.

Kada je Shigesakuu udahnula bijeli dah, njegovo tijelo postupno je mijenjalo boju u bijelu, sve dok nije mirno u snu ispustio svoj zadnji dah.

Ovaj put Snježna dama približila se Ono Kichiju.

„Upo... Upomoć!“

Ono Kichiju, koji je očajnički pokušao pobjeći, Snježna dama iz nekog razloga nježno je rekla:

„Ti si još uvijek mlad i tvoj je život u punom sjaju. Pustit ću te kako si me zamolio. No, progovoriš li bilo komu o večerašnjem događaju, tvoj lijepi život će završiti.“

Izrekavši to, nestala je u snježnoj mećavi kao usisana.

Ono Kichi u tom je trenutku izgubio svijest.

吉は、父の茂作が凍え死んでいるのを見つけたのです。

それから、一年がたちました。

ある大雨の日、おの吉の家の前に一人の女の人が立っていました。

「雨で困っておいでじゃろう」

気立てのいいおの吉は、女の人を家に入れてやりました。

女の方は、お雪という名でした。

おの吉とお雪は夫婦になり、可愛い子どもにも恵まれて、それはそれは幸せでした。

けれど、ちょっと心配なのは、暑い日差しを受けると、お雪はフラフラと倒れてしまうのです。

でも、やさしいおの吉は、そんなお雪をしっかり助けて、仲良く暮らしていました。

そんなある日、針仕事をしているお雪の横顔を見て、おの吉はふっと遠い日の事を思い出したのです。

「のう、お雪。わしは以前に、お前の様に美しいおなごを見た事がある。お前と、そっくりじゃった。山で、吹雪にあったの。その時じゃ、あれは確か、雪女」

すると突然、お雪が悲しそうに言いました。

「あなた、とうとう話してしまっ

Već se bila spustila večer kada je Ono Kichi povratio svijest te pronašao svog do smrti smrznutog oca.

Od toga je prošlo godinu dana.

Jednog kišnog dana pred kućom Ono Kichija ukazala se žena.

„Nemoj stajati na kiši” – reče dobrodušni Ono Kichi i uvede ženu u kuću.

Ženino ime bilo je Oyuki¹.

Ubrzo su postali supružnici blagoslovljeni jednim djetetom. Bila je to prava sreća!

No, ono što je zabrinjavalo bilo je zatopljenje zbog kojeg je Oyuki bila nestabilna te je padala.

Unatoč tomu, nježni Ono Kichi bio je Oyuki podrška te su zajedno živjeli u slozi.

Jednoga dana, gledajući Oyukin profil dok je šila, Ono Kichiju odjednom se vrati sjećanje na događaj iz davnih dana.

„Oyuki, jednom davno sreo sam ljepoticu poput tebe. Ista ti. Sreo sam ju u planini za vrijeme mećave. Tada to je, bez sumnje, bila Snježna dama.”

Odjednom, ona tužno reče:

¹ Yuki (jap.) -snijeg

たのね。あれほど約束したのに」

「どうしたんだ、お雪！」

お雪の着物は、いつのまにか白く変わっています。

雪女であるお雪は、あの夜の事を話されてしまったので、もう人間でいる事が出来ないのです。

「あなたの事は、いつまでも忘れません。とても幸せでした。子どもを、お願いしますよ。

…では、さようなら。」

その時、戸がバタンと開いて、冷たい風が吹き込んできました。そして、お雪の姿は消えたのです。

„Na kraju si ipak progovorio. Iako si čvrsto obećao.”

„Što se dogođa, Oyuki?!”

Boja Oyukina kimona promijenila je boju u bijelu.

Budući da su događaji te večeri bili ispričani, Oyuki, koja je bila Snježna dama, više nije mogla biti ljudsko biće.

„Doista sam bila sretna. Nikad te neću zaboraviti. Molim te, daj mi dijete. Pa... zbogom!,,

U tom trenutku vrata se otvoriše uz glasan udarac, hladni vjetar uletiše te nestade njezina lika.

Marina Irina Barešić

十二支のはじまり **Priča o dvanaest životinja zodiacja**

(Jūnishi no hajimari)

ある年の暮れ、神様は動物たちにおふれを出した。

「一月一日の朝、私の家の前に集まりなさい。早く私の家に来た者から順番に一年ずつ年をやる」

それをきいたうしは、しっぽをばたばたさせて喜んだ。

「おらも仲間に入れてもらおうべ。だども、おらは、歩くのがのろいからな」

そこで、うしは1月1日の朝、まだ夜であたりが暗く、星も輝いているところから歩き始めた。

角のかげにねずみがかくれていることなど、全然知らないで。のっそら、のっそら、のっそら、のっそら。

神様の家についてみると、だれもいない。

「あらら、おらが一番だ」

やがて、明るくなって、門がじゃーんとあいた。

うしが一歩中へ入ろうとしたその時、角のかげからねずみがぴよんと飛び降りて、

「おらが、一番！」

Jednom davno, krajem godine, Božanstvo je životinjama reklo:

„Okupite se ujutro prvog siječnja ispred moje kuće. Prema redoslijedu dolaska nazvat ću godine po svakom od vas.”

Bik, čuvši to, zadovoljno mlatne repom i kaže:

„Iako sam spor, želim sudjelovati.”

Tako je ranom zorom prvog siječnja, dok su zvijezde još sjale u noći, Bik krenuo na put.

U sjenu njegovog roga se sakrio Miš, što Bik uopće nije primijetio.

Korak po korak, tap, tap tap, stigao je pred kuću Božanstva i vidjevši da još nikoga nema uzviknuo:

„Prvi sam!”

U trenu kada je Bik zakoračio, Miš iskoči iz sjene i uzvikne:

„Ja sam prvi!”

それで、うしは2番になってしまった。

とらは夜が明けたとたん飛び出した。

「おらより早く走れる者はいねえ。おらが一番だ」

と、走りに走って、かけつけると、目の前に大きい牛のおしりが見えるではないか。

「うおーっ、くやしいーっ」

それからというもの、とらは牛のおしりを見ると、かぶりつくようになったそうなの。

うさぎも足は早い。夜が明けると、すぐにかげだした。

ぴよん、ぴよん、ぴよん。

けれども、やっぱりとらにはかなわない。

うさぎは4番になった。

へびとたつは、同じ時に門の前に着いた。たつはりゅうとも言っていて、もともとはへびだったが、何百年もつらい修行をして、天に上るようになったのだ。

同じへびでも、たつの方がずっとえらい。

「たつさま、どうぞおさきに」

へびが頭を下げていったので、たつが5番、へびが6番になった。

Tako je Bik postao drugi.

S prvom zrakom Sunca pojavio se Tigar.

„Ja sam najbrži, bit ću prvi!”

Kako je svom snagom potrčao tako se iznebuha ispred njega stvorila velika Bikova stražnjica.

„Ovo se mora riješiti”, rekao je i zario zube u nju.

I Zec je brz. Čim je svanulo počeo je trčati.

Hop, hop, hop.

Međutim, nije bio brz poput Tigra te je završio četvrti.

Zmija i Zmaj su u isto vrijeme stigli pred vrata. Zmaj je nekoć bio zmija, no nakon nekoliko stotina godina teških vježbi, uspio je poletjeti do neba. Jer je nekoć i on bio zmija, s velikim poštovanjem Zmija mu je rekla:

„Gospodine Zmaje, izvolite ispred mene.”

Zmija mu se poklonila pa je Zmaj došao peti, a Zmija šesta.

Konj je brz, no proždrljiv. Ugledavši travu pomisli kako izgleda ukusno, zaustavi se i krene jesti malo ovamo, malo tamo.

うまだって、走れば早い。けれどもくいしんぼうなので、みちばたの草を見ると、

「あっ、うまそうだな」

と足をとめて、あっちで食べ、こっちで食べと、道草をくったものだから、7番になってしまった。

とりが出てきて、

「こけーっ、こけーっ、けんかはやめろ」

と、さるのおしりをけったり、いぬの背中をつついたりした。だから、いぬとさるはますます頭に血がのぼってくる。もう神様のところへ行くどころではない。

そのうちやっと、

「そうだ、そうだ、神様のところ行くんだった」

と気がついて、あわてて走っていった。

「お前らが一緒だと、またケンカになっておおごとだ」

と、とりが言って、さるといぬのあいだに入ったから、さる、とり、いぬの順番になった。

さて、いよいよ神様が現れて、動物たちにおっしゃった。

「集まったのは、これだけか。では、数えてみるとしよう。一番は、ねずみ、2番がうし、次からは、とら、うさぎ、たつ、へび、うま、ひつじ、さる、とり、いぬ…全部で11匹。これでしめきりにしてよいか」

と、その時、

Obzirom da je puno švrljao, zaostao je na sedmom mjestu.

Ovca je introvert i slabić.

„Iako sam ovakva kakva jesam, mogu li i ja sudjelovati? Ne, vjerojatno ne. Ali, svejedno, i ja bih. Ne, vjerojatno ne. Mogu li svejedno s vama?“

Sva pogubljena, došla je tek osma.

Pas i Majmun su se susreli na izlazu iz kuće.

Njihov odnos je bio loš i kad god bi se vidjeli posvađali bi se. Čim su započeli svađu izašao je Pijetao i povikao:

„Prestanite već jednom!“ te udario Majmuna po stražnjici, a Psa počeo bockati po leđima. Kako su i Pas i Majmun bivali sve ljuci, u konačnici su zaboravili na put.

Uto su se sjetili da trebaju otići do kuće Božanstva i potrčali. „Ako budete blizu opet ćete se svađati, ovo je ozbiljno“, reče Pijetao, stane između Majmuna i Psa te takav redosljed i ostane, Majmun, Pijetao pa Pas.

Napokon se Božanstvo pojavilo i reklo životinjama: „Samo ste vi došli? Da vas prebrojim. Prvi je Miš, drugi je Bik, nadalje su Tigar, Zec, Zmaj, Zmija, Konj, Ovca, Majmun, Pijetao, Pas – sveukupno jedanaest. Je li to kraj?“ uto se začuje glas:

„Molim vas pričekajte, primite i mene.“

「まってくれえ、おらも入れてくれえ」

と、声がした。見ると、向こうからいのししが突進してきた。

いのししも、やっと仲間に入れてもらって、これでめでたく12支が決まった。

本当は、ねこも仲間に入りたかったけど、神様のところに集まる日をわすれてしまった。

そこで、ねずみに聞いたところが、ねずみは、

「1月2日だぞ」と、うそをついた。

ねこは、ねずみに聞いたとおり、1月2日の朝早く神様の家の前で待っていた。

神様が出てきて、

「なんだ、おまえ何しに来た？」

「おらも、ねこ年を作ってもらおうと思ってきた」

「何、寝ぼけておるのじゃ。それは、もう昨日決まってしまった。顔でも洗って出直してこい」

と神様にそう言われたもので、ねこは今でも、ひまさえあれば顔を洗い、ねずみを見つけると、

「よくも、うそをついたな！」

と追いかけて回しているんだそうだ。

Izdaleka ugledaše Vepra kako trči sav izvan sebe.

Božanstvo ga je primilo i svečano zaključilo s dvanaest životinja.

Zapravo je i Mačka htjela biti uključena, ali je zaboravila dan okupljanja pa je pitala Miša koji joj je slagao da je okupljanje drugog siječnja. Onako kako je čula od Miša, rano ujutro drugog siječnja došla je pred kuću Božanstva koje ju je pitalo:

„Zašto si došla?“

Mačka mu odgovori: „I ja želim svoju godinu.“

Čuvši to, Božanstvo joj reče:

„Što je, još napola spavaš? To je još jučer odlučeno. Vрати se kad se umiješ.“

Tako Mačka i dan-danas pere lice i lovi Miša govoreći:

„Lijepo si me prevario!“

月のうさぎ Zec na mjesecu

(Tsuki no usagi)

今は昔、天竺にうさぎ・きつね・さる、三匹のけものがいました。彼らはまことの心をおこして菩薩の修行をしていました。

「わたしたちは前世に深く重い罪を負い、賤しいけものとして生をうけた。これは前世に生きとし生ける者をあわれまず、財を惜しんで人に与えようとしなかったことの報いだ。だからこの生では、身を捨てて善いことをしよう」

3匹は最年長の者を親のように敬い、年長の者には兄のように接し、若い者を弟のように思って、自分よりほかの者を優先させました。

帝釈天はこれを見て、心を動かされました。

「彼らはけものだが、たいへんありがたい心を持っている。人の身ながら、生ある者を殺し、財産をうばい、父母を殺し、兄弟を敵の

Jednom davno u Indiji bile su tri životinje; zec, lisica i majmun. Duhovnim treningom poticali su pobuđivanje Istine.

„U prijašnjem smo životima puno griješili pa smo se rodili kao niže životinjska bića. Ovo nam je kazna jer nismo suosjećali sa svim živim bićima u prošlim životima i nismo dijelili s drugima. Zato smo u ovom životu odlučili odbaciti tjelesno i činiti dobra djela.”

Tri životinje su među sobom najstarijeg poštivali poput roditelja, sa srednjim su bili bliski kao sa starijim bratom, a najmlađeg su smatrali mlađim bratom jer su umjesto sebe prioritet stavljali na druge.

Bog Indra je ovime bio dirnut.

„Iako su životinje, posjeduju veliko srce.

ように思い、笑顔で悪心を抱いたり、恋い慕っているように見えながら怒りを宿している者も多い。しかし、このようなけものが誠の心を抱いているとは思えない。試してみよう」

帝釈天はたちまち老い疲れすべての能力を失ったような老人に姿を変え、3匹のけもののもとに現れました。

「私は年老い疲れどうしようもありません。私を養ってください。私は子がなく、家がなく、食物もありません。あなたたちは深いあわれみの心を持っていると聞きました」

3匹の獣はこれを聞いて、

「わたしたちの望むところだ。すぐに養うことにしよう」と言いました。

さるは木に登り、クリ・カキ・ナシ・ナツメ・ミカン・コクハ・イチイ・ムベ・アケビなどを取り、また里に出ては、ウリ・ナス・ダイズ・アズキ・ササゲ・アワ・ヒエ・キビなどを取ってきて、好みに応じて食べさせました。

きつねは墓小屋におもむき、供え物の餅やご飯、アワビやカツオや様々な魚を取ってきて思うままに食べさせました。老人はすっかり満腹しました。

数日後、老人は言いました。

「さるときつねはたいへん深い心

Mnogi ljudi ubijaju živa bića, krađu tuđe stvari, ubijaju roditelje, braću i sestre smatraju neprijateljima, s osmijehom prihvaćaju zle misli, žudeći za ljubavi zadržavaju gnjev. Ali, nisam mislio da životinje mogu shvatiti Istinu. Testirajmo ih.”

Bog Indra se u čas pojavi pred životinjama u obliku izmorenog starca.

„Ja sam običan umorni starac. Molim vas da se pobrinete za mene. Nemam ni djece ni kuće ni hrane. Čuo sam da imate vrlo suosjećajno srce.”

Čuvši to, tri životinje odgovore:

„Tomu smo se i nadali. Odmah ćemo se pobrinuti za vas.”

Majmun se popne na drvo i uzme kesten, japansku jabuku, krušku, žižulu, mandarinu, jap.tisu, akebiju itd., također iz sela uzme i donese dinju, patlidžan, soju, azuki grah, crni grah, proso itd. te nahrani starca onime što mu se svidjelo.

Lisica pođe prema groblju i uzme mochi, rižu, puzlatku, tunjevinu te razne ribe i da starcu da pojede koliko želi. Starac je do čepa napunio želudac.

Nakon nekoliko dana starac reče, „Majmun i lisica imaju veliko srce. Već mogu reći da su bodhisattve.”

を持っている。すでに菩薩である
と言ってもいいだろう」

うさぎは発奮し、灯をともし
香をたいて、耳を高く腰を低くし
て、目を見開き前足は短く、尻の
穴を大きく開いて、東西南北探し
歩きましたが、ついに何も得るこ
とができませんでした。

さるときつね、そして老人はあ
ざ笑ったりはずかしめたり励まし
たりしましたが、うさぎはやはり
何も得られません。

「私は老人を養うために野山に行
ったけれども、野山は恐ろしい。
人に殺され、獣に食われる危険も
ある。無駄に命を落としてしまう
可能性が高い。ならば、今この身
を捨てて老人の食物となり、この
生を離れることにしよう」

うさぎは老人に言いました。
「今、おいしいものを持ってきま
す。木を拾って火をおこして待つ
ていてください」

さるは木を拾ってきました。き
つねはこれに火をつけて、うさぎ
が何か持ってくるかもしれないと
待ちましたが、うさぎは手ぶらで
帰ってきました。

さるときつねは言いました。
「俺たちはおまえが何か持って
くるというので、準備して待つて
いた。しかし、何もないではない
か。ウソをついて木を拾わせ、火
をたかせて、自分が暖まろうとし
ているのだ。憎らしい」

Zec, inspiriran ovime, zapalio je vatru i
mirisne štapiće, izdužio uši, spustio leđa,
širom otvorio oči, skratio prednje noge,
raširio stražnju rupicu, i hodao u smjeru
istok, zapad, jug, sjever, ali ništa se nije do-
godilo.

Majmun, lisica i starac podrugljivo su se
smijali, ponižavali ga i poticali, ali zec opet
nije ništa postigao.

„Kako bi se pobrinuo za starca išao sam
kroz polja i planine, ali polja i planine su
zastrašujući. Mogu me ljudi ubiti, a posto-
ji i opasnost da me životinje pojedu. Ve-
lika je mogućnost da uzaludno izgubim
život. Stoga, odmah ću odbaciti ovo tije-
lo, postati hrana za starca i oprostiti se od
ovog života.” reče zec starcu.

„Odmah ću donijeti ukusnu hranu. Mo-
lim vas skupite drva, zapalite vatru i pri-
čekajte.”

Majmun je skupio drva. Lisica ovdje zapa-
li vatru i pričekala u slučaju da zec još nešto
donese, ali zec se vratio praznih ruku.

Majmun i lisica rekoše:

„Obzirom da si rekao da ideš po nešto, mi
smo se pripremili i čekali. No, nije li da
nema ničega? Slagao si nam pa smo skupi-
li drva i zapalili vatru, ali sve je bila da se ti
zgriješ. Srami se!

うさぎは言いました。

「私は力が及ばず、食物を持って
くることができません。我が身を
焼いて食べていただきます」

そう言って、火の中に入って焼
け死にました。

このとき帝釈天はもとの姿に戻
り、すべての人に見せるため、火
に入ったうさぎの形を月の中に移
しました。月の中に雲のようなも
のがあるのはこのうさぎが火に焼
けた煙であり、「月の中にうさぎ
がいる」といわれるのはこのうさ
ぎの形です。すべての人は、月を
見るごとにこのうさぎのことを思
い出します。

„Nisam mogao donijeti hranu. Spalit ću
tijelo kako bi mogli pojesti.” zec reče te
skoči u vatru i umre.

Uto se Bog Indra vrati u svoj izvorni
izgled i, kako bi ga pokazao svim ljudima,
na Mjesec prebaci oblik zeca koji je skočio
u vatru. Kada se na Mjesecu vide oblaci to
je zapravo dim zečevog spaljenog tijela te
kada se kaže „Zec na Mjesecu” misli se na
ovog zeca. Svi ljudi ga se sjete kada pogle-
daju Mjesec.

Mateja Hip

鉢かづき姫 Princeza sa zdjelom na glavi

(Hachikazukihime)

むかしむかし、今の大阪で河内（かわち）の国と呼ばれていた所に、ひとりの大金持ちが住んでいました。なに不自由ない暮らしをしていましたが、子どもだけではどうしてもさずかりません。それで毎晩、長谷寺の観音さまに手を合わせてお願いをして、ついに念願の子どもが生まれたのです。その子どもはお母さんによく似た、美しい姫です。

ところが姫が十三才になった年、お母さんは重い病気にかかりました。お母さんは、姫を枕元に呼ぶと、

「わたしはまもなく遠い所へ行きます。わたしがいなくなるのは運命ですから、悲しむ必要はありません。さあ母の形見に、これを頭にのせていなさい。きっと、役に立ちますからね」

そう言って重い箱を姫の頭の上ののせたばかりか、大きな木の鉢までかぶせました。そして、お母さんはなくなりました。

お父さんは姫の頭の上の鉢を取ろうとしますが、どうしてもはず

Nekoć davno, u pokrajini Kawachi, živio je veoma bogat čovjek.

Živio je bez poteškoća, samo što nikako nije mogao dobiti dijete.

Zato je svake večeri sklopio ruke i molio se božici milosti Kanoni u hramu Hasederi te se napokon rodilo željno iščekivano dijete.

Djevojčica je bila predivna princeza, poput svoje majke.

No, kada je navršila 13 godina, majka joj se ozbiljno razboljela. Pozvala ju je do postelje i rekla:

„Uskoro odlazim na daleko mjesto. To je moja sudbina i nema potrebe da budeš tužna. Nosi ovo na glavi u spomen na mene, dobro će ti doći.”

S tim riječima na djevojčinu glavu je stavila tešku kutiju, te povrh nje veliku drvenu zdjelu.

Nakon toga, majka je preminula.

Otac je pokušao maknuti zdjelu s djevojčine glave, ali bezuspješno. Iz tog razloga, djevojku su prozvali ‘Hachikazuki’ (dosl.

せません。そのために姫は『鉢かづき』と言われてバカにされたり、いじめられたりしました。

やがてお父さんに、二度目の奥さんがやってきました。

この新しいお母さんが悪い人で、鉢かづき姫にいじわるをしたたり、かげ口をたたいたり、最後にはお父さんをうまくだまして、鉢かづき姫を追い出してしまったのです。家を追い出された鉢かづき姫は、シクシク泣きながら大きな川のほとりにやってきました。

「どこへ行ってもいじめられるのなら、ひと思いに、お母さまのそばへ行こう」

ドボーン!

思いきって川の流に飛び込みましたが、木の鉢のおかげで浮きあがってしまいました。鉢かづき姫は、死ぬ事さえ出来ないのです。

村の子どもたちが、鉢かづき姫に石を投げました。

「わーい。頭がおわん。からだ人間。お化けだあー」

ちょうどその時、この国の殿さまで山陰の中将という人が、家来を連れてそこを通りかかりました。

中将は親切な人だったので、鉢かづきを家に連れて帰ってふろたき女にすることにしました。この中将には、四人の男の子がいます。

上の三人は結婚していましたが、一番下の若君には、まだお嫁

‘djevojka sa zdjelom na glavi’) te su je ismijavali i ugnjetavali.

S vremenom, otac je našao drugu ženu. Maćeha je bila zla žena i podla prema princezi Hachikazuki, koju je ogovarala te naposljetku i uspješno uvjerala njenog oca da ju izbací iz kuće.

Princeza Hachikazuki je otišla do obale velike rijeke, gorko plačući.

„Ako će me ugnjetavati gdje god bila, zašto se ne bih pridružila svojoj majci?”

Pljus!

Bacila se svom snagom tijela u brzac, ali je plutala zahvaljujući drvenoj zdjeli.

Princeza Hachikazuki nije mogla ni umrijeti.

Djeca iz sela su ju gađala kamenjem.

„Uaaa. Glava je zdjela. Tijelo je ljudsko. Duh!”

U tom trenu, muškarac zvan Chūjō, zapovjednik Sanina, prošao je sa svojim slugama.

Chūjō je bio dobar čovjek te je Hachikazukihime odveo kući sa sobom i učinio ju je furotaki-radnicom (žena koja zagrijava vodu za kadu).

Imao četiri sina.

Tri starija sina bila su oženjena, ali najmlađi princ još nije imao ženu. Mladi princ, koji je imao nježno srce, gledao je

さんがいませんでした。心のやさしい若君は、鉢かづき姫が傷だらけの手で水を運んだり、おふろをたいたりするのを見てなぐさめました。

「しんぼうしなさい。きっと、良い事があるからね」

「はい」

鉢かづき姫は、どんなにうれしかった事でしょう。こんなにやさしい言葉をかけられたのは、お母さんが死んでから初めてです。

それから、何日か過ぎました。

若君は、お父さんの前へ出ると、

「父上。わたしは、あの娘と結婚しようと思います。しんぼう強く、心のやさしいところが気に入りました」

と、言ったのです。

もちろん、お父さんの中将は反対です。

「ならん！あんな、ふろたき女など！」

「いいえ！あの娘は素晴らしい女性です。あれほどの娘は、他にはいません！」

「素晴らしい？他にはいないだと？…よーし、では嫁合わせをしようではないか。兄たちの嫁と、あの鉢かづきを比べようではないか」

三人の兄の嫁は、とても美しい娘です。こうすれば鉢かづき姫は恥ずかしくて、自分からどこかへ行ってしまおうと考えたのです。

Hachikazukihime kako nosi vodu svojim izranjenim rukama i kako zagrijava kadu te ju je tješio:

„Budi strpljiva. Sigurno će biti dobro.”

„Da.”

Hachikazukihime je bila tako sretna. Prvi put joj je od majčine smrti netko uputio takve nježne riječi.

Poslije toga, prošlo je nekoliko dana.

Mladi princ izašao je pred oca. Rekao je:

„Oče. Odlučio sam se oženiti za onu djevojku. Oduševljen sam njenom postojanom strpljivošću i nježnim srcem.”

Naravno, otac se usprotivio:

„Nikako! Zar furotaki-radnicu?!”

„Ne! Ona je predivna žena. Druge djevojke poput nje nema!”

„Predivna? Druge poput nje nema, kažeš?”

...Dobro, hoćemo li onda usporediti nevjeste? Nećemo li usporediti tu Hachikazukihime sa ženama tvoje starije braće?”

Žene trojice starije braće bile su veoma lijepe princeze. Otac je mladog princa mislio da će, ako se to napravi, Hachikazukihime biti posramljena te da će svojevoljno negdje otići.

さて、いよいよ嫁合わせの夜がきました。

鉢かづき姫は思わず手を合わせて、長谷寺の方をおがみました。

「お母さま。観音さま。今夜、嫁合わせがあります。お兄さま方のお嫁さんは、とても美しい姫君たちと聞きます。わたしの様な鉢かづきが出て行って、いとおいしい若君に恥をかかせるくらいなら、いっそのままでこかへ…」

その時です。今までどうしてもはずれなかった頭の木鉢が、ポロリとはずれたのです。鉢の下からは、かがやくばかりの姫が現れました。

そして鉢の中からは、金・銀・宝石があとからあとからこぼれ出しました。そこへ現れた若君が言いました。

「やはり、あなたは素晴らしい娘だ。さあ、美しい姫よ、嫁合わせに行きましょう」

屋敷の中では、三人の兄たちの美しく着飾った姫たちがならんでいます。そこへ鉢かづき姫が、ニコニコと笑いながら現れました。

「おおっ」

お父さんの中将が思わず声をあげたほどの、まぶしいばかりの美しさです。中将は鉢かづき姫の手をとって自分の横に座らせると、若君に言いました。

「まったく、お前の言う通り素晴らしい娘だ。この娘を妻とし、幸せに暮らすがい」

「はい、父上！」

Naposljedku, večer usporedbe nevjesti je došla. Hachikazukihime je nesvjesno sklopila ruke i molila se u smjeru Hase-dere:

„Majko. Kannon-sama. Večeras se uspoređuju nevjeste. Čujem da su žene starije braće izrazito lijepe djevojke. Mislim da bih radije otišla, nego da ljupki princ bude ovako osramoćen zbog mene.”

U taj trenutak zdjela, koju dotad nikako nije mogla maknuti s glave, pala je.

Ispod zdjele pojavila se prelijepa princeza. Zatim je iz zdjele jedno za drugim ispalo zlato, srebro i drago kamenje.

Tada se pojavio mladi princ i rekao:

„Kao što sam mislio, ti si predivna djevojka. Dobro, lijepa princezo, idemo na usporedbu nevjesti.”

U palači su lijepo sređene žene trojice starije braće stajale u redu. Pojavila se Hachikazukihime ozarenog osmjeha od uha do uha.

„Oh!” - otac nije mogao zatomiti uzdah, zato što je bila nevjerojatno i zasljepljujuće lijepa.

Chūjō je uzeo ruku Hachikazukihime, sjeo pored nje te je mladom princu rekao:

„Uistinu, kao što si rekao, predivna je djevojka. Uzmi ovu djevojku za ženu i živite sretno zajedno.”

„Da, oče!”, uzvikne princ.

„Hvala Vam najljepša, oče!”, uzvikne princeza.

「ありがとうございます。お父さま」

それから若君と姫は仲むつまじく暮らして、二人の間には何人かの子どもも生まれました。

ある時、鉢かづき姫が長谷寺の観音さまにお参りをした時のことです。本堂の片すみで、みすぼらしい姿のお坊さんに会いました。そのお坊さんの顔を見て、鉢かづき姫はびっくり。

「まあ、お父さまではありませんか」

「姫、姫か！」

二人は抱き合って、数年ぶりの再会を喜びました。すっかり落ちぶれて新しい奥さんにも見捨てられたお父さんは、鉢かづき姫を追い出した事を後悔して、旅をしながら鉢かづき姫を探していたのです。

「すまなかった。本当にすまなかった」

泣いてあやまるお父さんに、鉢かづき姫はにっこりほほえみしました。

「いいえ。いろいろありましたが、今はとても幸せなのですよ」

それからお父さんは鉢かづき姫のところひきとられ、幸せに暮らしました。

Mladi princ i princeza živjeli su skladno i dobili puno djece.

Jedan dan, Hachikazukihime je otišla pomoliti se Kannon-sami u Hasederu. U kutu glavne dvorane hrama sreća je neugledan lik redovnika.

Pogledavši lice redovnika, Hachikazukihime se iznenadila.

„Aahh, jesi li to ti, oče?“

„Kćeri, kćeri, jesi li to ti?!“

Zagrlili su jedno drugo te se obradovali što su se ponovno vidjeli nakon dugo godina. Spavši na niske grane, oca je ostavila njegova druga žena te je krenuo na put, izrazivši žaljenje što je protjerao Hachikazukihime, kako bi ju našao.

„Oprosti mi. Zaista, oprosti mi.“

Otac se plačući ispričavao, a Hachikazukihime se blistavo smiješila.

„Sve je u redu. Svašta se dogodilo, ali sada sam potpuno sretna.“

Poslije toga, Hachikazukihime uzela je oca pod svoju skrb i živjeli su sretno.

Leona Posavec, Alan Tomašković

酒呑童子 Shūten Dōji

(Shūten Dōji)

延喜の帝の治世時代のこと。丹波国の大江山に住む鬼神が、日暮れになると現れては若い娘をさらっていくという悪事を働きはじめました。

とりわけあわれだったのは、上皇に仕える池田の中納言くにたかという人でした。

身分も良く財産もある家のたった一人の美しい姫君をさらわれてしまったのです。

占ってもらおうと大江山に居る事がわかったので、帝に報告すると「鬼神もおののくと聞こえの高い源頼光に征伐してもらおう」と、頼光を呼び出します。

事情を聞いた頼光は碓井貞光、卜部季武、渡辺綱、坂田公時、藤原保昌を集めて征伐の準備をします。

出発前、頼光と保昌は岩清水八幡、綱と公時は住吉神社、貞光と季武は熊野権現にお祈りします。

Bilo je to za vrijeme vladavine cara Engija. Demoni koji su živjeli na planini Ōe u regiji Tamba, počeli se pojavljivati nakon sumraka i otimati mlade djevojke.

Najnesretniji bio je Kunitaka, vijećnik Ikede, koji je bio u službi umirovljenog cara.

Bio je iz bogate obitelji visokog statusa, imao je samo jednu lijepu kćer i nju su mu oteli.

Zahvaljujući proricatelju, saznao je da se nalaze na planini Ōe pa je izvijestio cara, koji je pozvao Yorimitsua rekavši: „Neka Minamoto no Yorimitsu, za kojeg se kaže da ga se boje čak i demoni, osvoji ovu planinu.”

Kada je Yorimitsu čuo za situaciju, okupio je Usui Sadamitsua, Urabe no Suetakea, Watanabe no Tsunu, Sakata no Kintokija i Fujiwara no Yasumasu kako bi se pripremio za osvajanje.

Prije polaska, Yorimitsu i Yasumasa pomolili su se kod Iwashimizu Hachimana, Tsuna i Kintoki u hramu Sumiyoshi, a Sadamitsu i Suetake u Kumano Gongenu.

そして六人は山伏の格好をして鎧と刀を隠し、山に入っていました。

すると岩穴に、三人の老人が住んでいるのを見つけます。

「こんな所に、老人ばかりで暮らしているとは何者だ。名を名乗れ」

と聞くと

「怪しい者ではございません。この山に住む酒呑童子という鬼神に妻子をとられ、その恨みを晴らそうと三人で相談していたのです」

目的が同じとわかったので、老人たちと打ち解けて六人もそこで休憩し、酒を飲みながら話します。

老人曰く

「あの鬼はいつも酒を呑んでいるので、酒呑童子と呼ばれているのです。私どもが持っているこの神便鬼毒酒という不思議な酒は、神には便利でも鬼が飲むと毒になるという酒です。」と酒を六人に渡し、更に星甲という霊力を持った甲までくれました。

「さては三社の神々のご出現か」と気がついた六人。

神のご加護に感謝しながら、なんとか酒呑童子の棲家へたどり着きます。

見張りの鬼どもが六人を山伏だと思っただけに通すと、酒呑童子が現れます。

Zatim su sva šestorica, obučeni kao planinski redovnici, sakrili svoje oklope i mačeve te krenuli po planini.

Putem su naišli na tri starca koji su živjeli u pećini.

„Kakvi to starci žive na ovakvom mjestu? Predstavite se.“

„Nismo mi nikakvi sumnjivi ljudi. Nas smo trojica razgovarali o tome kako se osvetiti demonu ove planine, Shuten Dōjiju koji nam je oduzeo žene i djecu.“

Odgovorili su.

Otkrivši da imaju zajednički cilj, šestorka se tamo odmorila i popričala uz sake.

„Taj demon uvijek pije, zato ga nazivaju Pijani (Shuten) Dōji.“ Rekao je Starac. „A mi imamo ovaj mistični sake zvan Božanski sake, koristan ljudima, no otrovan za demone.“

Rekao je i predao šestorici sake te im je čak dao hoshi-kabuto, kacigu s božanskim moćima.

Šestorka je tada shvatila da su im se to pojavili bogovi triju svetišta.

Zahvaljujući bogovima na darovima, uspjeli su doći do Shuten Dōjijevog obitavališta.

Demoni koji su bili na straži mislili su da su njih šestorica planinski redovnici te su ih pustili unutra.

„Dovraga, tko uopće dolazi na ovakvo mjesto?“ „Mi smo ovdje zbog asketskog treninga. Donosimo sa sobom i sake pa bismo voljeli ovdje imati pijanku cijelu noć“

「こんなところまで来るとは、一体何者だ」

と怪しむ酒呑童子に頼光は

「私どもの修行ではあたりまえの事です。酒も持参しておりますので、ここで夜通し酒盛りをしたく存じます」

と言うと、酒呑童子も興味を示します。

すると酒呑童子は手下に何か指示を出し、六人の前に人の血が入った杯を出しました。

六人はこれを難なく飲み干し、次に出された人の肉も食べると、酒呑童子は六人を信頼します。

そして例の酒を出し、酒呑童子と手下の鬼にも飲ませます。

いよいよ鬼たちが眠りについた頃、酒呑童子に近寄るとまた三社の神が現れ

「鬼の手足は鎖で繋いでおいた。頼光は首を斬り、他の五人が前後左右から斬りつけるのだ」

と言いました。

なんとか鬼を退治して、さらわれていた娘達を連れて都に帰りました。

池田の中納言夫妻も娘との再開をたいそう喜び、帝も喜びました。

この帝の御代は末永く平和となり、頼光たちの勇敢な働きも武士のほまれとしてたたえられました。

rekao je Yorimitsu sumnjičavom Shuten Dōjiju i zainteresirao ga.

Tada je Shuten Dōji dao nekakve upute svojim podanicima te stavio šalicu ljudske krvi ispred njih šestorice.

Šestorica su popila krv bez poteškoća, a ako uspiju i pojesti ljudsko meso koje im je posluženo, Shuten Dōji će im vjerovati.

Zatim su Shuten Dōjiju i njegovim podanicima poslužili poseban sake.

Kada su demoni napokon zaspali, približili su se Shuten Dōjiju te su se pred njima pojavila trojica bogova koji su im rekli:

„Okujte udove demona lancima. Yorimitsu neka mu odrubi glavu, a ostala petorica neka ga osakate do kraja.”

Nekako su se uspjeli riješiti demona te su se vratili u grad s otetim djevojkama.

Vijećnik Ikede i njegova žena bili su vrlo sretni što im se kćer vratila. Car je također bio zadovoljan.

Vladavinu ovog cara obilježio je dugogodišnji mir te se hvalila samurajska čast i hrabro djelo Yorimitsuove družine.

むかしむかし、今の京都府の大江山というところに、酒呑童子と言う、鬼の盗賊がいました。

酒呑童子はお酒に酔うと、いつも上機嫌になって、ポンポンと頭を叩いてニヤニヤと笑うのが癖でした。

ところが、源頼光たちに退治されてからは、酒呑童子は首だけになってしまいました。

お酒好きの酒呑童子は、首だけになっても酒を飲むのを止められませんが。

昼も夜も、まっ黒な雲に乗って空を飛んで歩き、酒屋を見つけると下りて来て、

グワグワグワーア～

と、気味の悪い声で脅かして、酒をただ飲みするのです。

こんなふうにして酒屋を荒らし回ったものですから、京都や大阪では黒雲を見ただけで、どこの酒屋も大戸を下ろしてしまいます。

仕方なく酒呑童子は黒雲に乗って、江戸へやって来ました。

「ありや。あそこに酒屋があるぞ」

酒屋の前で、ヒラリと雲から飛び降りると、

「グワグワグワーア～。上等の酒を五升(→9リットルほど)ばかり、かんをつけて持ってこーい！」

2. verzija priče

Jednom davno, na planini Ōe, živio je jedan demonski bandit zvan Shuten Dōji.

Kad god bi se Shuten Dōji napio, bio bi dobre volje te bi udarao glavom i smješ-kao se.

Međutim, nakon što su ga Minamoto no Yoritomo i njegova družba ubili, ostala mu je samo glava.

Shuten Dōji je toliko volio piti, da čak i kao samo glava nije mogao prestati.

Danima i noćima bi letio nebom na crnom oblaku, a kad bi pronašao točionicu, spustio bi se i vikao „gva gva gva!”

Jezivim bi glasom sve prestrašio pa besplatno pio alkohol.

Budući da ih je tako vandalizirao, u Kyotu i Osaki sve su točionice zatvarale svoja vrata pri pogledu na crni oblak.

Tako Shuten Dōji nije imao izbora nego vratiti se na crnom oblaku natrag u Edo.

„Evo ga. Ondje je jedna točionica.”

Kada je došao ispred točionice, skočio je s oblaka i rekao

„Gva-gva-gva-gva-gva! Donesite mi devet litara dobrog sakea!”

Ljudi u točionici su probljedjeli.

酒屋の者たちは、まっ青になりました。

持って行かなければ、何をされるか分かりません。

急いでかんをつけると、杯代わりにどんぶりをそえて、ブルブル震えながら差し出しました。

「ど、どうぞ。手じゃく(→自分でつぎながら酒を飲む事)でお飲みなすって」

置いて逃げ様とすると、首が怒鳴りました。

「おい、おい。おれは、この通り首だけだ。手じゃくではやれん。飲ませてくれ」

と、大きな口をバククリと開けました。

酒屋の主人は仕方なく、どんぶりについては飲ませ、ついでは飲ませして、五升の酒をみんな飲ませてやりました。

童子の首はすっかり酔っぱらって、上機嫌です。

「ああ、久しぶりで、何ともいえん良い気持ちだ。ついでに、わしの頭をポンポンと叩いてくれ」

と、言います。

酒屋の主人が怖々ポンポンと叩いてやると、首はいかにもうれしそうにニヤッと笑ったそうです。

Ako mu ne donesu alkohol, tko zna što će se dogoditi.

Ubrzano su natočili alkohol u čašu i ponudili mu zdjelicu riže umjesto čaše, drhteći.

„I-izvolite. Poslužite se i popijte.”

Kada su pokušali otići, Shuten Dōjijeva glava je poviknula.

„Hej, hej. Ja sam samo glava. Ne mogu se sam poslužiti. Dajte mi piće.” Otvorio je svoja velika usta.

Vlasnik točionice nije imao izbora nego mu uz zdjelu riže dati i da popije čašu, a zatim i preostalih devet litara sakea.

Dōjijeva glava bila je potpuno pijana i dobro raspoložena.

„Ah, već se neko vrijeme nisam ovako dobro osjećao. Kad smo već ovdje, potapšajte me po glavi”, rekao je.

Kada ga je vlasnik točionice prestrašeno potapšao, glava mu se široko osmjehnula.

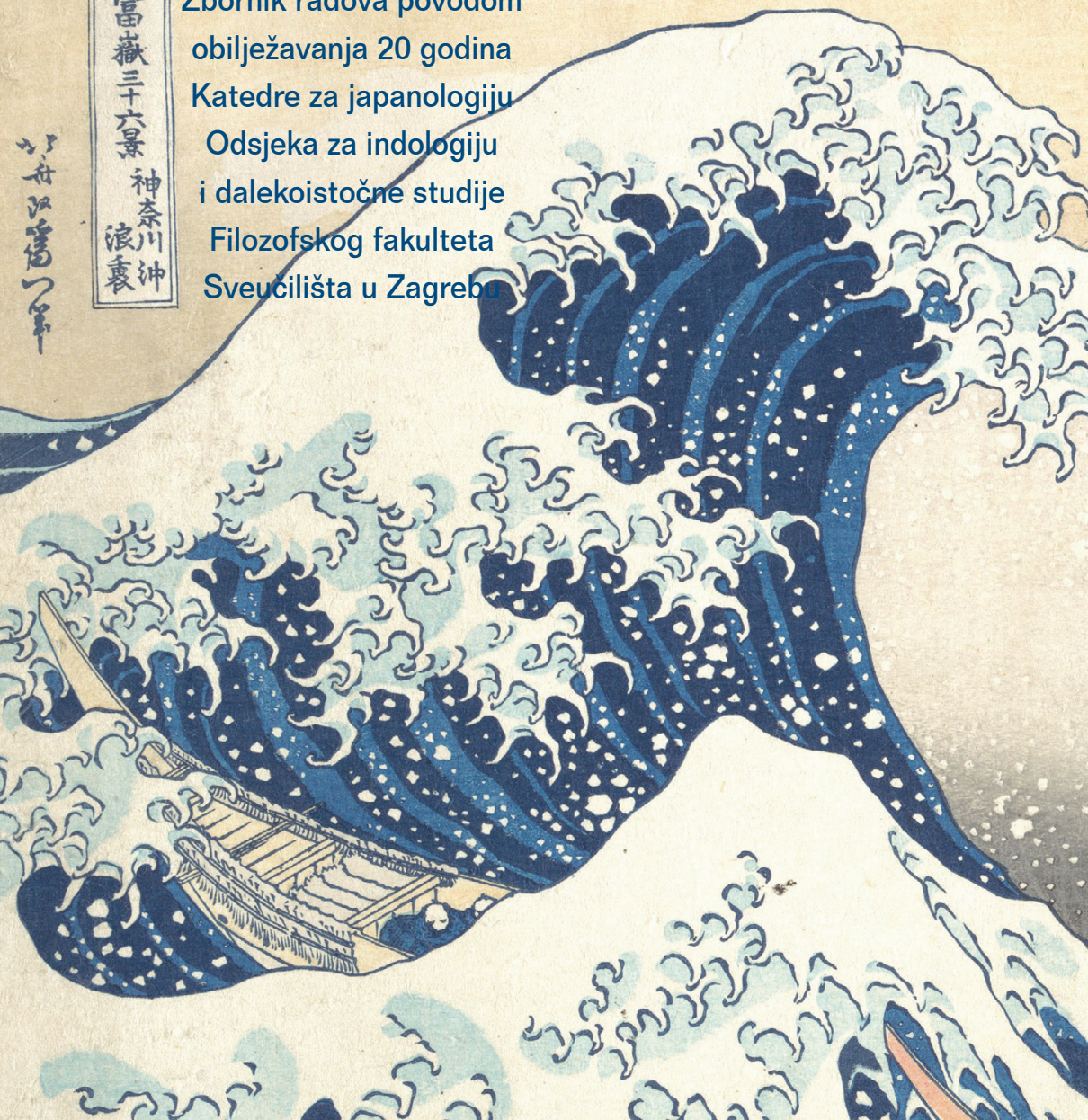

富嶽三十六景

神奈川
浪裏

Zbornik radova povodom
obilježavanja 20 godina
Katedre za japanologiju
Odsjeka za indologiju
i dalekoistočne studije
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu

ISBN 978-953-379-131-9

FF press